

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

**İDARİ YARGI KARARLARI BAĞLAMINDA
GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI**

Fatih TAHANCI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

İDARİ YARGI KARARLARI BAĞLAMINDA GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV
ARAŞTIRMASI

Fatih TAHANCI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Fatih TAHANCI tarafından hazırlanan “İdari Yargı Kararları Bağlamında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması” başlıklı bu çalışma, 05.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Dilşad Çiğdem SEVER (Başkan)

Doç. Dr. Fatma Didem SEVGİLİ GENÇAY (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Özge OKAY TEKİNSOY (Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....
[İmza]

Fatih TANCI

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir; gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr. Öğretim yesi zge OKAY TEKİNSOY** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Fatih TAHANCI

TEŞEKKÜR

Akademik üretim süreci oldukça zor ve sancılı bir süreç hele ki bu çalışma sosyal bilimler içerisinde gerçekleştiriliyorsa. Ontolojik kaygılar sona erdikten sonra epistemolojik kaygıların ortaya çıktığı yadsınamaz bir gerçek. Sosyal bilimci bazı anlarda bir fen bilimcisi olmayı diliyor. Laboratuvarı içerisinde deneyini yapan ve sonuçlarına ulaşan bir bilim insanı olmak çok büyük bir konfor sağlamaz mıydı? diye düşünmeden edemiyorsunuz. Ülkede yaşanan en küçük toplumsal bir olay sosyal bilimciyi doğrudan etkiliyor. Seçimler, krizler, siyasi tartışmalar yetmezmiş gibi doğal afetler... Akademik çalışmayı gerçekleştiren kişi hele bir de aktif olarak serbest avukatlık yapıyorsa kendi içerisinde yaşadığı buhran daha da derinleşiyor. Kişinin dikkatini toplayıp, akademik çalışmasına odaklanması oldukça zorlaşıyor. Neyse ki tüm bunlar yaşanırken benim hemen yanımda dostum, hayat arkadaşım, biricik eşim Arabulucu Avukat Ayşe Tahancı vardı. Sevgili Ayşe'ciğim olmasaydı bu çalışmayı ortaya çıkaramazdım. Desteğin için ne kadar teşekkür etsem az. Sevgili kızım Ece Serra istemeden ya da farkında olmadan o da çok ciddi fedakarlıkta bulundu. Umarım geçen zamanı iyi bir şekilde telafi edebilirim. İyi ki varsınız...

ÖZET

TAHANCI, Fatih. *İdari Yargı Kararları Bağlamında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Devlet, bireylerin adalet ve güvenlik kaygıları sonucunda insanoğlunun ihtiyaçları ile ortaya çıkmıştır. Devlet adını verdiğimiz bu yapının içerisinde insanlar birtakım ilke ve kurallar çerçevesinde istihdam edilmektedir. Güvenlik ve adalet ihtiyacı ile ortaya çıkan bu yapının içerisinde görev alacak olan kişilerin istihdam edilmeleri sürecinin de titizlikle yürütülmesi gerekmektedir. Modern devletin günümüzdeki halinin vücut bulmasıyla birlikte kişilerin göreve atanma sürecinde son halka niteliğinde bulunan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması müessesesi ortaya çıkmıştır.

Geçmişten günümüze Türk idare hukuku incelendiğinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının geçmişinin Yıldız jurnallerine kadar uzandığı görülmektedir. 1994 yılına dek kanuni dayanağı bulunmayan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci yönetmelikler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. 1994 yılında çıkartılan 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile kanuni zemin oluşturulmuştur. Ancak 2020 yılına gelindiğinde Anayasa Mahkemesi'nin hem 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hem de 4045 sayılı kanun nezdinde ortaya koyduğu iptal kararları neticesinde kanun koyucu müstakil bir kanun yapmak zorunda kalmıştır. 2021 yılında 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun yasalaşmasıyla kamu personel rejiminde yeni bir düzen ortaya konmuştur. 2022 yılında da Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu öncesinde müstakil bir kanun bulunmamaktaydı. Böyle bir kanun bulunmadığı için uygulamadaki birçok boşluk yargı kararları ile doldurulmaya çalışılmıştır. İdare hukuku ile ceza hukuku alanındaki yeni uygulamalar, kanun değişiklikleri ve öğretideki farklılıklar süreç içerisinde yargı kararlarına da yansımış benzer konularda farklı kararların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada Türk idare hukuku içerisinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş sonra sırasıyla temel kavramlar güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişiler, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını yapacak yetkili kişi ve kurumlar, görev ve yetkilileri, izlenecek süreç yeni kanun ve yönetmelik çerçevesinde anlatılmıştır. Son bölümde ise güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması alanındaki temel tartışma konuları idari yargı kararları bağlamında anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Güvenlik Soruşturması, Arşiv Araştırması, Kamu Personeli, Devlet Memuru, Kişi Güvenlik Belgesi

ABSTRACT

TAHANCI, Fatih. *"Security Investigation and Archive Research in the Context of Administrative Judicial Decisions"*, Master's Thesis, Ankara, 2024

The state emerged as a response to humanity's need for justice and security. Within this structure, referred to as the state, individuals are employed according to specific principles and regulations. The employment process for individuals who will serve within this structure, which arose from the need for security and justice, must be conducted with meticulous care. With the advent of the modern state, the step of security investigations and archival research has become the final stage in the appointment process.

When examining Turkish administrative law from past to present, it is evident that the history of security investigations and archival research extends back to the Yıldız espionage reports. Until 1994, security investigations and archival research were conducted within the framework of regulations, lacking a statutory basis. A legal foundation was established with the enactment of Law No. 4045 in 1994, concerning Security Investigations, the Reinstatement of Rights for Certain Public Officials Dismissed for Specific Reasons, and Amendments to the Martial Law No. 1402. However, by 2020, as a result of annulment decisions issued by the Constitutional Court concerning both the Civil Servants Law No. 657 and Law No. 4045, the legislature was compelled to enact an independent law. Consequently, the Security Investigation and Archival Research Law No. 7315 was enacted in 2021, introducing a new regulation in the public personnel regime. In 2022, the Regulation on the Conduct of Security Investigations and Archival Research was also implemented.

Prior to the enactment of Law No. 7315, there was no independent law governing security investigations and archival research. Due to the absence of such a law, numerous gaps in practice were addressed through judicial decisions. New practices in administrative and criminal law, legislative changes, and doctrinal differences have been reflected in judicial decisions over time, leading to varying rulings on similar matters.

In this study, after discussing the historical development of security investigation and archive research within the scope of Turkish administrative law, the key concepts, the individuals subject to security investigation and archive research, the authorized persons and institutions responsible for conducting the security investigation and archive research, their duties and authorities, and the process to be followed within the framework of the new law and regulation will be explained sequentially. In the final section, the main topics of discussion in the field of security investigation and archive research are presented in the context of administrative judicial decisions.

Keywords

Security Investigation, Archival Research, Public Personnel, Civil Servant, Personal Security Clearance

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İ
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	İİ
ETİK BEYAN	İİİ
TEŞEKKÜR	İV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASININ TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.1. KANUNİ DAYANAKSIZ GÜVENLİK SORUŞTURMASI DÖNEMİ	3
1.2. İLK KANUNİ DÜZENLEME: 4045 SAYILI KANUN DÖNEMİ.....	11
1.3. 15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİ SONRASI KHK'LAR DÖNEMİ	17
1.4. 7315 SAYILI GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI KANUNU DÖNEMİ	42
2.BÖLÜM: GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI USULÜ..	48
2.1. TEMEL KAVRAMLAR	48
2.1.1. Arşiv Araştırması.....	48
2.1.2. Güvenlik Soruşturması.....	51
2.1.3. Adli Sicil ve Adli Sicil Arşiv Kaydı.....	56
2.1.4. Kurum Kayıtları	57
2.1.5. Yerinde Araştırma.....	59
2.1.6. Üst Kademe Yöneticisi	60
2.1.7. İstihbari Faaliyet	62
2.1.1.8. Yıkıcı ve Bölücü Faaliyet.....	64
2.1.12. İrtibat ve İltisak	66

2.1.9. Olgusal Veri.....	67
2.1.10. Gizlilik Dereceli Bilgi ve Belgeler ile Birim ve Kısımlar	68
2.2. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI YAPILACAK KİŞİLER	70
2.2.1. Sadece Arşiv Araştırması Yapılacak Kişiler.....	70
2.2.1.1 Kamu Görevlisi	71
2.2.1.2. Devlet Memurları	74
2.2.1.3. Sözleşmeli Personel	76
2.2.1.4. İşçi	77
2.2.2. Arşiv Araştırması ile Birlikte Güvenlik Soruşturması Yapılacak Personel ...	78
2.3. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASININ YAPILIŞ USULÜ	81
2.4. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI KONUSUNDA ÖZEL BİR UYGULAMA: KİŞİ GÜVENLİK BELGESİ	91
3.BÖLÜM: GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI ALANINDAKİ TEMEL TARTIŞMALAR.....	103
3.1. ANAYASAL HAK VE HÜRRİYETLER BAĞLAMINDA TEMEL TARTIŞMALAR	103
3.1.1. Çalışma Hürriyeti	103
3.1.2. Kamu Hizmetine Girme Hakkı	106
3.1.3. Mülkiyet Hakkı	108
3.1.4. Masumiyet Karinesi	113
3.1.5. Suçların ve Cezaların Şahsiliği İlkesi	116
3.2. UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN TARTIŞMALAR	117
3.2.1. Devlet Memurları Kanunu'nda Sayılan Suçların Etkisi.....	125
3.2.2. Bir Yıl ve Altında Hapis Cezası Alanların Durumu	129
3.2.3. Bir Yıl ve Üzeri Hapis Cezalarının Etkisi	129
3.2.4. 18 Yaş Altında İşlenen Suçların Etkisi	131
3.2.5. Devam Eden Soruşturma ve Kovuşturmaların Etkisi	135
3.2.6. Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Etkisi.....	139
3.2.7. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Etkisi	142
3.2.8. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararının Etkisi.....	144
3.2.9. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Etkisi	149

3.2.10. Çeşitli İdari Para Cezalarının Etkisi	157
3.2.11. Aile Yakınlarının Etkisi	161
3.2.12. Otel Kayıtlarının Etkisi	167
3.2.13. İnternet, Telefon, Sosyal Medya Gibi İletişim Kanallarının Etkisi	169
3.2.14. Çalışma Geçmişinin – SGK Kayıtlarının Etkisi.....	171
3.2.15. Eğitim Öğretim Kurumlarının Etkisi.....	175
3.2.16. Özel Hukuk Davaları ile İcra Takiplerinin Etkisi.....	181
3.2.17. Kişisel Sağlık Verilerinin Etkisi	182
3.2.18. Uyruk, İrk, Dini Durum v.b. Etkisi	184
3.2.19. Eski Hükümlü Kadrolarına Yapılan Atamalar	185
SONUÇ	190
KAYNAKÇA.....	193
EK 1. YARGI KARARLARI	199
EK 2. ORJİNALLİK FORMU	213
EK 3. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	215

GİRİŞ

Kamu görevlileri, anayasaya ve yasalara bağılı kalarak devlete ve millete hizmet etmekle yükümlüdürler. Bu görevlerini yerine getirirken, ülkenin bağımsızlığını ve birliğini korumak, ayrımcılık yapmamak, siyasi veya ideolojik görüşlerini öne çıkarmamak ve tarafsız davranmak gibi temel prensiplere uymak zorundadırlar. Yöneticiler, astlarını eşit ve adil bir şekilde yönetmek ve kanunlara uygun şekilde görevlerini yerine getirmekle sorumludur. Devlet Memurları Kanunu'nda da belirtildiği gibi, kamu görevlilerinin bu sorumluluklarını yerine getirebilecek niteliklere sahip olması ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatle bağılı olması ve yine aynı şekilde bu normları sadakatle uygulaması önemlidir. Bu nedenle, kamu görevine alınırken, adayların genel ve özel niteliklerinin yanı sıra güvenilirliklerinin de araştırılması gereklidir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması, bu amaca yönelik olarak yapılmaktadır. Bu tür araştırmaların amacı, adayların kamu görevinin gerektirdiği niteliklere sahip olup olmadığını belirlemektir. Görevle ilgisi olmayan kriterlere göre ayrımcılık yapılmamalıdır.

Ülkemizde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının gelişim süreci oldukça sancılı olmuştur. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'de güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. Bu tarihsel süreç anlatılırken güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının ilk hukuki dayanak metinlerinden başlanarak günümüze kadarki mevzuat ve üzerine yaşanan hukuki tartışmalar üzerinde durulacaktır.

İkinci bölüm güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması usulü başlığı altında toplanmıştır. Bu bölüm dört kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına dair temel kavramlar üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişiler üzerinde durulmuştur. Üçüncü kısımda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının nasıl yapıldığı izah edilmiştir. İkinci ve

üçüncü kısım kanun ve yönetmelik çerçevesinde şekillenmiştir. Dördüncü kısımda ise 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu çerçevesinde yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci izah edilmiştir.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusundaki temel tartışmalar üçüncü bölüm içerisinde anlatılmıştır. Bu bölümün ilk kısmında anayasal hak ve hürriyetler bağlamında temel konular aktarılmıştır. İkinci kısımda ise uygulamada ortaya çıkan tartışmalı konular idari yargı kararları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın konusu anayasa hukuku ile idare hukukunun birçok konusunu, tartışmasını içerisine almaktadır. Bu da çalışmanın kapsamını oldukça genişletmektedir. Bu sebeple çalışmada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları sınırlı olarak aktarılmıştır. Çalışmada kapsamı sınırlı tutmak için idari yargı kararları bağlamında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının mevzuatımızda ve uygulamada geçmişten günümüze geldiği yer ile var olan sorunlar hakkında çözüm önerileri sunulmuştur.

Kamu kurum ve kuruluşlarının personel istihdam süreçlerinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci önceden olduğu gibi yarın da olmaya devam edecektir ancak bu sürecin bireylerin temel hak ve hürriyetlerini merkeze alan bir şekilde kişileri, kişi hak ve hürriyetlerini ihlal etmeyecek şekilde hukuka uygun yapılması gerekir. Güvenlikçi bakış açısı ile bireyi kamusal alandan dışlayan bir anlayışla gerçekleştirilecek olan uygulamalar, kişilerin toplumdaki ve devletten uzaklaşmasına, insan kaynağının boşa harcanmasına ve uzun vadede de daha büyük sorunlara sebebiyet verecektir. Sonuç olarak bu çalışmada; bahsedilen sorunların önüne geçilmesi için güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin nereden nereye geldiği ve günümüzde ne şekilde yapılması gerektiği idari yargı kararları bağlamında anlatılmıştır.

1. BÖLÜM

GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının dayanağını oluşturacak olan bir kanun 1994 yılına dek mevzuatımızda yer almamıştır. 1994 yılına kadar geçen sürede güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hususunda idarenin düzenleyici işlemleri ile yol alınmaya çalışılmış, bu da ciddi hukukilik ve kanunilik tartışmalarına sebebiyet vermiştir. Hukuki dayanağı olmadığı öngörülen bu düzenlemelerin anayasaya ve kanuna aykırı olduğu gösterilmiştir¹.

1.1. KANUNİ DAYANAKSIZ GÜVENLİK SORUŞTURMASI DÖNEMİ

Osmanlı Devleti'nin 34'üncü Padişahı olan Sultan 2'nci Abdülhamit döneminde devletin istihbarat ağı olan Teşkilat-ı Mahsusa oldukça büyümüş ve genişlemiştir. Dönemin kamuoyu tarafından o dönemki adlandırmasıyla “Yıldız Jurnalleri” vasıtasıyla soruşturma ve araştırma faaliyetleri zirve noktasına çıkmıştır². Osmanlı bürokrasisinde istihdam edilecek olan kişiler bu jurnaller neticesinde işe alınmış ya da alınmamıştır.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'nin tek parti iktidarı döneminde herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Bu dönemde ne bir kanun ne bir tüzük ne de bir yönetmelikten söz etmek mümkün değildir. Bu döneme ilişkin bilgi, belge ya da yargı kararı elimizde bulunmadığından yaşanan süreçlerin hukukiliği üzerine tartışma imkânı mümkün değildir.

“Güvenlik Soruşturması” özel bir başlık ve kavram olarak mevzuatımıza ilk kez Resmî Gazete'de yayımlanmayan 30 Nisan 1953 tarihli 4/685 sayılı “Güvenlik Soruşturması” konulu Bakanlar Kurulu kararnamesi ile girmiştir. Bu kararnameye dair döneminde

¹ ZABUNOĞLU, Yahya Kazım: “*Kamu Hizmetine Girme, Hizmette Kalma ve Yükselme Hakkı*”, İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyum ve Açık Oturum Bildiriler ve Tartışmalar, TODAİ, Ankara, 1992, s.183.; KAMAN KARAN, Nur: *Devlet Memurluğunun Sona Ermesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s.25.

² HAYDAROĞLU, İlknur: “*II. Abdülhamid Döneminde Hafife Teşkilatı Hakkında Bir Risale*” Tarih Araştırmaları Dergisi, C:17, S:28, 1995, (s.109-133).

yapılan eleştiriler; üslubu, içeriği, anlatımı, kullandığı kelime ve cümlelerin bir çeviriden ibaret algısı yaratmasıdır³. Bu kararnameyi ileride yapılacak olan düzenlemelerin atası olarak görmek mümkündür.

Tek parti devri sonrasında iktidara gelen Demokrat Parti döneminde “güvenlik tahkikatı” uygulaması adı altında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmaları yapılmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen güvenlik tahkikatlarına dayanak olarak Resmî Gazete’de yayımlanmayan 30 Nisan 1953 tarihli 4/685 sayılı “Sabotajlara Karşı Korunma ve Sabotajları Önleme Hakkında Talimat” konulu Bakanlar Kurulu kararnamesi gösterilmiřtir⁴. 30 Nisan 1953 tarihli 4/685 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesine dayanılarak o dönem için de güvenlik tahkikatları yapılmış olsa da yapılan bu tahkikatların hukukiliği ve yasallığı oldukça tartışmalıdır. Öyle ki 30 Nisan 1953 tarihli 4/685 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesi, dar bir alanda idareye yetki vermiştir. Buna rağmen 30 Nisan 1953 tarihli 4/685 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesi ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayacak şekilde uygulamaya gidilmiştir. Bu dönemde de halen bir kanunun bulunmadığını hatırlatmakta fayda vardır. Söz konusu yönetmelik 28.12.1988 tarihli Resmî Gazete’de yürürlüğe giren Sabotajlara karşı koruma yönetmeliğinin 4. Maddesinde “*Dayanak Madde 4 – Bu Yönetmelik Bakanlar Kurulunun 30/4/1953 tarih ve 4/685 karar sayılı "Sabotajlara Karşı Korunma ve Sabotajları Önleme Hakkında Talimat" ın yenilenmesi amacıyla ve 2495 Sayılı Kanun'daki "Sabotaj" konusuna açıklık kazandırmak üzere hazırlanmıştır.*” şeklinde belirtildiği üzere dayanağını oluşturmaktadır.

Türkiye 1932 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü – ILO’ya üye olmuştur. 111 No’lu Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi’ne Türkiye de taraf olmuştur. Sözleşmenin kabul kanunu 19.08.1967 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmıřtır⁵. Mevzuatımızda kanuni bir düzenlemenin ilk kez yapıldığı 1994’e dek güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda bir tartışma çıktığında Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi’nin hukuki

³ DİNÇ, Güney: *Güvensizlik Üçgeni: 1402'likler, Fişleme, Güvenlik Soruşturması*, Say Yayınları, 1987, s.28.

⁴ KARAHANOGULLARI, Onur: “Güvenlik Soruşturması”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Cilt:53, Sayı:1, 1998, s.171.

⁵ 22.12.1966 tarihli 12484 sayılı Resmî Gazete

dayanak olarak gösterildiği gözlemlenmiştir⁶. Sözleşmenin 4'üncü maddesi ise “*Devletin güvenliğine hanel getiren faaliyetlerden ötürü muhik sebeplerle zanlı bulunan veya bu faaliyetlere girişen bir şahıs hakkında alınan tedbirler, ilgili kişinin milli tatbikata uygun olarak kurulmuş olan yetkili bir makama başvurma hakkı saklı kalmak şartıyla, ayırım sayılmaz.*” şeklindedir.

Bu tip uluslararası sözleşmelerin amacı devletlerin hukuka aykırı ve keyfi uygulamalarının önüne geçmek, devlet karşısında korunmaya ihtiyaç duyan veya duyması muhtemel kişileri koruyarak uluslararası bir standart oluşturmaktır. Nitekim bu konuda Aker'in tespitleri oldukça önemlidir. Devlet, uygulayacak olduğu tedbirleri açık bir şekilde düzenlemelidir. Kişilerin ilgili tedbire idari itiraz hakkı ve yargı merciine başvuru hakkı bulunmalıdır. Yargı yolunun kişilere açık olması tek başına yeterli bir güvence değildir. Güvenlik soruşturması genel bir uygulama haline getirilmeyip gerekli görülen sınırlı sayıdaki kişiler için yapılmalıdır. Kişilerin tedbir ve uygulama sürecinde uğradığı zarar ve ziyan giderilmelidir⁷.

09.08.1972 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Silahlı Kuvvetler Astsubay Hazırlama Okulları Yönetmeliği'nin 15'inci maddesi şu şekildedir⁸: “*Gizli soruşturma sonucu ve okul durum belgesi alınmadan öğrencinin okula kabulü kesin değildir. Gizli soruşturma sonunda saptanan ve öğrencinin kabulüne engel sayılan durumları kendisine bildirilmez. Ancak, yaptırılan gizli soruşturma sonucu okuldan çıkarıldığı duyurulur. Gizli soruşturma sonucu olumlu çıkan öğrencilerin kayıtları o tarihte kesinleşir.*” ve 3385 sayılı İstihbarata Karşı Koyma, Güvenlik ve İşbirliği Yönergesi'nin 6'ncı maddesinin (d) fıkrasına göre “*öğrenci veya usul ve furuundan birisinde yönergenin 2/b maddesinde açıklanan hususlardan birisinin bulunması halinde hakkında güvenlik soruşturması yapılan şahıs sakıncalı mütalaa edilir.*” düzenlenmesi mevcuttur⁹.

⁶ AKKAŞ, Ahmet Hulusi / DOĞAN, Numan: “*Yargı Kararlarında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*”, Adalet Dergisi, 71, 2023, 856.

⁷ AKER, Önder: “*ILO Ayrımcılık Sözleşmesi Açısından Kamu Hizmetine Girme ve Hizmette Kalma Hakkı*”, İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyum ve Açık Oturum Bildiriler ve Tartışmalar, TODAİ, Ankara 1992, s.206.

⁸ 09.08.1972 tarihli 14271 sayılı Resmî Gazete

⁹ KARAHANOGULLARI, s.172.

Mülga yönetmeliğin dayanağını ise amaç başlıklı 1'inci maddesinde adı geçen 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu oluşturmaktadır. Söz konusu kanun esas alınarak yönetmeliğin 1'inci maddesinde de belirtildiği üzere Türk Silahlı Kuvvetlerine astsubay adayı yetiştirilmek üzere, Astsubay Hazırlama Okullarına sivil kaynaklardan alınacak öğrencilerin girişte aranılacak şartlar belirtilmiştir. Yönetmeliğin 1. maddesi ise *“Amaç: Madde 1 — 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile bu Kanunun ek ve değişikliklerine göre çıkarılan bu Yönetmelik ; Türk Silahlı Kuvvetlerine astsubay adayı yetiştirilmek üzere, Astsubay Hazırlama Okullarına sivil kaynaklardan alınacak öğrencilerin girişte aranılacak niteliklerini, bu okulların öğretim ve eğitim süre ve şekillerini ; sınav ve değerlendirme usullerini ; sınıf geçme, mezun olma hükümlerini; disiplin esaslarını; öğrencilerin en çok öğrenim süresiyle görev ve sorumluluklarını; Okullardan çıkış ve çıkarılış yollarıyla diğer hususları saptar.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Subay, astsubay, polis, hâkim, savcı, gardiyan, diplomat gibi güvenlik soruşturmasının her zaman yapılması gerektiği düşünülen yüksek öneme sahip statüdeki kişilerin dışında daha az önemli seviyede olduğu düşünülebilecek statüde olan kamu işçileri için güvenlik soruşturması ilk kez 12 Eylül sonrasında uygulandığı görülmektedir. 20.08.1983 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Daimî Kadrolarına İlk Defa İşçi Olarak Alınacaklar Hakkındaki Sınav Yönetmeliği’nin 11’inci maddesinin (f) fıkrası *“Kuruluşunca hakkında güvenlik soruşturması yapılmış olmak”* şartı düzenlemesiyle hukukumuza girmiştir¹⁰. Bu yönetmelik bugün halen yürürlüktedir.

1953 yılından 1986 yılına kadar çok sayıda genelge ya da yönerge adı altında alt mevzuat yapılmış ve yürürlüğe konmuştur, ancak yürütme organınca beklenen yeknesaklık sağlanamamıştır¹¹. 1950 sonrasında Türk siyasal hayatının çalkantılı yapısı (koalisyon hükümetleri, hükümetlerin istifaları, hükümet kurulamaması v.b.), ülkede yaşanan kitlesel hareketler darbeler ve darbe girişimleri düşünüldüğünde kamu personel rejiminin tamamını etkileyecek olan bir yasal düzenlemeyi ortaya koyma ve nitekim uygulama zorluğu yabana atılmamalıdır.

¹⁰ 20.07.1983 tarihli 18110 sayılı Resmî Gazete

¹¹ KARAHANOĞULLARI, s. 171.

Mevzuatımızda bir kanun içerisinde doğrudan kişiler hakkında güvenlik soruşturması yapılması gerektiğine dair ilk düzenleme 24/7/1981 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun’dur. Kanununun 13’üncü maddesi şu şekildedir: *“Özel güvenlik teşkilatına alınması ilgili kuruluşça istenen personel hakkında Emniyet Müdürlüğünce gerekli güvenlik soruşturması yapıldıktan sonra uygun görülenler valiliğin tasvibi üzerine kuruluşça göreve alınır.”*¹² Kanunda güvenlik soruşturmasının nasıl ve ne şekilde yapılacağına dair bir düzenleme mevcut değildir. Kişileri güvenlik soruşturması özelinde güvenceye alacak bir sistemin olmadığı açıkça görülmektedir.

Bunun yanı sıra 1980 döneminde yaşanan siyasal olaylarının kanun koyucuyu derinden etkilediği görülmektedir. Personelde aranacak şartlar başlığının (h) fıkrası *“Yapılacak soruşturma sonucu, başvurma tarihine göre son beş yıl içinde herhangi bir siyasi partiye üye olmamak veya siyasi partinin organları veya bağlı kuruluşlarında görev yapmamış bulunmak.”* şeklindedir. Günümüzde bu şekilde bir düzenlemenin var olması düşünülemez. 2495 sayılı kanun, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile 26.06.2004 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Güvenlik soruşturması konusunda çıkartılan ve adında güvenlik soruşturması geçen ilk yönetmelik 4 Mart 1986 tarihlidir. Daha önceki düzenlemelerde olduğu gibi bu yönetmelik de Resmî Gazete’de yayımlanmamıştır. 1986 tarihli Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği, idare mahkemelerinde görülen iptal davalarında mahkemelerce ara karar kurularak mahkemeye gönderilmesi istenmesine rağmen davalı idarelerce gönderil(e)memiştir. Yaşanan bu durum çerçevesinde yönetmeliğin hukuki geçerliliği olmadığı gerekçesiyle yönetmelik 1989 yılında Danıştay kararı ile iptal edilmiştir¹³.

8 Mart 1990’a gelindiğinde dönemin hükümeti tarafından Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği yürürlüğe konulması 90/245 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile karar

¹² 24.07.1981 tarihli 17410 sayılı Resmî Gazete

¹³ ESEN, Mahmut: “Tarihsel Süreç İçinde Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılması Konusundaki Mevzuat Düzenlemeleri”, İdarecinin Sesi Dergisi, Türk İdareciler Derneği, Sayı:202, Temmuz – Ağustos 2021, (s.60-62).

verilmiştir¹⁴. Bakanlar kurulu kararı üzerine 13.05.1990 tarihinde Resmî Gazete’de yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde bugüne dek çıkartılan tüm yönetmeliklerin 3’üncü maddesinde dayanak maddesinin bulunduğu görülürken bu yönetmelikte ise dayanak maddesinin yer almadığı görülmektedir¹⁵. Bu yönetmelik 13 Nisan 1990 tarihli 20491 sayılı Resmî Gazete’nin 17’nci ve 23’üncü sayfaları arasında yayımlanmıştır¹⁶. Bu yönetmelik güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda çıkartılan yönetmelikler arasında Resmî Gazete’de yayımlananların ilki olmasından dolayı oldukça önemlidir¹⁷.

13.05.1990 tarihinde yürürlüğe giren yukarıda belirtilen 1990 tarihli Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği’ni incelediğimizde günümüz kanun ve yönetmeliğinin tanımlamalar, işleyiş ve usul açısından bu yönetmelik minvalinde ilerlediği ve geliştirildiği görülecektir. Güvenlik soruşturması, arşiv araştırması ve diğer birçok temel kavram resmi olarak ilk kez burada tanımlanmıştır. Her iki kavram aşağıdaki gibi düzenlenmiştir¹⁸:

“Güvenlik soruşturması: Şahsın genel kolluk kuvvetleri tarafından halen aranıp aranmadığı ile kolluk kuvvetleri ve istihbarat ünitelerinde ilişkisi kaydının ve hakkında herhangi bir tahdit bulunup bulunmadığının, ideolojik faaliyetleri ve ahlaki durumunun, yabancılar ile ilgisinin, sır saklama yeteneğinin mevcut kayıtlardan ve mahallinden araştırılmak suretiyle tesbit edilmesi ve değerlendirilmesidir.

Arşiv Araştırması: Şahsın genel kolluk kuvvetleri tarafından halen aranıp aranmadığı ile kolluk kuvvetleri ve istihbarat ünitelerinde ilişkisi ile adli sicil kaydının ve hakkında herhangi bir tahdit bulunup bulunmadığının mevcut kayıtlardan tesbit edilmesidir.”

¹⁴ Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Başbakanı Yıldırım Akbulut, Adalet Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu, İçişleri Bakanı da Abdulkadir Aksu’dur.

¹⁵ KARA, Funda: Güvenlik Soruşturması - Türkiye İdaresinin Güncel Sorunları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seminer Çalışması, Ankara, 2005, <http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/Seminer/2004-2005/guvenlikSORUSTURMASI-fundakara.pdf>, Erişim Tarihi: 19.09.2023

¹⁶ 13.04.1990 tarihli 20491 sayılı Resmî Gazete

¹⁷ 13.04.1990 tarihli 20491 sayılı Resmî Gazete

¹⁸ Yukarıda izah edildiği üzere kavramların Resmî Gazete’de yayımlanan ilk güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması tanımlamaları olması ve günümüz tanımının okuyucu açısından karşılaştırılması için çalışmanın bu kısmında ayrıca yer verilmiştir.

Gerçekleştirilen güvenlik soruşturmalarına karşı bu dönemde de kişilerce davalar açılmıştır. Yapılan yargılamalarda, güvenlik soruşturmaları ve tesis edilen işlemler kanuni dayanaktan yoksun denilerek doğrudan iptal edilmemiştir. Aksine yapılan yargılamalar sonucunda verilen kararlarla güvenlik soruşturması hakkında bir düzen ortaya çıkmıştır. Bu durum demokratik bir hukuk devleti için kabul edilebilir değildir. Ancak her şeye rağmen yapılan yargılamalarda; her bir dava dosyası kendi özelinde değerlendirilmiş, soruşturma raporlarının inanılabilirliği, somutluğu, delillerin varlığı, objektiflik açılarından denetlenmiştir. Subjektif, öznel, soyut verilere dayanan soruşturma raporlarına dayanılarak tesis edilen işlemler iptal edilmiştir¹⁹. Danıştay'ın bu dönemde vermiş olduğu kararlarda²⁰ “*nesnel olgularla kanıtlanmayan, sadece istihbari bilgilere dayalı ve soyut raporlar*” üzerinden idarenin işlem tesis edemeyeceğini ortaya koyması yargı denetimi açısından oldukça önemlidir²¹.

1990 tarihli Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği'nin çıkarıldığı tarih itibariyle kanuni dayanağı bulunmamaktadır. Bu durum yönetmeliği yetki bakımından sakat hale getirmektedir ve ciddi bir eksikliklerdir. Nitekim Karahanoğulları 1998 tarihli makalesinde bu duruma değinmekte ve Danıştay nezdinde açılması muhtemel bir düzenleyici işlemin iptali konulu bir davada yönetmeliğin iptal edilebileceğini ancak 1998 itibariyle böyle bir dava açılmadığını aktarmaktadır²². Öte yandan bu yönetmelik; kamu kurum ve kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsleri, kamu bankalarında çalışacak olan memur ve kamu işçileri ile yurtdışında eğitim görececek olan öğrencilere de uygulanmıştır. Bu açıdan incelendiğinde yönetmeliğin oldukça geniş bir kitleyi etkilediği görülmektedir.

Çalışmamızın bu kısmına kadarki geçen anlatımda olağan dönemlerde kamu personeline uygulanan düzenlemelere ilişkin anlatım yapılmıştır. Olağanüstü dönemlerde ise kamu personeline karşı gerçekleştirilen uygulamalarda farklılıklar bulunmaktadır²³. Bunlardan

¹⁹ ZABUNOĞLU, s.11-12.

²⁰ Danıştay 5. Dairesi, 2001/5253 E. 2003/796 K. sayılı kararı. Danıştay 2. Dairesi 2004/1029 E. 2004/1456 K. sayılı kararı.

²¹ ŞANLI ATAY, Yeliz: “*Memurluğa Girişin Genel Bir Şartı Olarak Güvenlik Soruşturması*”, İnsan Hakları Yıllığı, S.34, 2016, s.50.

²² KARAHANOĞULLARI, s.172, 179.

²³ KILINÇ, Durmuş: “*Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*”, Ankara Barosu Dergisi, 2019, 77(2), s.12.

ilk akla geleni 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 2'nci maddesinin 8'inci fıkrasındaki düzenlemedir²⁴. *“Sıkıyönetim komutanlarının; bölgelerinde genel güvenlik, asayiş veya kamu düzeni açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işine son verilmesi, yerel yönetim de çalışanların görevden uzaklaştırılması veya işlere son verilmesi hakkındaki istemleri ilgili kurum ve organlarca derhal yerine getirilir.”* “Sakıncalı” kavramı oldukça önemli bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Kişinin kamuda çalışma hakkı, kişinin sıkı yönetim komutanınca sakıncalı olarak görülmesi halinde sona erdirilecektir.

10.05.1990'a gelindiğinde şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması gerekçe gösterilerek 425 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yayımlanmıştır²⁵. Bu kanun hükmünde kararnamenin başlığı ve içeriği 9.5.1990 günlü, 425 sayılı "2935 Sayılı Kanun ile 285 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" şeklindedir. Kararnamenin 4'üncü maddesi ile getirilen düzenleme konumuz açısından oldukça önemlidir. Madde metni *“Olağanüstü Hal Bölge Valisi, görev alanı içindeki illerde genel güvenlik, asayiş ve kamu düzeni bakımından çalışmalarında sakınca görülen veya hizmetlerinden yararlanılamayan kamu personelinin yer değiştirmesini veya görev alanı dışında geçici veya sürekli görevlendirilmesini ilgili kurum veya kuruluşlardan isteyebilir. Bu istekler derhal yerine getirilir. Bu personel hakkında kendi özel kanunlarındaki hükümler uygulanır.”* şeklindedir.

Hem 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu hem de 425 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin belirtilen maddeleri incelendiğinde kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin özüne dokunacak şekilde sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu sınırlandırma yapılırken de uygulayıcıyı sınırlayacak, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alacak en küçük bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir.

²⁴ Mevzuat, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.1402.pdf> (Erişim Tarihi: 10.07.2023)

²⁵ 10.05.1990 tarihli 20514 sayılı Resmî Gazete

1.2. İLK KANUNİ DÜZENLEME: 4045 SAYILI KANUN DÖNEMİ

1994 yılına gelindiğinde 4045 sayılı “Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’u ile güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının genel dayanağı olacak olan bir kanun çıkarılmış oldu. Kanun, 26 Ekim 1994 tarihinde kabul edilmiş ve 3 Kasım 1994 tarihli 22100 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir²⁶.

Kanunun çıktığı tarihe kadar siyasal alanda da ciddi tartışmalar yaşanmış, böyle bir kanunun gerekip gerekmediği, mevcut yönetmeliğin hukukiliği tartışılmıştır²⁷. Öyle ki 1987 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda gerçekleştirilen bütçe görüşmelerinde dönemin Başbakanı olan Turgut Özal, Sosyaldemokrat Halkçı Parti milletvekillerinin eleştirisi ve sataşmalarına “Güvenlik soruşturmaları için yasal dayanak gerekip gerekmediğini bilmiyorum. Gerekip gerekmediğini söyleyemem.” şeklinde cevap vermiştir²⁸. Dönemin siyasal iktidarının konuya nasıl yaklaştığı açısından bu konuşma oldukça önemlidir. Anavatan Partisi iktidarları döneminde yönetmelik çıkartılsa da TBMM’de güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına dair bir kanun çıkartılamamıştır.

1994 yılında Doğru Yol Partisi ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti Koalisyon Hükümeti döneminde güvenlik soruşturmasının kapsamının da daraltılacağı kamuoyuna duyurulan “Demokratikleşme Paketi” kanun tasarısında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bir madde ve iki fıkradan ibaret olmak üzere kendisine yer bulabilmiştir²⁹. Maddenin yayımlandığı tarih itibariyle ilk hali aşağıdaki gibidir³⁰:

“Madde 1- Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması; kamu kurum ve kuruluşlarında, yetkili olmayan kişilerin bilgi sahibi olmaları halinde devlet güvenliğinin, ulusal varlığın ve bütünlüğün, iç ve dış menfaatlerin zarar

²⁶ Mevzuat, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4045.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2023)

²⁷ ZABUNOĞLU, s.183.

²⁸ Cumhuriyet Gazetesi, 10.12.1986, <http://egazete.cumhuriyet.com.tr/ara> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)

²⁹ ÇAVUŞOĞLU, Hüseyin: *Türk Siyasal Yaşamında Doğru Yol Partisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 2009, s. 181.

³⁰ 03.11.1994 tarihli 22100 sayılı Resmî Gazete

görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgelerin bulunduğu gizlilik dereceli birimler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatlarında çalışacak kamu personeli ve ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel hakkında yapılır.

Devletin güvenliğini, ulusun varlığını ve bütünlüğünü iç ve dış menfaatlerinin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgeler ile gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, birim ve kısımların tanımlarının yapılması, güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının usul ve esasları ile bunu yapacak merciler ve üst kademe yöneticilerinin kimler olduğu Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulacak yönetmelik ile düzenlenir.”

08.03.1990 tarihli Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği, 4045 sayılı Kanunun 26.10.1994 yürürlük tarihinden 4045 sayılı Kanun’un 1’inci maddesinin 2’nci fıkrasına dayanılarak düzenlenen yönetmeliğin 14 Şubat 2000 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girme tarihine kadar uygulanmıştır.³¹ Uzunca bir süre güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kanuni dayanağı olmamış, 4045 sayılı Kanun 1994 yılında çıkarılmış ancak Kanun, yasa yapma tekniği açısından içinde barındırması gereken teknik düzenlemeler var olmadığı için hukuki açıdan eksik kalmıştır. Bununla beraber Kanun’un yürürlüğünden sonra çıkartılması gereken yönetmelik için de 6 yıl beklenilmesi ayrıca tartışma nedeni olmuştur³².

4045 sayılı Kanun’un 1’inci maddesi bir ihtiyaçtır, ancak yetersiz kalmıştır. Şöyle ki; yürütmenin kanuniliği ile temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlandırılabilmesi ilkeleri gereğince yürütmenin çıkaracak olduğu muhtemel düzenleyici işlemler için bir dayanak kanun gereklidir. Başka bir ifade ile kanun koyucunun, yürütmenin düzenleyici bir işlem ile düzenleyeceği alanda bir kanun çıkararak o alanı – hakkın özünü koruyacak şekilde – kısmen de olsa düzenlemiş olması, temel konular dışındaki (kişilerin temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak) konularda yürütmeye düzenleyici işlem için alan bırakmış olması gereklidir.

³¹ GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut: *İdare Hukuku Cilt I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s.976.

³² Cumhuriyet Gazetesi, <http://egazete.cumhuriyet.com.tr/ara> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)

1982 Anayasasının çalışma ve sözleşme hürriyeti ile ilgili 48'inci maddesi şu şekildedir: *Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.*

1982 Anayasasının kamu hizmetine girme ile ilgili 70'inci maddesi şu şekildedir: *Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.*

1982 Anayasasının memur ve kamu görevlileri ile ilgili 128'inci maddesi şu şekildedir: *“Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.”*

1982 Anayasasının temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasıyla ilgili 13'üncü maddesi şu şekildedir:

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

1982 Anayasasının 123'üncü maddesi şu şekildedir:

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur. [

1982 Anayasasının yönetmelikleri düzenleyen 124'üncü maddesi şu şekildedir: *“Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.”*

Aktarılan anayasa maddeleri çerçevesinde kişilerin çalışma hürriyeti, kamu hizmetine girme hakkı, memur ve kamu görevlisi olma hakları güvence altına alınmıştır. Yine bununla birlikte kişilerin aleyhine olacak düzenlemelerin ise kanunla düzenlenmesi gerektiği ortaya konmuştur. Kişiler güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin sonucunun olumlu olması, olumsuz olmaması başka bir ifade ile kişilerin “güvenilir olma, sakıncalı olmaması” halinde ataması yapılacaktır³³. Kişilerin devlet tarafından olumsuz, güvenilir ya da sakıncalı görülmesi demek kişinin temel hak ve hürriyetlerinin biri ya da birkaçını kullanamaması devlet eliyle bunun sınırlandırılması anlamına gelecektir. Anayasanın 13’üncü maddesi karşısında yürütmece kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayacak bir düzenleme ancak bu sınırlamaların nasıl gerçekleştireceğini açıkça ortaya koyan, çerçeveyi belirleyen bir kanunun var olmasına bağlıdır³⁴.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi 4045 sayılı Kanun’un 1’inci maddesinin 1’inci fıkrasında kimlere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacağı düzenlenmiştir. Ancak; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının ne olduğu ve neleri kapsadığı kimin tarafından ve nasıl yapılacağı, ortaya çıkan verilerin kimler tarafından değerlendirileceği, kişisel verilerin nasıl korunacağı ve yok edileceği gibi konulara yer verilmemiştir. Bu sayılan konular hakkındaki düzenlemelerin Bakanlar Kurulu kararı ile çıkartılacak olan yönetmelikle düzenleneceği 1’inci maddenin 2’nci fıkrasında düzenlenmiştir. Yapılan eleştiri ve tartışmaların önemli bir kısmı bu 2’nci fıkradan kaynaklanmaktadır. Düzenleme, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin açık ihlali olarak değerlendirilmektedir. Düzenlemede güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasından bahsedilmiş olması kanun tekniği açısından da aslında bir düzenleme olarak nitelendirilmemektedir³⁵.

12.04.2000 tarihinde Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 4045 sayılı Kanunda belirtilmeyen tanımlar ve düzenlemeler bu yönetmelikte yer almıştır. 4045 sayılı kanunun 1’inci maddesi ile

³³ KARAHANOĞULLARI, s.173.

³⁴ ÖZBUDUN, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s.109-118; GÖZLER, Kemal: Anayasa Hukukunun Temel Esasları, 3. Baskı, Ekin, Bursa, 2010, s.404-408.

³⁵ AYDIN, Ercan Orhan: Türkiye’de Güvenlik Soruşturması Uygulamaları ve Bunların İnsan Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi: Devlet Memuru Alımında Güvenlik Soruşturması, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s.22.

Yönetmeliğin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişileri düzenleyen maddelerinin, bu uygulamaya tabi olacak kişileri sınırlandırdığı³⁶ veya kapsamını daralttığı³⁷ değerlendirilse de düzenlemedeki esneklik ve soyutluk belirsizliğe neden olarak söz konusu sınırlamanın görünüşte kalması sonucunu doğurmuştur³⁸.

Yönetmelikte arşiv araştırmasının somut, objektif bilgi ve belgeler üzerinden yürütüldüğü³⁹ görülürken güvenlik soruşturmasının ise subjektif değerlendirmeler üzerinden yürütüldüğü görülmektedir⁴⁰. Güvenlik soruşturmasının içerisinde barındırdığı bu subjektiflik nedeniyle kişiler hakkında daha doğru kararların verilebilmesi ve nihayet toplanan bilginin objektifleştirilmesi amacıyla değerlendirme komisyonu kurulmuştur⁴¹. Düzenleme incelendiğinde güvenlik soruşturmasının arşiv araştırmasının içeriğini de kendi içerisinde barındırdığı, kapsadığı unutulmamalıdır. Değerlendirme komisyonu kişi hakkında toplanan bilgi ve belgeleri değerlendirerek kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu ya da olumsuz sonuçlanması hakkındaki nihai kararı verecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığı tarafından 22.02.2010 tarihinde Güvenlik Soruşturmaları İstisnalar Dışında Uygulamadan Kaldırılmalıdır başlıklı rapor yayınlanmıştır. Raporun sonuç kısmı şu şekildedir: *“Güvenlik soruşturmasının yasayla düzenlenmesinde, hangi hizmetlere personel alımında bu yola başvurulabileceği istisnai olarak ve sayılarak gösterilmelidir. Bunları saptamakta büyük zorluk çekileceği söylenemez. Herhalde askerlik, emniyet, istihbarat ve dışişleri hizmetleri gibi alanlar için böyle bir uygulamanın yasayla öngörülmesi, hizmetin gereklerine uygun düşer. Ceza infaz kurumlarıyla tutukevlerinde çalışacak personel için de aynı denetleme düşünülebilir. Bu istisnai kalemler dışında kalan*

³⁶ YILDIRIM, Turan / YASİN, Melikşah / KAMAN, Nur / ÖZDEMİR, Eyüp / ÜSTÜN, Gül, OKAY TEKİNSOY, Özge: İdare Hukuku, XII Levha, İstanbul, 2011, s.315.

³⁷ GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut: s.854.

³⁸ ŞANLI ATAY, s.52.

³⁹ AKSOY Muammer: *“Güvenlik Soruşturması Denilen Hukuksal Sapıklığın MİT Raporları Işığında Korkunç Yanlış ve Yalanlar Işığında Değerlendirilmesi”*, Bahri Savcı’ya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1988, s.70.

⁴⁰ MEMİŞ, Emin: *“Mevzuatımızda ve Uygulamada Kamu Hizmetine Girme/Çekilme Hakları, Arşiv Araştırması ve Güvenlik Soruşturması Analizleri”*, İdare Hukuku Sempozyumu (Kamu Personeli Sorunları), Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Eskişehir, 2003, s.248.

⁴¹ KILINÇ, s.8.

hizmetlere girişte ise, güvenlik soruşturmasına son verilmeli, kamuoyunda “fişleme” olarak adlandırılan kişi hak ve özgürlüklerine müdahalelerden birisi olan bu uygulama hayatımızdan çıkarılmalıdır.⁴²”

4045 sayılı kanununda “Devletin güvenliğini, ulusun varlığını ve bütünlüğünü iç ve dış menfaatlerinin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgeler ile gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, birim ve kısımların tanımlarının yapılması” çıkarılacak olan yönetmeliğe bırakılmıştır. Ancak yönetmeliğin 6’ncı maddesi ise çıkarıldığı ilk haliyle “Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları; varsa, gizlilik dereceli birim ve kısımlarıyla görevlerin neler olduğunu belirleyen gizlilik dereceli yönergelerini Başbakanlığın uygun görüşünü alarak yürürlüğe koyarlar ve güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını yapacak makamlara gönderirler” şeklindedir⁴³. Kanunun 1’inci maddesinde tahdidi olarak sayılmayan kurumlar dışındaki kurumlar ve kişiler hakkındaki düzenleme idarenin yönerge seviyesindeki alt düzenleyici işlemine bırakılmıştır. Gizlilik derecesini belirleme ve akabinde güvenlik soruşturmasını yapma yetkisi idareye bırakılmıştır⁴⁴. Başka bir ifade ile siyasi bir hak olan kamu hizmetine girme hakkının anayasal bir ilke olan yasallık ilkesine aykırı şekilde kanunla düzenlenmeyip düzenlemenin yönetmeliğe bırakılması; konunun yönetmelikte de düzenlenmeyip temel hakkın kullanımının tamamen ortadan kaldırılabilecek seviyedeki bir konunun normlar hiyerarşisinde en altta yer alan yönergeye bırakılmış olması ayrıca bir sorunu ve tartışmayı doğurmuştur⁴⁵. Bu tartışmalar 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun devlet memuru olmanın genel şartlarının düzenlendiği 48’inci maddesine; 7070 sayılı kanunun 01.02.2018 tarihinde yayınlanmasıyla kanunlaşan 03.10.2016 tarihinde yayınlanarak 676 sayılı KHK’nın 74. Maddesinde belirtilen “**MADDE 74-** 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine aşağıdaki alt bent eklenmiştir. “8. Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak.”” şeklinde alt bendin eklenmesiyle devam

⁴² TBMM, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı, 22.02.2010 tarihli Basın Açıklaması, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/basin2010/22Subat2010>, Erişim Tarihi: 01.02.2024.

⁴³ 12.04.2000 tarihli 24018 sayılı Resmî Gazete

⁴⁴ MEMİŞ, s.246.

⁴⁵ ŞANLI ATAY, s.52.

etmiştir. Bu düzenleme sonrasında hem uygulamada hem de yargı kararlarında daha farklı tartışmalar yaşanmıştır.

1.3. 15 TEMMUZ 2016 DARBE GİRİŞİMİ SONRASI KHK'LAR DÖNEMİ

15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişimi sonrasında devlet, kamuya personel alım sürecinin daha titiz bir şekilde gerçekleştirilmesi adına birtakım girişimlerde bulunmuştur. Burada doğrudan devlet ibaresinin belirtilmesindeki maksat yasama, yürütme ve yargı organlarının tamamının bu konuda benzer tavır takınarak gösterdikleri reaksiyona dikkat çekmektir. Ülkemizde bugüne dek yaşanmış darbeler sonucunda ortaya çıkan siyasi, iktisadi, hukuki, sosyolojik ve psikolojik bunalımlar burada izah edilmeyecektir. Eylemlerin meşruluğu noktasında da bir tartışma yoktur ancak uygulamada ortaya çıkan sorunlar çalışmanın ilgili bölümlerinde bilahare tartışılacaktır.

15 Temmuz 2016 sonrasında ilk olarak FETÖ terör örgütüne irtibat ve iltisaklı olduğu öngörülen kişiler “*terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin Milli Güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan*” düzenlemesi dayanak olmak üzere yayınlanan kanun hükmünde kararnameler ile veya ilgili mercilerce kamu görevinden çıkarılmışlardır. Buna paralel olarak bu kişiler hakkında ceza soruşturma ve kovuşturma süreçleri yürütülmüştür. Kamu görevinde aktif olarak görev alan kişilere ilişkin bu şekilde bir eylem alınırken kamu görevine ilk kez girecekler için ise farklı düzenlemeler yoluna gidilmiştir. Bu düzenlemelerden ilki 29.10.2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 676 sayılı tarihli Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 74’üncü maddesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na “*Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak*” şartının getirilmesidir⁴⁶. Düzenleme daha sonra 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 60’ıncı maddesi ile aynen kabul edilmiştir⁴⁷.

⁴⁶ 29.10.2016 tarihli 29872 sayılı Resmî Gazete

⁴⁷ 08.03.2018 tarihli 30354 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete,

Maddede geçen "ve/veya" ifadesi www.mevzuat.gov.tr üzerinden yapılan arama sonucunda ifadenin mevzuatımızda yalnızca burada geçtiği tespit edilmiştir. Düzenleme yapılırken burada özel bir amaç güdülmüş olduğu görülmektedir. Devletin güvenliğini, ulusun varlığını ve bütünlüğünü iç ve dış menfaatlerinin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgeler ile gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının işe alım süreçlerinde hem arşiv araştırması hem de güvenlik soruşturması yapılması istenirken; ulusal güvenlik konularında görece önemsiz, risksiz, tehlikesiz kurumlara personel alımında sadece arşiv araştırması yeterli görülmüştür. Bu farklılığın sebebi halen uygulanmakta olan 7315 sayılı Kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasında arşiv araştırması yapılacak kişileri bahsederken 2. fıkrasının son cümlesinde ve yönetmeliğin 9. maddesinde ise hem arşiv araştırmasının hem de güvenlik soruşturmasının birlikte yapılacağı kişileri belirtmesinden kaynaklanmaktadır. Madde metni ise *“Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacaklar MADDE 3- (1) Arşiv araştırması, statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın ilk defa veya yeniden memuriyete yahut kamu görevine atanacaklar hakkında yapılır.*

(2) Kurum ve kuruluşlarda, yetkili olmayan kişilerin bilgi sahibi olmaları hâlinde devlet güvenliğinin, ulusal varlığın ve bütünlüğün, iç ve dış menfaatlerin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgelerin bulunduğu gizlilik dereceli birimler ile Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, jandarma, emniyet, sahil güvenlik ve istihbarat teşkilatlarında çalıştırılacak kamu personeli ile ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışacak öğretmenler, üst kademe kamu yöneticileri, özel kanunları uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulan kişiler ile milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis, hizmetlerde statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilenler hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması birlikte yapılır.” şeklindedir. Devamında güvenlik ve arşiv araştırmasının birlikte yapılacağı kurumlar ise yönetmeliğin 9. maddesinde belirtilmiştir. Madde metni ise *“Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacaklar MADDE 9- (1) Statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın ilk defa veya yeniden memuriyete yahut kamu görevine atanacaklar hakkında arşiv araştırması yapılır.*

(2) Aşağıda belirtilenler hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması birlikte yapılır:

- a) Kamu kurum ve kuruluşlarının gizlilik dereceli birim ve kısımlarında çalıştırılacak kamu personeli.
- b) Milli Savunma Bakanlığı teşkilatında çalıştırılacak kamu personeli.
- c) Genelkurmay Başkanlığında çalıştırılacak kamu personeli.
- ç) Emniyet Genel Müdürlüğünde çalıştırılacak kamu personeli.
- d) Jandarma Genel Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeli.
- e) Sahil Güvenlik Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeli.
- f) Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığında çalıştırılacak kamu personeli.
- g) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel.
- ğ) Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışacak öğretmenler.
- h) Üst kademe kamu yöneticileri.
- ı) Özel kanunları gereğince güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulan kişiler.
- i) Milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetlerde statüsü veya çalışma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilenler.” şeklindedir.

Düzenleme yapılırken eğer tüm kamu kurum ve kuruluşlarındaki personel alımlarında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının birlikte yapılmasını istiyor olsaydı kanunun 3. maddesinin 2. fıkrasında ve yönetmeliğin 9. maddesinde birlikte yapılacağına dair ayrı bir düzenleme yapılmayıp ‘tüm kamu kurumları’ şeklinde ibare kullanılırdı. Ayrıca yönetmeliğin 2. maddesinde kapsam başlığında belirtilen “Kapsam MADDE 2- (1) Bu Yönetmelik, haklarında güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılacak kişileri, talep eden kurum ve kuruluşları ve yapacak birimleri kapsar.” VE 7315 sayılı kanunun Tanımlar başlığında belirtilen “b) Kurum ve kuruluş: Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmasını talep eden kamu kurum ve kuruluşları ile milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren diğer kurum ve kuruluşu,” Madde metninde ve/veya değil yalnızca “ve” ifadesini kullanırdı. Kanun ve yönetmeliğin amaçsal ve lafzi yorumuna bakıldığında kanuni düzenlemeler kimlere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının birlikte yapılacağını açık ve net şekilde belirtmiştir. Öte yandan 2000 tarihli yönetmeliğin güvenlik

soruşturması ile arşiv araştırmasının tanım maddeleri incelendiğinde güvenlik soruşturmasının arşiv araştırmasını kapsar bir mahiyette olduğu da görülecektir. Bu sebeple düzenlemeyi yapan iradenin, daha az riskli kurumlarda arşiv araştırmasının yeterli görüleceğine dair bir görüşü olduğu kanaatindeyiz⁴⁸. Kılınç ise maddede “ve/veya” bağlacının kullanımının idareye güvenlik soruşturması veya arşiv araştırmasından sadece birini ya da her ikisini birden yapabilmesi yönünde takdir yetkisi tanıdığı görüşündedir⁴⁹. Düzenlemenin “ve/veya” şeklinde yapılmış olması uygulayıcılar açısından bir belirsizliğe sebebiyet verdiği, farklı kurumlarda farklı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olduğu, uygulama birliğinin sağlanamadığı süreç içerisinde görülmüştür. Güvenlik soruşturması ile arşiv araştırmasının içerik farklılığı dikkate alındığında ortaya çıkacak olan sonuçların da bambaşka olacak olması kişilere hangisinin uygulanması gerektiği sorusunu daha önemli hale getirmiştir.

24/7/1981 tarihinde Resmî Gazete’de yürürlüğe giren 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun’da ilk kez güvenlik soruşturması yapılmış olma şartının düzenlendiğini yukarıda aktarmıştık. Bu kanunun halefi olan Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un 26.06.2004 tarihinde yayımlanan ilk hali incelendiğinde Özel Güvenlik Görevlilerinde Aranacak Şartlar başlıklı 10’uncu maddesi incelendiğinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması şartı bulunmamaktadır⁵⁰. Ancak 680 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 69’uncu maddesi ile “*Güvenlik soruşturması olumlu olmak*” şartı getirilmiştir⁵¹. Ayrıca kanunun 11’inci maddesinde özel güvenlik şirketleri ile özel güvenlik eğitimi şirketlerinin kurucu ve yöneticileri hakkında da güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması gerektiği noktasında düzenleme yapılmıştır. Düzenleme daha sonra 7072 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı

⁴⁸ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na eklenen düzenleme sonrasında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlanan kişiler adına açılan davalarda tarafımızca avukat sıfatı ile bu minvalde dava dilekçeleri ve savunmaya cevap dilekçeleri oluşturulmuştur. Ancak Anayasa Mahkemesi’nin ileride anlatılacak olan 24/7/2019 tarihli ve E.:2018/73; K.:2019/65 sayılı Kararı sonrasında Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi’nce ortaya konulan ve yerleşik içtihat halini alan kararı nedeniyle gerçekleştirdiğimiz bu tartışmaya yargı mercilerince nasıl bakıldığına dair bir tespit yapılamamıştır.

⁴⁹ KILINÇ, s.13.

⁵⁰ 26.06.2004 tarihli 25504 sayılı Resmî Gazete

⁵¹ 06.01.2017 tarihli 29940 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete

Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 67'nci maddesi ile aynen kabul edilmiştir⁵².

Yine 680 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 84'üncü maddesi ile 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin⁵³ 7'nci maddesinin birinci fıkrasına “*Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak,*” bendi eklenerek memurlar dışında kamu iktisadi teşebbüslerinde istihdam edilecek olan personel için de düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme de 7072 sayılı kanun ile aynen kabul edilmiştir.

1325 sayılı Millî Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilâtı Hakkında Kanununun 2'nci maddesinin 1'inci fıkrasına 690 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 10'uncu maddesi ile “*Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarında görev alacak personelin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hizmetlerini Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü aracılığıyla,*” yapılacağı düzenlenmiştir⁵⁴. 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵⁵ ile anayasanın 106'ncı maddesinde yapılan değişiklikle “*Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.*” hükmüne uyum sağlanması amacıyla 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 23'üncü maddesiyle 1325 sayılı kanunun adı Askeri Okullar, Askeri Öğrenciler, Askeri Fabrikalar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun olarak düzenlenmiştir⁵⁶. Yine 23'üncü madde ile yukarıda bahsi geçen güvenlik soruşturması düzenlemesi yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵² 08.03.2018 tarihli 30354 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete

⁵³ Mevzuat, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/4.5.399.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.03.2024)

⁵⁴ 29.04.2017 tarihli 30052 sayılı Resmî Gazete

⁵⁵ 11.02.2017 tarihli 29976 sayılı Resmî Gazete

⁵⁶ 09.07.2018 tarihli 30473 sayılı (3. Mükerrer) Resmî Gazete

1325 sayılı Kanuna, 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 41'inci maddesi ile *“Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarında görev yapan personele ilişkin istihbarat hizmetleri Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından yürütülür. MİT, istihbarat istihsaline yönelik faaliyetleri veya güvenlik soruşturması kapsamında, Bakanlık ve Türk Silahlı Kuvvetleri personeli hakkında kıt'a içinde veya kıt'a dışında her türlü araştırma yapabilir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile söz konusu hizmetlerin yerine getirilmesinde diğer kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları MİT tarafından hazırlanarak Cumhurbaşkanı onayıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.”* hükmü eklenmiştir⁵⁷. Millî İstihbarat Teşkilatı'na bir bakanlığın faaliyet alanı ile ilgili yürütecek olduğu istihbarat faaliyetleri ile güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda ayrıca bir yönetmelik çıkarma görevi verilmiş olması oldukça önemlidir. 7315 sayılı kanun ve uygulama yönetmeliğinin çıkmış olmasını bir kenara bırakırsak bahsi geçen yönetmeliğin çıkarılıp çıkarılmadığını tespit edebilmiş değiliz. Öyle ki 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 32'nci maddesinde Millî İstihbarat Teşkilatı tarafından çıkartılacak yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanmayacağı düzenlenmiştir⁵⁸.

Olağanüstü hal dönemi içerisinde yapılan son önemli düzenleme; 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 127'nci maddesi ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 23'üncü ve 24'üncü maddelerdir⁵⁹. Bu maddelerde taşeron işçilerin, kamuda sürekli işçi kadrolarında istihdam edilmeleri başka bir ifade ile kadroya geçiş süreçleri düzenlenmiştir. Her iki maddede 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinde geçen *“Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak,”* düzenlemesine atıfta bulunmaktadır. Kamunun işlerinde kamu işçisi olmayıp özel şirket nam ve hesabına çalışan işçiler aynı işi yapacak olmalarına rağmen statüleri – kadroları değişecek olduğu için haklarında bu şekilde bir düzenleme yapılmıştır⁶⁰. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Personel Çalıştırılmasına

⁵⁷ 25.08.2017 tarihli 30165 sayılı Resmî Gazete

⁵⁸ Mevzuat, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2937.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.03.2024)

⁵⁹ 24.12.2017 tarihli 30280 sayılı Resmî Gazete

⁶⁰ KILINÇ, Durmuş: *“Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması”*, Ankara Barosu Dergisi, 2019, 77(2), s.15.

Dayalı Hizmet Alımı Sözleşmeleri Kapsamında Çalıştırılmakta Olan İşçilerin Sürekli İşçi Kadrolarına Veya Mahalli İdare Şirketlerinde İşçi Statüsüne Geçirilmesine İlişkin 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 23. ve Geçici 24. Maddelerinin Uygulanmasına Dair Usul ve Esaslar'ın 7'nci maddesinde bu kişiler hakkında güvenlik soruşturması yapılmasına gerek olmadığını, arşiv araştırmasının tek başına yeterli olduğunu düzenlemiştir⁶¹.

15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimi sonrasında ilk kez 20.07.2016 tarihli 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması" gerekçe gösterilerek ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl ilan edilmiştir⁶². Bu dönemde çıkartılan kanun hükmünde kararnamelerin hukukiliği ve yasallığı konusunda yeni tartışmalar yaşanmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının hukuki dayanağı tartışılmaya başlanmıştır⁶³. Öyle ki olağanüstü hâl süreci 2 yıl sürmüş ve 32 farklı kanun hükmünde kararname bu dönemde yayınlanmıştır.

Olağanüstü hâl dönemlerinde kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi 21.07.2017 tarihli anayasa değişikliği öncesinde Cumhurbaşkanlığı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulundaydı. Bu dönemde çıkartılacak olan kanun hükmünde kararnameler açısından bir yetki kanunu bulunmadığı için bağlı olduğu kanuni bir sınırlama da bulunmamaktadır. Ancak bu kanun hükmünde kararname çıkartacak iradenin sınırsız kural koyma yetkisi olduğu anlamına da gelmeyecektir⁶⁴. Öyle ki ilk olarak temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulmasını düzenleyen Anayasa'nın 15'inci maddesine göre temel hak ve hürriyetler; durumun gerektiği ölçüde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükleri ihlal etmeyecek şekilde ve son olarak çekirdek hak niteliğinde bulunan haklara (yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulmama hakkı; din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanmama hakkı; suç ve cezalar geçmişe yürütülmemesi ilkesi; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı ilkesi) dokunulmamak üzere sınırlandırılabilir⁶⁵. İkinci olarak ise olağanüstü hal ya da sıkıyönetimin gerektirdiği konularda düzenleme yapılacaktır.

⁶¹ 01.01.2018 tarihli 30288 sayılı Resmî Gazete

⁶² 21.07.2016 tarihli 29777 sayılı Resmî Gazete

⁶³ KILINÇ, s.16.

⁶⁴ ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s.257-258.

⁶⁵ ÖZBUDUN, s.122.

Olağanüstü halin gerektirmediği konularda düzenleme yapılmayacaktır. Olağanüstü halin gerekli kıldığı konular, olağanüstü halin neden ve amaç öğeleriyle sınırlı kalacaktır⁶⁶.

Anayasa'nın 119'uncu maddesinde “*savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan*” edilebileceği düzenlenmiştir. Yukarıda izah edildiği üzere olağanüstü hâl ne sebeple ilan edilmişse çıkarılacak düzenlemenin de sebebe bağlı olarak olağanüstü hali ortaya çıkan nedeni ortadan kaldırmaya hizmet etmesi gerekmektedir. Hal böyle iken “şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması” gerekçe gösterilerek olağanüstü hâl ilan edilmiş ise çıkarılacak düzenlemeler ile kişilere para, mal ve çalışma yükümlülüğü getirilemez⁶⁷. Bu çerçevede düşünüldüğünde yukarıda anlatılan olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamele ile olağanüstü hâl dönemini aşarak olağan dönem kapsayacak şekilde kamu personeline, istihdam edilmek üzere başvuru yapan kamu personeli adaylarına, özel güvenlik personellerine ve kadrolu kamu işçisi olmak üzere haklarında düzenleme yapılan taşeron işçilere güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının yapılması zorunluluğunun getirilmesi yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir⁶⁸.

Olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerinin anayasa yargısı tarafından denetimi ve verilen kararlar bakımından incelendiğinde 15 Temmuz 2016 sonrasında da bir kırılma olduğu görülmektedir. Anayasa yargısı 2016 öncesinde olağanüstü hâl düzenlemelerinin anayasaya uygunluğu hakkında konu, yer ve dönem açısından anayasaya uygunluk denetimi yapmış ve aykırılık olduğunu saptadığı düzenlemelerin iptali yönünde kararlar vermiştir⁶⁹. Anayasa Mahkemesi, 12.10.2016 tarihli toplantısında, 668 ve 669 sayılı

⁶⁶ ÖZBUDUN, s.258.

⁶⁷ GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku Cilt – I, 3. Baskı, Ekin, Bursa, 2019.s.1355.

⁶⁸ KILINÇ, s.17.

⁶⁹ ÖZBUDUN, s.259.

Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerine ilişkin bazı kuralların iptal taleplerini, yetkisizlik nedeniyle reddetmiştir. Gerekçe özetle şu şekildedir:

Anayasa Mahkemesi'nin 10.1.1991 tarihinde oyçokluğuyla vermiş olduğu E.1990/25, K.1991/1 sayılı kararında belirttiği ve E.1991/6, K.1991/20, E.1992/30, K.1992/36 ile E.2003/28, K.2003/42 sayılı kararlarında sürdürdüğü, bir olağanüstü hâl kararnamesinin gerçekten Anayasa'nın 121'inci maddesinde öngörülen bir kararname olup olmadığını belirlemek amacıyla detaylı bir tartışma yapmıştır. Mahkeme, önceki kararlarında belirttiği gibi, bu tür düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi olup olmadığını değerlendirmektedir. Mahkeme, "Olağanüstü Hal Kararnamesi" adı altında yapılan düzenlemelerin gerçekten olağanüstü hâl kararnamesi niteliğinde olup olmadığını araştırmak ve Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmakla yükümlüdür. Bu çerçevede, olağanüstü hâl ilanının gerektirdiği konuyla ilgisi olmayan veya olağanüstü halin geçerli olduğu yer ya da dönem dışında yürürlüğe girecek düzenlemeleri, olağan dönem kararname olarak değerlendirerek yargı denetimine tabi tutmuştur. Öte yandan olağanüstü hâl kararnamelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası, bunların Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi için yeterli değildir. Olağanüstü hâl kararnamelerinin Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebilmesi için bu yönde açık bir anayasal yetkinin tanınmış olması gerekir. Anayasa'nın 148'inci maddesi ve Anayasa koyucunun niyeti ile ilgili yasama belgeleri göz önüne alındığında, olağanüstü dönem kararnamelerinin herhangi bir ad altında yargısal denetime tabi tutulamayacağı açıktır. Bu maddeye rağmen yapılacak yargısal denetim, Anayasa'nın üstünlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 11'inci maddesiyle ve hiçbir kişi veya organın Anayasa'dan kaynaklanmayan bir devlet yetkisi kullanamayacağını belirten Anayasa'nın 6'ncı maddesiyle çelişir. Anayasa'nın 121'inci maddesi uyarınca çıkarılan dava konusu Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi hükümlerinin Anayasa'nın 148'inci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde belirtilen "*...olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.*" hükmüne dayanarak, esasa geçilerek yargısal

denetim yapılamaz. Bu nedenlerle, dava konusu kurallara yönelik iptal taleplerinin yetkisizlik nedeniyle reddine karar verilmiştir⁷⁰.

Olağanüstü hâl döneminde çıkartılan kanun hükmünde kararnameler daha sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uygun bulma kanunları ile kabul edilerek kanunlaştırılmıştır. Ancak bu uygun bulma işlemi sonrasında kanun hüviyetine sahip olan düzenlemeler Anayasa Mahkemesi tarafından somut ve soyut norm denetimine tabi olabilmektedir. Kamu personeline ilişkin olağanüstü dönem düzenlemeleri geçmiş dönem düzenlemelerinin aksine olağan dönemde de uygulanmaya başlamıştır⁷¹. Nitekim ileride üzerinde durulacak olan Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları neticesinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması rejiminde köklü değişiklikler yaşanmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin sadece 4045 sayılı kanuna ve yönetmeliğine dayanılarak yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hakkındaki vermiş olduğu elde edilen verilerin kişisel veri kapsamında olduğu, kişisel verilen elde edilmesine yönelik kanuni düzenleme bulunmamasından kaynaklı özel hayata saygı hakkının ihlali nedeniyle iptal kararlarına giden süreçte *Fatih Saraman [GK]*, B. No: 2014/7256, 27/2/2019 tarihli bireysel başvuru kararı oldukça önemlidir. Öyle ki *Fatih Saraman kararı* diğer iptal kararları açısından adeta bir mihenk taşı niteliğindedir. Başvuru 21/5/2014 tarihinde yapılmış olup kararda, başvurucunun hırsızlık suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle 10/7/2003 tarihli ve 25164 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği'nin "Özel şartlar" kenar başlıklı 6. maddesinin (5) numaralı bendinin (d) alt bendinde öngörülen "güvenlik soruşturması olumlu olmak" şartını taşıyamaması nedeniyle infaz ve koruma memurluğuna yerleştirilmemesinin özel hayata saygı ve çalışma haklarının ihlal edildiğinin tespiti yapılmıştır. Atama işleminin yapılmamasının temelinde başvurucunun on sekiz yaşından önce işlediği suça ait kaydın kamu makamlarına verilmesi yani kişisel verisinin açıklanması hususu bulunmaktadır. Başvurucunun kişisel veri niteliğinde bulunan arşiv kaydını konu alan özel hayata saygı hakkı, Anayasanın 20'nci maddesi ile güvence altına

⁷⁰Anayasa Mahkemesi, Basın Duyurusu GK8/16, <https://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/basin/kararlarailiskinbasinduyurulari/genelkurul/detay/21.html> (Erişim Tarihi:15.03.2024)

⁷¹ KILINÇ, s.21.

alınmış olup ancak Anayasanın 13'üncü ve 15'inci maddesinde belirtildiği üzere kanunla sınırlanabilir.

Bireysel başvuruya konu olay tarihinde yürürlükte 4045 sayılı kanun bulunmakta olup 4045 sayılı Kanun'un güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğu, bu bilgilerin nerelerden elde edileceği ve ne suretle ve ne kadar süre ile saklanacağı, kişilerin söz konusu bilgilere itiraz etme olanağı olup olmadığı, bilgilerin bir müddet sonra silinmesinin mümkün olup olmadığı veya silinmesine dair izlenecek usulün ne olduğu, gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının usul ve esasları ile bunu yapacak mercilerin kimler olduğu ile ilgili hiçbir düzenleme içermediği görülmektedir. Bunun yanı sıra kanunlarda, kesinleşmiş ceza mahkûmiyetlerine dair ilk olarak akla gelmesi ve uygulanması gereken kanun olan 5352 sayılı Kanun'a atıf içeren bir düzenlemenin bulunmadığı, bireyleri keyfiliğe karşı koruyucu hiçbir hükme yer verilmediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin de elde edilen bilgilerin saklanma süreleri, bilgilerin bir müddet sonra silinmesinin mümkün olup olmadığı veya silinmesine dair izlenecek usulün ne olduğu, kişilerin söz konusu bilgilere itiraz etme olanağı olup olmadığı hususlarını düzenlemediği, bireylerin özel hayatına saygı hakkının güvencelerini sağlayacak hükümlerden yoksun olduğu anlaşılmaktadır. Bireysel başvuruya konu arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural ise olay tarihinden sonra 657 sayılı kanunun 48'inci maddesine 676 sayılı KHK ile alt bendinin eklenmesi nedeniyle esas alınmayacak olup başvurucunun kişisel veri niteliğindeki suç kaydının güvenlik ve arşiv araştırmasına konu olması özel hayata saygı hakkının ihlaline sebebiyet vermektedir.

Kısaca karar içeriğinde 4045 sayılı Kanun'da kişilerin geçmiş ceza mahkûmiyetlerine ilişkin kayıtlar bakımından hangi suçların kamu görevine girmeye engel olduğu, kişilerin on sekiz yaşından önce işlediği suçlara dair kayıtların güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına sebep olup olmayacağı konusunda hiçbir belirleme, suçlar arasında herhangi bir ayırım ve derecelendirme yapılmadığı ve 21.12.2000 tarihli ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun uyarınca kesinleşmiş mahkûmiyet niteliğinde

sayılmayan kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararların da güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının bir sebebi olup olmayacağı hususunda hiçbir düzenlemeye yer verilmediği nedeniyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının objektif, öngörülebilir ve önceden belirlenebilir güvencelere ve usullere tabi kılınmış olmadığı, tamamen yetkili makamların talimatlarına bağlı olarak yapıldığı, bu hâliyle de keyfiliğe açık bir durum yaratmakta olduğu anlaşılmasından ötürü başvurusunun özel hayata saygı hakkının ihlaline karar verilmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinde geçen "güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" düzenlemesi Anayasa Mahkemesi'nin 24.07.2019 tarihli ve 2018/73 E. 2019/65 K. sayılı kararı⁷² ile özel hayatın gizliliğini ihlal ettiği gerekçesiyle iptal edilmiştir⁷³. Karar özetle şu şekildedir:

⁷² Anayasa Mahkemesi, E.2018/73, K.2019/65 sayılı 24/07/2019 tarihli kararı 29.11.2019 tarihli 30963 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2019/65>, (Erişim Tarihi: 11.03.2024)

⁷³ "163. Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş; üçüncü fıkrasında da "*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler; ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir*" denilerek kişisel verilerin korunması özel hayatın gizliliğinin korunması kapsamında güvenceye kavuşturulmuştur. Anayasa'nın 13. maddesinde de temel hak ve hürriyetlerin yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir.

164. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında "*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır*" hükmüne yer verilerek memurlar ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri ve atanmalarına ilişkin hususların kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

165. Kanuni düzenleme ilkesi, düzenlenen alanda temel ilkelerin kanunla konulmasını ve çerçevenin kanunla çizilmesini ifade etmektedir. Bu ilke uyarınca kamu görevlilerinin nitelikleri ve atanmalarına ilişkin kuralların kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir.

166. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, insan onurunun korunması ve bireyin kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır.

167. Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sağlanan anayasal güvencenin yaşama geçirilebilmesi için bu hakkı ilgilendiren yasal düzenlemelerin açık, anlaşılabilir ve söz konusu hakkın kullanılabilmesine elverişli olması gerekir. Ancak böyle bir düzenleme ile kişilerin özel hayatlarını ilgilendiren veri, bilgi ve belgelerin resmî makamların keyfi müdahalelerine karşı korunması mümkün hâle gelebilir.

168. 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 3. maddesine göre kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade etmektedir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarında da belirtildiği üzere "...adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu kurumları tarafından bireyin iş ve sosyal yaşamına dair bilgilerin toplanması, kaydedilmesi, saklanması ve kullanılmasının özel hayata saygı hakkına sınırlama getirdiği, bu tür düzenlemelerin yapılmasının kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğu kabul edilse de, bu tür kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve ne ölçüde müdahale edebileceğini açıkça belirtmesi ve kötüye kullanımlara karşı yeterli korumaları sağlaması gerekmektedir. Ancak, düzenlemede, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması için toplanacak bilgi ve belgelerin ne olduğuna, bu bilgilerin nasıl kullanılacağına ve hangi kurumların bu süreci yürüteceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu da kişisel verilerin toplanması, kullanılması ve işlenmesi konusunda güvencelerin ve temel prensiplerin yasal olarak belirlenmemesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple, söz konusu düzenleme Anayasa'nın 13'üncü, 20'nci ve 128'inci maddelerine aykırılık teşkil ettiğinden iptal edilmiştir.

bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler..." kişisel veri olarak kabul edilmektedir (AYM, E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; E.2015/32, K.2015/102, 12/11/2015).

169. Bu bağlamda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Kuralla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması özel hayata saygı hakkına sınırlama niteliğindedir.

170. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Belirtilen hususlar gözetilerek kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından birtakım şartlar getirilmesi doğaldır. Bu şekilde aranan nitelikler kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacıyla yöneliktir. Dolayısıyla kamu görevine atanmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanımlara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

171. Kuralda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasına ve elde edilecek verilen kullanılmasına ilişkin temel ilkeler belirlenmeksizin kuralla sadece güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması devlet memurluğuna alımlarda aranacak şartlar arasında sayılmıştır.

172. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesi Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmamaktadır."

Anayasa Mahkemesi'nin 24.07.2019 tarihli ve 2018/73 E. 2019/65 K. sayılı kararı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla ilgili önemli bir adım olarak kabul edilmiş ve çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Karar sonrasında yaşanan başlıca tartışma konularını şu şekilde başlıklandırmak mümkündür:

1. Kişisel Verilerin Korunması: Karar, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinde kişisel verilerin korunması konusunda önemli bir adım olarak görüldü. Bu bağlamda, kişisel veri koruma konusunda daha güçlü yasal güvencelerin ve denetim mekanizmalarının gerekliliği üzerine tartışmalar yapılmıştır⁷⁴.
2. Anayasa'nın Üstünlüğü: Karar, Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan hükümlerinin, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması gibi süreçlerde sınırlandırılmasının Anayasa'ya aykırı olduğunu vurgulamıştır. Bu noktada, Anayasa'nın üstünlüğü ilkesinin vurgulanması ve kamu otoritesinin sınırlarının belirlenmesi tartışılmıştır⁷⁵.
3. Kamu Güvenliği ve İstihbarat Faaliyetleri: Karar, kamun güvenliği ve istihbarat faaliyetlerinin etkinliği bağlamında tartışma konusu yapılmıştır. Kimi yazarlar, kararın güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması gibi süreçlere getirdiği sınırlamaların, kamu güvenliği ve istihbarat çalışmalarını olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtirken. Kimi yazarlar ise güvenlikçi devlet anlayışına karşı bir kazanım olarak yorumlamıştır⁷⁶.
4. Hukuki Düzenlemelerin Yeniden Değerlendirilmesi: Karar sonrasında, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla ilgili yasal düzenlemelerin yeniden değerlendirilmesi ve yeni baştan oluşturulması gerekliliği üzerine tartışmalar yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda, mevcut yasal düzenlemelerin Anayasa'ya

⁷⁴ KAHRAMAN, Mehmet / ŞAHİN, Muhammed: “Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Güvenlik Soruşturması ve Özel Hayata Saygı Hakkı”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:15, S:2, 2020, 415-49. : TÜRKÖĞLU ÜSTÜN, Kamile: “Güvenlik Soruşturmalarında Kişisel Verilerin Korunması”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, 2021, (s.787-837).

⁷⁵ KOCA, Mahmut: “Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, (s.305-346).

⁷⁶ ARSLAN, Çetin: “İstihbaratın Ceza Muhakemesinde Kullanımı”, Fasikül Aylık Hukuk Dergisi, (CAHAMER), Yıl:3, Sayı:22, Seçkin Yayınevi, 2011, (s.10-14).

uygunluğu ve temel hak ve özgürlükleri ne ölçüde koruduğu üzerine detaylı çalışmalar yapılmıştır⁷⁷.

5. Hukuk Devleti İlkesi: Kararın, hukuk devleti ilkesi çerçevesinde kamu otoritesinin sınırlarını belirleme ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruma açısından önemli bir adım olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, hukuk devleti ilkesinin güçlendirilmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur⁷⁸.

Bu tartışmaların yanı sıra, Anayasa Mahkemesi'nin kararının uzun vadeli etkileri ve uygulanabilirliği konusunda da çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır⁷⁹.

Anayasa Mahkemesi 19.02.2020 tarihli E.2018/91, K.2020/10 sayılı kararı ile 680 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin 84'üncü maddesi ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 7'nci maddesinin (f) bendine eklenen "*Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak,*" şartını; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınması, kullanılması ve işlenmesine ilişkin güvenceler ve temel ilkelerin kanunla belirlenmemesi gerekçesi ile Anayasa'nın 13'üncü ve 20'nci maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir⁸⁰. Mahkemenin kararının 24.07.2019 tarihli ve 2018/73 E. 2019/65 K. sayılı kararı ile benzer gerekçeye dayandığı görülmektedir.

⁷⁷ ÇAPAR, Asuman: "*Kamu Personelinin Atanmasında Güvenlik Soruşturması Uygulaması*", ERÜHFD, C. XV, S. 2 (2020), (s.569-612).; İSFEN, Osman: "*Alman Hukukunda Kamu Görevi Üstlenilmesi Bağlamında Güvenlik İncelemesi*", Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu, Editör: İzzet Özgenç, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022, (s.283-292).

⁷⁸ KAHRAMAN, Mehmet / ŞAHİN, Muhammed: s.415-449.; KILINÇ, Doğan: "*Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt:61, Sa:3, Yıl:2012, (s.1089-1169).

⁷⁹ AKKAŞ, Ahmet Hulusi / DOĞAN, Numan: "*Yargı Kararlarında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*", Adalet Dergisi, 71, 2023, 856.; KILINÇ, Doğan: "*Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması*", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt:61, Sa:3, Yıl:2012, (s.1089-1169).; KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.

⁸⁰Anayasa Mahkemesi, E.2018/91, K.2020/10 sayılı 19/02/2020 tarihli kararı 30/04/2020 tarihli 31114 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/10>, (Erişim Tarihi: 11.03.2024).

Anayasa Mahkemesi'nin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda soyut norm denetimi yaparak vermiş olduğu ilk iptal kararı sonrasında mahkemeden aynı minvalde kararlar gelmeye devam etmiştir. 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 1'inci maddesinin 2'nci fıkrasına eklenen "*Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimler, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları arşivlerinden ve elektronik bilgi işlem merkezlerinden bilgi ve belge almaya, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesinin beşinci ve 231 inci maddesinin on üçüncü fıkraları kapsamında tutulan kayıtlara ulaşmaya, Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından yürütülen soruşturma sonuçlarını, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar ile kesinleşmiş mahkeme kararlarını almaya yetkilidir.*" düzenlemesini 19.02.2020 tarihli E.2018/163, K.2020/13 sayılı kararı ile iptal etmiştir. İptal edilen düzenleme yine 15 Temmuz 2016 sonrasında 7148 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la 28.10.2018'de eklenmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararda da gerekçesi; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına, işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin anayasanın 13'üncü ve 20'nci maddelerine aykırılık teşkil ediyor olması olmuştur⁸¹.

03.06.2021 tarihine gelindiğinde Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin yaptığı itiraz ile gerçekleştirmiş olduğu somut norm denetimi sonucunda Anayasa Mahkemesi E.2020/24, K.2021/39 sayılı kararıyla 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 1'inci maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan "*...Milli Savunma Bakanlığı, jandarma,...*" ve "*...ve ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel...*" ibarelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve iptallerine hükmetmiştir.

⁸¹ Anayasa Mahkemesi, E.2018/163, K.2020/13 sayılı 19/02/2020 tarihli kararı 28/04/2020 tarihli 31112 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/13>, (Erişim Tarihi: 11.03.2024)

Kararda benzer daha önceki kararlarda olduğu gibi kişisel verilerin alınması, işlenmesi ve kullanılması sürecindeki güvence eksikliklerin bulunduğu üzerinde durulmuştur⁸².

Karar tarihi itibarıyla 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu yürürlüğe girmiş olsa da Anayasa Mahkemesi önüne gelen itirazda kanununda bulunan ilgili kısımların anayasaya aykırılığı tespit etmiştir. Bu şu yönden önemlidir: Kanun koyucu eğer 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nu çıkartmasaydı Anayasa Mahkemesi itiraz yoluyla önüne gelen davalarda ilgili normları iptal etmeye devam edecek ve varılan noktada idarelerin fiili olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapması imkânsız hale gelecekti. Anayasa Mahkemesi, kanun koyucuyu bu yönde zorlayarak hukuki boşluğun doldurulmasını sağlamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 2019 yılında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinde yer alan "güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" şartını iptal etmesinden sonra güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bu düzenleme çerçevesinde yapılan ve olumsuz sonuçlanan kişilerin açmış olduğu davaların neredeyse tamamında davalı idarelerin tesis etmiş olduğu güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandırılması ve kişilerin başvuruda buldukları kadrolara atanmamaları sonucunu doğuran işlemler Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'ni oluşturmuş olduğu yerleşik içtihat⁸³ çerçevesinde iptal edilmiştir.

⁸² Anayasa Mahkemesi, E.2020/24, K.2021/39 sayılı 03/06/2021 tarihli kararı 27/07/2021 tarihli 31550 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2021/39>, (Erişim Tarihi:12.03.2024)

⁸³ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin kararlarının künye bilgi şu şekildedir: 2019/5167E. 2019/2669K. sayılı 31.12.2019 tarihli kararı; 2020/1714E. 2020/3089K. sayılı 20.11.2020 tarihli kararı; 2020/2384E. 2020/3808K. sayılı 18.12.2020 tarihli kararı; 2020/5231E. 2020/4042K. sayılı 30.12.2020 tarihli kararı; 2020/2807E. 2021/1501K. sayılı 28.04.2021 tarihli kararı; 2020/5569E. 21021/2119K. sayılı 02.07.2021 tarihli kararı; 2020/5719E. 2021/1780K. sayılı 03.06.2021 tarihli kararı; 2021/1940E. 2021/2161K. sayılı 07.07.2021 tarihli kararı; 2021/2706E. 2021/2943K. sayılı 20.10.2021 tarihli kararı; 2021/892E. 2022/328K. sayılı 11.02.2022 tarihli kararı; 2021/2570E. 2022/333K. sayılı 11.02.2022 tarihli kararı; 2021/3184E. 2022/2465K. Sayılı 20.05.2022 tarihli kararı. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayımlanmamıştır.)

Dava konusu edilen işlemin dayanağını oluşturan yasa kuralı Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildiğinden, Anayasa Mahkemesi kararının geriye yürütmesi ve söz konusu karardan önce yürürlükte olan Anayasaya aykırı kurala göre tesis edilen işlemlere karşı açılan ve halen görülmekte olan davaların (olayımızda olduğu gibi), Anayasa Mahkemesi kararından ne şekilde etkileneceği hususunun öncelikle açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Anayasa'nın 153.maddesinin 3.fıkrası, "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez*"; 5.fıkrası, "*İptal kararları geriye yürümez*"; 6.fıkrası ise, "*Anayasa Mahkemesi Kararları Resmî*

Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." kurallarını içermektedir.

Anayasa Mahkemesince bir kanunun veya kanun hükmünde kararnamenin tümünün ya da bunların belirli hükümlerinin Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş olduğu bilindiği halde eldeki davaların Anayasa'ya aykırılığı saptanmış olan kurallara göre görüşülüp çözümlenmesi, Anayasa'nın üstünlüğü prensibine ve hukuk devleti ilkesine aykırı düşeceği için uygun görülmez. Aksine bir durum, Anayasa'nın 153.maddesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğu yönündeki hükme aykırılık oluşturur.

Öte yandan, Anayasanın 153.maddesinin 5.fikrasında yer alan ve iptal kararlarının geriye yürümezliğine ilişkin bulunan kural, iptal edilen hükümlere göre kazanılmış olan hakların ortadan kaldırılmasına veya toplumun huzurunun bozulmasına yol açacak sonuçları önlemek amacıyla kabul edilmiş olup, bu kuralın mutlak anlamda anlaşılıp uygulanamayacağı açıktır.

Yargıtay'ın bir kararında belirtildiği üzere; Türk Anayasa sisteminde benimsenen iptal kararının geriye yürümezliği kuralının getiriliş amacı, kazanılmış hakları ve hukuksal güvenliği ortadan kaldırıcı ya da toplumun adalet anlayışını zedeleyici sonuçlar doğurmasından kaygı duyulmasını önlemek, devlete olan güven duygularını sarsmamak, devlet yaşamında hukuk kargaşasına neden olmamak, hukuk güvenliğini ve istikrarını sağlamak olarak özetlenebilir. (Yargıtay 8.Hukuk Dairesi'nin 22/12/2011 tarih ve E:2010/508, K:2011/7468 sayılı kararı)

Bu bakımdan iptal kararlarının geriye yürümezliği ilkesi, kabul edilen önemli bir ilkedir.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi, 12/12/1989 tarihli ve E:1989/11, K:1989/48 sayılı kararında, *"Türk Anayasa sisteminde Devlete güven ilkesini sarsmamak ve ayrıca Devlet yaşamında bir karmaşaya neden olmamak için iptal kararlarının geriye yürümezliği kuralı kabul edilmiştir. Böylece, hukuksal ve nesnel alanda sonuçlarını doğuramaz bulunan durumların iptal kararlarının yürürlüğe gireceği güne kadarki dönem için geçerli sayılması sağlanmıştır."* denilmek suretiyle konunun önemi vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin 19/12/1989 tarihli ve E:1998/14, K: 1989/49 sayılı kararında da aynen; *"bir hukuk kuralının yürürlüğü sırasında, bu kurala uygun bir biçimde tüm sonuçlarıyla kesin olarak edinilmiş hakların korunmasının Hukuk Devleti'nin gereği olduğu"* vurgulanmaktadır.

Aktarılan Anayasa Mahkemesi kararları, iptal kararlarının geriye yürümezliği kuralının kazanılmış olan hakların ortadan kaldırılmasını önlemek amacıyla getirilen bir kural olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin bahsedilen kararları ile aynı yönde olmak üzere Danıştay'ın kararlarında da istikrarlı bir şekilde, *"iptal kararlarının geriye yürümeyeceği"* kuralının, kazanılmış hakları saklı tutmak, hukuki istikrarı ve hukuk güvenliğini sağlamak ve kamu idaresini korumak amacıyla getirildiği ve anılan kuralın belirtilen amaca uygun olarak yorumlanıp uygulanması gerektiği görüşü benimsenmiştir. (Danıştay 8.Daire E:1967/153, K:1968/2783; Danıştay 10.Daire E:1996/9928, K:1999/2597; Danıştay 2.Daire E:2004/1545, K:2005/1886; Danıştay 2.Daire E:2004/7423, K:2005/113; Danıştay İDDK E: 2007/2326, K:2008/1724; Danıştay İDDK E:2010/2292, K:2013/3366; Danıştay İDDK E:2013/826, K:2015/1654; Danıştay 5.Daire E:2010/6456, K:2013/5790; Danıştay 4.Daire E:2011/2546, K:2011/3384, Danıştay 3.Daire E:2015/31, K:2015/4299)

Belirtilen hukuksal durumun doğal sonucu olarak, bir kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin uygulanması nedeniyle dava açmak durumunda kalan ve Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulmasını isteme hakkına sahip olan kişilerin de, olayımızda olduğu gibi, hak ve menfaatlerini ihlal eden kuralın iptal davası veya itiraz yoluyla daha önce yapılan başvuru sonucunda Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş olması halinde iptal hükmünün hukuki sonuçlarından yararlanmaları gerektiği açıktır.

Bu nedenle, sözü edilen Anayasa Mahkemesi kararı ile Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen 657 sayılı Kanun'un 48.maddesinin 1.fikrasının (A) bendinin (8) numaralı alt bendine dayanılarak tesis edilen dava konusunda işlemlerde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Öte yandan; Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve Kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Ayrıca, 657 sayılı Kanun'da bu sadakat yükümlülüğünün yanı sıra kamu görevlilerine tarafsızlık ve devlete bağlılık yükümlülükleri de getirilmiştir. Sözü edilen Anayasa Mahkemesi kararında da açıklandığı üzere, belirtilen hususlar gözetilerek kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından birtakım şartlar getirilmesi doğaldır. Bu şekilde aranan nitelikler ve kanunda öngörülen kısıtlamalar, kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacıyla yöneliktir. Dolayısıyla, idarenin kamu görevine atanacak kişilerin tabi olacağı güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda kanunla temel çerçeveyi ortaya koyan kurallar getirmesi elbette mümkündür.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin konuya yaklaşımı özetle şu şekildedir: Anayasa Mahkemesi'nin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinin (A) bendinin (8) numaralı alt bendini iptal etmiş olması sonrasında bu düzenlemeye dayalı olarak tesis edilen bir işlem de Anayasa'ya aykırı olacaktır. Mahkeme, Anayasa'nın 129'uncu maddesinde belirtilen kamu görevlilerinin sadakat, tarafsızlık ve devlete bağlılık yükümlülüklerini vurgulamıştır. Bu çerçevede, kamu görevlerine atanacak kişilerin belirli şartlara tabi olması gerektiğini ifade etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatlarına atıfta bulunarak, milli güvenliğin korunması amacıyla kişisel verilerin toplanması ve kullanılmasına izin verilmesinin devletlerin takdir yetkisi kapsamında olduğunu belirtmiştir. Ancak, bu konuda düzenleme yapılırken kişisel verilerin güvenliğinin ve özel hayatın gizliliğinin korunmasına dair yeterli güvencelerin

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), devletlerin milli güvenliğin korunması amacını gerçekleştirmede sahip oldukları takdir yetkisinin geniş olduğunu kabul etmektedir. AİHM, Sözleşme'ye taraf devletin milli güvenliği korumak için yetkili ulusal makamlarına ilk olarak kişiler hakkında bilgi toplama ve halka açık olmayan siciller tutma, ikinci olarak milli güvenlik bakımından önemli kadrolarda çalışmak isteyen adayların bu işe uygunluğunu takdir ederken bu bilgiyi kullanma yetkisi veren kurallara sahip olmaları gerektiğinde kuşku bulunmadığını belirtmektedir. (Leander/İsveç, SB.No: 9248/81, 26/3/1987)

Anayasa Mahkemesinin kararına ve AİHM içtihatlarına göre; kamu görevine atanmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural getirilmesi kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak, bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbir uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin sözü edilen iptal kararının gerekçesi dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesi kararı, güvenlik soruşturmasının hiçbir şekilde yapılmayacağını değil, aksine güvenlik soruşturması detaylarının kanunda gösterilmesi, kişisel verilerin güvenliğine ve özel hayatın gizliliğine ilişkin güvenceleri sağlayan kuralların kanunda yer alması koşuluyla güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının yapılabileceğini ortaya koymuştur.

Diğer yandan; bakılan davada, Anayasa Mahkemesi kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten önce dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğunu tespit eden, dolayısıyla uyumsuzluğun esası yönünden verilen bu nedenle de davacının atanması sonucunu doğuracak nitelikte bir karar (yürütmenin durdurulması ya da iptal kararı) bulunmamaktadır.

Belirtilen hukuki çerçevede konu incelendiğinde, dava konusu işlemin dayanağı yasa kuralının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi nedeniyle dava konusu işlemin iptali yönünde verilen iş bu kararın, davacının hiçbir işleme gerek olmadan doğrudan kamu görevine atanması sonucunu doğurmayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiği üzere yeterli güvenceleri sağlayacak yeni bir yasal düzenleme yapılması durumunda, bu yasal düzenlemeye göre davacının durumunun davalı idarece makul bir süre içinde yeniden değerlendirmeye tabi tutulabileceği ve bu değerlendirmenin sonucunda davacının uyumsuzluğa konu kamu görevine atanıp atanamayacağına ilişkin yeniden bir işlem tesis edilmesi gerektiği kuşkusuzdur. Ayrıca, yeni yasal düzenleme uyarınca yapılacak değerlendirmenin sonucunda davacı açısından yine olumsuz bir sonucun ortaya çıkması halinde, bunun yargısal denetiminin mümkün olması nedeniyle, davacının durumunun yeniden değerlendirilmesi davacıyı güvencesiz bırakmadığı gibi, Anayasa Mahkemesinin aktarılan gerekçesi karşısında bu durum, bir hak ihlali de doğurmamaktadır.

sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması için kanunla belirlenmiş temel çerçevenin oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme, işbu kararın, davacının doğrudan kamu görevine atanması sonucunu doğurmayacağını belirtmiş ve davacının durumunun yeni yasal düzenlemeye göre değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 46'ncı maddesinde temyiz edilecek kararlar düzenlenmiştir. Maddede “*güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına karşı açılacak iptal davaları*” gibi bir düzenleme bulunmadığından bu davalar uygulamada temyiz edilememekte, istinaf merciinde kesinleşmektedir. Öte yandan kamuya alınacak olan personelin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinin kamu kurum ve kuruluşlarının merkez teşkilatlarınca yapılıyor olması sonucunda tesis edilen işlemlerin hem görev hem de yetki açısından son kanun yolu mercii Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi olmuştur. Öyle ki çok az sayıda olan Ankara dışında bulunan kamu tüzel kişiliğine sahip kamu kurum ve kuruluşlarına karşı İstanbul, İzmir, Konya, Erzurum ve Gaziantep gibi yerlerde açılan iptal davalarında da ilgili idare ve bölge idare mahkemeleri de Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin kararını esas alarak benzer kararlar vermiştir⁸⁴. Hatta bazı kurumların yönetmeliklerinde bulunan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması düzenlemelerinin iptali ile birel işlemin iptali için doğrudan ilk derece sıfatıyla açılan Danıştay'da açılan davalarda Danıştay 12. Dairesi'nin de bu görüşü benimsediği görülmüştür⁸⁵. Tüm bunların sonucunda 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar izah edilen karar çerçevesinde yeni bir kamu personel rejiminin Daire tarafından ihdas edilmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin vermiş olduğu bu karara tarafımızca katılmak mümkün değildir. Şöyle ki; Daire'nin Anayasa Mahkemesi kararını

⁸⁴ Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2021/268, K.2021/829, 22.10.2021; Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2021/789, K.2022/513, 24.02.2022; İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2022/85, K.2022/681, 11.05.2022. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

⁸⁵ Danıştay 12. Dairesi E.2020/1356 27.10.2020 Yürütmeyi Durdurma Kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

mevcut davalara kazanılmış hak kuramı bağlamında yaklaşarak Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümezliğinin istisnası olarak değerlendirerek uygulaması oldukça yerindedir. Hukuk devleti olmanın da zaten bir gereği olarak böyle bir yaklaşımın gözetilmesi gerekmektedir.

İşlem teorisi bağlamında düşünüldüğünde iptal kararı ile idari işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilir ve idari işlem ortadan kaldırılır. Karara konu idari işlem ve bu işlemin doğurduğu hukuksal sonuçlar, iptal kararıyla birlikte ortadan kalkar. İptal kararları geriye yürür ve idari işlem hiç var olmamış sayılır. Dolayısıyla, iptal edilen idari işlem iptal kararıyla birlikte hukuk aleminden silinir. Bu durum, idari işlemin etkilerinin ortadan kaldırılmasını gerektirir. Somut olaya gelindiğinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması işleminin iptal edilmesi karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu işlemin iptaliyle birlikte bu işleme dayanak olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasından sonra gelen atama işleminin yapılması gerekmektedir.

Ancak Daire, iptal kararının gerekçesinde “(...)yeterli güvenceleri sağlayacak yeni bir yasal düzenleme yapılması durumunda, bu yasal düzenlemeye göre davacının durumunun davalı idarece makul bir süre içinde yeniden değerlendirmeye tabi tutulabileceği ve bu değerlendirmenin sonucunda davacının uyumsuzluğa konu kamu görevine atanıp atanamayacağına ilişkin yeniden bir işlem tesis edilmesi gerektiği” şeklinde bir ifadeye bulunmuş ve bu yetmezmiş gibi “davacının hiçbir işleme gerek olmadan doğrudan kamu görevine atanması sonucunu doğurmayacağı” sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir. O dönem ataması yapılmayan sayısız vatandaşın açtığı iptal davasında iptal kararı verilmiş ancak verilen iptal kararlarının gerekçeleri ile iptal kararının hukuki sonuçlarının idarelerce yerine getirilmesi idarelerin taktirine bırakılmış olmaktadır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine 657 sayılı Kanununun 48’inci maddesinin A bendinin alt bendi olan 8’inci bende dayanılarak yapılan atamama işlemleri hukuka aykırı olup iptal kararı sonrası 657 sayılı Kanunda belirtilen şartları taşıyan kişilerin atamalarının yapılması gerekmektedir. Bu durumda akıllara şu soru gelmektedir. “Vatandaşlar bu davaları neden açmıştır? Açılan davalardaki hukuki menfaat nedir? Dairece verilen bu kararlarla ne amaçlanmıştır?”

Kimi kamu kurum ve kuruluşları, açılan davalarda yukarıdaki gerekçe bulunmasına dair işlemleri iptal edilen kişilerin atamalarını yapmış kimileri ise kararı gerekçe göstererek atama yapmaktan kaçınmış ve yeni yasal düzenlemeyi beklemiştir. Ataması yapılan az miktardaki şanslı personelin yine oldukça az bir kısmına boşta kaldıkları sürelerle ilişkin özlük haklarının iadesi sağlanmışken önemli bir kısmına ise özlük haklarının iadeleri sağlanmamıştır. Dairece verilen bu kararın uygulamada farklı pratiklere sebebiyet verdiğini, vatandaşların önemli bir kısmının hak kaybına sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür.

Anayasa'nın 125'inci maddesi gereğince idarenin her türlü işlem ve eylemine karşı yargı yolu açıktır. Bununla birlikte idareler işlem ve eylemleri ile sebebiyet verdikleri tüm zarar ve ziyarı da ödemekle mükelleftir. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hakkındaki ilk iptal kararı ile 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihe dek geçen ara dönemde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına takılarak elenen ve idari yargıda dava açan vatandaşlar için bu ilkelerin göz ardı edildiği görülmektedir.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin iptal kararında 4045 sayılı kanunun Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmesi ve 7315 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi tarihi arasında atama işleminin idarenin taktir yetkisinde olduğu, 7315 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle atama işlemi yapılan kişi hakkında yeniden işlem tesis edilebileceği, 4045 sayılı kanuna göre yapılmayan atamama işleminin iptalinin doğrudan atama işlemi sonucunu doğurmayacağı gerekçeli kararına rağmen kurumu tarafından ataması yapılan ancak özlük hakları ödenmeyen kişilerin özlük haklarının iadelerine ilişkin açmış oldukları iptal veya tam yargı davalarında da red kararı verilmektedir. Nitekim Danıştay'ın görüşü de bu yöndedir⁸⁶.

Ancak, 4045 sayılı kanunun iptali tarihi ile 7315 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği tarihler arasında idarenin 7315 sayılı kanunun yürürlüğe girmesini beklemeden yapılan atama işlemlerinden geriye doğru 4045 sayılı kanun yürürlükte iken atamama işlem tarihine

⁸⁶ Danıştay 12. Dairesi, E.2023/2715. K.2024/255. sayılı 25.01.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

kadarki süreçte özlük ve parasal hakların verilmesi kanaatindeyiz. Zira, 4045 sayılı kanunun iptaliyle birlikte 7315 sayılı kanun derhal yürürlüğe girmediği için atama işleminde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmayacaktır. Bu süreçte atama işlemi, idarenin takdir yetkisine bağlı olmadan 657 sayılı kanunun uygun gördüğü şekilde atama işlemi yapılacağından hukuka aykırılığı Anayasa Mahkemesi kararı ile sabit hale gelen 4045 sayılı kanun nedeniyle geç atama işleminin yapılmasıyla geriye dönük özlük ve parasal hakların idare tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu süreçte atama işleminin yapılmasıyla mevcut mevzuat değerlendirileceği için 4045 sayılı kanun hiç var olmamış gibi kişinin atama talebi sonucunun olumsuz açıklandığı tarihte, ataması yapılmış gibi değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin 2022/5127E., 2023/5778K., 12.12.2023 tarihli kararının ilgili kısmı şu şekildedir: *“Anayasa Mahkemesi kararından bahisle verilen iptal kararı üzerine idarece yeni yasa beklenmeden göreve başlatılanların, gerekse Anayasa Mahkemesi iptal kararının yayımlandığı tarih ile 7315 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarih arasında kalan ve yasal boşluk olduğu dönemde güvenlik soruşturması yapılmadan atanmış olanların 7315 sayılı Yasa uyarınca güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının yapılabileceği ve bunun sonucuna göre ilgililer hakkında yeni bir işlem tesis edilebileceği açık olduğundan, henüz idarece bu yönde bir işlem veya değerlendirme yapılmadan, gerçekleştirilen atanmalar nedeniyle ilgililerin geriye dönük parasal ve özlük hak talebinde bulunmalarının hukuken olanaklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla, Mahkemece verilen kararın akabinde davacının atanmasının, idarenin takdir yetkisi kapsamında tesis ettiği bir işlem olması, yine davacının durumunda olanların göreve başlatılması halinde geçen sürede ödenmeyen özlük ve parasal haklarının ödenmesine olanak tanıyan yasama organı tarafından geçmişi kapsayacak şekilde bir düzenlemenin de yapılmamış olması karşısında, davacının geç atanmasında idarenin kusurundan, davalı idarenin işlemi nedeniyle davacı açısından oluşmuş bir zararın varlığından söz edilemeyeceği açık olup, söz konusu iptal kararına dayanılarak geçmişe yönelik bir parasal hak talebinde bulunulamayacağı, davacının hukuki dayanağı bulunmayan tazminat isteminin reddi gerektiği sonucuna varılmıştır.”*

Danıştay, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. Dava Dairesi'nin görüşüne paralel kararlar vermiş olsa da 2023 itibariyle bu kararlarından döndüğü görülmektedir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması süreçlerinde eğer kişiler göreve hiç başlatılmadan işlem tesis edilmişse ilk atama olarak değerlendirilerek istinaf kanun yolunda kesinleşirken kişi göreve başlatılmış ancak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının sonradan olumsuz çıkması üzerine kurumdan ilişkisinin kesilmiş olması üzerine açılan davalar; belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davası niteliğinde olduğundan dolayı temyiz yolu açık olduğundan bu dosyalar Danıştay incelemesinden geçmektedir.

14.07.2016'ya gidildiğinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinde güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması düzenlemesi yok iken kamu personeli istihdamı sağlanabiliyorken Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında hukuk alanında olmayan bir norm için neden bu şekilde bir gerekçe oluşturulması telaşına gidilmiştir anlamak mümkün değildir. Eğer kanun koyucu 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu hiç düzenlemeseydi, böyle bir kanun ortaya çıkarmasaydı ne olacaktı? Ya da kanun koyucu 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'ndaki tüm memur adaylarına yapılmasını istediği arşiv araştırmasını yeni bir kanun çıkararak istemeyip sadece polis, asker sınıfı için istenecek bir kanun çıkarsaydı ne olacaktı? Bunu bilmek mümkün değildir. Öyleyse yürürlükte olmayan ya da ileride düzenlenmesi muhtemel bir mevzuat düşünülerek hareket edilemez. İdari yargı mercii, önüne gelen uyuşmazlıkta idari işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurları bakımından hukuka uygunluğunun denetimini yapmakla mükellef iken kanun koyucunun, idarenin yetki alanına girecek seviyede karar ihdas etmiştir.

Danıştay 2. Dairesi temyiz incelemesi neticesinde son dönemde önüne gelen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırılması sebebiyle meslekten çıkartılan polis ve askerlerin dosyalarında yukarıda izah edilen gerekçelerle verilen iptal kararları hakkında bozma kararları vermeye başlamıştır⁸⁷. Karar şu şekildedir:

⁸⁷ Danıştay 2. Dairesi, E.2023/5281 K.2024/2365 sayılı 26.04.2024 tarihli kararı. Danıştay 2. Dairesi, E.2023/5316 K.2024/2292 sayılı 24.04.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

“(...) Anayasa Mahkemesi kararlarındaki kanuni düzeyde eksik düzenleme bulunduğu yolundaki gerekçeler göz önüne alınmak suretiyle kanun koyucu tarafından 7315 sayılı Kanun’la yeni yasal düzenleme yapılmak suretiyle bu konudaki eksiklikler giderildiğinden; somut olayda, kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması ve özel hayatın gizliliğinin korunması amacıyla yönelik olarak 7315 sayılı Kanun ile getirilen çerçevede değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Nitekim 7315 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten sonra Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun pek çok kararında (19/06/2023 günlü, E:2022/884, K:2023/1488; 09/02/2023 günlü, E:2022/667, K:2023/211; 23/01/2023 günlü, E:2022/882, K:2023/53 sayılı kararlar) güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kaynaklı uyuşmazlıklarda 7315 sayılı Kanun çerçevesinde değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumda, işin esasına girilerek dava konusu işlemin 7315 sayılı Kanun’a uygunluğu yönünden bir değerlendirme yapılması suretiyle karar verilmesi gerekirken, dava konusu işlemin hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle iptaline karar veren İdare Mahkemesi kararına yönelik istinaf isteminin gerekçe eklenmek suretiyle reddine ilişkin Bölge İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.”

Kararı özetleyecek olursak; her ne kadar işlemin tesis edildiği tarihte 7315 sayılı kanun yürürlükte olmasa da Anayasa Mahkemesi’nin 4045 sayılı kanunu iptal etmesinin gerekçesi 7315 sayılı kanun ile ortadan kaldırıldığından güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan kişiler 7315 sayılı kanun çerçevesinde doğrudan mahkeme tarafından değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonucuna göre karar verilmelidir.

Bölge idare mahkemeleri ilk derece mahkemelerince verilen iptal kararlarına; davalı idarelerin 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu’nda öngörülen temel ilkelere, usul ve esaslara uygun olarak davacılar hakkında yeniden bir değerlendirme yapılabilmesinin mümkün olduğu gerekçesini ekleyerek ilk derece kararlarını onamaktayken temyiz incelemesi sonucunda böyle bir karar verilmiş olması uygulamada yeni sorunları da beraberinde doğurmuştur. Açtığı iptal davasını ilk derecede kazanarak görev başlayan kişiler 3 – 4 yılın sonunda ilk derece mahkemesi kararının temyiz sonucunda bozulması üzerine çalıştıkları iş yerlerinden ilişik kesmek zorunda

kalmıştırlar. İstinaf merci 7315 sayılı kanun çerçevesinde yeniden bizzat kendisi değerlendirme yaparak iptal kararı vermiş olsa dahi kişiler açısından bir mağduriyet söz konusu olacağı açıktır. Nitekim idareler bu süreçte boş durmamış 7315 sayılı kanun çıkar çıkmaz 4045 sayılı kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi sonrasında istihdam ettiği personele güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını zaten yapmıştır.

1.4. 7315 SAYILI GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI KANUNU DÖNEMİ

19.06.2020 tarihinde “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Teklifi” dönemin iktidar grubu olan Ak Parti milletvekillerince Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur. Teklifin gerekçesi özet olarak; anayasa ve kanunlara sadık, devletin ve milletin bütünlüğünü koruyan, tarafsız ve sadakatle hizmet edecek nitelikli personelin doğru şekilde seçilerek istihdam edilmesi gerektiği ayrıca 15 Temmuz 2016’da yaşanan darbe girişiminin kamu personeli aracılığıyla yapılmış olmasının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının önemini bir kez daha ortaya koyduğu Anayasa Mahkemesi’nin kararları sonucunda ortaya çıkan hukuki boşluğun doldurulması gerektiği yönündedir⁸⁸.

Teklifte kamu hizmetine ilk kez girecek olan statüsüne ve unvanına bakılmaksızın herkes için arşiv araştırmasının uygulanması önerilmiştir. Bu düzenleme ile kamu personel rejiminde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kökten değişmiştir.

Kanun teklifinin güvenlik soruşturmasını niteleyen 5’inci maddesinin son cümlesinde “*Güvenlik soruşturmasına görevin gerektirdiği niteliklere etkisi yönüyle kişinin eşi ile birinci derece kan ve sıhri hısımları da dahil edilir.*” ifadesi yer almaktaydı. Yaşanan komisyon ve genel kurul tartışmaları sonucunda genel kurul görüşmeleri aşamasında

⁸⁸ TBMM, Kırıkkale Milletvekili Ramazan Can ve 64 Milletvekilinin Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Teklifi (2/2972) ve İçişleri Komisyonu Raporu, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y3/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/c62017e0-bd3f-49bd-88bc-7dfd7e8ccd02.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2023.

madde metninden bu kısım çıkartılmıştır. Kanunun çıkartılması sürecindeki bu düzeltme; suçların ve cezaların şahsiliği ilkesi doğrultusunda hukuk devletine uygun hareket etme eğilimi göstermektedir. Nitekim, atama talebinde bulunan kişi aile fertlerinin eylemleri nedeniyle işlemediği suç ve gerçekleştirmediği eylemlerden dolayı Anayasanın 70’inci maddesinde güvence altına alınan kamu hizmetine girme hakkından mahrum kalacak, bu nedenle de Anayasanın 48’inci ve 49’uncu maddesinde güvence altına alınan çalışma hakkı ihlal edilecektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kanun teklifi, vatandaşın özel hayatına veya mahremiyetine dair bilgilerin elde edilmesi ve bu bilgilerin nasıl kullanılacağı ve saklanacağı gibi konularda şeffaflık sağlayarak kişisel verilerin korunmasıyla ilgili kanunilik ilkesine uygun olarak net bir açıklık getirmektedir⁸⁹.

Öte yandan “görevin niteliği” ve “göreve yansiyacak” hususlar teklifteki diğer önemli bir konudur. Ancak, bu hususlar kanun teklifinde ayrıntılı bir şekilde açıklanmamıştır. Kamu hizmetine girişi sınırlayan en önemli kriterlerden biri olan ve 7315 sayılı kanunun 5’inci maddesinde, yönetmeliğin ise 8’inci maddesinde yer alan görevin niteliklerini taşıma şartı; devlet memurlarının haklarını, sorumluluklarını ve yükümlülüklerini düzenleyen esas kanun olan 657 sayılı kanunun 2’nci maddesinde “*Amaç: Madde 2 – (Değişik: 23/12/1972 - KHK - 2/1 md.) Bu Kanun, Devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak, yüküm ve sorumluluklarını, aylıklarını ve ödeneklerini ve diğer özlük işlerini düzenler*” açıklaması yapılan amaçları doğrultusunda ve Anayasanın 128. maddesi “*1. Genel ilkeler Madde 128 – Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.*”

⁸⁹ ULUCA, Sema: *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye’de Güvenlik Soruşturması Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, İçişleri Bakanlığı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2023, s.48.

doğrultusunda kanun koyucuya yetki vermektedir. Görevin niteliklerini taşıma ve göreve yansiyacak şartının ne olduğu açık ve net şekilde 7315 sayılı kanunda düzenlenmediği gibi Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliğinde de düzenlenmemiştir. Uygulayıcılar açısından oldukça soyut bir düzenleme olarak mevzuatta yerini almıştır.

Dönemin ana muhalefet partisi olan CHP’li milletvekilleri; güvenlik soruşturması uygulamasının temel bir sorunu olarak idarenin tarafsızlığı ilkesine uyumsuzluğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, “Benim memurum” yaklaşımının egemen olma riskine dikkat çekilmiştir. Özellikle “kamu görevinde bulunmama yaptırımını” gibi ömür boyu sürebilecek bir yaptırımın, keyfi bir cezalandırma yöntemi olduğu itirazlarında bulunmuşlardır. Güvenlik soruşturması uygulamasının, sözlü sınav gibi, “liyakat” ilkesine aykırı olduğunu dile getirmişlerdir. Bunların yanı sıra; kanunilik ilkesinin gerçekleşmediği, tüm adli yargı kayıtlarına ulaşılmasının masumiyet karinesine gölge düşürdüğü, görevin niteliğinin somutlaştırılmadığı, gizlilik dereceli birimlerin somut olarak düzenlenmediği, kişisel verilerin tam olarak korunmadığı, özel hayatın kanuna rağmen ve kanunla tehlike altında bırakıldığı, öğretmen meslek grubuna güvenlik soruşturması getirilmesinin manasızlığı, kanunda bilerek bir çok konunun soyut bırakılarak boşluk yaratıldığı eleştirilerinde bulunmuşlardır. Sonuç olarak CHP; kişilerin subjektif değerlendirmeler neticesinde eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına aykırı olacak biçimde kamu hizmetine girmelerini engelleyecek araç olarak kullanılması muhtemel bir kanunun dayatıldığı görüşündedir⁹⁰.

Yaşanan tüm tartışmalar sonucunda Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanun Teklifi 07.04.2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabul edilmiş ve 7315 kanun numarasını almıştır. 17.04.2021 tarihinde 31457 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile 26/10/1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

⁹⁰ TBMM, Kırıkkale Milletvekili Ramazan Can ve 64 Milletvekilinin Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Teklifi (2/2972) ve İçişleri Komisyonu Raporu, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y3/T2/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/c62017e0-bd3f-49bd-88bc-7dfd7e8ccd02.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.10.2023), s.18-66.

Kanunun 12'nci maddesi; *“Devletin güvenliğini, ulusun varlığını ve bütünlüğünü iç ve dış menfaatlerinin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgeler ile gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, birim ve kısımların tanımlarının yapılması, güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının usul ve esasları ile bunu yapacak birimler ve değerlendirme komisyonlarının çalışma usul ve esasları ile uygulamaya ilişkin diğer hususların”* Cumhurbaşkanlığı'nca çıkarılacak yönetmelik ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Yeni yönetmeliğin yürürlüğüne kadar 2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği yürürlükte kalmış, kanun ile çatışmayan hükümleri çerçevesinde uygulanmaya devam etmiştir.

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik, kanunun yürürlüğe girmesinden 14 ay sonra Cumhurbaşkanı'nın 5649 sayılı 02.06.2022 tarihli kararı ile düzenlenmiş olup 03.06.2022 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile 14/2/2000 tarihli ve 2000/284 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda düzenlenen bu usul, "sakıncalılık" veya "tahdit" gibi belirsiz ifadeler içermesi ve bazı hükümlerinin net olmaması nedeniyle tartışmalara yol açmaktadır. Özellikle "tahdit" teriminin 4721 sayılı Medeni Kanun'daki kısıtlılık kararını mı yoksa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki hak yoksunluğunu mu ifade ettiği belirsizdir. Ayrıca, güvenlik soruşturması sürecinde görevli personelin yapacağı işlemler ve istihbari bilgilerin toplanma yöntemleri gibi konuların da netlik kazanması gerekmektedir. Bu belirsizlikler göz önüne alındığında, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması durumunda yapılan yargısal denetimlerin titizlikle yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Özetleyecek olursak; güvenlik soruşturması kanunundaki belirsizlikler ve eksiklikler, bu sürecin yargısal denetiminin daha da önem kazanmasına neden olmaktadır.⁹¹.

⁹¹ KILINÇ, Durmuş; *Kamu Hizmetlerinde Bir İstihdam Biçimi Olarak Sözleşmeli Personel Uygulaması*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2024, s.171-172.

İdare hukuku bağlamında konuya yaklaşıldığında ise iki türlü tahdit karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki 5682 sayılı Pasaport Kanunu diğeri ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde kişiler hakkında gerçekleştirilen tahdit uygulamalarıdır.

5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 22'nci maddesi şu şekildedir: *“Yurt dışına çıkmaları; mahkemelerce yasaklananlara, memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere ve terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen yurtdışındaki her türlü eğitim, öğretim ve sağlık kuruluşları ile vakıf, dernek veya şirketlerin kurucu ve yöneticisi olduğu veya bu yerlerde çalıştığı İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere pasaport veya seyahat vesikası verilmez. Ancak, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce yasaklananlar dışında kalanlara, zaruri hallerde Cumhurbaşkanının onayı ile pasaport veya pasaport yerine geçen seyahat vesikası verilebilir. Bu durumda olanların açık kimlikleri (adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, ana ve baba adı ile nüfusa kayıtlı olduğu yer) ve tahdit sebebi, ilgili daireler tarafından mahallin polis makamlarına bildirilir. İlgili polis makamları da bu bilgileri alır almaz bağlı bulunduğu il emniyet müdürlüğü kanalıyla en seri haberleşme aracıyla yazılı olarak hudut kapısı bulunan emniyet müdürlüklerine, şahsın nüfusa kayıtlı olduğu il emniyet müdürlüğüne ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirir. Bunların yurt dışına çıkışları engellenir ve kendilerine pasaport veya vesika verilmez, verilmişse geri alınır.”*

Düzenlemede kimler hakkında tahdit uygulamasına gidileceği ve uygulamanın nasıl gerçekleştirileceği detaylı olarak anlatılmıştır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve uygulama yönetmeliğinde tahdit ibaresi geçmemektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gerekli görülen hallerde yabancıların Türkiye'ye girişlerinin yasaklanabileceğini ve/veya ön izin şartına bağlanabileceğini düzenlemiş olup yasağı ve ön izin işlemlerinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Valilikler yetkilendirilmiştir. Anılan Kanunun 9'uncu maddesi kapsamında tanınan bu yetkinin hangi şart ve hallerde kullanılacağını İçişleri Bakanlığı'nın 30.06.2020 tarihli ve 2020/17 sayılı Tahdit Kodlarına İlişkin Genelge ile düzenlenmiştir. Söz konusu Genelge ile tahdit kodlarında sadeleştirmeye gidilmiş, giriş yasaklarına ilişkin süreler güncellenmiş, idari para cezalarına ilişkin tahditler ön izin

kapsamına alınmış ve güncel mevzuata uygun olarak yeni tahdit kodları oluşturulmuştur. İlgili genelge hizmete özel olarak sınıflandırılmış olup Resmî Gazete’de yayınlanmamıştır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik bugün itibarıyla genel anlamda yasal çerçeveyi çizmiş bulunmaktadır. Bu son düzenlemelerin yapıldığı tarihe kadar ki süreçteki düzenlemelerin kişilerin temel hak ve hürriyetlerini koruma noktasında beklenen güvenceleri sağlayamamış olması sebebiyle eleştirilmektedir.

2.BÖLÜM

GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI USULÜ

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girdikten sonra güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının temel kavramları, neleri kapsadığı, kimler hakkında yapılacağı, kimler tarafından yapılacağı, izlenecek usul belirlenmiştir. Uzun yıllardır süren güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının anayasallığı, kanuniliği tartışmaları kısmen de olsa sona ermiştir. Bu bölüm altında; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına dair temel kavramlar, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişiler, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması nasıl yapıldığı ve 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu çerçevesinde özel bir uygulama olarak karşımıza çıkan kişi güvenlik belgesi süreci anlatılmıştır.

2.1. TEMEL KAVRAMLAR

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması alanındaki temel kavramlar oldukça önemlidir. Öyle ki bu kavramlar çerçevesinde sürecin kapsamı genişlemekte ya da daralmaktadır. Kavram setinde ortaya çıkan bir değişiklik ile uygulamada da çok farklı değişiklikler gözükmemektedir. Bu bölümde 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in tanımlar kısmında yer alan kavramlar ile uygulamada ortaya çıkan tarafımızca da ayrıca önem atfedilen kavramlar üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Arşiv Araştırması

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 4'üncü maddesinde arşiv araştırması düzenlenmiştir. Düzenleme şu şekildedir:

“Arşiv araştırması;

a) Kişinin adli sicil kaydının,

b) Kişinin kolluk kuvvetleri tarafından hâlen aranıp aranmadığının,

- c) Kişi hakkında herhangi bir tahdit olup olmadığının⁹²,
- ç) Kişi hakkında kesinleşmiş mahkeme kararları ve 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesinin beşinci ve 231 inci maddesinin onüçüncü fıkraları kapsamında alınan kararlar ile kişi hakkında devam eden veya sonuçlanmış olan soruşturma ya da kovuşturmalar kapsamındaki olguların,
- d) Hakkında kamu görevinden çıkarılma ya da kesinleşmiş memurluktan çıkarma cezası olup olmadığının, mevcut kayıtlardan tespit edilmesidir.”

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te de arşiv araştırması hakkında kanundaki düzenlemenin aynen alındığı görülmektedir. 2000 yılında çıkartılmış olan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin doğrudan tanımlar kısmında arşiv araştırmasının tanımı yapılmışken günümüzde ise kanun koyucu ayrıca bir maddede özel olarak düzenleme yoluna gitmiştir. Eski yönetmeliğe paralel şekilde kişilerin kollukça aranıp aranmadığın, haklarında tahdit olup olmadığı araştırılmakta ve adli sicil kayıtlarına kolluk marifetiyle bakılması düzenlenmiştir. Geçen bölüm izah edildiği üzere Anayasa Mahkemesi'nin 4045 Sayılı Kanun'un bazı maddelerini iptal etmiştir. İptal sonrasında yeni düzenlemeye; kesinleşmiş mahkeme kararları, devam eden soruşturma ve kovuşturmalar ile kişiler hakkında verilmiş olan kamu davasını açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararlarının da olgular bağlamında araştırılması eklenmiştir. Bunun yanı sıra kamu görevinden çıkarma ve memurluktan çıkarma cezalarının araştırılması da yine bu düzenleme ile ilk kez süreçte araştırılacak ayrı bir husus olarak saptanmıştır.

Kanun koyucu, infazı tamamlanmamış sonuçları gösteren adli sicil kaydını arşiv araştırmasına dahil ederken infazı tamamlanarak etkisi ortadan kalkan eski kayıtların tutulduğu adli sicil arşiv kaydını ise araştırmaya dahil etmemiş gözükmektedir. Bunu bilerek mi yaptı yoksa gözden mi kaçırdı bilinmemektedir. Adli sicil arşiv kaydı incelemeye tabi tutulmazken; kişilerin kesinleşmiş mahkeme kararları, Ceza Muhakemesi

⁹² 1.4. 7315 Sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Dönemi başlığı altında idare hukuku bağlamında tahdit kavramı ve kapsamı izah edilmiştir. Özetle; 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde kişiler hakkında tahdit uygulamasının bulunup bulunmadığının araştırılması.

Kanunu'nun 171'inci⁹³ ve 231'inci⁹⁴ maddeleri bağlamında verilen kararlar ise incelemeye tabi tutulmuştur. Adli sicil ve adli sicil arşiv kaydında tutulmayan, kendilerine

⁹³ 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu madde 171 “Kamu davasını açmada takdir yetkisi Madde 171 – (Değişik: 6/12/2006 – 5560/22 md.) (1) Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir. (2) (Değişik:17/10/2019-7188/19 md.) Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir. (3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;63 a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. (4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. (5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir. (6) (Ek:17/10/2019-7188/19 md.) Bu madde hükümleri; a) Suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, b) Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişilerin tarafından işlenen askerî suçlar, c) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, hakkında uygulanmaz.”

⁹⁴5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu madde 231 “Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması74 Madde 231 – (1) Duruşma sonunda, 232'nci maddede belirtilen esaslara göre duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrası okunarak gerekçesi ana çizgileriyle anlatılır. (2) Hazır bulunan sanığa ayrıca başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir. (3) Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hâl varsa bu da bildirilir. (4) Hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir. (5) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. (6) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. (7) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde, mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması hâlinde seçenek yaptırımlara çevrilemez. (8) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi hâlinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Bu süre içinde bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, sanığın denetimli serbestlik tedbiri olarak; a) Bir meslek veya sanat sahibi olmaması hâlinde, meslek veya sanat sahibi olması sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, b) Bir meslek veya sanat sahibi olması hâlinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, c) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine, karar verilebilir. Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur. (9) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Altıncı fıkranın (c) bendinde belirtilen koşulu derhal yerine getiremediği takdirde; sanık hakkında mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler hâlinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. (10) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.)

has özel kütüklerde tutulan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı ile hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararlarının arşiv araştırmasına dahil edilmiş olması beraberinde de tartışmalara neden olmuştur. Bu konuya dair değerlendirmeler ileride her bir kurum açısından ayrı bir bölüm altında işlenecektir.

Kişiler hakkında idari disiplin cezası niteliğinde olan; kamu görevinden çıkarma cezası ile memurluktan çıkarma cezalarının bulunup bulunmadığı da arşiv araştırmasına dahil edilmiştir. Bir kurumda çalışırken kamu görevinden ya da memuriyetten çıkarma cezası ile tecziye edilen kişinin başka bir kurumda kamu görevlisi olarak istihdam edilmesinin engellenmesi amaçlanmıştır.

2.1.2. Güvenlik Soruşturması

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 5'inci maddesinde güvenlik soruşturması düzenlenmiştir. Düzenleme şu şekildedir:

“Güvenlik soruşturması, arşiv araştırmasındaki hususlara ilave olarak kişinin;

- a) Görevin gerektirdiği niteliklerle ilgili kolluk kuvvetleri ve istihbarat ünitelerindeki olgusal verilerinin,*
- b) Yabancı devlet kurumları ve yabancılarla ilişkisinin,*

(Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir. (11) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davranması hâlinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı hâlinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir. Açıklanan veya yeni kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii ancak bu fıkradaki koşullarla sınırlı olarak bir değerlendirme yapabilir. (12) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) 272'nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286'ncı madde hükümleri uygulanır. 272'nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir. (13) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir. (14) (Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) Bu maddenin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümleri, Anayasanın 174'üncü maddesinde koruma altına alınan inkılâp kanunlarında yer alan suçlarla ilgili olarak uygulanmaz.”

c) Terör örgütleri veya suç işlemek amacıyla kurulan örgütlerle eylem birliği, irtibat ve iltisak içinde olup olmadığının, mevcut kayıtlardan ve kişinin görevine yansıtacak hususların denetime elverişli olacak yöntemlerle yerinden araştırılmak suretiyle tespit edilmesidir.”

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te de güvenlik soruşturması hakkında kanundaki düzenlemenin aynen alındığı görülmektedir. 2000 tarihli yönetmelikte arşiv araştırmasına ek olarak *“kişinin (...) yıkıcı ve bölücü faaliyetlerde bulunup bulunmadığının, ahlaki durumunun, yabancılar ile ilgisinin ve sır saklama yeteneğinin mevcut kayıtlardan ve yerinden araştırılmak suretiyle saptanması ve değerlendirilmesini”* güvenlik soruşturması olarak düzenlenmiştir. Yıkıcı ve bölücü faaliyet ifadesi yerine daha kapsayıcı ve geniş yorumlanabilecek şekilde; *“Terör örgütleri veya suç işlemek amacıyla kurulan örgütlerle eylem birliği, irtibat ve iltisak içinde olup olmadığı”* şeklinde düzenleme yoluna gidilmiştir. Terör kavramının tanımı 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1'inci maddesinde şu şekilde yapılmıştır: *“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”* Terör örgütü de sayılan amaçlarla bir araya gelen insan topluluğudur. Terör kavramının oldukça geniş olarak nitelendirildiği düşünüldüğünde irtibat ve iltisak kavramları ile örgüte yakınlık konusunda kişi kapsamının da oldukça genişletilmiş olduğu görülmektedir. İrtibat ve iltisak kavramlarının hukuki durumu ayrı bir bölüm olmak üzere temel kavramlar içerisinde izah edilmiştir.

Önceden güvenlik soruşturmasında kişilerin sadece yabancılarla olan ilişkileri soruşturulurken buna yabancı devlet kurumları da bilahare eklenmiştir. Modern dönemde gelişen yurt dışı istihbarat ilişkileri düşünüldüğünde bunu yerinde bir düzenleme olarak görmek mümkündür. Nitekim halen yürürlükte bulunan 1997 tarihli Yabancı Uyruklu

Kişilerle Evlenen Subay, Astsubay, Sözleşmeli Subay, Sözleşmeli Astsubay, Uzman Jandarma, Uzman Erbaş ile Sözleşmeli Erbaş ve Erler Hakkında Yönetmelik çerçevesinde evlenilen yabancı uyruklu kişiler hakkında güvenlik soruşturması yapılmaktadır. Gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasında aşağıdaki hususlar araştırılmaktadır:

“Evlenilen kişinin kendisinin Türkiye Cumhuriyeti aleyhine yasadışı yıkıcı, bölücü, irticai, ideolojik ve benzeri zararlı faaliyetinin bulunup bulunmadığı ve bu gibi kişi ve kuruluşlarla ilişkisinin olup olmadığı; taksirli suçlar hariç olmak üzere, yurtiçinde veya yurtdışında altı aydan fazla şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar ile zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolaylı iflas, yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçlar ve kullanma veya tüketim kaçakçılığı hariç, kaçakçılık suçlarından biri ile hükümlü olup olmadığı”

Bununla birlikte kişilerin, yabancı kişilerle evlenmeleri ya da gönül bağlarının olması gibi durumlar doğru şekilde araştırılıp ortaya koyulmalı, özel hayatlarına müdahalede bulunacak şekilde sadece yabancı kişi ile ilişkisi var denilerek çalışma hürriyetleri engellenmemelidir. Ahlaki durum, subjektif değerlendirmelere sebep olduğu için bu kriter kişilerin kamu hizmetine girme hakkının hukuka aykırı biçimde ihlal edilmesine yol açacak niteliktedir.

Ahlaki durum araştırmasının yapılması, özel hayatın gizliliği gibi temel anayasal bir hakkın da aslında sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Öte yandan farklı yaşam tarzına sahip kişilerin ayrımcılığa uğraması ve sakıncalı olarak görülmesine sebebiyet verecektir.

Görevin gerektirdiği niteliklere ilişkin olgusal veri araştırmasının yapılması düzenlemedeki en tartışmalı kısımlardan biridir. Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinin 1'inci fıkrasında genel şartlar mevcut iken 2'nci fıkrasında ise özel şartlar sayılmıştır. Özel şartlarda (a) bendinde eğitim yeterliliği düzenlenmiş iken (b) bendinde ise *“Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak.”*

düzenlemesiyle Anayasanın 128'inci maddesiyle⁹⁵ güvence altına alınan kamu kurum ve kuruluşunun görevin gerektirdiği niteliği mevzuatına kanun ya da diğer alt mevzuatla oluşturması öngörülmüştür. Atıfta bulunulan mevzuat ve mevzuatlar çerçevesinde tahdidi olarak şartların sayıldığı varsayıldığında görevin gerektirdiği niteliklere ilişkin kolluk ya da istihbarat birimlerince ne gibi bir olgusal veriye ihtiyaç duyulduğu anlaşılammaktadır. Kanun'un 4'üncü maddesinde arşiv araştırması ile kişiye dair tüm verilere ulaşılmaktadır. Bununla birlikte yine istihdam edilecek kadrolar için özel şartların da mevzuat ile düzenlenmesi gerektiği belirtilmişken yapılan bu düzenleme ile idareye subjektif bir alan açılmaya çalışılmış olduğunu göstermektedir. Yukarıda kaldırıldığını ifade ettiğimiz; kişilerin ahlaki durumu, sır saklama yeteneği, kumar, uyuşturucu, içki, para veya menfaatine düşkün olup olmadığı gibi hususlar mevzuatta geçmediği halde güvenlik soruşturmasına konu edilebilecektir. Görevin gerektirdiği niteliğin ne olduğu objektif olarak belirlenmediği için kişiden kişiye değişkenlik gösterecektir. Kolluk ya da istihbarat personeli görevin gerektirdiği niteliği farklı algıarken, değerlendirme komisyonu üyeleri başka bir şekilde algılayabilecek olası bir yargı denetiminde idari yargıç ise bambaşka bir şekilde algılayabilecektir. Belirtmek gerekir ki bahse konu araştırmalar, 7315 sayılı kanun ve yönetmeliğinde, 657 sayılı kanunda ve kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak atama usulü belirtilen diğer özel kanunlarda⁹⁶ yer almadığı için kanunilik ilkesi sağlanmadığından kişinin Anayasanın 2. maddesi ile güvence altında alan ve hukuk devleti olmanın gerekliliğini gösteren hukuki güvenlik ve belirlilik hakkı ihlal edilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin 2015/94 E. 2016/27 K. sayılı 7.4.2016 tarihli kararının *"16. Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin önkoşullarından biri kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanmasıdır. Hukuk devletinin sağlamakla yükümlü olduğu hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli"*

⁹⁵ Anayasa, *"1. Genel ilkeler Madde 128 – Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler; memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür. Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir."*

⁹⁶Çalışmanın, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılacak Kişiler, 2.2.2.Arşiv Araştırması ile Birlikte Güvenlik Soruşturması Yapılacak Personel başlığı içerisinde belirtilen özel kanunlar

kılar. 17. Hukuk devletinin bir diğer önkoşulu da belirlilik ilkesidir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olma gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Hukuki belirlilik ilkesinde asıl olan, bir hukuk normunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçların o hukuk düzeninde öngörülebilir olmasıdır.” şeklindeki tanımlaması ile idarenin yasal düzenlemelere bağlı olduğu, taktir yetkisinin sınırsız ve keyfi olmadığı belirtilmiştir.⁹⁷ Aynı şekilde Anayasa Mahkemesinin 2023/36 E. 2023/142 K. sayılı 26/7/2023 tarihli kararıyla “14. Esasen temel hak ve özgürlükleri sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.” Yasal düzenlemelerin kişiler nezdinde duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık ve net şekilde olması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁸

Yine düzenlemede yer alan “kişinin görevine yansıtacak hususların” ifadesi başka bir muğlaklığa sebebiyet vermektedir. Söz konusu ifade, Anayasa Mahkemesinin 2023/36 E. 2023/142 K. sayılı 26/7/2023 tarihli kararında tanımlı yapılan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesinin şartlarından biri olan yasal düzenlemelerin kişide ve idarede herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık ve net anlaşılır olmasına

⁹⁷ Anayasa Mahkemesinin E.2015/94 K.2016/27 sayılı 7.4.2016 tarihli kararı 03.05.2016 tarihli 29701 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁹⁸ Anayasa Mahkemesinin E.2023/36 K.2023/142 sayılı 26.7.2023 tarihli kararı 13.10.2023 tarihli 32338 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

uymamaktadır. Bahse konu ifadenin vermiş olduğu muğlaklıkla kişinin kamu kurumunda çalışma isteği ve güvencesi her an yok olabilir. Bu da hayatını tereddütlü yaşamaya sebebiyet verecektir. Bu sebeple Anayasanın 2. maddesiyle güvence altına alınan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesinin amacı sağlanmamış olacaktır. Kişinin görevine yansiyacak husus olarak kişinin görevini yerine getirmesini engelleyebilecek veya zorlaştırabilecek her türlü durumu yorumlamak mümkündür. Kişinin görevine yansiyacak hususların değerlendirilmesinde her somut olay kendi özelinde değerlendirilmelidir. Kişinin geçmişteki eylemleri, bu eylemlerin tekrarlanma olasılığı, görevine etkisi ve diğer ilgili tüm bilgiler dikkate alınmalıdır. Görevin gerektirdiği nitelikler konusunda söz konusu sakıncalar aynı şekilde burada da geçerlidir.

Mevzuatta farklı yorumlara ve uygulamalara sebebiyet verecek bir düzenlemeye yer verilmesi hatalıdır. Ancak şu an yürürlükte olduğu düşünüldüğünde yapılması gerekenin uygulama sürecinde kişilerin hak ve hürriyetlerinin geniş bir perspektifle değerlendirilerek kişilere potansiyel suçlu muamelesi yapılmaması daha toleranslı ve kapsayıcı bir bakış açısı ile yaklaşılması olacaktır.

2.1.3. Adli Sicil ve Adli Sicil Arşiv Kaydı

Adli sicil konusu hukukumuzda 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu ile Adli Sicil Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Adli sicil ne kanunda ne de yönetmelikte doğrudan bir tanımı yapılmamıştır. Kanun ve yönetmelikten yola çıkarak bir tanımlama yapmak gerekirse adli sicil, Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye'de suç işlemiş olan yabancıların kesinleşmiş ceza ve/veya güvenlik tedbiri şeklindeki mahkumiyetlerine ilişkin kayıtlarının tutulduğu kütüktür.

Adli sicil arşiv kaydında ise infazı tamamlanmış veya silinmesi gereken cezalar, ceza mahkumiyetini ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanaşımının dolması ve genel af gibi durumlarda adli sicil kaydından silinen bilgiler ile yasaklanmış hakların iadesi kararı yer alır.

Adli sicil ve adli sicil arşiv kaydında; hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararları ile disiplin suçlarına ve sırf askerî suçlara ilişkin mahkûmiyet hükümleri, disiplin veya tazyik hapsine ilişkin kararlar, idarî para cezasına ilişkin kararlar yer almaz.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını yapacak olan kolluk ve istihbarat birimlerine adli sicil kaydına erişme yetkisi vermişken, adli sicil arşiv kayıtları için bir yetki vermemiştir.

18 yaş altında işlenen suçlara ilişkin adli sicil ve adli sicil arşiv kayıtlarına güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması çerçevesinde istihbarat veya kolluk birimlerince ulaşılması mümkün değildir. Adli Sicil Kanunu'nun 10'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince bu kayıtlara ancak; Cumhuriyet başsavcılıkları, hakimlikler veya mahkemelerce bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında değerlendirilmek üzere ulaşılabilir.

2.1.4. Kurum Kayıtları

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde kurum kayıtları ifadesi, ilgili kişinin çalıştığı veya bağlı olduğu kurumlara ait resmi kayıtlar ve belgeler anlaşılmaktadır. Bu kayıtlar; kişinin iş geçmişi, sicil kaydı, mesleki deneyimi, eğitim durumu, performans değerlendirmeleri, disiplin cezaları, sicil notları ve benzeri bilgileri kapsar. Ayrıca, ilgili kişinin kurumla olan ilişkisiyle ilgili diğer önemli bilgiler de bu kayıtlar arasında yer alabilir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde, kişinin güvenilirliğini ve güvenlik riskini değerlendirmek için bu tür kurum kayıtları detaylı bir şekilde incelenir ve analiz edilir. Başlıca kurum kayıtları şunlardır:

Adalet Bakanlığı'nın Ulusal Yargı Ağı Projesi – UYAP Kayıtları: UYAP, günümüzün tüm teknolojik gelişmelerini kullanarak Adalet Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatını, bağlı ve ilgili kuruluşlarını, adli ve idari tüm yargı ve yargı destek birimlerini dijital ortama taşıyan bir bilişim sistemidir. Bu sistem, donanım ve yazılım altyapısı ile bilgi otomasyonu sağlayarak adalet sisteminin daha hızlı, daha güvenilir ve daha şeffaf bir

şekilde işlemesine katkıda bulunur⁹⁹. UYAP kurulmadan önce adliyelerde dosyalar sadece fiziken tutulmakta olup, celbi talep edildiğinde fiziken gönderilmekteydi. UYAP sayesinde adliyede kişi hakkında açılan tüm dosyalar elektronik ortama aktarılarak dosyanın incelenmesinin talep edilmesi halinde UYAP üzerinden dosya aktarımı sağlanmaktadır. UYAP'ta kişilerin soruşturma ve kovuşturma kayıtları ve bu süreçlere ilişkin tüm iş ve eylemlere dair kayıtlar yer almaktadır. Başka anlatımla UYAP kayıtlarının kurum kaydı olmasının sebebi; güvenlik soruşturması ve arşiv kaydı araştırmasında esas alınacak adliyede fiziken tutulan dosyaların elektronik ortama aktarılması ve ulaşılmasını kolaylaştırmaktır.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Emniyet Kolluk İşleri Projesi – EKİP Kayıtları: On üç modülden oluşan bu proje, Pol-Net¹⁰⁰ üzerindeki verileri ve dış kurumlarla yapılan protokoller kapsamında elde edilen bilgileri kullanarak güvenlik ve kolluk kuvvetlerine kapsamlı bir veri tabanı sunmaktadır. Proje; ihbar, olay, sorgulama, eşkal, gözaltı, aranan şahıs, adli evrak, kayıp şahıs, bulunan şahıs, kabahat, illegal örgüt, yoklama-bakaya ve koordinasyon modüllerinden oluşmaktadır¹⁰¹. UYAP ve EKİP arasında yaşanan entegrasyon sonrasında kolluk personelinin oldukça geniş bir veriye rahatlıkla ulaşmasının önü açılmıştır. EKİP ile kişilerin; SGK, telekomünikasyon, bankacılık, eğitim geçmişi, otel konaklaması, yurt dışı giriş-çıkışı, araç kiralama işlemleri başta olmak üzere birçok kişisel verilerine de yine aynı şekilde kollukça erişilebilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Daire Başkanlığı (KİHBİ)'nin Genel Bilgi Toplama Kayıtları: Genel Bilgi Toplama (GBT) sistemi, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sahil Güvenlik, Emniyet Teşkilatı, Jandarma ve Gümrük Müsteşarlığı tarafından ortaklaşa kullanılan bir veri tabanı sistemidir. Bu sistem, T.C. Kimlik Numarası sorgulaması ve kişisel veri doğrulaması yaparak, kolluk kuvvetlerinin görevlerini yerine getirmesine yardımcı olur. GBT kayıtları, Kaçakçılık İstihbarat, Harekât, Bilgi Toplama

⁹⁹ UYAP, <https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>, (Erişim Tarihi: 30.03.2024)

¹⁰⁰ PolNet; Emniyet Teşkilatı iç otomasyon, ortak veritabanı ve vatandaşlara hizmet projesidir. Bilgiye erişim amacıyla yapılan yazışmalar ve bu yazışmaların kaybettirdiği zaman ortadan kaldırılmış, birçok hizmet gerektiği gibi yapılmaya başlanmış ve etkinlik artırılarak daha kaliteli hizmet verilmesi sağlanmıştır. (egm.gov.tr)

¹⁰¹ EKİP, <https://www.egm.gov.tr/bilgiteknolojilerivehaberlesme/ekipbilgisistemi2>, (Erişim Tarihi: 30.03.2024)

(KİHBİ) Yönergesine göre tutulur ve "Hizmete Özel" gizlilik derecesine sahiptir. Bu, GBT kayıtlarına yalnızca yetkili personelin erişebileceği anlamına gelir. Ayrıca belirtmek gerekmektedir ki ilgili yönerge de gizlidir¹⁰².

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Kütükleri: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından; adli sicil, adli sicil arşiv, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hak mahrumiyetleri, güvenlik tedbiri ve 18 yaş altı işlenen suçların cezalarına ilişkin kayıtların her biri ayrı birer kütükte tutulmaktadır¹⁰³.

Tüm bu sayılanlar dışında Milli İstihbarat Teşkilatı'nın kendine has, gizli, kamuoyuna açık olmayan, istihbari veri niteliğinde kurum kayıtlarının mevcut olduğunu ayrıca belirtmek gerekmektedir.

2.1.5. Yerinde Araştırma

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması sürecinde yerinden araştırma terimi, genellikle ilgili kişinin ikamet ettiği yerde veya çalıştığı kurumda yapılan detaylı incelemeyi ifade eder. Bu inceleme, kişinin geçmişi, sosyal çevresi, itibarı, davranışları ve ilişkileri gibi çeşitli yönlerini kapsamaktadır. Ayrıca, kişinin mesleki deneyimi, eğitim geçmişi, finansal durumu ve hukuki geçmişi de değerlendirilmektedir. Yerinden araştırma, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin önemli bir parçası olarak, kişinin güvenilirliği ve güvenlik riski oluşturup oluşturmadığına dair bilgi toplamak amacıyla gerçekleştirilir.

7315 sayılı kanunun 5. maddesinin son cümlesinde yer alan yerinden araştırma sırasında kişinin çevresine; *“Kişinin şahsiyeti nasıldır? Kişinin siyasi görüşleri ve inançları nelerdir? Kişinin madde bağımlılığı veya ahlaki zafiyetleri var mıdır? Kişinin devlete ve*

¹⁰² ÇİÇEK, İbrahim: “GBT (Genel Bilgi Toplama) Kayıtlarının Silinmesi”, Terazi Hukuk Dergisi C:8, S:88, 2013, (s.44-48).

¹⁰³ Adli Sicil Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9394&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 31.03.2024)

millete karşı sadakat ve bağlılığı nasıldır? Kişinin kamu görevi yapmaya engel teşkil edecek herhangi bir hususu var mıdır?” gibi sorular yöneltir.¹⁰⁴ Yerinden araştırma, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu araştırma ile, kişinin hakkında resmi kayıtlarda yer almayan bilgilerin edinilmesi amaçlanmaktadır.

Yerinden araştırma sırasında, görüşmeler gizli olarak yapılır. Görüşme yapılan kişilere görüşmenin neden yapıldığı söylenmez. Mümkün olduğunca maddi gerçekliğe ilişkin verilere ulaşılmaya çalışılır. Yerinde araştırma, MIT veya polis görevlisinin duyularının rapora dönüştürülmesinden oluşur. Duyuların elde edildiği kaynaklar ise, genellikle, komşular, apartman kapıcısı, mahallenin bakkalı, muhtarlar, işyeri arkadaşları, kahvehanelerdir. Bilginin objektifliği – sübjektifliği gibi konular başka bölümlerde tartışıldığından bu bölümde üzerinde durulmamıştır. Yerinden araştırma sonucunda elde edilen bilgiler, 7315 sayılı kanunun 7’nci maddesinde ve yönetmeliğin 12’nci maddesinde belirtilen değerlendirme komisyonu tarafından değerlendirilir. Komisyon, bu bilgiler ışığında kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu veya olumsuz sonuçlanacağına karar verir.

2.1.6. Üst Kademe Yöneticisi

Üst kademe yöneticisi, 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu’nda; *“Atanmasına ilişkin usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile üst kademe kamu yöneticisi olarak belirleneni”* ifade eder şeklinde düzenlenmiştir. Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik’te ise *“3 sayılı Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile üst kademe kamu yöneticisi olarak belirlenen kişiyi”* ifade eder şeklinde düzenlenmiştir.

Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin (I) ve (II) sayılı cetvellerinde üst kademe

¹⁰⁴ AYDIN, Muhammed Ali: *“Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış ve Bazı Öneriler”*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:32, Sayı:2, Haziran 2024, (s.861-900).

yöneticileri sayılmıştır. (I) sayılı cetvelde 88 farklı kadro, pozisyon ve görev bulunmaktadır. (II) sayılı cetvelde ise 54 farklı kadro, pozisyon ve görev bulunmaktadır.

Üst kademe yöneticileri arasında (I) sayılı cetvelde çok önemli görülenler bulunurken (II) sayılı cetvelde ise görece önemli görünenlerin bulunduğundan söz edilebilir¹⁰⁵. Bununla birlikte (I) sayılı cetvel de kendi içinde iki gruba ayrılmıştır. Bunlar; Cumhurbaşkanı'nın görev süresi ile görev süreleri sınırlı olanlar başka bir ifade ile Cumhurbaşkanı değiştiğinde görevleri bitecek olanlar ve Cumhurbaşkanı'nın görev süresine bakılmaksızın kendi görev süresi olanlardır. Cumhurbaşkanı'nın kendi görev süresine bağlı olmaksızın kendi görev süresi tanımlanan kadro, pozisyon ve görevler (III) sayılı cetvelde düzenlenmiştir. Bugün aktif olarak Cumhurbaşkanı'nın görev süresine bağlı olarak çalışan üst kademe yönetici sayısı 711'dir¹⁰⁶. Bahsi geçen üst kademe yöneticilerinin Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenen tipik memur güvencesine sahip değillerdir. Bir önceki bölümde izah ettiğimiz klasik devlet memurunun güvencelerinden faydalanmazlar. Anglosakson tipi yüksek bürokratlardır.

Üst kademe yöneticilerini burada uzun uzun saymak mümkün olmamakla birlikte okuyucuda fikir yaratması adına kamuoyunun genel olarak yakından bileceği kadro, pozisyon ve görevlerin birkaçını örnek olarak sıralayarak yetineceğiz. Bunların başlıcaları; Bakan Yardımcıları, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı ve Yardımcıları, Rektörler, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı, Toplu Konut İdaresi Başkanı, Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar Başkan ve Üyeleri, Valiler, Büyükelçiler'dir.

Üst kademe yöneticileri değerlendirme komisyonunda görev almaları ve karar mercinde bulunmaları nedeniyle önem arz etmektedir. Bununla birlikte üst kademe yöneticilerinin kamuda görev alma usulünün siyasi iktidarla paralel ilişkiler gerektirmesi sonucunda alınan kararların siyasi iktidarın siyasasına uygun davranma güdüsü altında kalabileceği ve bunun sonucunda da hukukun dışına çıkarak kamu görevine ilk kez atanacak kişilerin

¹⁰⁵ ULUSOY, Ali: “Seçim sonrası üst düzey bürokratlar hemen görevden alınabilir mi?” <https://t24.com.tr/yazarlar/ali-d-ulusoy/secim-sonrasi-ust-duzey-burokratlar-hemen-gorevden-alinabilir-mi> (Erişim Tarihi: 20.08.2023)

¹⁰⁶ <https://haber.sol.org.tr/haber/erdoganin-secimi-kaybetmesi-halinde-711-ust-kademe-yonetici-gorevden-alinacak-368568> (Erişim Tarihi: 20.08.2023)

güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinin olumsuz sonuçlandırılarak hak ihlali ile karşılaşabileceği ihtimali olduğu yadsınamaz.

2.1.7. İstihbari Faaliyet

Güvenlik soruşturması sürecinde kolluk ve istihbarat personeline birtakım görev ve sorumluluklar verilmiştir. Bu çerçevede istihbarat, istihbari faaliyet kavramları da oldukça önem arz eder bir noktaya gelmiştir. 1990 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde istihbarat; *“çeşitli kaynak ve vasıtalarından elde edilen haberlerin tasnifi, kaydı, kıymetlendirilmesi ve yorumlanmasından çıkarılan sonuç”* olarak tanımlanmıştır. 2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde de istihbarat aynı şekilde tanımlanmıştır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda istihbari faaliyetin tanımı bulunmamaktadır. Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te istihbaratın tanımı yapılmamış, Tanımlar başlığı altında 4'üncü maddesinde istihbari faaliyetin tanımı yapılmıştır. Düzenlemede istihbari faaliyet; *“ilgili kişi hakkında istihbarat üniteleri tarafından çeşitli kaynak ve araçlardan derlenen haber ve bilgilerin işlenmesi suretiyle veri elde etme faaliyeti olarak”* tanımlanmıştır.

İstihbari faaliyetlerle; kişinin siyasi görüşleri, inançları ve düşünceleri, sosyal ve ticari ilişkileri, geçmişteki faaliyetleri, yurt dışı bağlantıları hakkında veriler elde edilmektedir.¹⁰⁷

Bu veriler aşağıdaki yöntemlerle toplanabilir¹⁰⁸:

- Açık kaynak araştırması: Gazeteler, dergiler, internet siteleri ve sosyal medya gibi açık kaynaklardan bilgi toplanması,
- Kapalı kaynak araştırması: Kurumun kendi kaynaklarından bilgi toplanması,
- Müşahede: Kişinin izlenmesi ve takip edilmesi,

¹⁰⁷ KARAHANOGULLARI, s.159-185.

¹⁰⁸ DARICILI, Ali Burak: *“İstihbari Faaliyetler Kavramı”*, İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi, 2022, 1(1), (s.1-22).

- Görüşmeler: Kişinin yakınları, arkadaşları ve iş arkadaşları ile görüşmelerdir.

Toplanan verilerin, veriyi toplayan kişilerin subjektif bakış açısı ile taraflı bir şekilde toplanmaması gerekmektedir. Aksi durumda istihbari faaliyet kişi için bir sopa vazifesi görecektir. Yukarıda bahsi geçen yöntemler kullanılırken her bir yöntem sonucunda elde edilen veri başkaca yöntemlerle test edilmeli ve doğrulanmalıdır. Aksi durumda gerçeği yansıtmayan, yalan yanlış bilgiler sonucunda değerlendirme komisyonlarınca yanlış kararlar verilebilir.

İstihbari faaliyetler, anayasa ve yasalara uygun olarak yürütülmek zorundadır. Aksi durumda kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin zarar görmesi tehlikesi ortaya çıkacaktır. İstihbari faaliyetler, öğretide çok tartışılan bir konudur. Tartışmaların temelini oluşturan bazı önemli noktalar şunlardır:

1. İstihbari Faaliyetlerin Hukuka Uygunluğu: Bazı yazarlar, istihbari faaliyetlerin anayasa ve yasalara aykırı olduğunu savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin kişisel verilerin korunması hakkı ve özel hayata saygı görme hakkı gibi temel hak ve özgürlükleri ihlal ettiğini öne sürmektedir. Diğer yazarlar ise istihbari faaliyetlerin devletin güvenliğini korumak için gerekli olduğunu savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin anayasa ve yasalarda öngörülen çerçevede yürütülmesi halinde temel hak ve özgürlüklere aykırılık teşkil etmeyeceğini savunmaktadır¹⁰⁹.
2. İstihbari Faaliyetlerin Şeffaflığı: Bazı yazarlar, istihbari faaliyetlerin şeffaf olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin kamuoyunun denetimine açık olması gerektiğini ve bu faaliyetler hakkında bilgi edinme

¹⁰⁹ KAMAN KARAN, Nur: Devlet Memurluğunun Sona Ermesi, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 25.; AYDIN, Muhammet Ali: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2024, cilt 32, sayı 2 (s.861-900).; KARAHANOGULLARI, Onur: “Güvenlik Soruşturması”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi C. 53, S. 1-4, 1998, (s.159-185).; ŞEN, Ersan: “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Sınırlarının Genişliği ve Yerindeligi Tartışması” <https://sen.av.tr/tr/makale/guvenlik-sorusturmasi-ve-arsivarastirmasi-sinirlarinin-genisligi-ve-yerindeligi-tartismasi> (Er.Tar:13/11/2023); ŞEN, Ersan: “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Sınırlarının Genişliği ve Yerindeligi Tartışması” <https://sen.av.tr/tr/makale/guvenlik-sorusturmasi-ve-arsivarastirmasi-sinirlarinin-genisligi-ve-yerindeligi-tartismasi> (Er.Tar:13/11/2023)

hakkının güvence altına alınması gerektiğini savunmaktadır. Diğer yazarlar ise istihbari faaliyetlerin gizli olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin gizliliğinin devletin güvenliğini korumak için gerekli olduğunu savunmaktadır¹¹⁰.

3. İstihbari Faaliyetlerin Etkinliği: Bazı yazarlar, istihbari faaliyetlerin etkili olmadığını savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin tehditleri önlemede yetersiz kaldığını ve terör saldırılarını engellemede başarılı olamadığını savunmaktadır. Diğer yazarlar ise istihbari faaliyetlerin etkili olduğunu savunmaktadır. Bu yazarlar, istihbari faaliyetlerin birçok tehdidi önlediğini ve terör saldırılarını engellemede önemli rol oynadığını savunmaktadır¹¹¹.

Öğretide yaşanan bu tartışmalar, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde istihbari faaliyetlerin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda önemli fikirler sunmaktadır. Bu tartışmaların ışığında, istihbari faaliyetlerin hem devletin güvenliğini korumak hem de temel hak ve özgürlüklere saygı göstermek için nasıl dengeye getirilebileceği sorusunun cevabı aranmalıdır.

2.1.1.8. Yıkıcı ve Bölücü Faaliyet

Yıkıcı ve bölücü faaliyet kavramı 1990'dan 2021 yılına dek güvenlik soruşturmaları uygulamasında oldukça önemli bir konumda yer almıştır. Güvenlik soruşturması yapılırken kişinin yıkıcı ve bölücü faaliyetlerde bulunup bulunmadığı özel olarak araştırılmıştır.

¹¹⁰ AYDIN, Muhammed Ali: “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış ve Bazı Öneriler”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:32, Sayı:2, Haziran 2024, (s.861-900.); ŞANLI ATAY, Yeliz: “Memurluğa Girişin Genel Bir Şartı Olarak Güvenlik Soruşturması”, İnsan Hakları Yılı, Cilt 34, 2016, s. 53.

¹¹¹ AKKAŞ, Ahmet Hulusi / DOĞAN, Numan: “Yargı Kararlarında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması”, Adalet Dergisi, 71, 2023, (s.853-878).; KARAARSLAN, Mehmet: “Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:58, Sa:1, Yıl: 2009, (s.95-138).; KILINÇ, Durmuş: “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması”, Ankara Barosu Dergisi, C:77 S:2, 2019, (s.1-39).; KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.

“Yıkıcı Faaliyet” ilk olarak 1990 yılı tarihli Güvenlik Soruşturması Yönetmeliği’nin 3’ncü maddesinin (j) fıkrasında şu şekilde tanımlanmıştır: *“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez milli birlik ve bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratan veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak isteyen kişi ve teşkilatların bu tür zararlı faaliyetleridir.”*

1990 tarihli yönetmelikte sadece yıkıcı faaliyet üzerinden hareket edilirken 1990 ve 2000 yılları arasında 10 yıllık süreçte Türkiye’de yaşanan sosyal ve siyasal hayattaki çalkantılar kendisini yönetmeliğe de yansıtmış ve “bölücü faaliyet” ibaresi 2000 yılındaki yönetmeliğe dahil edilmiştir.

2000 yılı tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği’nin 4’ncü maddesinin (k) fıkrasında “yıkıcı ve bölücü faaliyet” şu şekilde tanımlanmıştır: *“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı, Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmeyi, temel hak ve hürriyetleri yok etmeyi hedefleyen faaliyetleri, terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmayı, bu örgütlere yardım etmeyi, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmayı ya da kullandırmayı, bu örgütlerin propagandasını yapmayı, ifade eder.”*

25/10/2018 tarihli ve 30576 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 228 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile (...) *hedefleyen faaliyetleri* ibaresinden sonraki altı çizili kısım eklenmiştir. Düzenlemenin 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimi sonrasında yürütmenin almış olduğu reaksiyonun ayrıca bir göstergesi olarak okunabilir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile bu kanuna dayanılarak çıkartılan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik’te yıkıcı ve bölücü faaliyet kavramına hiç yer verilmemiştir. Bunun yerine kanun ve yönetmeliğin güvenlik soruşturması başlığı altındaki (c) fıkralarında *“Terör*

örgütleri veya suç işlemek amacıyla kurulan örgütlerle eylem birliği, irtibat ve iltisak içinde olup olmadığının” tespitine odaklanılmıştır.

Günümüzde yıkıcı ve bölücü faaliyet ifadeleri mevzuatımızda iki yerde bulunmaktadır. İlki 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu’dur. Kanunun 6’ncı maddesinde yasadışı siyasi, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerde bulunmak veya tutum ve davranışlarıyla bu görüşleri benimsediği tespit edilmek sözleşme fesih sebebi olarak düzenlenmiştir. Diğer düzenleme ise 2010 yılı tarihli Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği’nde mevcuttur. Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği’nde yer alan düzenleme 2000 yılı tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği’nde geçen güvenlik soruşturması tanımının birebir aynısıdır.

2.1.12. İrtibat ve İltisak

15 Temmuz 2016’da gerçekleşen darbe girişimine dek hukukumuzda irtibat ve iltisak kavramları bulunmamaktadır. Gerçekleşen darbe girişimi sonrasında önce dönemin yürütme organı tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerde irtibat ve iltisak kavramları mevzuatımızda yer almış daha sonrasında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkartılan kanun hükmünde kararnamelerin değiştirilerek kabul edilmesine dair kanunlar ile mevzuatımızda yer almıştır. Bahsi geçen kanun hükmünde kararnameler ile kanunların hiçbirinde irtibat ve iltisak kavramlarının tanımı yer almamaktadır.

15 Temmuz 2016 sonrasında yaşanan süreçte bu kanun hükmünde kararnameler ve kanunlar ile çok sayıda kişi kamu görevinden ömür boyu çıkartılmış; çok sayıda dernek, vakıf, şirket niteliğindeki organizasyonun tüzel kişiliği sona erdirilmiştir. İrtibat ve iltisak kavramlarının mevzuatta herhangi bir tanımı olmadığından dönemin idarecileri tarafından güvenlikçi bir anlayışla oldukça geniş bir şekilde yorumlanmıştır.

Gerçek veya tüzel kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlandıran ve yer yer tamamen ortadan kaldıran bu gibi bir kavramın bizzat kanun koyucu tarafından açık ve net bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi’ne soyut norm denetimi için dönemin ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleriince başvuru yapılmış ancak Anayasa Mahkemesi’nin 2018/89E. 2019/84K.

sayılı 14.11.2019 tarihli kararında herhangi bir şekilde Anayasa'ya aykırılık görmemiştir¹¹². Mahkeme kararında, “iltisaklı” kavramını “kavuşan, bitişen, birleşen” şeklinde tanımlamıştır. Benzer şekilde, “irtibatlı” kavramı ise “bağlantılı” olarak belirtilmiştir. Bu tanımlamalar, kişilerin terör örgütleriyle olan ilişkilerinin, cezai sorumluluğu gerektiren örgüte üyelik ve mensubiyet kavramlarına nazaran daha az yoğun ve atipik bir bağlantıyı vurgular niteliktedir. Bu çerçevede, kişilerin terör örgütleriyle olan irtibat ve iltisaklarının ortaya konulabilmesi için, örgütün amaçlarının gerçekleştirilmesi veya örgütten yarar sağlama amacıyla gerek örgütün talimatları doğrultusunda gerekse kendi inisiyatifleriyle buldukları hal ve hareketler sonucunda örgüte veya kendilerine yarar sağladıkları veya örgüt ile amaç birliği veya sosyal birliktelik görünümü içinde oldukları yönünde bir kanaat oluşmasının yeterli olduğu belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi yapmış olduğu tanımlama ile hem yargı mercilerine hem de idareye kavramın ne şekilde anlaşılması gerektiğini kısmen açıklamış olsa da yeterli değildir. Her iki kavram rahatlıkla geniş yorumlanabilecek niteliktedir. Öte yandan yapılan iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına geldiğine dair tanımlama bir hukukçu gözüyle dahi bakıldığında anlaşılır, sade bir tanım değildir.

İrtibat ve iltisak kavramlarının tanımını ve kapsamı mevzuatımızda düzenlenmemiş olması nedeniyle hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesine aykırı şekilde kişilerin çalışma hürriyetlerinin zarar gördüğü kanaatindeyiz.

2.1.9. Olgusal Veri

Olgusal veri kavramı ilk kez Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda yer almış ancak kanunda tanımı yapılmamıştır. Kavramın ilk kez tanımı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te “*Yürütülecek görevin gerektirdiği niteliklerle ilgisi bulunan, yorum içermeyen, somut veya gözlemlenebilir ya da doğrulanabilir vâkıalara dayanan veriyi*” ifade eder şeklinde yapılmıştır. Yapılan bu

¹¹²Anayasa Mahkemesi, E.2018/89, K.2019/84 sayılı 14.11.2019 tarihli kararı 13.02.2020 tarihli 31038 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2019/84>, (Erişim Tarihi:10.01.2024)

tanımlama oldukça önemlidir. Öyle ki bugüne kadar olgusal veriler yerine istihbari veriler kullanılmış bu veriler ise olgusal verinin tanımındaki gibi somut ve gözlemlenebilir ya da doğrulanabilir objektif, yorum içermeyen bir içeriğe sahip olmadığı aksine soyut, yoruma dayalı ve sübjektif bir içeriğe sahip olduğundan kişilerin güvenlik soruşturması süreçlerinde olumsuzlukla karşılaşmasına sebebiyet vermiştir. 7315 sayılı kanunun 7. maddesinde “(2) Memuriyet veya kamu görevlerine uygunluğunun değerlendirilmesini sağlayacak yorum içermeyen olgusal veriler, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimlerce ilgili kurum ve kuruluş bünyesinde kurulan Değerlendirme Komisyonuna iletilir.” olgusal verilerin yorum içermeyeceği belirtilerek objektif kriterin üzerinde durulmuştur. Değerlendirme komisyonunun yoruma dayalı verileri esas alarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını olumsuz sonuçlandırması işlemine karşı yargı yolu açıktır. Bu sebeple değerlendirme komisyonunun esas aldığı olgusal verilerin yoruma dayalı olup olmadığının denetimi, mahkeme tarafından yapılabilmektedir.

Çalışmamızın ayrı bir bölümü içerisinde istihbari veri kavramının tanımı ile bu istihbari verilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecine etkisinin ne olduğu idari yargıda açılan iptal davalarına nasıl konu olduğu ve idare mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay’ın bu konudaki geçmiş tutumunun ne olduğu konunun Anayasa Mahkemesi önüne geldiğinde nasıl değerlendirildiği özel olarak tartışılacaktır. Bunun yanı sıra yürürlükteki güncel kanun ve yönetmelik çerçevesinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda olgusal verinin de nasıl alındığı karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.¹¹³

2.1.10. Gizlilik Dereceli Bilgi ve Belgeler ile Birim ve Kısımlar

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu’nun 12’nci maddesinin “Devletin güvenliğini, ulusun varlığını ve bütünlüğünü iç ve dış menfaatlerinin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği bilgi ve belgeler ile gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, birim ve kısımların tanımlarının yapılması, güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının usul ve esasları ile bunu yapacak birimler ve değerlendirme komisyonlarının çalışma usul ve esasları ile uygulamaya ilişkin diğer hususlar

¹¹³ Çalışmanın 3.2. Uygulamada Ortaya Çıkan Tartışmalar başlığı altında mahkeme kararlarıyla gösterilmiştir.

Cumhurbaşkanınca yürürlüğe konulacak yönetmelik ile düzenlenir.” şeklindeki düzenlemesi ile gizlilik dereceli bilgi ve belgeler ile birim ve kısımlara dair düzenleme Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmeliğin ikinci bölümünde 5’inci ve 6’ncı maddelerinde yapılmıştır.

Yönetmeliğin 5’inci maddesi gizli bilgi ve belgeler konusunda Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’e yollama yapmıştır. *“Gizlilik dereceleri ile gizlilik dereceli belgelerin sınıflandırılması, oluşturulması, kullanım yerleri, muhteviyatı, güncelliği ve diğer hususlarda 25/4/2022 tarihli ve 5529 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümleri uygulanır.”*

Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 36 maddeden teşekkül etmiştir. Yönetmeliğin tanımlar kısmında belge; *“Herhangi bir bireysel işlemin, kurumsal fonksiyonun veya kurumsal işlemin yerine getirilmesi için alınmış ya da idare tarafından hazırlanmış; içerik, ilişki ve formatı ile ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil ederek aidiyet zincirini muhafaza eden, güvenli elektronik imza ya da el yazısıyla imzalanmış ve kayıt altına alınmış her türlü bilgiyi”* ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğin 3’üncü maddesinde gizli, çok gizli ve hizmete özel olmak üzere 3 farklı milli gizlilik derecesinin bulunduğu belirtilmiştir. Tanımlamalar şu şekildedir:

Çok Gizli: Açıklanması veya yetkisiz kişilerce öğrenilmesi hâlinde Devletin dış ilişkilerine, millî savunmasına, millî güvenliğine ve müttefiklerle olan faaliyetlerine önemli derecede zarar verebilecek belgeler için kullanılır.

Gizli: İzinsiz açıklanması veya yetkisiz kişilerce öğrenilmesi hâlinde Devletin menfaatlerine, güvenlik, istihbarat ve teknoloji faaliyetlerine zarar verebilecek belgeler için kullanılır.

Hizmete Özel: İzinsiz açıklanması veya yetkisiz kişilerce öğrenilmesi hâlinde herhangi bir idari faaliyete, gerçek veya tüzel kişiye, idari soruşturmaya, adli soruşturmaya ve kovuşturmaya zarar verebilecek belgeler için kullanılır.

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında tüm kamu kurum ve kuruluşlarının özel kalem müdürlükleri, teftiş ve denetim birimleri, personel birimleri ile bilgi işlem birimleri de gizlilik dereceli birimlerden sayılmıştır. Gizlilik dereceli birimlerde çalışan personel, Yönetmeliğin Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacaklar başlığı ile düzenlenen 9'uncu maddesiyle arşiv araştırmasına ek olarak yapılacak olan güvenlik soruşturması uygulamasına dahil edilmiştir.

2.2. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI YAPILACAK KİŞİLER

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrası ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrası gereğince; *“Statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın ilk defa veya yeniden memuriyete yahut kamu görevine atanacaklar kişilere”* sadece arşiv araştırması yapılacaktır.

Örnek vermek gerekirse; işçi, veri hazırlama ve kontrol işletmeni, doktor, hemşire, sağlık teknikeri, mühendis, avukat, düz memur, kâtip, imam, vaiz, uzman gibi kişilerin ilk atamalarında sadece arşiv araştırması yapılacaktır. Ancak kişilerin “gizli” gizlilik derece birimlerde çalışacak olması halinde unvanlarına bakılmaksızın güvenlik soruşturulması da yapılacaktır. Burada kısaca kamu görevlisi kimdir? Kimler kamu görevlisi sayılır? sorularına kısaca cevap verilecektir.

2.2.1. Sadece Arşiv Araştırması Yapılacak Kişiler

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 3'üncü maddesinde kimler için sadece arşiv araştırması veya arşiv araştırmasıyla birlikte güvenlik soruşturmasının yapılacağı düzenlenmiştir. 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında *“statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın ilk defa veya yeniden memuriyete yahut kamu görevine atanacaklar”* için arşiv araştırması yapılacağı düzenlenmiştir. Madde metninde

memur ve kamu görevi ifadeleri geçtiği için bu bölümde kamu görevi, kamu görevlisi, memur ve diğer kamu görevlileri kavramları anlatılacaktır.

2.2.1.1 Kamu Görevlisi

Kamu hizmeti kavramının tartışmasız tek bir tanımının yapılmasında bugüne kadar ne yasama ne yargı ne de öğretici bir başarı elde edebilmiş değildir. Bu durumun ortaya çıkmasında teknolojinin ve ihtiyaçların hızla değişimi ve gelişimi ile buna paralel olarak kamu hizmetinin de sürekli olarak gelişmesi ve değişmesidir. Kişilerin bakış açısı sonucunda bambaşka tanımlar ile karşılaşmaktadır¹¹⁴. Anayasamızda ve diğer alt mevzuatımız incelendiğinde bir kamu hizmeti tanımı görülmemektedir. Anayasa Mahkemesi ve Danıştay verdiği birçok kararda kamu hizmeti kavramını tanımlamaya çalışmış ancak ciddi eleştirilere maruz kalmıştır¹¹⁵.

Yapılan tartışmalara uzun uzadıya girmemek adına idare hukukunun gelişen ve dinamik yapısı da dikkate alınarak kamu hizmeti kavramının kapsayıcı bir tanıma ihtiyaç duyduğu gözetilerek kamu hizmetinin; özel bir hukuki rejime uygun şekilde idarenin bizzat kendisinin yürüttüğü ve/veya idarenin sevk ve denetimi altında başkalarınınca yürütülen ve bu hizmetlerin yürütülmesinde kamu yararı bulunan, kamu yararının da devletin siyasal karar almaya yetkili organınca öngörüldüğü faaliyetler¹¹⁶ şeklindeki tanımlanmasını tercih ettik.

Kamu görevlisinin tanımı yapılırken öğretide iki türlü ayrıma gidildiği görülmektedir; geniş anlamda kamu görevlileri ve dar anlamda kamu görevlileri. Geniş anlamda kamu görevlileri, gerçekleştirmiş oldukları görev ve sorumlulukları ile hukuki statülerine bakılmaksızın kamuda görev yapanların tamamını kapsamaktadır. Geniş anlamda kamu görevlisi sayılan kişiler özel hukuk veya kamu hukuku hükümlerine tabi olabilirler. İdare ile aralarında çıkan uyuşmazlıklarda adli yargı veya idari yargıda çözümlenebilir. Cumhurbaşkanı, bakanlar, bakan yardımcılar, milletvekilleri, belediye başkanları,

¹¹⁴ AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil: *Türk İdare Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011, s.599.

¹¹⁵ GÖZLER, Kemal: *İdare Hukuku Cilt – II*, 3. Baskı, Ekin, Bursa 2019, s.265-270.

¹¹⁶ ATAY, Ender Ethem: *İdare Hukuku*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s.587-588.

muhtarlar ve işçiler memurlar ile geniş anlamda kamu görevlisidirler. Dar anlamda kamu görevlisi, devletin siyasi organındaki kişiler ile kamu kesiminde özel hukuk hükümleri çerçevesinde istihdam edilenler dışındaki kişileri ifade etmektedir. Bu kişiler idare hukuku öğretisindeki kamu görevlilerini (memurları) oluştururlar¹¹⁷.

Burada ayrımı sağlayan en önemli unsur istihdam edilen kişilerin bu işleri meslek olarak yerine getirmeleridir. Kamu kesiminde istihdam edilerek yaptığı işi meslek olarak yapanlar dar anlamda kamu görevlisi olup, kamu hukuku hükümlerine tabi olacaklardır. Olası bir uyuşmazlık da idari yargıda çözülecektir. İşçiler özel hukuk hükümlerine tabi olduklarından dar anlamda kamu görevlisi sayılmazlar. Bununla birlikte yukarıda sayılan Cumhurbaşkanı, bakanlar, bakan yardımcısı, milletvekilleri, belediye başkanları, muhtarlar yaptıkları işi meslek olarak yapmadıklarından dolayı dar anlamda kamu görevlisi sayılmazlar¹¹⁸.

Dar ve geniş anlamda kamu görevlilerinin arasındaki ortak nokta her ikisinin de kamuda yer alması ve kamusal yetki kullanmasıdır. Noterler ve avukatlar meslek kanunları gereğince gerçekleştirmiş oldukları iş ve eylemler kamu hizmeti niteliğindedir. Benzer şekilde öğretmenler ve eczacılar kamu yararına bir hizmet sunmaktadırlar ancak bu kişiler kamu görevlisi sayılmazlar. Öyle ki bu kişilerin kamu görevlisi sayılması için bir kamu kurum ve kuruluşu bünyesinde istihdam ediliyor olmaları ve yürüttükleri iş ve eylemleri meslek olarak devam ettirmeleri gerekmektedir¹¹⁹.

Kamu hizmetlerinin görülme sürecinde idarenin maddi (taşınır ve taşınmaz) varlıkları kullanılmakla birlikte beşerî insan gücüne de ihtiyaç bulunmaktadır. Kamu hizmetlerinin görülmesi için istihdam edilen kişiler idarenin insan unsurunu oluşturmaktadır. Öyle ki bu kişiler olmadan idarenin maddi varlıklarının bir anlamı olmayacak, kullanılamayacaktır. İdarenin taşınır ve taşınmaz varlıkların etkin ve verimli kullanılması ile kamu hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için kamu hizmetlerinde istihdam edilecek kişilerin nitelikli kişiler arasından seçilmesi oldukça önemlidir. Kamu

¹¹⁷ AKYILMAZ vd., s.589-590; ATAY, Ender Ethem, s.825-826;

¹¹⁸ AKYILMAZ vd. s.590.

¹¹⁹ ATAY, Ender Ethem, s.826.

hizmetlerinin sağlanması için istihdam edilen ve idari faaliyetleri yürüten bu kişilere kamu görevlisi, kamu personeli adı verilir¹²⁰.

Modern devletin gelişimiyle kamu hizmetlerinin çeşitliliği ve niteliği artmış buna paralel olarak kamu kurum ve kuruluşları genişlemiş, personel ihtiyacı da her geçen gün giderek artmıştır. Hal böyle olunca kamu kurum ve kuruluşlarının personel rejiminin bir düzene sokulması bir takım temel ilkeler çerçevesinde hukuki alt yapının da oluşturulmasını gerektirmiştir.

Ne Anayasamızda ne de Devlet Memurları Kanunu'nda kamu görevlisinin tanımı yapılmamıştır. Anayasamızda kamu hizmetlerinin neler olduğu ve kimler tarafından görüleceği düzenlenmişken Devlet Memurları Kanunu'nda ise kamu hizmetlerinin kimler eliyle görüleceği düzenlenmiştir. Mevzuatımızda kamu görevlisi tanımı bulunmamaktadır¹²¹. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda kamu görevlisi deyiminden *“kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi”* anlaşılacağı düzenlenmiştir.

Türk hukuk sistemi içerisinde kamu görevlisi ile ilgili en temel düzenleme Anayasa'nın 128'inci ve 129'uncu maddelerinde *“Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler”* yan başlığı altında düzenlenmiştir. 128'inci maddenin 1'inci fıkrası şu şekildedir: *“Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.”* Anayasadaki bu düzenlemeden hareketle kamu hizmetlerini görmesi asıl olan kişiler memurlardır. Memurlar dışındaki kişiler ile de kamu hizmetlerinin gördürülmesi mümkündür. Doğrudan kamu görevlisinin kim olduğuna dair bir tanımlama olmasa da bu çerçevede, kamu görevlisi; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin toplamıdır diyebiliriz.

128'inci maddenin 2'nci fıkrasındaki *“Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri*

¹²⁰ AKYILMAZ vd. s.599; ATAY, Ender Ethem, s.825; DERDİMAN, Ramazan Cengiz: İdare Hukuku, 5. Baskı, Aktüel, Bursa, 2015. s.369.

¹²¹ GÖZLER, *İdare Hukuku Cilt – II*, s.657.

ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.” hükmü gereğince “Devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atanma ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, ödev, hak, yüküm ve sorumluluklarını, aylıklarını ve ödeneklerini ve diğer özlük işlerini düzenlemek” amacıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 23/7/1965 tarihli Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Devlet Memurları Kanunu’nun 4’üncü maddesinde kamu hizmetlerinin memurlar, sözleşmeli personel ve işçiler eliyle gördürüleceği düzenlenmiştir. Anayasanın 128. maddesinde kamu hizmetlerinin asıl olarak memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütüleceği düzenlenmiş olması ve meri mevzuat incelemesi yönünden de hareket edildiğinde kamu görevlileri ile ilgili temel kanunun Devlet Memurları Kanunu olması ve diğer kamu görevlileri ile ilgili özel düzenleme bulunmadığında Devlet Memurları Kanunu’na yapılan yollamalar nedeniyle kamu görevlisi ayrımında temel ayırt edici unsur olarak devlet memurları üzerinde durulacaktır.

2.2.1.2. Devlet Memurları

Anayasa ve Devlet Memurları Kanunu kamu hizmetlerinde devlet memurların görevlendirilmesinin esas olduğunu ortaya koymuştur. Peki memur kimdir? Memurun temel özellikleri nelerdir? Memuru diğer kamu görevlilerinden ayırt eden farklılıkları nelerdir? Bu bölümde bu konu başlıkları üzerinde durulacaktır.

Devlet Memurları Kanunu’nun 4’üncü maddesinin A fıkrası memurları tanımlamıştır. Düzenlemeye göre *“Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler”* memurdurlar. Memurların idare ile aralarındaki ilişki statüye dayalı bir ilişki olup bu ilişki akdi olmayıp kanuni bir ilişkidir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 3'üncü maddesi kamu personel rejiminin üç ilke çerçevesinde şekilleneceğini ortaya koymuştur. İlkeler sırasıyla; sınıflandırma, kariyer ve liyakattir¹²².

Maddede sınıflandırma, “Devlet kamu hizmetleri görevlerini ve bu görevlerde çalışan devlet memurlarını görevlerin gerektirdiği niteliklere ve mesleklere göre sınıflara ayırmaktır” şeklinde tanımlanmıştır. Sınıflandırmanın rütbe ve kadro şeklinde iki şekilde iki türlü yapılması mümkündür. Türk kamu personel rejiminde rütbe esasına göre bir sınıflandırma yapıldığından söz edilebilir¹²³. Memurun esas alındığı sınıflandırma rütbe sınıflandırması iken görevin esas alındığı sınıflandırma ise kadro sınıflandırmasıdır¹²⁴. Kanunda devlet memurları toplamda 12 sınıf içinde toplanmıştır.

Türkiye gibi memurluğun meslek olarak nitelendirildiği ülkelerde kamu gücünü elinde bulunduran siyasi parti ve/veya partilerle kamu görevlileri arasında bir ilişkinin olmadığı ve olamayacağı varsayılır. Memurluk mesleği, siyasi partilere veya siyasi partilerin oluşturduğu hükümete bağlı bir hizmet değildir. Hükümetlerin, siyasi partilerin değişmesi memuru etkilemediği gibi memurun da değişmesini gerektirmez. Buna ilişkin hukuki korumalar Devlet Memurları Kanunu'nda yer alsa da toplumsal hayattaki karışıklıklar, siyasi aktörlerin etkileri ile uygulamada sistem yozlaşmaktadır. Buna bağlı olarak memurların tarafsızlığı ve liyakat sisteminin devamlılığı sağlanamamakta, sistem adam kayırcılığa doğru gitmektedir¹²⁵.

Memurluğa girişte uygulanan üç temel ilke şunlardır; serbestlik ilkesi, eşitlik ilkesi ve görevin gerektirdiği niteliklerden başka niteliklerin aranmaması ilkesi¹²⁶.

¹²² GÖZÜBÜYÜK, Şeref: *Yönetim Hukuku*, 14. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000, s. 165; ATAY, Ender Ethem, s.830-836; AKYILMAZ v.d., s.567-570; GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut, s.842; GÜNDAY, Metin: *İdare Hukuku*, 10. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011, s.589-592;

¹²³ GÜNDAY, s.589.

¹²⁴ ATAY, Ender Ethem, s.832.

¹²⁵ GÖZÜBÜYÜK, s. 165

¹²⁶ GÖZÜBÜYÜK, s. 172

2.2.1.3. Sözleşmeli Personel

Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin B fıkrasında sözleşmeli personelin tanımı yapılmıştır. Sözleşmeli personel tanımı şu şekildedir: *“Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, Cumhurbaşkanınca belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, ihdas edilen pozisyonlarda, mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir.”*

Kamu hizmetlerinin görülmesinde asıl olan devlet memurunun istihdam edilmesidir. Ancak geçici niteliğe haiz ve teknik uzmanlık isteyen işlerde sözleşmeli personel uygulamasının tercih edildiği görülmektedir. Sözleşmeli personelin, sözleşme süresi içerisinde yapacağı işler geçici nitelikte olduğundan bir kadroya bağlanmamıştır¹²⁷. Devlet memurlarının idare ile ilişkisi statüer bir bağ çerçevesinde iken sözleşmeli personel ile idare arasında ise akdi bir bağ mevcuttur. Memur tek taraflı atama işlemi ile istihdam edilirken sözleşmeli personel ise iki taraflı bir işlem olan idari sözleşme ile istihdam edilmektedir¹²⁸. Uygulamada sözleşmeli personeller memurlara oranla daha yüksek maaş almaktadırlar¹²⁹. Ancak; sözleşmeli personeller memurlardan farklı olarak sözleşme ile çalıştırıldığından dolayı memurlar gibi iş güvencesine sahip değildirler¹³⁰.

Sözleşmeli personeli ülkemizdeki uygulamadan yola çıkarak Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin B fıkrası gereğince olanlar ve özel kuruluş kanunundaki düzenlemeler çerçevesinde çalıştırılan kişiler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür¹³¹. Gözler, uygulamadan hareketle Devlet Memurları Kanunu dışındaki sözleşmeli personel uygulamalarını aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

¹²⁷ AKYILMAZ vd., s.599.

¹²⁸ GÖZLER, *İdare Hukuku Cilt – II*, s.670.

¹²⁹ ATAY, Ender Ethem, s.833.

¹³⁰ GÖZLER, *İdare Hukuku Cilt – II*, s.675.

¹³¹ ATAY, Ender Ethem, s.833.

- 399 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesine (..) Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin 3'üncü Maddesi
- 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 26'ncı ve 27'nci Maddesi
- 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek 6'ncı Maddesi
- 4924 Sayılı Eleman Temininde Güçlük Çekilen Yerlerde Sözleşmeli Sağlık Personeli Çalıştırılması (...) Hakkında Kanun
- 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 13'üncü Maddesi
- 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Çeşitli Maddeleri
- 4678 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun
- 6191 Sayılı Sözleşmeli Er ve Erbaş Kanunu
- 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilat Kanunu 30'uncu Maddesi

Geçici personel, Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin C fıkrasında düzenlenmiştir ancak 20/11/2017 tarihli Resmî Gazete 'de yayımlanan 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 17 maddesi ile mülga edilmiştir. Geçici personele ilişkin düzenleme sözleşmeli personele ilişkin fıkraya aktarılmıştır. Fıkranın yürürlükte bulunduğu dönemdeki hali ile bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet olduğuna (...) karar verilen görevlerde ve belirtilen ücret ve adet sınırları içinde sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kişiler geçici personel sayılmıştır. Geçici personeller bedensel çalışmaların öne çıktığı işlerde kısa süreli olarak istihdam edilmişlerdir¹³².

2.2.1.4. İşçi

İşçilerin kamudaki hukuki statüsü Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin D fıkrasında şu şekilde Düzenlenmiştir: *“(A), (B) ve (C) fıkralarında belirtilenler dışında kalan ve ilgili mevzuatı gereğince tahsis edilen sürekli işçi kadrolarında belirsiz süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılan sürekli işçiler ile mevsimlik veya kampanya işlerinde ya da orman yangınıyla mücadele hizmetlerinde ilgili mevzuatına göre geçici iş*

¹³² AKYILMAZ vd., s.600.

pozisyonlarında altı aydan az olmak üzere belirli süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılan geçici işçilerdir. Bunlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz.” İşçiler özel hukuk hükümleri çerçevesinde 4857 sayılı İş Kanunu başta olmak üzere iş hukuku mevzuatına tabidirler. İşçiler ile idare arasındaki ilişki iş sözleşmesi olup Devlet Memurları Kanunu hükümleri uygulanmaz¹³³.

2.2.2. Arşiv Araştırması ile Birlikte Güvenlik Soruşturması Yapılacak Personel

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 3'üncü maddesinin 2'nci fıkrası ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 9'uncu maddesinin 2'nci fıkrası gereğince;

- Kamu kurum ve kuruluşlarının gizlilik dereceli birim ve kısımlarında çalıştırılacak kamu personeli,
- Millî Savunma Bakanlığı teşkilatında çalıştırılacak kamu personeli,
- Genelkurmay Başkanlığında çalıştırılacak kamu personeli,
- Emniyet Genel Müdürlüğünde çalıştırılacak kamu personeli,
- Jandarma Genel Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeli,
- Sahil Güvenlik Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeli,
- Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığında çalıştırılacak kamu personeli,
- Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalışacak personel,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışacak öğretmenler,
- Üst kademe kamu yöneticileri,
- Özel kanunları gereğince güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulan kişiler,
- Milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetlerde statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilenler

¹³³ AKYILMAZ vd., s.600; ATAY, Ender Ethem, s.834.

için arşiv araştırması ile güvenlik soruşturması birlikte yapılacaktır. Düzenlemeden anlaşılacağı üzere güvenlik soruşturması yapılan kişilere arşiv araştırması zaten yapılmaktadır. Kanun koyucu; devlet güvenliğinin, ulusal varlığın ve bütünlüğün, iç ve dış menfaatlerin zarar görebileceği veya tehlikeye düşebileceği birimlerde istihdam edeceği kişiler hakkında güvenlik soruşturmasının yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması, 7315 sayılı kanun ile kamu görevine giriş için gereklilik olarak daha geniş bir kapsamı içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu da önceden bu tür araştırmalara tabi olmayan birçok yeni pozisyonu da kapsamaktadır. Özellikle kamuda istihdam edilecek öğretmenlere arşiv araştırmasının yanında güvenlik soruşturmasının yapılıyor olması eleştirilmiştir. Bu durum, bazı kesimler tarafından kişisel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması olarak yorumlanmıştır. Ancak, kapsamın genişletilmesini savunanlar, bu sayede kamu güvenliğinin artacağını ve kamu görevlerine liyakat sahibi kişilerin atanmasının sağlanacağını öne sürmektedirler. Bu genişletilmiş kapsamın, güvenlik endişelerini azaltarak kamu hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.¹³⁴

Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında tüm kamu kurum ve kuruluşlarının özel kalem müdürlükleri, teftiş ve denetim birimleri, personel birimleri ile bilgi işlem birimleri de gizlilik dereceli birimlerden sayılmıştır. Gizlilik dereceli birimlerde çalışan personel, Yönetmeliğin Hakkında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılacaklar başlığı ile düzenlenen 9'uncu maddesiyle arşiv araştırmasına ek olarak yapılacak olan güvenlik soruşturması uygulamasına dahil edilmiştir.

Üst kademe yöneticileri hakkında çalışmanın tanımlar kısmında yer alan alt bölümde detaylı olarak bilgi verilmiştir.

¹³⁴ TÜRKOĞLU ÜSTÜN, Kamile: "Güvenlik Soruşturmalarında Kişisel Verilerin Korunması", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, 2021, (s.787-837).; GÖÇGÜN, Muhammed: "Sözleşmeli Öğretmen Atama Sürecinde Yapılan Sözlü Sınav ve Güvenlik Soruşturmalarının İdare Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", LHD, Cilt:17 Sayı:200, Yıl: 2019.; KILINÇ, Durmuş: "Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması", Ankara Barosu Dergisi, C:77 S:2, 2019, (s.1-39)

Özel kanunları gereğince güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulan kişiler olarak şu kişileri saymak mümkündür:

- 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu kapsamında hâkim ve savcı adaylığına atanacaklar ile hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul edilecekler.
- 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu kapsamında kaymakam adaylığına atanacaklar.
- 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı Personeline İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun kapsamında aday meslek memurluğu ile aday konsolosluk ve ihtisas memurluğuna atanacaklar ile doğrudan yurtdışı teşkilatında istihdam edilecekler.
- 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu kapsamındakiler¹³⁵.
- 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamındakiler.
- 1325 sayılı Askeri Okullar, Askeri Öğrenciler, Askeri Fabrikalar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun kapsamındakiler.
- 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunu kapsamındakilerdir.

Yukarıda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişiler detaylı olarak anlatılmıştır. Arz ve izah edildiği üzere hali hazırda çalışan personel hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmaması gerekmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinin B fıkrası kapsamında sözleşmeli statüde çalışanların, 7433 sayılı Kanun ile devlet memuru kadrolarına geçme hakkı elde etmesinin ardından, bu geçiş sürecinde güvenlik soruşturması yapıp yapılmayacağı konusunda İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğüne görüş sormuştur. Alınan cevapta, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun geçici 84'üncü maddesinde belirtilen özel durumlar dışında, 657 sayılı Kanununun geçici 48'inci maddesi kapsamında sözleşmeli personelin memurluğa atanması için güvenlik soruşturması veya arşiv araştırması yapılması zorunlu olmadığı belirtilmiştir¹³⁶.

¹³⁵ Çalışmanın 2.4. Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Konusunda Özel Bir Uygulama: Kişi Güvenlik Belgesi başlığı altında ele alınmıştır.

¹³⁶ Memurlar, "Sözleşmeliden kadroya geçişte güvenlik soruşturması yapılmayacak", <https://www.memurlar.net/haber/1060026/sozlesmeliden-kadroya-geciste-guvenlik-sorusturmasi-yapilmayacak.html> (Erişim Tarihi: 02.03.2024)

Bunun yanı sıra devlet memurluğundan ya da meslekten çıkartılan kişilerin ilgili işleme karşı açmış oldukları iptal davaları neticesinde görevlerine geri dönmeleri halinde de bu kişilere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmayacaktır. Nitekim birçok kamu kurum ve kuruluşlarında mahkeme kararı neticesinde göreve iade atamalarında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmamaktadır. Kamuoyunda Barış Bildirgesi İmzacıları olarak bilinen akademisyenlerin KHK'lar ile ya da disiplin soruşturması süreçleri sonrasında ihraç edildikleri görülmüştür. Bu kişilerin idari yargıda açmış oldukları iptal davaları neticesinde ihraç kararlarının iptal edildiği bilinmektedir. İlgili akademisyenlerce iptal kararları neticesinde üniversite rektörlüklerine yaptıkları idari başvurular sonrasında üniversite kadrolarına geri atanma süreçlerinde ilgili üniversite rektörlüğü yönetimlerince güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerine maruz bırakıldıkları, bir kısmının ise güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinin olumsuz sonuçlandırıldığı ve görevlerine atanmalarının engellendiği görülmüştür¹³⁷.

2.3. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASININ YAPILIŞ USULÜ

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 6'ncı maddesinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını yapacak birimlerin hangileri olduğu, görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Kanunun 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrası ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrası gereğince güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının; Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve mahalli mülki idare amirlikleri tarafından yapılacağı düzenlenmiştir.

Kanunun ve yönetmeliğin ilgili maddelerinin 2'nci fıkralarında; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimler, kendilerine iletilen taleple sınırlı olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında bakanlıklar ile kamu kurum ve

¹³⁷ TİHV – Türkiye İnsan Hakları Vakfı, “Barış İçin Akademisyenler: Güncel Durum Raporu”, https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2020/08/BAK_Guncel_Durum_Raporu_Agustos_2020.pdf; Gazete Duvar, <https://www.gazeteduvar.com.tr/dincer-demirkentten-ankara-universitesi-yonetimi-hakkinda-suc-duyurusu-haber-1607460>; Evrensel, <https://www.evrensel.net/haber/492989/yspli-celenk-goreve-iade-edilen-akademisyenlere-guvenlik-sorusturmasi-yurutuluyor> (Erişim Tarihi: 02.03.2024)

kuruluşlarının arşivlerinden ve elektronik bilgi işlem merkezlerinden gerekli bilgi ve belgeler ile kişi hakkında kesinleşmiş mahkeme kararları ve 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171 inci maddesinin beşinci ve 231 inci maddesinin on üçüncü fıkraları kapsamında alınan kararlar ile kişi hakkında devam eden veya sonuçlanmış olan soruşturma ya da kovuşturmalar kapsamındaki karar ve kayıtları almaya yetkilidir. Başka bir ifade ile güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının düzenlendiği 7315 sayılı kanunun 4'üncü 5'inci maddesinde sayılan bilgi ve belgeleri toplamak üzere aynı kanunun 6. maddesiyle Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve mahalli mülki idare amirliklerine yetki verilmiştir.

Kanunun ve yönetmeliğin ilgili maddelerinin 3'üncü fıkralarında; *“Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimlerde yetkilendirilmiş personel, hukuka aykırı olarak elektronik ortamda veya bilgisayar loglarında kişisel verilerle ilgili sorgulama yapamaz, log kayıtlarını değiştiremez veya silemez, bu şekilde elde edilen bilgileri paylaşamaz veya yayın yoluyla duyuramaz. Görevi gereği öğrendiği veya edindiği kişisel bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilerle paylaşamaz ya da basın ve yayın kuruluşlarına veya diğer iletişim kanallarına veremez. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapmakla görevli birimler tarafından bu hususlara ilişkin gerekli tedbirler alınır.”* düzenlemesi mevcuttur.

Bu düzenlemede güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapan personelin uyması gereken kurallar düzenlenmiştir. Kanun koyucunun madde metninde daha önce izah ettiğimiz üzere Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde kişisel verilerin işlenmesi sürecine verdiği önem burada da açıkça gözükmektedir. Özetle kişisel verilere hukuka aykırı erişemezler; log kayıtlarını değiştiremez veya silemezler. Elde edilen bilgileri paylaşamaz veya yayınlamazlar. Görevleri gereği öğrendikleri bilgileri yetkisiz kişilerle paylaşamazlar. Bu bilgilere basın ve yayın kuruluşlarıyla paylaşamazlar. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapan birimler tarafından bu kuralların uygulanması için gerekli tedbirler alınır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda kişisel verinin tanımı yapılmamıştır. Kişisel veri kavramı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması

Yapılmasına Dair Yönetmelik'te “*Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından kişisel veri kavramı -belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla- bir kişiye ilişkin bütün bilgileri ifade ettiği kabul edilmektedir¹³⁸.

Anayasa Mahkemesi'nin bir önceki bölümde anlatılan bireysel başvuru ve iptal kararları neticesinde kanun koyucu 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda kişisel veri konusuna ayrıca önem vermiştir. Bu çerçevede hem kanunda hem de uygulama yönetmeliğinde Kişisel Verilerin Korunması başlığı altında bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde; kişisel verilerin korunmasına ilişkin temel ilkeler, kişisel veri güvenliği ve gizlilik ve kişisel verilerin silinmesi ve yok edilmesi konuları düzenlenmiştir. Bu bölümde; kişisel verilerin güvenliği ve gizliliğinin korunmasına ilişkin önemli hükümler içermektedir. Düzenleme, kamu görevine aday olan kişilerin haklarını korumak ve kamu güvenliğini sağlamak için önemlidir.

Kanunun 8'inci, yönetmeliğin ise 13'üncü maddesine göre; kişi, istihbari faaliyetlere konu olmayan kişisel verileri hakkında bilgi edinme, düzeltme ve silinmesini talep etme hakkına sahiptir. İşlenen kişisel verilerin doğru ve güncel olması gerekmektedir. Kişisel veriler, işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olarak kullanılabilir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun genel ilkeleri güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması için de geçerlidir. Milli güvenlik ve kamu düzeni gibi önemli kamu menfaatleri için istihbarat faaliyetleri kapsamında elde edilen bilgiler kişiye verilemez. Uygulamada kişilerce, kişisel verilerin tekrardan işlenmesine dair bir talebinin gelmesi halinde idarelerce nasıl bir işlem tesis edileceği konusunda belirsizlik mevcuttur. İşlenen verilerin doğru ve güncel olması değerlendirme komisyonlarınca alınan kararların doğru yönde verilmesine yönelik katkı sağlayacaktır.

Kanunun 9'uncu, yönetmeliğin ise 14'üncü maddesine göre; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapan birimler ve değerlendirme komisyonları, kişisel verilerin

¹³⁸ Anayasa Mahkemesi, (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, §57), AYM, E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; Bülent Kaya [GK], B. No. 2013/2941, 11/5/2016, § 49 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7256>) (Erişim Tarihi:01.02.2024)

güvenliğini korumak için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu önlemler, veri erişiminin kontrolünü, veri aktarımının güvenliğini ve veri kaybı veya hırsızlığı gibi risklere karşı korumayı kapsamalıdır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması işlemlerinin her aşamasında gizlilik esastır. Elde edilen bilgi ve belgeler, yasal olarak bilmesi gerekenler dışında kimseye verilemez veya açıklanamaz. Bu, yalnızca ilgili kamu görevlilerinin ve yetkili makamların bilgilere erişebileceği anlamına gelmektedir. Güvenlik soruşturması kapsamında elde edilen tüm bilgiler ve değerlendirme Komisyonu kararları "gizli" olarak sınıflandırılır. Bu, Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte belirtilen hükümlere göre işleneceği anlamına gelir. Elde edilen kişisel veriler, yalnızca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması amacıyla kullanılabilir. Bu veriler, başka bir amaçla işlenemez veya aktarılamaz.

Kanunun 10'uncu, yönetmeliğin ise 15'inci maddesine göre; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sırasında elde edilen kişisel veriler, işleme amacı ortadan kalktıktan sonra veya her durumda iki yılın sonunda silinir ve yok edilir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını yapan birimlerdeki istihbari faaliyete konu olmayan kişisel veriler iki yılın sonunda silinir ve yok edilir. İşleme karşı dava açılması halinde, dava kesinleşmeden kişisel veriler silinemez ve yok edilemez. Bu durumda, Değerlendirme Komisyonu'nun bünyesinde bulunduğu ilgili kamu kurum ve kuruluşu, mahkemenin taleplerini karşılamakla yükümlüdür. Mahkeme kararının kesinleşmesiyle birlikte, kişisel veriler silinir ve evraklar imha edilir. Burada toplanan verilerin bir fişleme aracı olarak kişiler hakkında ömür boyu tutulmamasını ve önlerine ileriki tarihlerde ve başka süreçlerde çıkmamasını başka bir ifade ile ömürlük fişlemeye maruz kalmamalarını sağlamak amacıyla düzenlendiği görülmektedir.

Bilmesi gereken kişi kavramı ilk olarak 2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde; "*Gizlilik dereceli bilgi ve belgeleri ancak görevinden dolayı öğrenen, onu inceleyen, uygulayan ve korumaktan sorumlu bulunanları*" ifade eder şeklinde tanımlanmıştır. 7315 sayılı Kanun sonrasında çıkartılan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te de kavram değiştirilmeden aynı şekli ile korunmuştur.

Bilmesi gereken kişiler dışındaki kişilere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde elde edilen bilgi ve belgeler verilmez ve açıklanmaz. Bu durum hem Kanun'da hem de Yönetmelik'te ayrı ayrı düzenlenmiştir. Hem yasama hem de yürütme merci tarafından kişisel verilerin korunmasına oldukça önem verilmiş olduğunu buradan görmek mümkündür.

Ne kanunda ne de yönetmelikte bilmesi gerekenlerin kim olduğu tahdidi olarak sayılmamış, genel bir tanımlama ile birçok kişinin bilmesi gerek kişi statüsüne sokulmasının önü açılmıştır. Her ne kadar böyle bir durum olsa da bilmesi gerekenlerin kimler olduğunu açıklamaya çalışacağız. Kişisel verilerin korunması hukuku alanında yaşanan gelişmeler sonucunda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde elde edilen verilerin de görev ve sorumluluğu bulunmayan üçüncü kişilerin elinde bulundurulmaması, bu bilgilere ulaşamaması ve öğrenmemesi oldukça önemlidir. Aksi durumda hakkında bilgi toplanılan kişilerin mağduriyetleri ortaya çıkmaktadır.

7315 sayılı Kanun çerçevesinde hakkında sadece arşiv araştırması yapılacak olan veya arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması birlikte yapılacak olan kişilerin şahsi bilgi ve belgelerini ilgili kurum ve kuruluşun insan kaynakları – personel başkanlığı gibi biriminin dışına çıkmaması ve bu birimin içerisinde işlem ve eylemlerin mümkün olduğunca gizli surette yapılması ve ortaya çıkan yeni bilgi ve belgelerin muhafaza edilmesi gerekmektedir. Öyle ki kişinin ilgili kamu kurum ve kuruluşunda işe alım sürecini takip eden birim ve personel dışında yine insan kaynakları – personel başkanlığına bağlı olan; sicil, emeklilik, disiplin gibi alt birimlerin de bu iş ve eylemlerden haberdar olmaması gerekmektedir.

Bilmesi gereken sınıfına kimlerin gireceğini fikir vermesi açısından kabaca sayacak olursak; kanunda ve yönetmelikte arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasını yapacak birimler düzenlemesi çerçevesinde çalışan Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı ve mahalli mülki idare personeli, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda ortaya çıkan verileri inceleyerek karar veren Değerlendirme Komisyonu üyeleri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşunun atamaya yetkili amiridir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacaklar, yapacak birimler, değerlendirme komisyonu düzenlenmiştir ancak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında izlenecek yöntem ise yönetmelikle düzenlenmiştir. Kanun koyucu kanunda genel hatları çizdikten sonra idarenin kendi içerisindeki işleyişin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin düzenleme yetkisini idarenin düzenleyici işlemi ile ortaya konmasını takdir etmiştir. Bu çerçevede yönetmeliğin 11'inci maddesinde izlenecek yöntem ortaya konulmuştur.

Cumhurbaşkanlığının arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturması talepleri, Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığınca ve/veya Emniyet Genel Müdürlüğünce karşılanacaktır. Mülki amirliklere Cumhurbaşkanlığının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci ile görev verilmemiştir.

Kurum ve kuruluşların talebi üzerine yapılacak arşiv araştırması, Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince gerçekleştirilmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatı'na Cumhurbaşkanlığı dışındaki kurumların arşiv araştırması sürecine dair herhangi bir görev yüklenmemiştir.

Millî Savunma Bakanlığında uzman erbaş, sözleşmeli er/erbaş ve işçi olarak çalıştırılacak personele, Emniyet Genel Müdürlüğünde çalıştırılacak kamu personeline, Jandarma Genel Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeline, Sahil Güvenlik Komutanlığında çalıştırılacak kamu personeline, Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılacaklara, Kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştırılacak öğretmenlere, kurum ve kuruluşların gizlilik dereceli birimlerinde görev yapacaklara ilişkin güvenlik soruşturması ile dördüncü fıkrada yer almayan diğer güvenlik soruşturmaları, doğrudan yapılacak talep üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince gerçekleştirilir. İllerden gelen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması talepleri valilikler tarafından yerine getirilir. Yukarıda sayılan kişiler hakkındaki güvenlik soruşturması sürecine Milli İstihbarat Teşkilatı'nın dahil edilmediği görülmektedir.

Devlet kademesinde görev, rol ve statüleri gereğince önemli kişiler olarak sayabileceğimiz kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmalarına ilişkin talepler

ilgili kurumca Cumhurbaşkanlığına iletilir ve bunlar hakkındaki güvenlik soruşturması Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı ve/veya Emniyet Genel Müdürlüğüne yaptırılmaktadır. 7315 sayılı kanunun 6'ncı maddesi ve yönetmeliğin 10'uncu maddesinde belirtilen kişiler şunlardır:

- Kurum ve kuruluşların gizlilik dereceli birim ve kısımlarında görev yapacaklardan; merkez teşkilatındaki şube müdürü, dengi ve üstü birim amirleri ile mülki idare hizmetleri sınıfı (Bu sınıf, valiler ve kaymakamlar ile bu sıfatları kazanmış olup İçişleri Bakanlığı merkez ve iller kuruluşunda çalışanları ve maiyet memurlarını kapsar.), bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilatlanmalarına ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde öngörülmesi kaydıyla kurumun görev alanına giren konularda çalıştırılmak üzere merkez teşkilatlarında, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığında, Yükseköğretim Kalite Kurulunda, Genelkurmay Başkanlığı ve kuvvet komutanlıklarının merkez karargâhlarında istihdam edilen uzman ve uzman yardımcıları ile mesleğe özel yarışma sınavına tabi tutulmak suretiyle alınanlar.
- İhtisas alanlarına da yer verilmek suretiyle Milli Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığında çalıştırılacak kamu personeli.
- Üst kademe kamu yöneticileri.
- 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu kapsamında hâkim ve savcı adaylığına atanacaklar ile hâkimlik ve savcılık mesleğine kabul edilecekler.
- 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu kapsamında kaymakam adaylığına atanacaklar.
- 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı Personeline İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun kapsamında aday meslek memurluğu ile aday konsolosluk ve ihtisas memurluğuna atanacaklar ile doğrudan yurtdışı teşkilatında istihdam edilecekler.
- Milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis, hizmetlerde statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilecekler.
- 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu kapsamındakiler.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün iç işleyişine ilişkin olarak kendisine atfedilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına dair iş ve eylemler Güvenlik Daire Başkanlığı'nın Güvenlik Soruşturma Şube Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir¹³⁹.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması taleplerinin ilgili kuruma ulaşmasından itibaren; arşiv araştırması sonuçları en geç 30 iş günü, güvenlik soruşturması sonuçları en geç 60 iş günü, içinde talep eden kuruma bildirileceği yönetmeliğin 11. maddesinin 7. fıkrasının a ve b bendinde düzenlenmiştir. Yönetmelikte sürece dair azami süreler belirtilerek güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapacak birimlerin süreci hızlı şekilde bitirerek atama süreçlerinin de kısaltılması ve aynı zamanda aday kişilerin beklenti içerisinde kalmaması amaçlanmıştır.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunu içeren bilgi ve belgeler, ilgilinin işlemini yapan kurum dosyasında asgari "gizli" gizlilik derecesinde aidiyet konusuna göre fiziki ve/veya elektronik ortamda muhafaza edileceği ancak bu bilgi ve belgelerden istihbari faaliyetlere konu olanlar elektronik ortamda muhafaza edilemeyeceği Yönetmeliğin 11'inci maddesinin 7'nci fıkrasının a ve b bendinde, Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Sürecin bir gizlilik içerisinde yapılmasına dair hem kanunda hem de yönetmelik içerisinde birden fazla kez düzenleme yapılmış olduğu dikkat çekmektedir.

Milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis, hizmetlerde statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilecekler kişiler hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmasına ilişkin taleplerde, ilgili veya bağlı bulunan bakanlık veya kamu kurum ve kuruluşu tarafından bu birim, proje, tesis veya hizmetin milli güvenlik açısından taşıdığı stratejik önem gerekçelendirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Düzenleme ile kolluk veya istihbarat personeline yapılacak olan tahkikatın önemi ve mahiyetinin ortaya konulması sağlanmıştır.

¹³⁹ 04.07.2012 tarihli Bakan onayı ile yürürlüğe giren Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanlığı Merkez ve Taşra Birimleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 62'nci maddesi (Erişim Tarihi: 03.01.2024) <https://www.bartın.pol.tr/guvenlik-sube-mudurlugu>

Yukarıda izah edildiği şekliyle kişi hakkında arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturması yönetmeliğin 11'inci maddesine göre ilgili makam tarafından yapıldıktan sonra sonuç rapor değerlendirme komisyonuna sunulmaktadır. Sonuç raporunun memuriyet veya kamu görevlerine uygunluğunun değerlendirilmesini sağlayacak şekilde yorum içermeyen olgusal verileri kapsamaması gerekmektedir. Güvenlik soruşturması kapsamında elde edilen verilerden somut olarak gözlemlenemeyen veya doğruluğu denetlenemeyenler ya da iftira olduğu yahut kin ve düşmanlık gibi saiklerle verildiği açık olan bilgi ve beyanlar Değerlendirme Komisyonuna iletilmez. Eğer iletilmişse de bu bilgi ve beyanlar değerlendirme komisyonunca dikkate alınmayacaktır. Değerlendirme Komisyonu gerekli görmesi halinde kendisine iletilen bilgiler hakkında bilginin kaynağını açıklamaksızın ilgili kişiden açıklama yapmasını isteyebilir. Bu rapor çerçevesinde kişinin arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının olumlu ya da olumsuz olarak sonuçlandırılması kararı 7315 sayılı kanun madde 7 ve yönetmelik madde 12'de belirtilen değerlendirme komisyonunca verilecektir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda değerlendirme komisyonu, *"Güvenlik soruşturması veya arşiv araştırması sonucunda elde edilen kişisel verilerin göreve atanma yönünden değerlendirildiği komisyonu, ifade eder."* şeklinde tanımlanmıştır.

Değerlendirme komisyonunun kaç kişiden, kimlerce ve nasıl teşkil edileceği kanunun 7'nci maddesinin 1'inci fıkrasında şu şekilde tespit edilmiştir: *"Değerlendirme Komisyonu; Cumhurbaşkanlığında İdari İşler Başkanının görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığında genel sekreter yardımcısının, bakanlıklarda bakan yardımcısının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında en üst yöneticinin görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin, üniversitelerde rektör yardımcısının, valiliklerde vali yardımcısının başkanlığında, teftiş/denetim, personel ve hukuk birimleri ile uygun görülecek diğer birimlerden birer üyenin katılımıyla başkan dahil en az beş kişiden ve tek sayıda olacak şekilde oluşturulur. Milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetlerde istihdam edilecekler hakkındaki değerlendirme, ilgili bakanlık ya da kamu kurumları bünyesindeki Değerlendirme Komisyonunca yapılır."* Yönetmelikte de aynı düzenleme iktibas edilmiştir.

Değerlendirme komisyonun kanunda ve yönetmelikte belirtildiği şekilde teşkil edilmemesi hukuka aykırılık sebebi olarak görülmüştür. İlgili karar şu şekildedir:

“Olayda, Genel Müdür başkanlığında, üye Genel Müdür Yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanı, Hukuk Müşaviri Vekili, İnsan Kaynakları Dairesi Başkanı ve İnşaat ve Emlak Dairesi Başkanından oluşan Değerlendirme Komisyonunun, gerek başkanın gerekse seçilen üyelerin niteliği açısından 7315 sayılı Yasaya aykırılık taşımamakta ise de, başkan dahil 6 kişiden oluşan Komisyonun 7315 sayılı Yasanın "başkan dahil en az beş kişiden ve tek sayıda olacak şekilde oluşturulur." kuralına aykırılık taşıdığından, tesis edilen işlemde sekil unsuru yönünden hukuki isabet görülmemiştir.¹⁴⁰”

Değerlendirme Komisyonu, yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen verileri analiz ederek ilgili kişinin memuriyete ya da kamu görevine atanıp atanmaması veya gizlilik dereceli birim ve kısımlarda yahut milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetlerde çalışıp çalışmaması gibi hususlarda nesnel ve gerekçeli değerlendirmelerini yazılı olarak atamaya yetkili amire sunar. Mahkemeler tarafından istenildiğinde bu bilgiler sunulur. Yetkili amir değerlendirme komisyonunun olumsuz değerlendirmesine aykırı da olsa atama yapma yetkisine sahip olduğu için atama yapabileceği kanaatindeyiz. Ancak hakkında olumlu değerlendirme yapılan bir kişi hakkında olumsuz işlem tesis edecekse demokratik hukuk devleti olmanın gereğince bu işleminin hukuka uygun bir sebebinin bulunması gerekir. Aksi halde sebep unsuru yönünden hukuka aykırı hale gelir. İşlemin idari yargı denetimine tabi tutulması halinde işlemin sebep unsuru bulunmayacağından işlem iptal edilecektir.

Değerlendirme Komisyonu en az beş kişiden ve tek sayıda olacak şekilde oluşturulur. Komisyon üye tam sayısı ile toplanır ve kararlarını oy çokluğuyla alır. Değerlendirme Komisyonunun sekretarya hizmetleri, bünyesinde bulunduğu ilgili kamu kurum ve kuruluşunun personel işlemlerini yürüten birimlerce yapılmaktadır.

¹⁴⁰ Ankara 3. İdare Mahkemesi, 2021/1474E. 2023/755K. sayılı 30.03.2023 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/4414E. sayılı 2024/71K. sayılı 18.01.2024 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Kurum ve kuruluş, 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nda; *“Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmasını talep eden kamu kurum ve kuruluşları ile milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren diğer kurum ve kuruluşu”* olarak tanımlanmıştır. Tanımı iki bölüm halinde ele alacak olursak ilk kısımda bahsedilen kamu kurum ve kuruluşları; merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri (bakanlıklar, bağlı kuruluşlar v.d.), mahalli idareler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sosyal güvenlik kurumları, üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri ile özel bütçeli kurumlardır¹⁴¹. Başka bir ifade ile Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerinde yer alan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri bu kapsama girerken ikinci kısımda yer alanlar ise 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu çerçevesinde savunma sanayi şirketleri (ASELSAN, TAI, ROKETSAN, HAVELSAN vd.), enerji tesisleri ve şirketleri (BOTAŞ, Akkuyu Nükleer, TARLA v.d.) değerlendirmek mümkündür. Bu stratejik önemi haiz birim, proje, tesis ve hizmetlerin doğrudan neler olduğuna dair genel bir düzenleme olarak ise 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ile Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmelik'i karşımıza çıkmaktadır.

2.4. GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI KONUSUNDA ÖZEL BİR UYGULAMA: KİŞİ GÜVENLİK BELGESİ

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kimler için birlikte yapılacağını yukarıda detaylı olarak izah etmiştik. Bu kişiler arasından savunma sanayii alanında çalışacak olanların güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda çalışması uygun görülenlere Millî Savunma Bakanlığı'nca “kişi güvenlik belgesi” adı verilen ayrı bir belge düzenlenmektedir. Bu bölümde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin bu kişiler açısından nasıl ve kimler eliyle yürütüldüğü ile güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinden ayrıca özel durum ve şartların neler olduğu üzerinde durulacaktır.

¹⁴¹ Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5018&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi:30.03.2024)

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze gelene kadar savunma sanayii sahip olduğu önemini giderek arttırmıştır. 2004 yılına gelindiğinde savunma sanayii alanında hizmet veren kişi, tesis, proje ve kurumların güvenliğini sağlamak ve projelerin sekteye uğramasını engellemek adına kanuni düzenlemeye gidilmiştir. Bu çerçevede 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu çıkarılmış 03.07.2004 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Millî Savunma Bakanlığı'nca Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği düzenlenmiş 04.06.2010 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yine Milli Savunma Bakanlığı'nca 15.11.2011 tarihinde Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi Resmî Gazete'de yayımlanmadan yürürlüğe sokulmuştur. 17.04.2021 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu yürürlüğe girmiştir. 31.01.2023 tarihinde Türk savunma sanayisindeki hızlı gelişim ve değişen ihtiyaçlar çerçevesinde Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi güncellenerek Resmî Gazete'de yayımlanmadan yürürlüğe girmiştir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununun hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kişileri düzenleyen 3'üncü maddesinin 2'nci fıkrasının kişi güvenlik belgesine konu ilgili kısmı "(...) özel kanunları uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulan kişiler ile milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis, hizmetlerde statüsü veya çalıştırma şekline bağlı olmaksızın istihdam edilenler hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması birlikte yapılır." şeklinde düzenlenmiştir.

5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu'nun 1'inci maddesinde kanunun amacı "savunma sanayii kapsamında yapılan anlaşmalarda yer verilen ve doğrudan satın alma, müşterek proje programlarına katılım, teşvik veya yatırım yolu ile tedarik edilecek veya savunma sanayii, teknoloji ve teçhizatı sahasında araştırma, geliştirme, imalat ve montaj yapan gerçek ve tüzel kişilerle bu konularda çalışan şahıslara ait her türlü gizlilik dereceli bilgi, belge, proje, malzeme ve hizmetlerin ve bunlarla ilgili yerlerin güvenliğinin ve korunmasının sağlanması" şeklinde düzenlenmiştir. Kanunun "savunma sanayiine ait gizlilik dereceli her türlü anlaşma ile bilgi, belge, proje, malzeme veya hizmetlerin alımını, satımını, üretimini, araştırma ve geliştirmesini, muhafazasını ve depolanmasını

yapacak veya yaptıracak bütün kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişileri ve bunların faaliyet gösterecekleri tesisler ile 26 Haziran 2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununa göre kurulan tesisleri” kapsadığı 2’nci maddesinde belirtilmiştir.

Kişi güvenlik belgesi düzenleme sürecinde yapılacak olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin nasıl gerçekleştirileceği ne şekilde olumlu ya da olumsuz sonuçlanacağı 5202 sayılı Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu’nda düzenlenmemiştir. Kanunun sadece 6’ncı maddesinde *“gizlilik dereceli bilgi, belge, proje veya malzemeye nüfuzu gerektiren savunma sanayii konuları ile ilgisi olan her kişi için "Kişi Güvenlik Belgesi" (...) alınması zorunlu”* olduğu belirtilmiştir. Alt mevzuat olan Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği ve Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi’nde ise *“Millî ve/veya NATO gizlilik dereceli Tesis Güvenlik Belgesi verilebilmesi için; şahıs şirketi statüsünde olan kuruluşların hissedarlarının tamamı, anonim şirket statüsünde olan kuruluşların ise ortaklarından, gizlilik dereceli bilgi, belge, malzeme veya projeye nüfuz etmesine yönetim kurulu kararı ile izin verilen hissedarlar ile bu şirketlerin yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve genel müdür yardımcıları, güvenlik koordinatörü ile gizlilik dereceli bilgi, belge ve malzemeye nüfuz etmesi muhtemel personeli için yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması zorunludur.”* hükmü yer almaktadır.

Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği’nde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının mevzuata uygun olarak Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü veya mahalli mülki idare amirlikleri tarafından yaptırılacağı düzenlenmiştir. Yönetmeliğin çıktığı tarih itibari ile o dönem yürürlükte olan 2000 yılı tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği’ne uygun olarak düzenlendiği görülmektedir. Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği’nin tanımlar kısmında arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması ayrı ayrı tanımlanmıştır. Tanımlar, 2000 yılı tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği’nde yapılan tanımların aynısıdır. Nitekim yukarıda belirttiğimiz üzere güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kimler eliyle yürütüleceği de aynı şekilde düzenlenmiştir.

Arşiv araştırması: Kişinin kolluk kuvvetleri tarafından halen aranıp aranmadığının, kolluk kuvvetleri ve istihbarat ünitelerinde ilişiği ile adli sicil kaydının ve hakkında herhangi bir tahdit olup olmadığının mevcut kayıtlardan saptanmasını,

Güvenlik soruşturması: Kişinin kolluk kuvvetleri tarafından halen aranıp aranmadığının, kolluk kuvvetleri ve istihbarat ünitelerinde ilişiği ile adli sicil kaydının ve hakkında herhangi bir tahdit olup olmadığının, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerde bulunup bulunmadığının, ahlaki durumunun, yabancılar ile ilgisinin ve sır saklama yeteneğinin mevcut kayıtlardan ve yerinden araştırılmak suretiyle saptanması ve değerlendirilmesini,

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandıktan sonra tanımlar arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecini gerçekleştirecek olan personel açısından düşünüldüğünde bu durumun uygulamada sorunlara sebebiyet vereceği açıktır. Bu sebeple Milli Savunma Bakanlığı'nın ivedilikle yeni mevzuata uyum sağlamaya yönelik yönetmelikte değişiklikler yapması gerekmektedir.

Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği içerisinde kişi güvenlik belgesi kimler için olumlu olarak düzenleneceği kimler için olumsuz düzenleneceği belirtilmemiştir. Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının d bendinde kişi güvenlik belgesinin iptalini gerektiren hususlar sıralanmıştır. İptal şartları şu şekildedir:

- 1) (Mülga:RG-18/1/2022-31723)
- 2) Savunma Sanayii Millî Güvenlik Makamı tarafından, Kişi Güvenlik Belgesi bulunan personel hakkında belge geçerlilik süresi içinde yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması,
- 3) Kuruluş tarafından Kişi Güvenlik Belgesine sahip personelin durumu hakkında her altı ayda bir yapılacak adli sicil takibi sonrasında, adli sicilde güvenlikle ilgili bir hususun tespit edilmesi, Kişi Güvenlik Belgesine sahip personelin işten ayrılması, adli kovuşturmayaya maruz kalması ve/veya hüküm giydiğinin tespit

edilmesi ve Savunma Sanayii Millî Güvenlik Makamınca hukuk müşavirliği ile yapılacak koordinasyon sonrasında personelin Kişi Güvenlik Belgesi ile belgelendirilmesinin uygun olmadığı tespit edilmesi,

4) Kişi Güvenlik Belgesine sahip personelin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından (Mülga ibare: RG-5/11/2021-31650) çıkarıldığı tespit edilmesi,

5) Kişi Güvenlik Belgesinin verilmesini takiben şahsın güvenlik ile ilgili usul ve kurallara uymadığının ve belgenin amacı dışında yasal olmayacak şekilde kullanılmasının tespit edilmesi,

6) Kişi Güvenlik Belgesi verilen akademisyen personelin görev aldığı projenin bittiğine ilişkin proje makamınca geri bildirim sağlanması ve personelin, çalıştığı kuruluştan veya Kişi Güvenlik Belgesi almasını gerektiren görevinden ayrılması,

7) Kuruluda görevli Kişi Güvenlik Belgesi sahibi personelin tamamını kapsayacak şekilde, Kuruluşa ait Tesis Güvenlik Belgesinin ve/veya Üretim İzin Belgesinin iptal edilmesi.

Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi oldukça uzun ve detaylı bir yönerge. Yönerge 135 sayfadan oluşup beşinci bölümünde Kişi Güvenlik Belgesi konusu düzenlenmiştir. Kişi güvenlik belgesi düzenlenmesi süreci a'dan z'ye gerekli evraklardan, bu evrakları kimlerin dolduracağı, kime vereceği, hangi kişi, kurum ve kurulun nelerden sorumlu olacağı tek tek ortaya konmuştur. Bu çerçevede düşünüldüğünde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını da içine alan en uzun ve detaylı mevzuat çalışmasıdır. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarda buna benzer bir alt mevzuat bulunmamaktadır.

Ne Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu ne de Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği içerisinde kişi güvenlik belgesinin verilme şartlarının neler olduğu hangi durumlarda bu belgenin düzenleneceği hangi durumlarda ise düzenlenmeyeceğinin belirtilmediğini yukarıda izah etmiştik. Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi içerisinde kişi güvenlik belgesi verilmeyecek kişiler ve haller aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

a. Durumları aşağıdaki bentlere uyanlara Kişi Güvenlik Belgesi verilmez.

(1) Kasıtlı bir suç nedeniyle bir yıl veya daha fazla süreli hapis cezası alanlarla, cezası ya da mahkûmiyeti ertelenmiş, seçenek yaptırımlara çevrilmiş veya affa uğramış olsa bile; cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, her türlü sahtecilik, Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile hırsızlık, yağma, nitelikli mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, kullanmak amacıyla bulundurma, kabul etme, satın alma, kullanılmasını kolaylaştırma, imal ve ticaretini yapma, fuhuş, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, zimmet, irtikâp, rüşvet, görevi kötüye kullanma, göreve ilişkin sırrın açıklanması, iftira, suç uydurma, yalan tanıklık, suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanuna muhalefet suçlarından mahkûm olanlar,

(2) Yukarıdaki bentte sayılan suçlar nedeniyle haklarında soruşturma veya kovuşturma yürütülenlerle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olanlardan; mevcut bilgi, belge delil, görev safahatı gibi hususlar da dikkate alınarak yapılacak değerlendirme sonucunda kişi güvenlik belgesi verilmesi sakıncalı görülenler,

(3) 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda belirtilen mavi kart uygulaması kapsamında olanların hakları saklı kalmak kaydıyla, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkanlar veya çıkarılanlarla yabancı uyruklu olanlar,

(4) Herhangi bir sabotaj, isyan, casusluk, vatana ihanet hareketine katılanlar ve bu hareketlere katılanlara yardımda bulunanlarla, görevi olmaksızın ya da haklı bir sebebe dayanmaksızın herhangi sabotör veya casusla ya da hasım bir devletin temsilcileriyle temas kurmuş olanlar,

(5) Sır saklayamamak, akıl hastalığı, alkoliklik, unutkanlık ve sara gibi güvenliği tehlikeye düşürecek durumları tespit edilenler,

(6) Atatürk İlke ve İnkılâplarına aykırı davranışta bulunanlar.

b. Durumları (1) ve (2) numaralı bentler kapsamında değerlendirilen ve haklarındaki tereddütler giderilemeyen kişiler hakkında Bakan onayı alınır.

(7) Millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyelik veya iltisakın ya da bunlarla irtibatı tespit edilenler.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile uygulama yönetmeliği olan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik genel kanun ve genel yönetmelik niteliğindedir. Öyle ki tüm kamu kurum ve kuruluşları ilk personel atamalarında buradaki hükümleri esas almak zorundadır. Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu ile Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliği ise özel kanun ve özel yönetmelik seviyesindedir. Başka bir ifade ile hususi olarak belirli bir alan için oluşturulmuş ve o alanda istihdam edilen kişiler ile kurum ve kuruluşları ilgilendiren mevzuatlardır. Genel kanun ve genel yönetmelikte Değerlendirme Komisyonu'nun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olması sonucunun nasıl ve ne zaman ortaya çıkacağı belirtilmemiştir. Nitekim kişi güvenlik belgesine dair düzenlemeleri barındıran özel kanun ve özel yönetmelikte de bu hususlar bulunmamaktadır. Hal böyle iken yönerge seviyesindeki bir mevzuatta kişiler hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının sonucunu belirleyen şartların belirlenmiş olması oldukça ilginçtir.

Anayasamızın 48'inci maddesinde kişilerin çalışma ve sözleşme hürriyeti, 70'inci maddesinde kamu hizmetine girme hakkı, 128'inci maddesinde memur ve kamu görevlilerin hakları düzenlenmiştir. Kişilerin çalışması ve kamu hizmetine girmesi anayasa ile korunmuş olan anayasal haklardır. Öyle ki yine anayasanın 13'üncü maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlandırılabileceği düzenlenmiştir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 99 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesine (...) Dair Kanun Hükmünde Kararname, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu gibi Türk kamu personel rejiminin temel kanunları incelendiğinde personel olarak istihdam edilecek olan kişilerde aranan şartlar tahdidi olarak sayılmıştır. Hal böyle iken savunma sanayii alanında çalışacak olan kişilere kişi güvenlik belgesi verilmesi için aranan şartlar niteliğinde bulunan kişi güvenlik belgesi verilmeyecek olan hallerin Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi ile düzenleniyor olması kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin zarar görmesine sebebiyet verir niteliktedir. Kanun koyucunun 5202 sayılı

Savunma Sanayii Güvenliği Kanunu'na müdahale ederek düzenleme yapması gerektiği kanaatindeyiz. Kişilerin çok sayıdaki temel hak ve hürriyetini doğrudan etkileyecek bu durumun idarenin takdirine bırakılarak idarenin düzenleyici işlemleri ile tertip edilmesini beklemek hukuk devleti ilkesine de aykırılık teşkil edecektir.

Kişi güvenlik belgesi amacı gereği tüm kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmaya yönelik bir izin belgesi değildir. Savunma sanayii kuruluşlarında kanun kapsamına giren kontrollü bölgelerde ortaya çıkan gizlilik dereceli bilgi, belge ve malzemeyi korumaya yönelik olarak mevzuattan alınan bir yetki ile getirilmiş bir sınırlamadır. Bu sınırlama ile kamu yararının amaçlandığı ve yine bu sınırlamanın ölçülülük ilkesine ters düşmediği açıktır. Kişi güvenlik belgesinin Millî Savunma Bakanlığı'ndan düzenlenmesi talepleri savunma sanayii alanında faaliyet gösteren şirket tarafından savunma sanayii projesi bağlamında yapılmaktadır. Doğrudan gerçek kişilerce böyle bir talebin Millî Savunma Bakanlığı'na yapılması mevzuat bağlamında mümkün değildir. Kişi güvenlik belgesi, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmak için alınan izin belgesi olmadığı ve kişinin belirtilen sanayi kuruluşlarında çalışma başvurusu olmadan Millî Savunma Bakanlığına doğrudan başvuru yaparak talep etme hakkı bulunmadığı için Bakanlık aleyhine dava açabilmeleri hukuken mümkün değildir. Ancak kişi, savunma sanayii alanında faaliyet gösteren şirkete başvuru yapması üzerine şirketin kişi güvenlik belgesi verilmesi için Millî Savunma Bakanlığına yapmış olduğu başvurunun reddi halinde iptal davası açabilmektedir.

Anayasanın 125'inci maddesinin 7'nci fıkrasında "*İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.*" düzenlemesi mevcuttur. Kişilerin uğramış oldukları zarar ve ziyanın idarelerce karşılanması gerekmektedir. Nitekim güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda ataması yapılmayan ancak açmış oldukları iptal davaları sonucunda mesleğe başlangıçları yapılan kişilerin ilk atamalarının yapılması gereken tarihten itibaren yapılırken ve özlük hakları iade edilmek suretiyle maddi zararları karşılanmaktadır. Ancak kişi güvenlik belgesi iptal edilen kişilerin uğramış oldukları zararlar idari yargıda Millî Savunma Bakanlığı aleyhine açılan tam yargı davaları eliyle giderilmemektedir. Kişi güvenlik belgesinin olumsuz düzenlenmesine dair işlemler iptal edilirken kişilerin özlük hakların iadesi talepleri ise "*davacıların, davalı idare ile iş ilişkisinin (sözleşme) bulunmadığı, dosya kapsamında, iş sözleşmesinin dava dışı kuruluş*

(Aselsan A.Ş. v.d.) tarafından davaya konu kişi güvenlik belgesi düzenlenmemesi işlemi nedeniyle fesih edildiği, sözleşmenin feshi işleminin hukuki denetiminin adli yargı yerlerinde yapılacağı gözetildiğinde; bu hali ile davacı tarafından uğranıldığı ileri sürülen zararın, davalı idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eyleminden kaynaklanmadığı, böylelikle, zararı doğuran olay (sözleşmenin feshi / istifa) ile idare arasında uygun illiyet bağının kurulamadığından, ortada davacı açısından bir zarar bulunmakla birlikte bu zarar idareye isnat edilemeyeceğinden, idarenin tazmin sorumluluğundan söz edilemeyeceği” yönündeki gerekçeler ile Ankara Bölge İdare Mahkemesi’nin yerleşik uygulamaları ile reddedilmektedir¹⁴².

İdarenin tazminat sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için zarara sebebiyet verdiği iddia olunan idarenin işlemi ya da eylemi ile uğranılan zarar arasında bir illiyet bağının başka bir ifade ile sebep-sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. Bu ilişkinin doğrudan doğruya olması gereklidir¹⁴³. İdarece yürütülen kamu hizmetinin kuruluşunda, düzenlenmesinde, işleyişinde görülen her türlü sakatlık, eksiklik, bozukluk ve düzensizlik hizmet kusuru olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁴. İlgilisi hakkında kişi güvenlik belgesi düzenlenmemesi sonucunda kişinin iş akdinin savunma sanayi şirketince feshedilmesi üzerine kişi şartların sağlanması halinde özel hukuk alanında işe iade davası ile varsa işçilik alacakları davası açması mümkündür. Ancak kişinin işe iade davası açmadığı ya da işe iade davası açsa dahi zarar ve ziyanının işe iade davası ile karşılanmadığı durumlarda hakkaniyet nasıl sağlanılacağı bilinmemektedir. Kişinin işten çıkartılması ya da yine aynı şirket içerisinde çalışmasına müsaade edilerek savunma projelerinden alınarak sivil projelerde istihdam edilmesi (Her savunma sanayi şirketi bu imkânı tanımamaktadır.) sonucunda uğradığı maaş düşüklüğünün sebebi idarenin eksik ya da hatalı incelemesi sonucunda ileride yargı kararıyla iptal edilen idari işlem iken uygun illiyet bağının bulunmadığı görüşüne katılmıyoruz. Eğer idare kişinin, kişi güvenlik belgesinin düzenlenmemesi yerine düzenlenmesi yönünde işlem tesis etmiş olsaydı kişi bu yaşananlara maruz kalmayacaktır. Doğrudan bir sebep sonuç ilişkisinin ve uygun illiyet bağının bulunduğu kanaatindeyiz.

¹⁴² Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4711E. 2023/5690K. sayılı 18.10.2023 tarihli kararı; 2023/2084E. 2023/2818K. sayılı 10.05.2023 tarihli kararı; 2022/6070E. 2023/2298 K. sayılı 13.04.2023 tarihli; 2022/6360E. 2023/1943K. sayılı 30.03.2023 tarihli kararı. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁴³ ATAY, Ender Ethem: İdare Hukuku, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 699-701.

¹⁴⁴ AKYILMAZ vd., s.151; ATAY, Ender Ethem, s.701.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45'inci maddesinin 6'ncı fıkrası "*Bölge idare mahkemelerinin 46'ncı maddeye göre temyize açık olmayan kararları kesindir.*" düzenlemesi gerekçe gösterilerek 46'ncı maddede kişi güvenlik belgesi ya da 5202 sayılı kanuna bir yollamada bulunulmadığından bu davalar uygulamada istinaf merciinde kesinleşmektedir¹⁴⁵. Bu davalarda temyiz kanun yoluna başvurulamamaktadır. Ancak tarafımızca bu uygulama hatalıdır. 46'ncı maddenin (c) fıkrası "*Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.*" ile (d) fıkrası "*Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.*" için temyiz yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Temel hak ve hürriyetlerin geniş yorumlanacağını ancak sınırlandırılırken dar yorumlanması¹⁴⁶ gerektiği düşünüldüğünde kişilerin iş akitlerinin sona ermesine, ticari ve mesleki olarak kişi güvenlik belgesi düzenlemesine tabi olan proje dahilinde Türk Savunma Sanayii içerisinde çalışmalarına imkân vermeyen bir işlemin Danıştay'ca temyiz incelemesinden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim her ne kadar kişi güvenlik belgesi proje bazlı olarak düzenlenecek olsa da bir projede kişi güvenlik belgesi düzenlenmeyen kişinin başka bir proje için kişi güvenlik belgesi alabileceğini söylemek pek de mümkün değildir. Daha önce izah edildiği üzere bu belge Millî Savunma Bakanlığı tarafından düzenlenmektedir. Hal böyle iken kişi güvenlik belgesi alamayan bir kişinin Türk savunma sanayii alanında çalışması pek de mümkün görünmemektedir. Askeri radarlar üzerine daha önce çalışmaları olan bir kişi, kişi güvenlik belgesinin düzenlenmemesi üzerine askeri radar projesini terk edip sivil radar projeleri üzerine çalışmak zorunda kalacaktır. Öyle ki kişi perspektifinden bakıldığında askeri projelerin sağladığı maddi menfaat sivil projelere göre kat ve kat fazladır. Sonuç olarak kişinin savunma sanayii alanında ticari faaliyetini sürdüremediği ve ticari anlamda zarara uğradığı görülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde bölge idare mahkemesi kararı temyiz incelemesine tabi tutulmayan kişilerin adil yargılanma haklarının da ihlal edilmiş olacağını söylemek mümkün olacaktır. İstinaf incelemesi

¹⁴⁵ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4711E. 2023/5690K. sayılı 18.10.2023 tarihli kararı; 2023/2084E. 2023/2818K. sayılı 10.05.2023 tarihli kararı; 2022/6070E. 2023/2298 K. sayılı 13.04.2023 tarihli; 2022/6360E. 2023/1943K. sayılı 30.03.2023 tarihli kararı. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁴⁶ GÖZLER, Kemal: "*Yorum İlkeleri*", Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Ankara, KHP ve TBB Ortak Yayını, 2013, (s.15-119).

sonrasında kesinleşen bir mahkeme kararına karşı kişilerin olağanüstü kanun yollarına başvurması mümkündür ancak olağan yargılamanın üç dereceli bir yargı sistemi içerisinde yapılması mümkünken bunun iki derecede kısıtlanmamalıdır.

Yukarıda izah ettiğimiz üzere kişi güvenlik belgesinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sebebiyle verilmemesi ya da var olanın iptal edilmesi konulu davalar istinaf kanun yolu sonucunda kesinleşmektedir. Aynı gün ve aynı istinaf merciince verilen iki istinaf kararı oldukça ilginçtir. Her iki dosyanın da dava konusu; savunma sanayii alanında faaliyet gösteren firmalarca davacılar için kişi güvenlik belgesi düzenlenmesi taleplerinin Millî Savunma Bakanlığı'nca davacıların güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmaların olumsuz sonuçlanmış olması nedeniyle reddedilmesi işleminin iptalidir. İlk derece mahkemesince yapılan yargılama sonucunda her iki davacı lehine işlemler iptal edilmiş ve kişiler için Millî Savunma Bakanlığı'nca kişi güvenlik belgesi düzenlenmiştir. Davalı idare istinaf kanun yoluna başvuru yapmıştır. İstinaf incelemesi sonucunda her iki karar onanmış, davalı idarenin istinaf başvurusu reddedilmiştir. Kararın ilginç yönü şurada kendini göstermektedir. Her iki dosya Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nce 27.12.2023 tarihinde karara bağlanmıştır. Karar veren başkan ve üyelerin her biri aynı kişilerdir. 2023/5662E. 2023/7681K. sayılı dosyada yukarıdaki eleştirilerimize paralel şekilde 46'ncı maddenin (d) fıkrası "*Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları.*" gerekçesi ile temyiz kanun yolu açık olmak üzere karar verilmiştir. Ancak 2023/5692E. 2023/7682K. sayılı dosyada ise 45'inci maddesinin 6'ncı fıkrası gereğince kesin olarak temyiz yolu kapalı bir şekilde karar vermiştir. Temyiz yolu açık olan dosyada davalı idarece temyiz başvurusu yapılmış ancak Danıştay 10. Dairesi 2024/871E. 2024/1327K. sayılı 04.04.2024 tarihli kararı ile temyiz başvurusunu "*kişi güvenliği belgesinin gizlilik dereceli işlerde çalışanlar için özel olarak düzenlendiği, söz konusu belgenin düzenlenmemesinin veya iptalinin sonucunun ise sadece o işe yönelik olarak çalışmama neticesini doğuracağı, belirli bir meslekte çıkarılma sonucunu doğurmayacağı kuşkusuzdur. Bu durumda; davacı hakkında kişi güvenlik belgesi düzenlenmemesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan dava, 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinde sayılan temyize tabi davalar arasında yer almadığından Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesince istinaf başvurusunun reddi yönünde verilen karar*

her ne kadar temyiz yolu açık olmak üzere verilmişse de kesin olup, temyizen incelenmesine hukuki olanak bulunmamaktadır.” gerekçesi ile oyçokluğu ile reddetmiştir.

Danıştay 10. Dairesi Başkan Vekili karşı oyu şu şekildedir: “2577 sayılı Kanun'un yukarıda aktarılan maddeleri gereğince belirli bir mesleğin icrasına yönelik olarak mesleki faaliyetin yapılmasını engelleyen idari işlemler hakkında açılan davalarda verilen kararlardan hangisinin, 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca temyize tabi olup olmadığına ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda davacının iş akdinin feshi üzerine gizlilik dereceli işlerde çalışmaması sonucunun doğmasına sebep olan dava konusu işlemin belirli bir alanda mesleki faaliyetin icrasının engellenmesine neden olduğu görüldüğünden bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinde sayılan davalar arasında yer aldığı, temyizen incelenerek bozulması istenen Bölge İdare Mahkemesi kararına karşı temyiz yolunun açık olduğu sonucuna varılmaktadır.”

Danıştay 10. Dairesi Başkan Vekilinin belirtilen dosyadaki karşı oyunun gerekçesinin daha yerinde ve doğru olduğu kanaatindeyiz. Savuma sanayii alanında kişi güvenlik belgesi düzenlenmeyen kişinin savunma sanayii alanında çalışmasının imkânı kalmamaktadır. Yukarı ismen zikredilen büyük firmalar başta olmak üzere bu firmalara destek sağlayan taşeron firmalarda çalışacak olan personel için kanun kişi güvenlik belgesini zorunlu tutmaktadır. Millî Savunma Bakanlığı tarafından kişi güvenlik belgesi düzenlenmeyen kişilerin savunma sanayi sektöründe çalışmaları, kanundaki deyim ile belirli bir alanda mesleki faaliyetinin icrasını engellenmiş olacaktır.

Sonuç olarak uygulamada kişi güvenlik belgesinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sebebiyle verilmemesi ya da var olanın iptal edilmesi konulu davalar istinaf kanun yolu sonucunda kesinleşmektedir.

3.BÖLÜM

GÜVENLİK SORUŞTURMASI VE ARŞİV ARAŞTIRMASI ALANINDAKİ TEMEL TARTIŞMALAR

Bu başlık altında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bağlamında temel anayasal tartışmalar ile somut vakalar üzerinden uygulamada çıkan tartışmalar üzerinde durulacaktır.

3.1. ANAYASAL HAK VE HÜRRİYETLER BAĞLAMINDA TEMEL TARTIŞMALAR

Bu bölüm altında anayasal hak ve hürriyetler olan; çalışma hürriyeti, kamu hizmetine girme hakkı, mülkiyet hakkı, suçların ve cezaların şahsiliği, suçsuzluk karinesi, takdir yetkisi gibi konular güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bağlamında ele alınacaktır. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması konusu güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının tarihsel sürecinin anlatıldığı birinci bölüm altında anlatıldığı için bu bölümde tekrara düşülmemesi için ayrıca tartışılmayacaktır.

3.1.1. Çalışma Hürriyeti

7315 Sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu, kamu görevine giriş ve kanunun 3. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesi gereği bazı özel sektör pozisyonları için güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmasını öngörmektedir. Bu durum, çalışma hürriyeti ile ilgili tartışmalara yol açmaktadır. Bir yandan, kamu güvenliğini ve ulusal çıkarları korumak için bu tür bir araştırmanın gerekliliği savunulurken, diğer yandan da bu uygulamanın keyfî uygulamalara yol açabileceği ve çalışma hürriyetini ihlal edebileceği öne sürülmektedir.¹⁴⁷

¹⁴⁷ TÜRKOĞLU ÜSTÜN, Kamile; “Güvenlik Soruşturmasında Kişisel Verilerin Korunması”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXV, Y. 2021, Sa. 2, s.787.; Anayasa Mahkemesi, E.2018/91, K.2020/10 sayılı 19.2.2020 tarihli kararı 30.4.2020 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa'nın 48'inci maddesine göre, “*Herkes, işçi, işveren veya serbest meslek sahibi olarak çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir.*” kişilerin istedikleri alanda çalışma ve geçimlerini sağlama özgürlükleri korunmaktadır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda bir kişinin "güvenilir" veya "güvenilmez" olarak değerlendirilmesi, çalışma hayatını doğrudan etkileyebilmektedir. "Güvenilmez" olarak değerlendirilen kişiler, kamu görevine girememekte veya bazı özel sektör pozisyonlarında çalışmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının çalışma hürriyeti ile sınırlı bir şekilde bağdaştığını kabul etmektedir. Mahkeme, bu konudaki kararlarında şu noktalara vurgu yapmaktadır: Kamu güvenliğini ve ulusal çıkarları korumak, devlete ve kamuya zarar verebilecek kişileri tespit etmek, liyakat sahibi ve güvenilir kişilerin kamu görevlerine atanmasını sağlamak amacıyla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının meşruiyeti vardır. Ancak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılırken; keyfi uygulamalara yol açılmamalı, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlamamalı, çalışma hürriyeti ihlal edilmemeli, damgalama ve ayrımcılığa yol açılmamalıdır.¹⁴⁸

Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda bir kişinin "güvenilmez" olarak değerlendirilmesinin, ancak yeterli ve somut delillere dayandırılması halinde meşru kabul edilebileceğine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, bu uygulamanın orantılılık ilkesine uygun olması gerektiğini ve çalışma hürriyeti gibi temel hak ve özgürlükleri en az şekilde kısıtlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının çalışma hürriyeti ile sınırlı bir şekilde bağdaştığını kabul etmektedir. Mahkeme, bu uygulamanın keyfi

¹⁴⁸ Anayasa Mahkemesi, *Enez Ersöz*, B. No: 2018/19673, 31/3/2022; Anayasa Mahkemesi'nin 24/07/2019 tarih, E. 2018/73, K. 2019/65 sayılı kararı; Turgut Duman Başvurusu, Başvuru No: 2014/15365, KT 29.05.2019; Abdurrahim Kaya ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No: 2019/12271, KT. 03.12.2020; Mehmet Emin Karahan ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No: 2018/26461, KT. 17.11.2021.; Anayasa Mahkemesi, (*Mustafa Demirkol*, B. No: 2019/24253, 8/2/2024) (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7256>) (Erişim Tarihi:01.02.2024)

uygulamalara yol açmaması, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlamaması ve çalışma hürriyetini ihlal etmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanuna göre hakkında soruşturma ve araştırma yapılan kişinin olumsuz sonuç alması nedeniyle bir işe başlatılmaması ya da atanmaması çalışma hak ve hürriyetinin ihlalini doğurabilir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı koruma ve güvenlik görevlisi personel adayının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırılması işlemine karşı açmış olduğu davada ilk derece mahkemesince reddedilen yürütmenin durdurulması talebi Bölge İdare Mahkemesi'nce kaldırılarak işlem çalışma hakkının ihlali sayılarak yürütmesi durdurulmuştur.

"Bu durumda; davacı hakkında, "kişisel verileri, hukuka aykırı olarak ele geçirmek veya yaymak" suçundan açılan davaya müteakip, verilen kararda yer alan ve bu kararda suça esas olan filler olgu olarak kabul edildiğinde, söz konusu olguların davacının arşiv araştırması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilmesini gerektirecek nitelik ve mahiyette olmadığı ve hakkaniyetle de bağdaşmadığı sonucuna varıldığından, aksi yönde değerlendirme ile tesis olunan dava konusu işlem ile açıkça hukuka aykırılık bulunmaktadır. Öte yandan, dava konusu işlemin davacının Anayasal hak olan çalışma hakkına olan etkisi de göz önünde alınarak uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararlarında doğabileceği de açıktır. Açıklanan nedenlerle; davacı itirazının KABULÜNE, yürütmenin durdurulması talebinin reddine yönelik olarak Ankara 14. İdare Mahkemesi'nce verilen 02/11/2023 gün ve E:2023/656 sayılı kararın KALDIRILMASINA; hukuka aykırı olduğu ve uygulanması halinde davacının telafisi güç zararına yol açacağı açık bulunan dava konusu işlemin, dava sonuna kadar ve teminat aranmaksızın YÜRÜTMESİNİN DURDURULMASINA¹⁴⁹"

İdare mahkemelerince yapılan yargılamalarda kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinin olumsuz sonuçlandırılması sonucunda kişinin çalışma hakkının engellendiğinin tespiti ilginç bir şekilde sadece yürütmeyi durdurma kararlarında telafisi

¹⁴⁹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 1. İdari Dava Dairesi, YD İtiraz No: 2023/1930 sayılı 28.11.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

mümkün olmayan zararın varlığının ortaya konulması açısından belirtildiği görülmektedir. İptal kararlarının gerekçesinde anayasal bir hak olan çalışma hakkının ihlal edildiğine dair bir tespite yer verilmediği görülmektedir. Nitekim yukarıda paylaşılan yürütmeyi durdurma kararı sonrasında yerel mahkemece verilen iptal kararında ilgili hak ihlalinin bulunduğu cümle de karar metninde bulunmamaktadır¹⁵⁰. Yürütmeyi durdurma kararlarının bir ara karar niteliğinde olduğu asıl, ana kararın mahkemenin yargılama sonucunda vermiş olduğu iptal ya da ret kararı olduğu dikkate alındığında idareyi tekrar hukuka uygun işlem tesis etmeye yöneltecek olan ve hukuka aykırı işlemi hukuk aleminden ortadan kaldıran iptal kararında anayasal hak tartışmasına yer verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3.1.2. Kamu Hizmetine Girme Hakkı

Anayasa'nın 70'inci maddesinde kamu hizmetine girme hakkına ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. *“Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.”* Düzenlemeden de görüleceği üzere kişilerin kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilebilmeleri bir hak olarak tanımlamıştır. Kamu hizmetine girme hakkı her vatandaş için bir haktır. Kamu kurum ve kuruluşları personel istihdam edeceği zaman gözetmeleri gereken husus istihdam edilecek göreve ilişkin görevin niteliklerine uygun bir personelin seçilmesi konusunda bir ayırım dışında başka bir ayırım yapılamaz. Hakkın kullanılmasına ilişkin tek sınırlama sebebi “görevin gerektirdiği nitelikler” şartıdır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununa göre hakkında soruşturma ve araştırma yapılan kişinin olumsuz sonuç alması nedeniyle bir işe başlatılmaması kamu hizmetine girme hakkının ihlali olabilir. Burada güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının hukuka uygun yapıp yapılmadığı konusu karşımıza çıkmaktadır. İdarelerin hukuka aykırı işlem tesis etmesi kamu hizmetine girme hakkını ortadan kaldırmaktadır.

¹⁵⁰ Ankara 19. İdare Mahkemesi, 2023/656E. 2024/201K. sayılı 28.02.2024 tarihli kararı ile idari işlemin iptaline karar verilmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 1. İdari Dava Dairesi, 2024/2215E. 2024/2436K. sayılı 04.06.2024 tarihli kararı ile ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Danıştay'ın bir kararına göre, idareye kamu hizmetine alınma konusunda takdir yetkisi verilmiş olsa da bu yetkinin kullanımında hizmetin gerekliliğinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir¹⁵¹.

Danıştay'ın bir başka kararında ise; idare, boş bir kadroya atama yapmak için harekete geçtiği andan itibaren bağlı yetki içine girer. Bu sürenin sonunda ise yasalarda ve yönetmeliklerde belirlenen niteliklere sahip ve yarışma veya yeterlik sınavını kazanmış olan adaylar arasından sırasıyla atama yapmak zorundadır. İdarenin bu niteliklere sahip adaylar arasından seçim yapma hakkı bulursa da bu seçimin Anayasa ve yasalar tarafından belirlenen özelliklerden sapmaması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, atama sürecinde yetkili makamın subjektif değerlendirmesine dayanan “*ilgilinin tutum ve davranışlarına*” göre seçme hakkına sahip olduğunu kabul etmek keyfi uygulamalara yol açabileceği ve bu durumun Anayasa'da belirtilen eşitlik ilkesi ile kamu hizmetine girme hakkının ihlali anlamına gelebileceği ifade edilmiştir¹⁵². Değerlendirme komisyonlarınca subjektif değerlendirmeler sonucunda kişilerin güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması süreçlerinin olumsuz neticelendirilmesi halinde kamu hizmetine girme hakkının engellenmesi gündeme gelecektir.

Anayasa Mahkemesi, kamu hizmetine girme hakkının, Anayasa'nın 70. maddesinde güvence altına alınmış temel bir hak olduğunu kabul etmektedir. Bu hak, her Türk'ün kamu hizmetlerine girme imkanına sahip olması anlamına gelmektedir. Ancak; kamu hizmetine girme hakkı, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurularda incelenememektedir. Anayasa Mahkemesi konu bakımından yetkisizlik kararı vermektedir.

Bireyin dilediği alanda çalışma özgürlüğü ve çalışma hakkı Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte AİHS'de düzenlenen haklardan değildir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de kamu hizmetine girme ya da dilediği kamu görevinde çalışma hakkının Sözleşme'de ya da

¹⁵¹ Danıştay 5. Dairesi, E.1995/4153, K.1997/863 sayılı kararı.

¹⁵² Danıştay 5. Dairesi E.2001/5253, K.2003/796 sayılı kararı.

protokollerinde korunan bir hak olmadığını açıkça ifade etmektedir. (Leander/İsveç, B. No: 9248/81, 26/3/1987, § 59; Kosiek/Almanya, B. No: 9704/82, 28/8/1986, §§ 34-35; Massa / İtalya, B. No: 265-B, 24/8/1993, § 26; Neigel / Fransa, B. No: 18725/91, 17/3/1997, § 44)¹⁵³.

Ancak Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının, kamu hizmetine girme hakkının meşru bir sınırlaması olabileceğini de kabul etmektedir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kamu hizmetine girme hakkı ile sınırlı bir şekilde bağdaştığını kabul etmektedir. Mahkeme, bu uygulamanın keyfi uygulamalara yol açmaması, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlamaması ve kamu hizmetine girme hakkını ihlal etmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁵⁴

3.1.3. Mülkiyet Hakkı

Anayasa'nın 35'inci maddesinin 1'inci fıkrasında “*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.*” denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme konulu 1 Numaralı Ek Protokol'ün 1'inci maddesinde mülkiyet hakkı düzenlenmiştir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü malvarlığı hakkını kapsamaktadır¹⁵⁵.

Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkının Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınmış temel bir hak olduğunu kabul etmektedir. Bu hak, kişilerin mal varlıklarını kullanma, tasarrufta bulunma ve devretme özgürlüklerini kapsamaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının Anayasanın 13'üncü ve

¹⁵³ Anayasa Mahkemesi, *Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1613> (Erişim Tarihi:01.02.2024)

¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, *Enez Ersöz*, B. No: 2018/19673, 31/3/2022
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7256> (Erişim Tarihi:01.02.2024)

¹⁵⁵ Anayasa Mahkemesi, (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 01/07/2015) <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2015/62>, Erişim Tarihi:28.02.2024)

15'inci maddesinde belirtilen şartlara uygun şekilde mülkiyet hakkının meşru bir sınırlaması olabileceğini de kabul etmektedir¹⁵⁶.

Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkı bağlamında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına ilişkin birkaç temel ilkeyi göz önünde bulundurmaktadır. Bu ilkeler sırasıyla şunlardır:

1. Orantılılık İlkesi: Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkının korunması ile kamunun güvenliği arasında bir denge kurulmasını ister. Bu denge, devletin güvenlik ihtiyacıyla bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması arasında adil bir dengeyi ifade eder. Önlemlerin alınması, kamu güvenliğini tehdit eden somut ve ciddi bir riskin varlığı durumunda, mülkiyet hakkının sınırlanmasını haklı kılar¹⁵⁷.
2. Hukuki Güvencelerin Sağlanması İlkesi: Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması gibi önlemlerin uygulanmasında hukuki güvencelerin sağlanmasını ister. Bu, sürecin şeffaf, adil ve hukuka uygun bir şekilde yürütülmesini gerektirir. Bireylerin bu süreçte haklarına saygı

¹⁵⁶ Anayasa, II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması Madde 13 – (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.) Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. VE, IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması Madde 15 – Savaş, seferberlik (...) veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (...) ^[11] dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz

¹⁵⁷ Anayasa Mahkemesi, (Başvuru Numarası: 2019/33855, 13/9/2022 tarihli karar); Anayasa Mahkemesi, E.2018/81, K.2021/45, “ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvuru aracının amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olmasını, ayrıca amaçla amaç arasında makul bir oran bulunmasını ifade etmektedir. Buna göre tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikelerin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca tedbire konu temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlama durumunun gerektirdiği ölçüde olmalıdır. Bir başka deyişle alınan tedbirle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlama, durumun gerektirdiği oranı aşarak keyfi niteliğe dönüşmemelidir. Ölçülülüğün tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Bu kapsamda olağanüstü yönetim usulünün uygulanmasına neden olan tehdit veya tehlikeler, sınırlamaya konu hak ve özgürlüklerin niteliği ve tedbirin alındığı zamanın da göz önünde bulundurulması gerekir.”.

gösterilmeli, adil bir şekilde değerlendirilmelidir. Ayrıca, bireylerin itiraz etme ve savunma haklarına da saygı duyulmalıdır¹⁵⁸ .

3. Mülkiyet Hakkının Önemi: Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkının temel bir hak olduğunu ve sınırlanmasının ancak Anayasanın 13. ve 15. maddesi kapsamında belirli koşullar altında ve meşru bir amaç için yapılması gerektiğini vurgular. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması gibi önlemler, mülkiyet hakkını sınırlayabilir ancak bu sınırlama yasalara, demokratik toplumun değerlerine ve insan haklarına uygun olmalıdır. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması gibi önlemlerin mülkiyet hakkıyla olan ilişkisini dikkatle değerlendirir ve bu önlemlerin temel hak ve özgürlüklere saygı çerçevesinde uygulanmasını ister. Bu yaklaşım hem kamunun güvenliğini sağlamak hem de bireylerin temel haklarını korumak arasında dengeyi korur¹⁵⁹ .

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanuna göre hakkında soruşturma ve araştırma yapılan kişinin olumsuz sonuç alması nedeniyle atamasının yapılmaması veya işe başlatılmaması halinde kişinin büyük maddi kayıplara uğrayacağı kuşkusuzdur. Hakkında soruşturma ve araştırma yapılan kişinin atama ya da işe başlatılmaması halinde kazanacağı maaş ile mali ve özlük haklarından mahrum kalmış bulunacaktır. Dolayısıyla kişinin mülkiyet hakkının ihlâline yol açılmaktadır. Malvarlığı kendi isteği dışında kısıtlanan kişinin mülkiyet hakkına yapılan müdahale, hukuka aykırılığı mahkeme kararı ile tespit edilen atamama işlemi veya işe başlatmama işlemi ile yapılmış olduğundan kamu yararıyla da bağdaşmayacağı kuşkusuzdur.

Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandığından bahisle işe başlatılmayan veya ataması yapılmayan kişiler açmış oldukları iptal ve tam yargı davalarında hukuka aykırı işlem dolayısıyla uğramış olduğu maddi zararlarının tazmini, parasal haklarının kendilerine sağlanmasını istemektedirler. Öyle ki demokratik bir hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin sebep olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare, eski hâle getirme ilkesi gereğince hukuka aykırı

¹⁵⁸ Anayasa Mahkemesi, (Birinci Bölümü 3/3/2022 tarihinde, N. P. B. No: 2019/16487 kararı)

¹⁵⁹ ŞAHİN, Ünal: “Anayasa Hukuku ve Milletlerarası Sözleşmeler Açısından Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması”, Anayasa Yargısı Dergisi, Yıl: 1994, Sayı: 11, s. 46.

işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür.

4045 sayılı Kanun ile 657 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelerin iptali sonrasında 7315 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği döneme kadar geçen dönemde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci olumsuz sonuçlanan ve açılan iptal davalarında işlem iptali alan kişilerin özlük haklarındaki belirsizlik halen devam etmektedir. Daha önceki bölümlerde anlattığımız gibi kimi kişiler özlük haklarını alabilmişken kimileri ise alamamıştır.¹⁶⁰ Konu hakkında Anayasa Mahkemesi'ne kişilerce bireysel başvurular yapılmış olup Anayasa Mahkemesi'nce bu ara döneme ilişkin içtihat niteliğinde bir karar verilmesi beklenmektedir.

Bir başka konu ise kişilerin özlük haklarının iadesi yapılırken faiz türü olarak ne işletileceği ve faiz başlangıcının ne zaman olacağı hakkındadır. Faiz türü olarak yasal faiz kabul edilmiştir. Bu konuda çok fazla tereddüt bulunmamaktadır. Ancak faiz başlangıcı olarak hem Danıştay daireleri hem de bölge idare mahkemeleri dava daireleri arasında oturmuş bir uygulama bulunmamaktadır. Bazı mercilerce dava tarihi ya da talep artırım tarihinden itibaren faiz hesabı yapılırken bazılarınca ise kişinin ilgili maaşını ve diğer özlük haklarını hak edeceği her ay için hak ediş tarihinden itibaren faiz hesabı yapılması gerektiğine hükmedilmektedir¹⁶¹.

¹⁶⁰ Çalışmanın, 1.4. bölümünde anlatılmıştır. 7315 Sayılı Kanunun Yürürlüğe Girmesi ve 4045 Sayılı Kanunun İptali başlığı (Ankara 2. İdare Mahkemesi 2020/887E., 2021/168K. sayılı, 10.02.2021 tarihli iptal, yoksun kalınan hakların iadesi talebinin kabulü kararı, Ankara BİM 1. İdari Dava Dairesi 2021/2706E., 2021/2943K. sayılı, 20.10.2021 tarihli kararı ile kesinleşmiştir; Erzurum 1. İdare Mahkemesi 2021/1166E., 2022/458K. sayılı, 8.03.2022 tarihli yoksun kalınan parasal ve özlük hak iadesi kabul kararı, Erzurum BİM 1. İdari Dava Dairesi 2022/1797E., 2023/419K. sayılı, 17.02.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 14. İdare Mahkemesi 2020/1401E., 2021/1216K. sayılı, 9.06.2021 tarihli red kararı, Ankara BİM 1. İdari Dava Dairesi 2021/4334E., 2022/957K. sayılı, 10.03.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.))

¹⁶¹ Danıştay 12. Daire E.2022/6313, K.2023/824 sayılı, 22.02.2023 tarihli kararı "Bilindiği üzere faiz; bir işlem nedeniyle hakları ihlal edilen ilgililerin, bu işlem nedeniyle uğradıkları parasal kayıplarının veya yoksun kaldıklarını öne sürdükleri mali haklarının gecikerek ödenmesi ya da hiç ödenmemesi durumunda, bu gecikmeden doğacak zararı karşılayan bir meblağ olup, bu niteliği itibarıyla yasal faiz, asıl alacağa bağlı fer'i bir alacak niteliğindedir.

Bir idari işlem veya eylemden dolayı uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davalarda, uygulanacak yasal faizin başlangıç tarihi olarak;

a) İdareye başvuru var ise, bu başvuru tarihinin;
b) İdareye başvuru yok ise, davanın açıldığı tarihinin;
c) Önce, yalnızca idari işlemin iptaline yönelik iptal davası açılması ve işlemin iptaline karar verilmesini takiben yasal süresi içerisinde iptale dayalı olarak tam yargı davası açılması durumunda, ilk davanın (iptal)

Olağan dönem açısından iptal davası sonucunda kişilerin özlük haklarının iadesi sağlanmakta, varsa diğer maddi zararları da yine mahkeme yoluyla tazmin edilmektedir¹⁶². İdari yargı içerisinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırılması halinde kişinin manevi tazminat hak edip hak etmediği konusunda bir tutarlılık yoktur¹⁶³. Kimi mahkemelerce “*manevi tazminat istemine dayanak alınan davalı idare işleminin, doğrudan davacının şeref ve haysiyetine, kişilik*

açıldığı tarihteki başvuru tarihinin; başvuru yok ise, anılan (iptal) davasının açıldığı tarihin esas alınması gerektiği, istikrar kazanmış Danıştay İçtihatlarıyla kabul edilmektedir.”; Danıştay 10. Dairenin E.2022/1153, K.2022/2018 sayılı, 13/04/2022 tarihli kararı “.. idari eylemler nedeniyle uğranılan zararın tazmini için idareye başvuruda bulunulmasının, dava ön şartı olarak öngörülmesi ve zararın idare tarafından en erken bu tarihte sulhen ödenebilecek olması nedeniyle yargı yerince hükmedilecek tazminat miktarına, ön karar için idareye başvuru yapılmışsa yapılan başvuru tarihi, idareye başvuru yapılmadan adli yargıda dava açılması halinde ise adli yargıda dava açıldığı tarih itibarıyla yasal faiz uygulanması, dosyada miktar arttırımı söz konusu ise, dava dilekçesinde yer alan miktarlar için idareye başvuru tarihinden, miktar arttırımı yoluyla arttırılan miktarlar için ise miktar arttırım dilekçesinin idarenin kaydına girdiği tarihten faiz uygulanması, Danıştay’ın yerleşik içtihatlarıyla kabul edilmiştir.

Somut olayda davacılar tarafından olay tarihinden itibaren işletilecek faiz ile birlikte tazminatın ödenmesi talebinde bulunulduğu, Mahkeme kararında ise dava dilekçesinde talep edilen tazminat miktarı ile miktar arttırımı dilekçesi ile arttırılan tazminat miktarı açısından ayırım yapılmadan davacılar lehine hükmedilen tazminatın, idareye başvuru tarihi olan 26/02/2007 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davacılar için ödenmesine karar verilmiştir. Dava dilekçesi ile talep edilen maddi tazminat ile manevi tazminata idareye başvuru tarihi olan 26/02/2007 tarihinden, miktar arttırım dilekçesi ile arttırılan kısım yönünden ise söz konusu dilekçenin idareye tebliğ tarihi olan 10/02/2021 tarihinden itibaren faiz yürütülmesi gerekmektedir.”

¹⁶² Ankara 7. İdare Mahkemesi 2020/1048E., 2022/688K. sayılı, 25.03.2022 tarihli maddi tazminat kabul kararı, Ankara BİM 7. İdari Dava Dairesi 2022/1410E., 2023/625K. sayılı, 15.03.2023 tarihli kararı ile kesinleşmiştir; Ankara 12. İdare Mahkemesi 2021/722E., 2022/92K. sayılı, 24.01.2022 tarihli maddi tazminat kabul kararı, Ankara BİM 1. İdari Dava Dairesi 2022/1629E., 2022/5733K. sayılı, 6.12.2022 tarihli kararı ile kesinleşmiştir; Ankara 10. İdare Mahkemesi 2022/756E., 2023/1214K. sayılı, 1.06.2023 tarihli maddi tazminat kabul kararı; Ankara 13. İdare Mahkemesi 2022/2350E., 2023/319K. sayılı, 15.02.2023 tarihli yoksun kalınan parasal ve özlük hakların iadesi kabul kararı, Ankara BİM 2. İdari Dava Dairesi 2023/1948E., 2024/598K. sayılı, 14.02.2024 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; İzmir 3. İdare Mahkemesi 2023/322E., 2023/1651K. sayılı, 27.10.2023 tarihli maddi tazminat kabul kararı, İzmir BİM 1. İdari Dava Dairesi 2023/1081E., 2024/264K. sayılı, 12.03.2024 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Kars İdare Mahkemesi 2022/561E., 2023/323K. sayılı, 23.03.2023 tarihli yoksun kalınan parasal ve özlük hak iadesi talebi kabul kararı, Erzurum BİM 1. İdari Dava Dairesi 2023/1573E., 2024/1185K. sayılı, 29.04.2024 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 19. İdare Mahkemesi 2023/656E., 2024/201K. sayılı, 28.02.2024 tarihli yoksun kalınan parasal ve özlük hakların iadesi talebi kabul kararı, Ankara BİM 1. İdari Dava Dairesinin 2024/2215E., 2024/2436K. sayılı, 04.06.2024 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Tekirdağ 2. İdare Mahkemesi 2023/5E., 2024/178K. sayılı, 12.03.2024 tarihli maddi tazminat kabul kararı, Gaziantep 3. İdare Mahkemesi 2023/393E., 2024/193K. sayılı, 25.01.2024 tarihli maddi tazminat kabul kararı; Konya 3. İdare Mahkemesi 2023/389E., 2024/557K. sayılı, 25.04.2024 tarihli maddi tazminat kabul kararı; Ankara 18. İdare Mahkemesi 2023/549E., 2024/883K. sayılı, 15.05.2024 tarihli maddi tazminat kabul kararı; İstanbul 14. Mahkemesi 2023/1487E., 2024/862K. sayılı, 31.05.2024 tarihli maddi tazminat kabul kararı, Ankara 10. İdare Mahkemesi 2023/2316E., 2024/1014K. sayılı, 30.05.2024 tarihli kararı. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁶³ Bir önceki dipnotta belirtilen idari yargı kararlarına bakınız.

haklarına, vücut bütünlüğüne yönelmiş bir saldırı niteliğini taşımadığı, ağır hizmet kusuru ile sakat veya kasten davacıya zarar verme amacıyla tesis edilmiş bir işlem olarak değerlendirmenin mümkün olmadığı, dolayısıyla manevi tazminat ödenmesini gerektiren koşulların gerçekleşmediği sonucuna varıldığından davacının manevi tazminat istemine ilişkin talebi yerinde görülmediği” gerekçesi ile manevi tazminat talepleri reddedilmektedir¹⁶⁴. Kimi mahkemelerce ise “Uyuşmazlığa konu olayda, davacının emsallerinden daha geç atanmasında kusuru bulunan idarece davacının bu sebeple duyduğu elem ve üzüntünün kısmen de olsa giderilebilmesi için, manevi tazminat talebi kabul edilerek takdiren 10.000,00-TL manevi tazminatın davacıya ödenmesine hükmedilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶⁵” şeklinde vatandaş lehine kararlar verildiği görülmektedir. Uygulamada ise manevi tazminat taleplerinin çoğunun reddedildiği görülmektedir. Çoğu manevi tazminat talebi reddolunduğu için manevi tazminatın miktarı azlığı ya da çokluğu burada tartışılmayacaktır.

Yine bir tam yargı davasında maddi tazminata hükmedilip manevi tazminat talebinin reddedildiği bir dosyada Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun 22.11.2007 tarih ve E.2004/753; K.2007/2323 sayılı kararında, “Danıştay Beşinci Dairesinin, bozma kararında da belirtildiği gibi; sınavı kazanmasına karşın davalı idare tarafından daha önce yargılanıp beraat ettiği bir davadan bahisle hukuka aykırı olarak hazine avukatlığına atanmayan davacının bu işlem sonucunda elem ve üzüntü duyduğu kuşkusuzdur. Manevi tazminata hükmedilebilmesi idarenin ağır hizmet kusuru işlemesi koşuluna bağlı olmadığından, davacının olaydan duyduğu üzüntünün kısmen de olsa giderilmesi için İdare Mahkemesince takdir edilecek miktarın davacıya manevi tazminat olarak ödenmesine karar verilmesi gerekirken, manevi tazminat isteminin reddine karar verilmesine dair ısrar kararında hukuka uyarlık görülmemiştir.” şeklinde hüküm kurulmuştur.

3.1.4. Masumiyet Karinesi

¹⁶⁴ Konya 3. İdare Mahkemesi, 2023/389E. 2024/557K. sayılı 25.04.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁶⁵ Ankara 8. İdare Mahkemesi, 2021/890Esas 2022/1165Karar sayılı 12/05/2022 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Masumiyet karinesi, bir kişinin suçlu olduğu kanıtlanana kadar masum olduğunu belirten bir prensiptir. Bu ilke, adil yargılamanın önemli bir parçasıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında “*Bir suçla suçlanan herkes, suçluluğu yasal olarak kanıtlanana kadar masum sayılır*” hükmünü içermektedir.

Ceza yargılamasında kişiler soruşturma aşamasında şüpheli olarak kabul edilir. Kovuşturma aşamasında ise sanık olarak adlandırılırlar. Ancak kişinin suçlu olduğuna dair kesin bir karar verilmeden önce bu durumda olduğunu kabul etmek doğru değildir. Bu süreçte, idarelerin işlem tesis ederken hukuka ve adalet ilkesine uygun davranmaları önemlidir.

Anayasa'nın 38. maddesi, “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz*” ilkesini belirtmektedir. Bu nedenle, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması sadece devam eden soruşturma veya kovuşturma dosyaları nedeniyle gerçekleştirilemez. Bu durum, masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkının ihlalini oluşturur.¹⁶⁶ Lekelenmeme hakkı, Anayasamızın 38. maddesinin 4. fıkrası “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*” dayandığı gibi İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. maddesinin 2. fıkrasında “*2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.*” şeklinde yer alan Adil Yargılanma Hakkına dayanmaktadır. Lekelenmeme hakkı masumiyet karinesi ile çok yakından bağlantılıdır ancak ayrı ve özel bir haktır. Bu hak, kişinin toplumsal saygınlığının zedelenmemesini sağlayarak insan haysiyetinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Lekelenmeme hakkının tanınması, insan haklarının ve bu kapsamda insan onuruna saygının kabul edilmesine ve benimsenmiş olmasına dayanır. Nihayetinde lekelenmeme hakkının tanımı yapılacak olunursa; suç şüphesi nedeniyle hakkında soruşturma ya da kovuşturma yürütülen kişinin bu işlemlerden dolayı onur, şeref ve haysiyetinin zarar görmemesi, toplum içindeki saygınlığının zedelenmemesi, hakkında henüz kesin hüküm verilmemiş kişinin masumiyetine zarar verecek, kişiyi toplum nezdinde mahkûm edecek nitelikte her türlü yayından kaçınma olarak tanımlanabilir.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Anayasa Mahkemesi, (Mustafa Demirkol, B. No: 2019/24253, 8/2/2024); Anayasa Mahkemesi, (A.A. B.No: 2019/25041, 14/9/2021) (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7256>) (Erişim Tarihi:14.08.2024)

¹⁶⁷ KARA, Eyüp: “*Lekelenmeme Hakkı*”, Adalet Dergisi, S. 43, 2012, s.188

Ayrıca, şüpheden sanık yararlanır ilkesi de dikkate alınmalıdır. Bu ilkeye göre, suçun kesin olarak ispatlanamadığı durumlarda sanık lehine yorum yapılmalı ve sanık hakkında şüpheden sanık yararlanır ilkesi uygulanarak beraat kararı verilmelidir.¹⁶⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun kararı da bu ilkeyi vurgulamaktadır; cezalandırma için yüzde yüzlük bir kesinlik aranmaktadır ve en ufak bir şüphenin dahi sanık lehine yorumlanması gerekmektedir.¹⁶⁹ Hal böyle iken hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan kişiler

¹⁶⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu madde 223/2-e “(2) Beraat kararı;

- a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,
 - b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,
 - c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,
 - d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,
 - e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,
- Hallerinde verilir.”

¹⁶⁹ Yargıtay CGK 2017/1173 E., 2019/674 K. sayılı, 26.11.2019 tarihli kararı: “Sanığın mahkûm edilmesi için, hâkim iddianın sabit olduğu konusunda kanaate varmalıdır. Aksi halde beraat kararı verilir. Dolayısıyla, beraat için suçsuzluğun sabit olması gerekmez; suçluluğun sabit olmaması yeterlidir. CMK 223-2-e maddesindeki 'sanığın suçu işlediğinin sabit olmaması' şeklinde ifade edilen, aynı zamanda şüpheden sanık yararlanır ilkesinin de bir yansıması olan bu düzenleme, söz konusu hususa işaret etmektedir. 'Şüpheden sanık yararlanır' ilkesi, ceza yargılaması hukukunda geçerli olan ve mevzuatımızda yazılı olarak hükme bağlanmamış bulunan bir ispat kuralıdır. Ancak bugün için öğretide ve uygulamada tartışmasız kabul edilmiş bir ilkedir. Şüpheyi aşma yükümlülüğünün dayandığı esas temel, masumiyet karinesidir ki AİHS'in 6/2 ve Anayasa'nın 38/4. maddesinde yerini almıştır. Şüpheden sanığın yararlandırılmasının felsefi temelleri Romalıların 'bir masum mahkûm edileceğine birkaç suçlu cezasız kalsın' özdeyişine kadar götürülebilir. Bu ilke, masumiyet karinesinin bir sonucu olarak görülebileceği gibi, karinenin bir unsuru olarak da görülebilir. Buna göre, bir suç işlediği iddiasıyla yargılanan kimse hakkında mahkûmiyet kararının verilebilmesi için, o kimsenin o suçu işlediğinin yüzde 100 oranında kesin olması, ispatlanmış bulunması gerekir. Bu noktadaki yüzde 1'lik şüphe dahi, sanığın beraat etmesine yol açar. Basit bir suç işleme şüphesiyle başlayan ceza muhakemesi, bu şüphenin yenilmesiyle sona erecektir. Bu süreç içerisinde birçok muhakeme işlemi yapılmaktadır. Yapılan ceza muhakemesinin sonunda belliliğe, örneğin fiilin sanık tarafından işlendiğinin veya işlenmediğinin sabit olduğu sonucuna varılmaması durumunda sanığın mahkûm edilemeyeceğini ifade eden ilkeye de şüpheden sanık yararlanır ilkesi denilmektedir. Böylece masum bir kimsenin cezalandırılmasındansa, suçlu bir kimsenin serbest bırakılması daha üstün tutulmaktadır. Başka bir anlatımla masumluk karinesidir. Jüri sisteminin bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde jürinin tek görevi, sanığın suçu işleyip işlemediği konusunda, yani ispat hususunda karar vermektir. Jüri 12 üyeden oluşmaktadır ve bir kimsenin suçu işlediğine karar verilebilmesi için 12 üyeden, 12'inin de sanığın suçu işlediğine kanaat getirmesi gerekir. 10 üye sanığın suçu işlediği; ancak bir üye işlemediği yönünde oy kullandığı takdirde, sanığın beraatına karar verilir. Bu örnek, şüphenin yüzde 100 oranında yenilmemesi dolayısıyla, sanığın beraatına karar verilmesi gerektiğini göstermektedir.”; Yargıtay CGK E.2013/9-241, K.2013/293 sayılı, 11.06.2013 tarihli kararı “Amacı somut olayda maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden kurmak olan ceza muhakemesinin en önemli ve evrensel ilkelerinden birisi de öğretide ve uygulamada; "suçsuzluk" ya da "masumiyet karinesi" olarak adlandırılan kuralın uzantısı olan, Latince; "in dubio pro reo" olarak ifade edilen "şüpheden sanık yararlanır" ilkesidir. Bu ilkenin özü, ceza davasında sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir soruna ilişkin şüphenin, mutlaka sanık yararına değerlendirilmesidir. Oldukça geniş bir uygulama alanı bulunan bu kural, dava konusu suçun işlenip işlenmediği, işlenmişse sanık tarafından işlenip işlenmediği ve gerçekleştirilme biçimi konusunda şüphe belirmesi halinde de geçerlidir. Sanığın bir suçtan cezalandırılmasına karar verilebilmesinin temel şartı, suçun hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak bir kesinlikle ispat edilebilmesidir. Gerçekleşme şekli şüpheli veya tam olarak aydınlatılmamış olay ve iddialar sanık aleyhine yorumlanarak mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Ceza mahkûmiyeti, toplanan

güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda doğrudan olumsuz bir değerlendirme sonucu ile karşılaşmamalıdır.

Anayasa Mahkemesi, suçsuzluk karinesi bağlamında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına bakışını genellikle bireylerin masumiyetini koruma ve hukukun üstünlüğünü sağlama üzerine kurar. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının suçsuzluk karinesi ile sınırlı bir şekilde bağdaştığını kabul etmektedir. Mahkeme, bu uygulamanın keyfi uygulamalara yol açmaması, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlamaması ve masumiyet karinesini ihlal etmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁷⁰

3.1.5. Suçların ve Cezaların Şahsiliği İlkesi

Cezaların kişiselliği ilkesi, Anayasanın 38. maddesinin 7. fıkrasında “*Ceza sorumluluğu şahsidir.*” ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 20. maddesinin 1. fıkrasında “*Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.*” belirtildiği üzere birinin suçlanmadığı bir suç nedeniyle cezalandırılmamasıdır ve başka bir kişinin eylemlerinden sorumlu tutulmamasını içerir.¹⁷¹ 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu’nun 3’üncü maddesi ve Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 7’nci maddesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının sadece istihdam edilecek kişi bakımından yapılacağını açıkça belirtir. Bu kanun ve yönetmelik hükümleri net ve yoruma açık değildir. Dolayısıyla, bu hükümleri genişleterek uygulamak, yetkiyi usul ve yasaya aykırı bir şekilde kullanmaktır.

Suçların ve cezaların şahsiliği ilkesinin bazı önemli unsurları şunlardır: Ceza, yalnızca fiili işleyen kişiye verilebilir. Bir kişinin aile üyelerinin veya yakınlarının işlediği suçlardan dolayı sorumlu tutulması kabul edilemez. Geçmişte işlenen bir suçtan dolayı

delillerin bir kısmına dayanılıp, diğer bir kısmı gözardı edilerek ulaşılan kanaate değil kesin ve açık bir ispata dayanmalı ve bu ispat, hiçbir şüphe veya başka türlü oluşa imkan vermeyecek açıklıkta olmalıdır. Yüksek de olsa ihtimale dayanarak sanığın mahkumiyetine karar vermek, ceza muhakemesinin en önemli amacı olan gerçeğe ulaşmadan hüküm kurmak anlamına gelecektir.”

¹⁷⁰ Anayasa Mahkemesi, (Mustafa Demirkol, B. No: 2019/24253, 8/2/2024); Anayasa Mahkemesi, (A.A. B.No: 2019/25041, 14/9/2021); Anayasa Mahkemesi, (Barış BAŞ, B. No: 2016/14253, 2/7/2020); Anayasa Mahkemesi, (Abdulaziz Gökalp, B. No: 2018/23214, 25/2/2021)

¹⁷¹ Anayasa Mahkemesi, ND 28/22, 6.7.2022 tarihli kararı “Cezaların şahsiliğinde amaç, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Diğer bir ifadeyle kimsenin başka birinin icra ettiği fiil nedeniyle sorumlulukla karşılaşmamasıdır.”

verilen cezanın, kişinin güncel durumu ile bağlantılı olması gerekir. Ceza, suçun ağırlığı ile orantılı olmalıdır. Kişinin masumiyet karinesi korunmalıdır.

Anayasa Mahkemesi kararlarına göre, suçların ve cezaların şahsiliği ilkesi, bir kişinin suçlanmadığı bir suç nedeniyle cezalandırılmamasını ve başka bir kişinin eylemlerinden sorumlu tutulmamasını içerir. Bu ilke, Anayasa'nın birçok farklı hükmü ile uyum içinde ele alınır ve cezalandırma sürecinde adaletin sağlanmasını temin eder. Özellikle, Anayasa'nın 38. maddesi suçluluğun hükmen sabit oluncaya kadar kimseyi suçlu sayılmayacağını belirtir. Bu ilke, cezaların kişiselliği anlamına gelir ve bir kişinin suç işlemesi durumunda, cezanın yalnızca o kişiye uygulanabileceğini ifade eder. Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararları, suçların ve cezaların kişiselliği ilkesinin önemini vurgular.

Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi kararlarına göre suçların ve cezaların kişiselliği ilkesi, cezalandırmanın yalnızca suç işleyen kişiye yöneltilmesini ve cezanın yasal dayanağının net ve erişilebilir olmasını sağlayarak adaletin sağlanmasını temin eder. Bu ilke, hukuk devleti prensiplerinin korunması ve keyfi uygulamaların önlenmesi açısından büyük öneme sahiptir.

3.2. UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN TARTIŞMALAR

Belirli kurumlar ve pozisyonlar için yapılan araştırma ve değerlendirmelerin, görevin niteliği ve önemi dikkate alındığında tartışmasız bir gereklilik olduğu kabul edilir. Ancak, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılırken elde edilen bilgilerin somut, güvenilir ve doğrulanabilir olması esastır. Bu kanaatlerin spekülasyonlara veya önyargılara dayanmaması ve farklı kaynaklardan gelen bilgi ve kanıtlarla desteklenmesi önemlidir. Ayrıca, bu inceleme ve değerlendirmelerin hukuki açıdan denetlenebilir olması, bir hukuk devletinin gerekliliğidir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması raporunun değerlendirilmesinde, raporda belirtilen tespitler ile ilgili görev arasında uygun bir ilişki bulunmalıdır. Kişiye isnat edilen eylem ile görevi arasında bir bağlantı olmalıdır ve bu durum, kişinin görevini yerine getirip getiremeyeceğini göstermelidir¹⁷². Aksi

¹⁷² KILINÇ, *Kamu Hizmetlerinde Bir İstihdam Biçimi Olarak Sözleşmeli Personel Uygulaması*, s.172.

takdirde, haksız isnatlara maruz kalan kişilerin önemli hak kayıpları yaşayabileceği açıktır.

Arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlandırılan kişilere yapılan tebligatta; atama işleminin yapılmadığı, arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırıldığı bu işleme karşı idari yargıda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7'nci maddesi gereğince 60 gün içerisinde dava açabilecekleri bildirilmektedir. Kişilere arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının neden, hangi sebeple olumsuz sonuçlandırıldığına bilgisi verilmemektedir. Kişilerin daha sonra Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi – CİMER üzerinden ya da doğrudan kuruma yaptıkları yazılı başvurularla gerekçe öğrenme talepleri de güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinin gizli yapıldığı, bu çerçevede toplanan verilerin de gizli olduğu belirtilerek talepleri reddedilmektedir.

Halbuki 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 8'inci maddesinin 1'inci fıkrasında "*Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kişinin istihbari faaliyetlere konu olmayan kendisiyle ilgili kişisel verileri hakkında bilgilendirilmesi, bu verilere erişmesi, bunların düzeltilmesi ve silinmesi taleplerine ilişkin tedbirler alınır.*" düzenlemesi ile kişinin hakkındaki istihbari faaliyete konu olmayan bilgileri alabileceği ve bunların düzeltilmesi ya da silinmesini isteyebileceği belirtilmiştir. İdarelerin bu uygulaması sonunda kişiler arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının neden olumsuz geldiğini ancak açtıkları iptal davasında idarenin savunmaya cevabı ile dava dosyasına gizli zarf içerisinde sunulan bilgi notunu bizzat kendileri ya da avukatları mahkemeye giderek inceleyebilmektedirler.

Takdir yetkisi, idarenin, kanunların kendisine tanıdığı çerçevede, somut olaylara ilişkin olarak karar alma veya almama ya da birden fazla karar arasında seçim yapma imkanınıdır. Bu imkân, idarenin kamu yararını gözeterek ve hukuka uygun bir şekilde karar vermesini sağlar¹⁷³. Anayasa hukuku açısından takdir yetkisi, idarenin kanun koyucu tarafından yetkilendirilmesi ile sınırlıdır. İdarenin, kanunların açıkça yasakladığı bir konuda takdir

¹⁷³ AKYILMAZ vd. s.141,

yetkisi kullanamaz. Ayrıca, takdir yetkisinin kullanımı keyfi olamaz, hukuka ve kamu yararına uygun olmalıdır¹⁷⁴. İdare hukuku açısından takdir yetkisi ise idarenin, kanunların belirlediği sınırlar içinde, olayların özelliğine göre uygun kararı seçme yeteneğidir. Bu yetenek, idarenin her somut olaya en uygun çözümü bulmasını sağlar¹⁷⁵.

İdare, takdir yetkisini kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun kullanmalıdır. Danıştay, takdir yetkisinin hukuka uygun kullanılıp kullanılmadığını “hizmet gerekleri”, “kamu yararı” veya “hizmet gerekleri ve kamu yararı” esaslarına uygunluk açısından belirlemektedir. Takdir yetkisi özellikle hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişi hakkında tesis edilen işlemde önem arz etmektedir¹⁷⁶.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ülkelerin milli güvenliğin korunması amacını gerçekleştirmede sahip oldukları takdir yetkisinin geniş olduğunu kabul etmektedir. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin milli güvenliği korumak için yetkilendirilmiş ulusal makamlarına, öncelikle bireyler hakkında bilgi toplama ve kamuoyuna açık olmayan kayıtlar tutma yetkisini tanıdığını, ikincil olarak da milli güvenlik bakımından kritik pozisyonlarda çalışmak isteyen adayların bu pozisyonlar için uygunluğunu değerlendirirken bu bilgilerin doğru şekilde takdir edilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir¹⁷⁷.

Değerlendirme komisyonunun takdir yetkisi hizmet gerekleri ve kamu yararı çerçevesinde hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan personelin, toplanan bilgiler ışığında “güvenilir” olup olmadığına karar vermesine ilişkindir. Değerlendirme komisyonu takdir yetkisini kullanırken; takdir yetkisini kullanırken kanunların öngördüğü çerçeveyi aşmamalı, güvenilirlik ya da güvenilmezlik kararını somut delillere dayandırmalı ve bu delilleri gerekçelendirmeli, orantılılık ilkesine uymalı ve aldığı karar, kişinin temel hak ve özgürlüklerini en az şekilde kısıtlamalı, eşitlik ilkesine uymalı ve benzer durumlarda benzer kararlar vermeli ve son olarak doğruluk ve dürüstlük

¹⁷⁴ GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku Cilt – II, 3. Baskı, Ekin, Bursa, 2019, s. 1059-1093.

¹⁷⁵ KARATEPE, Şükrü: “İdarenin Takdir Yetkisi”, İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi, Yıl:63, Sayı:392, 1991, s.71-72.

¹⁷⁶ Danıştay 12. Dairesi, E.1995/7836 K.1997/846 sayılı, 8.4.1997 tarihli kararı.

¹⁷⁷ AİHM, (Leander/İsveç, B.No: 9248/81, 26/3/1987, § 59), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57519%22%7D>, (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

kurallarına uymalıdır. Çalışma hakkı, kamu hizmetine girme hakkı gibi haklar anayasal güvence altına alınmış olan haklardır. Bu çerçevede düşünüldüğünde kanun koyucunun saymadığı suçlardan dolayı kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin kısıtlanması sonucunu doğuracak işlem tesis edilirken oldukça dikkatli olunmalıdır.

Kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına olumlu ya da olumsuz sonuçlandırılması kararını değerlendirme komisyonu vermektedir. Bu komisyonun karar verirken objektif davranması beklenmektedir. Ancak bazı hallerde kişi hakkında bir soruşturma ya da kovuşturmanın olması, kanun maddesindeki hükmün dışına çıkarak aile yakınlarından biri hakkında bir pürüzün olumsuz sonuç gerekçesi olarak sunulması gibi hallerde takdir yetkisi usul ve yasaya aykırı olarak kullanılmaktadır. Örneğin kişinin bir ceza soruşturmasının ya da kovuşturmasının olması halinde değerlendirme komisyonu bu dosyanın akıbetiyle ilgilenmemekte ya da kanunda düzenlendiği şekliyle olgusal verilerle değerlendirmemektedir. Soruşturma ya da kovuşturma hangi aşamada, kişi hakkında verilen bir mahkûmiyet hükmü var mı ya da yok mu, varsa bu mahkûmiyet hükmü kesinleşmiş mi yoksa istinaf ya da temyiz aşamasında mı bunlar araştırılmamaktadır. Kişi hakkında olumsuz intibaya sebebiyet verecek bir bilgi ya da belgeye ulaşıldığında kişi doğrudan hükümlü gibi değerlendirilerek işlem tesis edilmekte ve bu durum masumiyet karnesi ile lekelenmeme hakkının ihlaline sebebiyet vermektedir.

Uygulamada ortaya çıkan sorunlar alt başlıklar halinde ileride incelenecektir ancak burada güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konulu davalarda son dönemde karşılaşılan ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin yerleşik uygulaması haline gelen bir husus üzerinde durulacaktır. İdari yargı merciince dava konusu işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve amaç bakımından hukuka uygunluğunun denetiminin yapılacağı 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu denetim yapılırken resen araştırma ilkesi gereğince mahkemenin gerekli araştırmaları yapacağı açıktır. Nitekim yine aynı kanunun 20'nci maddesinde *"(...) bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler."* düzenlemesi mevcuttur. Peki bu incelemenin sınırı ne olacaktır? 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve

Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik çerçevesinde idareye dahi tanınmayan yetkilerle mi inceleme yapacaktır? Güvenlik soruşturması ile arşiv araştırmasının kapsamı farklıdır. Arşiv araştırması dar kapsamlı iken güvenlik soruşturması ise geniş kapsamlıdır. Resen araştırma ilkesi gereğince idari yargıcın; keşif yapması, bilirkişi incelemesi yaptırması doğal karşılanmaktadır. İşleme dayanak bilgi ve belgeleri davalı idareden ya da dava dışı idarelerden istemesi de normaldir ancak davada konusu geçmeyen ya da geçse dahi o konuda bilgi ve belge bulunurken dava dışı kişi hakkında araştırma ve soruşturma yetkisi bulunmayan kurumlara müzekkere yazarak araştırma yapılmasını ve bunun sonucunda düzenlenecek bilgi ve belgeleri istemesi oldukça yenidir.

15 Temmuz 2016 sonrasında gerçekleşen KHK ile kamu görevinden çıkarmalar sonrasında özel yetki ile kurulan idare mahkemeleri nezdinde açılan iptal davalarında kişiler hakkında ilk derece mahkemelerinde ayrıntılı araştırma yapılması gerektiğine dair Danıştay 5. Dairesi ile Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. ve 14. İdari Dava Dairesi'nce verilmiş kararlar mevcuttur¹⁷⁸. Dipnotta belirtilen karar incelendiğinde dava konusu idari

¹⁷⁸ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2022/2492E. 2022/1701K. sayılı 07.09.2022 tarihli kararı. “Olayda, Mahkemece öncelikle; davalı idarece dava dosyasına sunulan, davacı hakkında terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulu'nca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu yönünde değerlendirme yapılmasına dayanak teşkil eden tespitlerin somutlaştırılmak suretiyle değerlendirilmesi, gerek görülmesi halinde yeniden sorulması, öte yandan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca uyuşmazlığın çözümü için; Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı'ndan; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait örgüt içi iletişim programı (ByLock) kullandığına ya da ankesörlü telefon görüşme kaydı bulunduğuna ilişkin tespit olup olmadığının sorulmasına, var ise tespitlere ilişkin belge ve raporların, (mahiyetleri ve kullanım bilgileri yer alacak şekilde) FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında var ise davacının adının geçtiği ifade tutanaklarının, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndan; davacının, müflis Asya Katılım Bankası AŞ'de katılım ya da cari hesabının bulunup bulunmadığının sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, hesap no, hesap açılma tarihi, işlem tarihleri, işlemlerin mahiyeti, tutarı yer alacak şekilde) Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait özel öğretim kurum ve kuruluşlarına ilişkin eğitim kaydı ile özel öğrenci yurtları vb. ilişkin kayıt bilgileri (istihbari olanlar dâhil) olup olmadığı sorularak var ise tespitine ilişkin belge ve raporların, İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan dernek ya da sendika/federasyon/konfederasyonlarda yönetim/denetim/genel kurul üyelik/aidat bilgisi olup olmadığı sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde) Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulundan (MASAK); davacının FETÖ/PDY terör örgütü ile ilişkili gerçek (sivil imamlar vb) veya tüzel (Kimse Yok Mu Derneği vb) kişilere bağış ya da para transferinin olup olmadığının sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, dernek/vakıf, miktar ve tarih yer alacak şekilde) Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden; davacının FETÖ/PDY terör örgütüne ait olduğu gerekçesiyle kapatılan vakıflarda üyeliği ya da mütevelli heyeti üyeliği olup olmadığı sorularak var ise ilgili belge ve raporların, (şahıs, tarih aralığı ve ilgili kuruluş yer alacak şekilde) Krea İçerik Hizmetleri ve Prodüksiyon Anonim Şirketi'nden; davacının Digtürk aboneliğinin bulunup bulunmadığı, aboneliği bulunuyorsa bu aboneliği iptal ettirip ettirmediği, iptal

işlemin hukuka uygunluğu denetlenirken yargı merciince geniş bir araştırılma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konulu polis ve askerler dışındaki kamu görevlisi olarak atanacak olan kişilerin ilk atama uyuşmazlıklarında Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi istinaf incelemesi yapmakla yetkilidir. Daire, 2024 yılına gelindiğinde daha önce vermiş olduğu kararların dışına çıkarak yukarıda izah edildiği şekilde OHAL dava dairelerince verilen kararlar gibi kararlar vererek ilk derece mahkemelerince verilen yürütmeyi durdurma ya da iptal kararlarını kaldırmaya başlamıştır¹⁷⁹. Anılan kararlardan birine örnek olarak dipnotta yer verilmiştir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile uygulama yönetmeliğinde güvenlik soruşturmasının kim tarafından ve ne şekilde yapılacağı net bir şekilde ortaya konmuştur. Örnek olayda bakanlığa atanacak olan özel güvenlik görevlisinin güvenlik soruşturmasının Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yapılması gerekmektedir nitekim işlemin tesis edilmesi sürecinde de bu şekilde gerçekleşmiştir. Ancak yukarıda ortaya konan bölge idare mahkemesi kararı sonrasında ilk derece

ettirmiş ise hangi tarihte iptal ettirdiği, var ise müşteri hizmetleri ile yapılan görüşmenin çözümü ve diğer bilgi ve belgelerin birer örneğinin istenilmesine" yönelik yapılacak ara kararı neticesinde davalı idare ile yukarıda anılan kurum ve kuruluşlarca gönderilecek bilgi ve belgeler davacıya tebliğ edilerek karşı beyanlarının da alınmasından sonra dosyada yer alan mevcut tespitlerle birlikte davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulu'nca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz yukarıda anılan değerlendirme yapılırken davacı hakkındaki ceza soruşturmasındaki ve varsa ceza kovuşturmasındaki (kesinleşmiş takipsizlik ya da beraat kararı ile sonuçlanmış olsa dahi) tespitlerin de irtibat ve iltisak noktasında göz önüne alınması gerekmektedir. Bu itibarla, belirtilen hususlarda araştırma yapılmaksızın, eksik incelemeyle dava konusu işlemin iptali ile davacının bu işlem nedeniyle mahrum kaldığı özlük ve parasal haklarının her birinin ödenmesi gereken tarihten itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesi yönünde verilen İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

¹⁷⁹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Y.D. İtiraz No:2024/719 sayılı 17.04.2024 tarihli kararı. Uyuşmazlıkta, davalı idarenin ekinde yer alan belgelerde, İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünde istihdam edilmek üzere davacının Emniyet Müdürlüğünce yapılan arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasında "şahsın KHK ile kapatılan Özel xxxxxx Temel Lisesinde 2015-2016 yıllarında eğitim kaydının bulunduğu" bildirildiğinden Değerlendirme Komisyonunun 18.01.2024 tarihli 3 sayılı kararı ile olumsuz değerlendirilerek koruma ve güvenlik görevlisi kadrosuna atanmasının uygun görülmediği görülmektedir. Davacı hakkındaki istihbari bilgi nazara alınarak, İdare Mahkemesince söz konusu bilgiye yönelik gerekli ara kararlar yapılmaksızın yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda; davacı hakkında yürüteceği görevin önem ve özelliğine binaen, güvenlik soruşturması sonunda elde edilen istihbari bilgide nazara alınarak, FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile irtibat veya iltisaklı olup olmadığına ilişkin gerekli yerlere ara kararlar yapılmak ve gelen cevabi yazılardaki bilgi ve belgeler değerlendirilmek suretiyle davacının yürütmenin durdurulması istemi hakkında bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile verilen yürütmenin durdurulmasına dair kararda hukuki isabet bulunmamaktadır. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

mahkemesince kurulan ara kararda; Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı'ndan davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütü üyesi olduğu veya anılan terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu yönünde herhangi bir istihbari bilgi bulunup bulunmadığının sorulmasına, bu yönde açık veya gizli kaynak bilgisi mevcut ise buna ilişkin tüm bilgi ve belgelerin bağlı birimlerinden temin edilerek gönderilmesi istenmiştir. Mahkemenin bu ara kararı ile 7315 sayılı Kanun ile getirilen güvenceleri vatandaş aleyhine kaldırdığı kanaatindeyiz. Güvenlik soruşturması sürecinde görevi ve sorumluluğu olmayan kurumdan neden kişi hakkında bilgi ve belge istenmektedir? Ayrıca Mahkeme; Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı'ndan, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndan, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nden, Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu'ndan (MASAK), İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nden, Ankara Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden, Krea İçerik Hizmetleri ve Prodüksiyon Anonim Şirketi'nden davacı hakkında ellerinde bulunan bilgi ve belgeleri istemiştir¹⁸⁰.

Bir başka vakada ise Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan Mali Hizmetler Uzman Yardımcılığı Özel Yarışma sınavı sonucunda başarılı olması üzerine, ÖSYM tarafından 12/07/2023 tarihinde açıklanan yerleştirme sonuçlarına göre Uzman Yardımcısı olarak Sağlık Bakanlığı'na ataması yapıldığı, hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan bahisle atama işleminin iptaline ilişkin Sağlık Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün işlemin davacıya tebliği üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle açılan davada ilk derece mahkemesi yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir¹⁸¹. Ancak, davalı idarece yapılan itiraz sonucunda yukarıda belirtilen aynı gerekçe ile istinaf merciince yürütmenin durdurulması kararının kaldırılmasına karar verilmiştir¹⁸². Bölge idare mahkemesinin kararı çerçevesinde bir önceki vakadaki mercilere ilk derece mahkemesince ara karar kurularak müzekkere

¹⁸⁰ Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2024/355Esas sayılı 08.05.2024 tarihli ara kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁸¹ Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33 Esas sayılı 29.02.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁸² Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Y.D. İtiraz No:2024/632 sayılı 27.03.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

yazılmış, kişi hakkındaki bilgi ve belgeler talep edilmiştir¹⁸³. İstinaf merciince verilen YD İtiraz Kaldırma kararı ile ilk derece mahkemesince kurulan ara kararların açıkça hukuka aykırı olduğu kanaatindeyiz. Her iki mahkeme tarafından öncelikle kişinin hukuki statüsünün doğru değerlendirilemediği ortadadır. Öncelikle davacı kişi, güvenlik soruşturması müessesesine tabi değildir. Kişi hakkında yalnızca arşiv araştırmasının yapılması gerekmektedir. Hem kanunda hem de yönetmelikte mali hizmetler uzman yardımcılığı kadrosu güvenlik soruşturması yapılması gereken kişiler kapsamında tahdidi olarak sayılan birimlerden olmadığı gibi “gizli” gizlilik dereceli sayılan; teftiş ve denetim birimleri, personel birimleri, bilgi işlem birimleri ve özel kalem müdürlükleri içerisinde de yer almamaktadır. Hal böyle iken Millî İstihbarat Teşkilâtı başta olmak üzere sayılan bunca kuruma müzekkere yazılarak bilgi ve belge toplanmasının hukuki dayanağı ne olacaktır? Kanun koyucunun arşiv araştırması ile güvenlik soruşturmasını ayırmasının gayesi nedir? Yargılamada gerçekleşen bu uygulama ile her iki müessese arasındaki ayırım fiili olarak ortadan kalkmış bulunmaktadır. Nitekim istinaf mahkemesinin kaldırma kararı sonrası ilk derece mahkemesinin ara kararları uyarınca yapılan araştırma ve inceleme sonucunda Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33 Esas sayılı 11/07/2024 tarihli kararı ile aynı kişi hakkında yeniden yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ve mezkûr karar Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin Y.D İtiraz No: 2024/1691 sayılı, 06/08/2024 tarihli kararı ile kesinleşmiştir.¹⁸⁴

Öte yandan 2577 İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 27’nci maddesinin 2’nci fıkrasında yürütmenin durdurulması müessesesi şu şekilde düzenlenmiştir: “*Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telifsi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler.*” Yürütmeyi durdurma müessesesi işlemin açıkça hukuka aykırı olması ile diğer şartların oluşması halinde idari yargı merciince verilmesi gereken bir karardır. Ancak son dönemde yukarıda izah edildiği şekilde gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda verilecek olan yürütmenin durdurulması

¹⁸³ Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33 Esas sayılı 25.04.2024 tarihli ara kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

¹⁸⁴ Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33 Esas sayılı 11/07/2024 tarihli kararı ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin Y.D İtiraz No: 2024/1691 sayılı, 06/08/2024 tarihli kararı ile kesinleşmiştir. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

kararı müessesenin ruhuna ve amacına aykırılık teşkil etmektedir. Yapılan araştırma ile idari yargı mercii konunun esasına girmiş olacaktır. Halbuki yürütmeyi durdurma kararı ilk bakışta eldeki bilgi ve belgeler üzerinden açıkça bir hukuka aykırılığın mevcut olması halinde verilmelidir. Yapılan araştırma yargılamayı uzatacağı için kanun koyucunun muradı da gerçekleşmeyecektir. Eğer mahkemece ilk bakışta hukuka aykırılık gözüküyorsa ya da telafisi mümkün olmayan zarar olarak işlem sonucunu değerlendirmiyorsa yürütmenin durdurulması hakkında ret kararı vermelidir. Resen araştırma ilkesi gereğince araştırma yapacaksa yürütmenin durdurulması hakkında karar verdikten sonra işin esası hakkında incelemelerini yapmalıdır.

Ana bölüm başlığı altında son dönemde gerçekleşen bu yeni uygulamaya eleştirilerimizi dile getirmeye çalıştık. Alt bölüm ve başlıklar altında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda uygulamada sıklıkla karşılaşılan sorunlar ve tartışmalar üzerinde yargı kararları çerçevesinde durulacaktır.

3.2.1. Devlet Memurları Kanunu'nda Sayılan Suçların Etkisi

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinde devlet memurluğuna girişteki genel ve özel şartlar düzenlenmiştir. Buna göre düzenleme şu şekildedir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır:

A) Genel şartlar:

- 1. Türk Vatandaşı olmak,*
- 2. Bu Kanununun 40 ıncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,*
- 3. Bu Kanununun 41 inci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,*
- 4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,*
- 5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.*

6. Askerlik durumu itibariyle; a) Askerlikle ilgisi bulunmamak, b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak, c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53'üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak.

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 inci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

Yukarıda paylaşılmış olan maddenin 5'inci alt bendi incelendiğinde kanun koyucunun hangi suçlara karışan kişilerin veya azami süre bakımından hürriyeti bağlayıcı hapis cezası alan kişilerin memur olamayacağını açık ve net bir şekilde düzenlediği görülmektedir. Öte yandan cezası az ya da çok fark etmeksizin cezası ne olursa olsun bir mahkûmiyet sonucunu doğuran suçların tahdidi olarak sayılması, idareye takdir yetkisi bırakmaması oldukça önemlidir. Kanun kısıtlayıcı ve emredici bir düzenlemede bulunmuştur. Kanun koyucunun burada verilen cezanın miktarına bakmaksızın suç tipine odaklandığı görülmektedir¹⁸⁵.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde önemli bir kavram olarak karşımıza yüz kızartıcı suç çıkmaktadır. Yüz kızartıcı suç kavramı mevzuatımızda doğrudan tanımlanmamış olmakla birlikte hem çok yerde geçmekte hem de gündelik yaşamda sıkça kullanılmaktadır¹⁸⁶. Kavram daha çok yargı kararları ile şekillenerek uygulamadaki yerini almıştır. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 02/07/1996 tarih ve E:1996/3-144, K:1996/171 sayılı kararında, yüz kızartıcı suçun, yasalarda tanımlanmadığı ve tek tek sayılmadığı, toplumun yapısına göre zaman zaman değişikliğe uğrayan bu suçların tek tek sayılmasının olanaksız olduğu, "...gibi yüz kızartıcı suçlar" denildiğinden maddede sayılmamış olan diğer yüz kızartıcı suçların neler olduğunun yasaları uygulamakla görevli yargı organlarınca saptanacağı belirtilmiştir. 2010'lu yıllara gelinceye kadar geniş

¹⁸⁵ ŞEN, Ersan / BERKÜN, Beyza: *Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi ile Yasak Hakların İadesi Etkisi*, <https://sen.av.tr/tr/makale/adli-sicil-ve-arsiv-kaydinin-silinmesi-ile-yasak-haklarin-iadesi-etkisi> (Erişim Tarihi: 03.02.2024)

¹⁸⁶ Çalışmanın yazım sürecinde www.mevzuat.gov.tr üzerinden yapılan "yüz kızartıcı" aramasında ifadenin 22 kanun, 2 tüzük, 117 yönetmelik, 58 ana statü, 7 tebliğ içerisinde yer aldığı görülmüştür.

yorumlanan yüz kızartıcı suç kavramı 2010 sonrasına gelindiğinde kanunun tahdidi olarak saydığı suçlar için kullanılmaya başlandığı görülmektedir¹⁸⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin 14/02/2013 tarihli E.2011/63, K.2013/28 sayılı kararı¹⁸⁸ incelendiğinde yüz kızartıcı suçların belirlilik ilkesi ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gereğince kanunda açıkça sayılan suçlar dışında genişletilemeyeceği görülmektedir. Bu minvalde Anayasanın 76'ncı maddesinde sayılan *zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas* suçları dışındaki herhangi bir suç yüz kızartıcı suç kategorisine giremeyecektir. Nitekim Danıştay'ın birçok kararında Anayasa Mahkemesi'nin gerçekleştirmiş olduğu tanım çerçevesinde kararlar verilmiştir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12/11/2014 tarih ve E:2012/482, K:2014/3992 sayılı kararında, "*Burada yer verilen 'gibi yüz kızartıcı suçlar' ibaresindeki 'gibi' sözcüğü, yüz kızartıcı suç olarak anılan Kanun'da sayma yoluyla belirtilen 'Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla basit veya nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından birini ifade etmek üzere kullanılmıştır. Aksi yorumla, 'gibi' sözcüğünün, 'sayılanlara benzer suçları' ifade ettiğinin kabul edilmesi, Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrası ile 657 sayılı Kanununun 18. maddesi uyarınca memurların memurluklarının sona erdirilmesine ilişkin durumların bizzat kanunda düzenlenmesi gerektiğine ilişkin memur güvencesine aykırı olduğu gibi; idarelere, Kanunda gösterilen suçlar dışında benzer suçların yüz kızartıcı suç sayılması konusunda, ölçütleri belirsiz, geniş bir takdir yetkisi tanınması sonucunu da doğurabilecektir.*"

Devlet memurluğuna girişteki yüz kızartıcı suç kavramı ile yine 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125/E(g) maddesinde belirtilen ve devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren "Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketler" düzenlemesini birbirine karıştırmamak

¹⁸⁷ Danıştay Dergisi, Yıl: 2019, Sayı:150, s.113-117; Danıştay 5. Daire E:2016/49819, K:2018/16359 sayılı kararı.

¹⁸⁸ Anayasa Mahkemesi, E.2011/63 K.2013/28 sayılı 14/02/2013 tarihli kararı 31.12.2013 tarihli 28868 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2013/28>) (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

gerekmektedir. Disiplin hukuku bağlamında yüz kızartıcı hareket yukarıda izah edilen dar yorumun aksine Danıştay’ca daha geniş yorumlanmaktadır. Devlet memurluğuna giriş sürecinde kişinin aleyhine olmayan aynı zamanda ceza hukuku bakımından bir suç da oluşturmayan ve cezayı gerektirmeyen eylem kişi tarafından memuriyet statüsü içerisinde işlenmesi halinde devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirebilecektir¹⁸⁹.

Yüz kızartıcı suç kavramından başka benzer nitelikte bir kavram olarak “şeref ve haysiyeti kırıcı suç” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Şeref ve haysiyeti kırıcı suç şeklindeki düzenleme kişilerin ilk kez istihdam edilmesine dair süreç bakımından incelendiğinde 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi (..) Dair Kanun Hükmünde Kararname’nin 7’nci maddesinde işe alınacaklarda aranacak şartlar başlığı altında düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Düzenleme “(...) *affa uğramış olsalar bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamaları,*” şeklindedir. Yüz kızartıcı suç bağlamında yukarıda izah edilen açıklamalar şeref ve haysiyeti kırıcı suçlar içinde geçerli olacaktır.

Çalışmamızın esas araştırma konusu olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması perspektifinden konuya bakıldığında yüz kızartıcı suçlardan veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan hükümlü olan kişilerin devlet memuru olma şansı bulunmamaktadır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu genel kanun niteliğindedir. Bu kanun dışında özel kanunlarda yer alan farklı suçların işlenmesi, memuriyete engel olmak üzere cezaların üst sınırının farklı belirlenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının o kanun açısından önem arz etmiyor olması gibi düzenlemeler nedeniyle ilgili kişiler için güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci olumsuz sonuçlanacaktır. Örneğin; 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, 2802

¹⁸⁹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E.2021/2787 K.2021/2972 sayılı 09.12.2021 tarihli kararı, (<https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 23.02.2024)

sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu başta olmak üzere birtakım kanunlarda izah edildiği gibi özel düzenlemeler mevcuttur.

3.2.2. Bir Yıl ve Altında Hapis Cezası Alanların Durumu

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinde çokça yaşanan tartışmalardan birisi yukarıda sayılan suçlara karışmamakla birlikte aldıkları ceza da bir yıl ve üzeri olmayan kişilerin durumlarının ne olacağı hakkındadır. 657 sayılı kanuna bakıldığında kişinin devlet memuru olmasına engel bir durum bulunmamaktadır. Bir yıl altında verilen hapis cezalarının uygulamada hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına döndürüldüğü ve 5 yıllık denetim süresine tabi edilmesi sebebiyle de adli sicil kaydında yer almadığı görülmektedir. Öte yandan bir yıl ve altında verilen cezaların suçlarının da basit suçlar olarak değerlendirilebileceğimiz; hakaret, tehdit, basit yaralama gibi suçlar olduğu görülmektedir. Bu konudaki asıl tartışmamız hükmün açıklanmasının geri bırakılması başlığı altında yapılacaktır.

3.2.3. Bir Yıl ve Üzeri Hapis Cezalarının Etkisi

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinin (A) bendinin 5'inci alt bendinde “(...) *kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına (...) mahkûm olmamak*” düzenlemesi mevcuttur. Buna göre kişi, 1 yıl ve üzerinde hapis cezası mahkumiyeti aldığı takdirde memur olamayacaktır. Alınan cezadan suçun sadece kast unsuru önem arz etmektedir. Suç eğer kasten işlenmiş ise 1 yıl ve üzerinde hapis cezası alınmışsa ve bu durum adli sicil kaydı veya adli sicil arşiv kaydına işlenmişse kişinin memur olma şansı bulunmamaktadır. Taksirle işlenen suçlar düzenlemenin dışında kalmaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 22'nci maddesinin 2'nci fıkrasında taksir “*dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesi*” şeklinde tanımlanmıştır. Kast ise yine kanunun 21'inci maddesinde “*suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi*” olarak düzenlenmiştir.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde, adayın kasten işlediği suçlardan dolayı bir yıl ve üzeri hapis cezasına mahkûm olup olmadığı incelenecektir. Hapis cezasının ertelenmesi, Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen bir infaz yöntemidir. Bu durum, hükümlünün cezasını cezaevi dışında geçirmesine ve belirlenen denetim süresini başarıyla tamamladığında cezanın infaz edilmiş sayılmasına dayanmaktadır. Ancak, bu erteleme sürecinin memuriyet statüsü üzerindeki etkisi oldukça önemlidir ve çeşitli hukuki ve idari sonuçları bulunmaktadır.

Ertelenen hapis cezasının memuriyet statüsü üzerindeki etkisi, cezanın süresine ve suçun niteliğine bağlıdır. Bir yıl veya daha fazla süre için ertelenmiş bir hapis cezası, hükümlünün devlet memuru olmasını engeller ve varsa mevcut memuriyet durumu sona erdirilir. Ancak, cezanın süresi bir yılın altında ise ve memuriyetle ilgili engel teşkil eden bir suçtan kaynaklanmıyorsa, hükümlü memuriyet statüsüne devam edebilir. Ancak, cezanın infaz süresi boyunca, yani denetim süresi boyunca, hükümlü geçici olarak memuriyet görevinden uzaklaştırılabilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda sürekli hak yoksunluğu ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak bazı özel kanunlarda öngörülen sürekli hak yoksunluklarının hüküm ifade etmeye devam etmeleri nedeniyle, bu konuda tekrar bir düzenleme yapılması ihtiyacı ortaya çıkmış ve 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanunu ile 13/A maddesi eklenmek suretiyle özel kanunlarda düzenlenen bu hak yoksunluklarının ortadan kaldırılması için yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna başvurulması, eski ifadesiyle memnu hakların iadesi müessesesi getirilmiştir. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinde iade istemine konu hakkın, ceza mahkemelerinin Türk Ceza Kanunu'nun 53'üncü maddesi uyarınca mahkûmiyet kararına bağlı olarak yasakladığı haklar olmayıp; söz konusu mahkûmiyet kararı nedeniyle bazı özel kanunlardan (Devlet Memurları Kanunu, Avukatlık Kanunu, Noterlik Kanunu, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu gibi) kaynaklı kısıtlanan haklardır. Tahdidi olarak sayılan suçlar

dışında 1 yıl ve üzeri işlenen suçlar için memnu hak kararı alınması halinde kişilerin kamuda istihdam edilmesinin de böylelikle önü açılmış olacaktır¹⁹⁰.

Memnu hakların iadesi kararı, geleceğe dönük olarak hükümlünün ehliyetini geri kazandırır. Ancak, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun en son almış olduğu karar bağlamında tahdidi olarak sayılan suçlar açısından bu kararın devlet memurluğuna etkisi bulunmamaktadır¹⁹¹. Dolayısıyla, memnu hakların iadesi kararı, sayılan suçlar dışındaki suçlar için geleceğe dönük ehliyeti iade etse de devlet memurluğu için gerekli olan koşulların sağlanmasında tek başına yeterli değildir.

3.2.4. 18 Yaş Altında İşlenen Suçların Etkisi

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk; başka suretle ergin olsa bile henüz 18 yaşını doldurmamış kişi olarak kabul edilmektedir. Yaş küçüklüğü, kusur yeteneğini azaltan veya ortadan kaldıran ve bu açıdan çocuğun cezai ehliyetinin sınırlarını belirleyen bir nedendir. Çocuk yargılaması, suç işleyen çocuğu da koruyan bir anlayışa sahip olduğundan suç işlediği iddia edilen çocuk yargılama sürecinde "suça sürüklenen çocuk" olarak nitelenir.

12 yaşından küçük olanlar, 12-15 yaş arasında olanlar ve 15-18 yaş arasında olanlar olarak bir ayırım yapılmaktadır. 12 yaşından küçük çocukların işlediği suç nedeniyle cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. 12 yaşını tamamlamış olup da 15 yaşını tamamlamamış çocukların cezai ehliyeti olup olmadığı araştırma yapılarak tespit edilir. Kusur yeteneğinin incelenmesi ve Sosyal İnceleme Raporu (SİR) cezai sorumluluk bakımından önemlidir. 15-18 yaş grubundaki çocukların cezai ehliyeti tam olmakla birlikte belirlenen ceza üzerinden yaş küçüklüğü nedeniyle belli miktarda ceza indirim yapılmaktadır. Fiili işlediği sırada 18 yaşından küçük olan kişiler hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 53/1-a-b-c-d-e maddesindeki haklardan yoksun bırakılmasına karar verilmeyeceği görülmektedir.

¹⁹⁰ Danıştay 12. Daire, E.2017/1946 K.2021/917 sayılı 24.02.2021 tarihli kararı; Danıştay 8. Daire, E.2018/1413 K.2021/4731 sayılı 21.10.2021 tarihli kararı; Danıştay 12. Daire, E.2017/248 K.2021/967 sayılı 24.02.2021 tarihli kararı

¹⁹¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E.2019/3092 K.2021/2001 sayılı 25.10.2021 tarihli kararı, <https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 28.03.2024

20-30 Eylül 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde toplanan Çocuklar İçin Dünya Zirvesinde Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalamış, anılan sözleşme 27.01.1995 tarihinde yürürlüğe girerek Anayasa'nın 90. maddesine göre iç hukuk normu halini almıştır.

Söz konusu sözleşme kapsamında düzenlenen ve 15/7/2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe giren 5393 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile çocuğun bir suçu işlediği değil, bir suça sürüklendiği kabul edilmiştir. Bu yaklaşım, çocuğu suç işleyen bir suçlu olarak görmeyip, onun suça sürüklendiğini kabul ederek bir anlamda fail çocuğu da suçun mağduru konumunda kabul etmekte, doğal olarak da suça sürüklenen çocuğun cezalandırılmasını değil, korunmasını temel amaç olarak kabul etmektedir.

Çocuk adalet sisteminde verilecek tepkinin öncelikli amacı, suçun işlenmesinin önlenmesi veya mağdurun haklarının korunması değil, çocuğun içinde bulunduğu ortamdan çıkarılıp korunması, suç işlemeyi bir yaşam biçimi haline getirmesinin önlenmesi yani çocuğun iyileştirilmesidir.

18 yaş altında işlenen suçlara ilişkin adli sicil ve adli sicil arşiv kayıtlarına güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması çerçevesinde istihbarat veya kolluk birimlerince ulaşılmamasının Adli Sicil Kanunu çerçevesinde mümkün olmadığını daha önce izah etmiştik. Kanun koyucu, suç işleyen küçüklerin topluma kazandırılmasını amaçlamış, bu yüzden de küçüklerle ilgili sabıka kayıtlarının kullanılmayacağı, başka bir ifade ile küçüklerin sabıka kayıtları esas alınarak bir işlem tesis edilemeyeceği, bu kişilerin sabıka kayıtlarının ancak soruşturma ve kovuşturma kapsamında değerlendirilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılıkları hâkim ve mahkemelerce istenebileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak uygulamada kolluk ve istihbarat personeline bu kayıtlara bir şekilde ulaşıldığı ve kişilerin aleyhine işlemler tesis edilmiş olduğu görülmektedir.

1990 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği günümüz kanun ve yönetmeliğinin 18 yaş altındaki eylemlerin tahkikata konu olup olmaması hakkındaki düzenlemesi açısından bakıldığında oldukça ileri seviyededir. Yönetmeliğin 12'nci

maddesinin (D) fıkrasının 2'nci cümlesi şu şekildedir: “(...) *Güvenlik soruşturması, soruşturmanın yapıldığı tarihten geriye doğru en çok (10) yıllık bir geçmiş ve 18 yaşından sonraki yılları ihtiva eder.*”

Anayasa Mahkemesi, 18 yaş altındaki kişilerin adli sicil kayıtlarına ulaşılarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmalarının olumsuz sonuçlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olması sebebiyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği gerekçesi ile hak ihlali kararı vermektedir¹⁹².

Kara Kuvvetleri Komutanlığında muvazzaf astsubay adayı olarak görev yapmakta olan davacının 18 yaş altındayken işlemiş olduğu bir suç nedeniyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olmasına sebebiyle ilişkisinin kesilmesi işlemine karşı açılan davada ilk derece mahkemesi işlemi iptal etmiştir. Gerekçesi şu şekildedir:

“Dava konusu işlemin sebebi olan fiile ilişkin olarak yapılan yargılamada 28.10.1999 doğumlu olan davacının atılı suçların işlendiği 12.02.2012 tarihinde henüz 18 yaşını doldurmadığı, başka bir ifade ile çocuk olduğu ve yargılamanın suça sürüklenen çocuk (SSÇ) sıfatıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda; davacı hakkında tesis edilen işlemin, davalı idarece kullanılmaması gereken bir bilgiye, yani 18 yaşından küçükken işlediği suç nedeniyle hakkındaki soruşturmaya/kovuşturmaya dayandığı ve 18 yaşından küçükken işlenen bir suçtan dolayı sürekli bir kamu görevini üstlenmekten yoksun bırakılmayacağı dikkate alındığında, çocukların korunmasına dair uluslararası sözleşmeler ve yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri gereği davacının suça sürüklenen çocuk sıfatıyla yargılandığı davaya ilişkin karara dayalı olarak arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle adaylıkla ilişkisinin kesilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”¹⁹³

Danıştay, 18 yaş altında işlemiş olduğu suç nedeniyle öğretmen ataması güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılarak ataması yapılmayan

¹⁹²Anayasa Mahkemesi, (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/7256>, Erişim Tarihi: 17.12.2023)

¹⁹³ Ankara 13. İdare Mahkemesi, 2021/2198E. 2022/1092k. sayılı 12.05.2022 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/2034E. 2022/1939K. sayılı 28.09.2022 tarihli kararı ile onanmıştır. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

öğretmen hakkında bölge idare mahkemesinin verdiği iptal kararını onamıştır. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

“Davacının on sekiz yaşından küçükken işlediği, çocuğun basit cinsel istismarı suçundan dolayı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 103/1-(a) maddesi uyarınca, 18/03/2008 tarihinde "1 yıl, 3 ay" hapis cezası ile cezalandırılarak bu cezası ertelenen davacının suça ilişkin kaydın, 5352 sayılı Kanun'un 10. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hükme aykırı şekilde idari makamlara verilmiş olması karşısında, anılan Kanun hükmüne aykırı şekilde elde edilen bilgi ve belgelere dayalı olarak yapılan güvenlik soruşturması üzerine davacının atama şartlarını taşımadığından bahisle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle, davacının istinaf başvurusunun kabulüne, ...İdare Mahkemesince verilen ... günlü, E:..., K:...sayılı kararın kaldırılmasına, dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.¹⁹⁴”

Polis okulu öğrencisi olan ve 18 yaş altındayken Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kişi hakkında "Çocuğun Cinsel İstismarı" suçundan dolayı hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen, denetim süresi sonunda da hakkında düşme kararı verilen kişi hakkında Danıştay şu şekilde karar vermiştir:

“Davacı hakkında tesis edilen işlemin, Adli Sicil Kanunu'nun 10/3. maddesi gereğince davalı idareye verilmemesi ve idarece kullanılmaması gereken bir bilgiye, yani 18 yaşından küçükken işlediği suç nedeniyle hakkında verilen karara dayandığı ve 18 yaşından küçükken işlenen bir suçtan dolayı sürekli bir kamu görevini üstlenmekten yoksun bırakılamayacağı hususu dikkate alındığında, davalı idarece anılan Kanun hükmüne aykırı olarak ve Anayasanın 20. maddesinde yer alan özel hayata saygı hakkı ihlal edilmek suretiyle elde edilen arşiv kaydına dayanılarak tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.¹⁹⁵”

Sonuç olarak çocuğun üstün yararını güden yasama organına paralel olarak özel hayata saygı hakkı çerçevesinde de yargı mercilerince 18 yaş altında işlenen suçların güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu edilmemesi gerektiği görüşü hakimdir.

¹⁹⁴ Danıştay 2. Dairesi, E.2021/18125 K.2022/1110 sayılı 08.03.2022 tarihli kararı, <https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2023

¹⁹⁵ Danıştay 8. Dairesi, E.2019/4147 K.2022/854 sayılı, 15.02.2022 tarihli kararı, <https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2023

3.2.5. Devam Eden Soruşturma ve Kovuşturmaların Etkisi

Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin savcılık aşamasında devam eden soruşturması veya ceza mahkemelerinde devam eden kovuşturmasının olduğu tespit edilmiş olabilir. Bu halde idareler kişi hakkında herhangi bir hüküm verilip verilmediğine bakmadan, dosya içeriklerini incelemeyen takdir yetkisini objektif olarak kullanmayarak işlem tesis etmektedirler. Bu durum hakkaniyete aykırıdır. Her şeyden önce bir kişi hakkında devam eden soruşturma ve kovuşturmada henüz mahkûmiyet hükmü verilmemiştir. Mahkûmiyet hükmü verilse dahi hükmün kesin olmadığı hallerde kanun yolları açık olup istinaf, temyiz veya itiraz kanun yollarına başvurularak bir üst mahkemeden verilen kararın incelenmesi talep edilebilmektedir.

Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan ve olumsuz sonuçlanan kişinin soruşturma aşamasında bir dosyasının olması halinde kişi şüpheli konumundadır. Kovuşturma aşamasında bir dosyasının olması halinde ise sanık konumundadır. Bir kişinin belirli bir suçu işlemiş olabileceğine dair savcılık kanaati oluştuğunda o kişi şüpheli kabul edilir. Şüpheli kişi hakkında savcılık emrindeki kolluk güçleri (polis, jandarma vs.) tarafından soruşturma yapılır. Kişi hakkındaki iddianamenin mahkemece kabulü ile başka bir ifade ile kişi hakkında ceza davası açıldığında kişi sanık durumuna geçer. Sanık, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade eder.

Görüldüğü üzere gerek soruşturma aşamasında şüpheli konumda olunması gerekse de kovuşturma aşamasında sanık konumunda olunması kişinin suçlu olarak değerlendirilmemesini gerektirir. Zira kişi suç şüphesi altında yargılanmaktadır. Hakkında henüz bir karar verilmemiştir, suç işlediği sabit değildir. Anayasa'nın 38'inci maddesinde *“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.”* düzenlemesi mevcuttur. Normlar hiyerarşisinde kanunlardan üstte olan anayasa hükmünün doğrudan uygulanması gerekmektedir. Anayasaya aykırı hareket edilmesi düşünülemez.

Şüpheli veya sanığın suçsuzluğunu kanıtlama yükümlülüğü yoktur; suçluluğun kanıtlanması devlete aittir. Hiç kimse, kendi suçsuzluğunu ispat etmek zorunda değildir; ancak herkes, suçsuzluğunu kanıtlamak için çaba gösterme, yargılama sürecine katılma ve kanıt sunma hakkına sahiptir. Cumhuriyet savcısı, kolluk kuvvetleri, hâkim ve mahkeme, suçsuzluk karinesine saygı duymak ve kişilerin lekelenmeme hakkını titizlikle korumakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı ve hâkim/mahkeme, iddiayı kanıtlamakla sorumludur. Aynı şekilde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılacak olan kişiler hakkında bilgi ve belgelerin net olarak ortaya konarak işlem yapılması gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, masumiyet karinesini şöyle tanımlamaktadır: *“Masumiyet karinesi, adil bir yargılama için temel bir ilkedir. Bu ilke, bir mahkemenin üyelerinin, sanığın kendisine isnat edilen suçu işlemiş olduğu önyargısıyla hareket etmemelerini ve tarafsız bir şekilde davayı değerlendirmelerini sağlar. Masumiyet karinesi doğrultusunda, kanıt yükü savcılığın üzerindedir. Savcılık, sanığı suçlu olarak gösterebilmek için yeterli ve ikna edici delil sunmak zorundadır. Herhangi bir şüphe halinde ise bu durum sanığın lehine yorumlanır. Sanığın adil bir şekilde yargılanabilmesi için, kendisine karşı yürütülen davadan haberdar edilmesi ve savunmasını hazırlayabilmesi için gerekli imkanların sağlanması da önemlidir. Bu da savcılığın görevlerinden biridir.¹⁹⁶”*

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinin 2'nci fıkrası gereğince kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla ispatlanmadıkça, bir kimseye suçluymuş gibi muamele edilmesini yasaklamaktadır. Bu nedenle, kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla ispatlanmadıkça bir mahkeme veya bir idari makam tarafından bir kimsenin suçlu olduğuna veya kusurlu olduğuna ilişkin açıklama yapılması, suçsuzluk karinesini ihlal eder. Bu ihlal sadece ilgili kişinin kusurlu olduğunun açıklanmasıyla değil, aynı şekilde mahkeme veya kamu görevlilerinin o kişiyi suçlu gördüğünü açıklaması halinde de söz konusu olur. Bir kimsenin suç işlediğinin ifade edilmesiyle, bir suçtan dolayı şüpheli

¹⁹⁶ Case Of Barberà, Messegué And Jabardo V. Spain, (Application No. 10590/83), 06.12.1988, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57429%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

olduğunun söylenmesi birbirinden farklıdır ve o kişinin suçlu olduğunun kesin yargılarla ifade edilmesi, suçsuzluk karinesini ihlal eder.

Her bireyin suçlu olmadığı varsayılır. Bu ilke, masumiyet karinesi olarak bilinir ve hukukun temelini oluşturur. Masumiyet karinesi, lekelenmeme hakkını da beraberinde getirir. Lekelenmeme hakkı, suçsuz bir kişinin, yargılama ve soruşturma yoluyla lekelenmesine, itibarının zedelenmesine ve onurunun kırılmasına karşı korunması anlamına gelir. Suç şüphesi altında olmayan bir kişi hakkında soruşturma veya yargılama yapılamaz. Bu tür eylemler, lekelenmeme hakkının ihlalini oluşturur. Suçsuz bir insanın soruşturma veya kovuşturmayla maruz kalması, telafisi imkânsız zararlara yol açabilir. Kişinin itibarı zedelenebilir, sosyal çevresiyle ilişkileri bozulabilir ve psikolojik açıdan zarar görebilir. Görevliler, masumiyet karinesine ve lekelenmeme hakkına saygı göstererek hareket etmek zorundadır. Suç işlememiş bir kişiyi soruşturma veya kovuşturmayla tabi tutmak, görevi kötüye kullanma suçunu oluşturur.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun arşiv araştırmasını düzenleyen 4'üncü maddesinde devam eden soruşturma ve kovuşturmalar kapsamındaki olguların da araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'ne baktığımızda olgu kelimesi; *“birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç; vakıa, fenomen”* olarak açıklanmıştır¹⁹⁷. Yukarıda izah edilen açıklamalardan sonra kişi hakkında bir olgunun nasıl ortaya konacağı bir muamma olarak karşımıza çıkmaktadır. Olgu ortaya konulurken; soruşturma veya kovuşturmanın konusu, deliller, tanık beyanları, bilirkişi raporları, savcılık mütalaası ve mahkemenin ara kararı ile nihai kararı üzerinden inceleme yapılması beklenecektir. Ancak uygulamada bu denli detaylı ve hassas bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir.

İlk derece mahkemesince reddedilen dava istinaf incelemesinde kabul edilmiştir. Karar şu şekildedir:

“Piyade uzman onbaşı olarak görev yapmakta iken güvenlik soruşturması olumsuz olduğundan bahisle Kara Kuvvetleri Komutanlığının 26/04/2022 tarih ve 9996926 sayılı emri doğrultusunda Dağ ve Komando Tugay Komutanlığı Merkez Şube Müdürlüğü'nün

¹⁹⁷ Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

29/04/2022 tarih ve 10050500 sözleşmesinin feshine ilişkin işlemin iptaline karar verilmesi istemiyle görülmekte olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Bakılan davada; davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanak teşkil eden Gaziantep C. Başsavcılığı'nın 2021/29431 Soruşturma sayılı "çocuğun nitelikli cinsel istismarı, kişi hürriyetinden yoksun kılma" suçundan yürütülen soruşturma neticesi Gaziantep 12. Ağır Ceza Mahkemesi'nin E:2023/22 sayılı dosyasında kovuşturmanın halen derdest olduğu, henüz bir karar verilmediği görülmektedir. Bu durumda, 3269 sayılı Kanun'un 12/4-b maddesinde yer alan "mahkum olanlar" ifadesinin kesinleşmiş mahkumiyeti işaret ettiği, davacının sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin dava konusu işlemin tesis edildiği 29.04.2022 tarihi itibarıyla davacı hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunmadığı gibi hüküm kurulmasına yönelik bir kararın olmadığı da dikkate alındığında, sözleşmesi daha önce de feshedilerek yargı kararı ile iptal hükmü üzerine göreve başlatılan davacının, hakkında yürütülen adli soruşturma olduğundan bahisle güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlandırılarak sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.¹⁹⁸”

Özel güvenlik başvurusu yapan kişinin görevi yaptırmamak için direnme, hakaret ve kamu malına zarar verme suçlarından devam eden kovuşturmasının olması sebebiyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan kişi hakkında Danıştay şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur:

“Bu durumda, davacının ...Asliye Ceza Mahkemesinde devam eden yargılamasında “görevi yaptırmamak için direnme” suçundan yargılandığı fiilin, tek başına 5188 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendine göre özel güvenlik kimlik kartının iptalini gerektirdiği görülmekle birlikte; ceza yargılamasının amacının maddi gerçeğe ulaşmak olduğu, iddianamede yer alan fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğinin anılan ceza yargılaması sonucunda ortaya çıkacağı ve yargılamanın henüz derdest olduğu anlaşıldığından, davacının özel güvenlik görevlisi olma niteliğini kaybedip kaybetmediğinin Bölge İdare Mahkemesince ceza yargılaması sonucuna göre değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla; davacı hakkında yürütülen adli soruşturmalarda kovuşturmaya yer olmadığı kararları verildiğinden güvenlik

¹⁹⁸ Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, 1. İdari Dava Dairesi, 2023/1588E. 2023/2397K. sayılı 23.10.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

soruşturmasının bu fiiller yönünden olumsuz olarak kabul edilemeyeceği, davacıya isnat edilen ceza yargılamasına konu eylemlerin ise, davacının eğlenmek için gittiği bir kafede gerçekleştiği ve özel güvenlik göreviyle ilgisinin bulunmadığı, bu nedenle 5188 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendi uyarınca işlem tesis edilemeyeceği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolundaki ...İdare Mahkemesi kararına yönelik istinaf isteminin reddine ilişkin temyize konu ...Bölge İdare Mahkemesi ...İdari Dava Dairesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.¹⁹⁹”

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu öncesinde devam eden soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin doğrudan bir düzenleme olmaması yönüyle Danıştay'ca verilen bir kararı da ayrıca paylaşıyoruz.

“Bu çerçevede davacı hakkında yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde "basit yaralama" suçundan yargılamasının devam ettiği görüldüğünden, Dış Kaynaktan Muvazzaf Astsubay Temin Yönetmeliği'nin "Aranacak Nitelikler" başlıklı 6. maddesinde yer alan " ...Taksirli suçlar hariç olmak üzere; affa veya zamanaşımına uğramış, yahut para cezasına çevrilmiş veya ertelenmiş, hükümlülüklerine ilişkin kayıtları adli sicilden çıkarılmış olsa bile bir cürümden hükümlü bulunmamak veya soruşturma altında olmamak" şartını taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar ilgili düzenlemede kovuşturmadan bahsedilmese de soruşturma altında olmamak şartının evleviyetle kovuşturma altında bulunanları da kapsadığı değerlendirilmektedir. Bu durumda işlem tarihinde "basit yaralama" suçundan dolayı hakkında devam eden bir yargılaması bulunan davacının, ilgili mevzuat hükmünde yer alan şartları taşımadığı görüldüğünden davacı hakkında tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.²⁰⁰”

3.2.6. Soruşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Etkisi

Soruşturmaya yer olmadığına dair karar ihbar ve şikâyetin mahiyeti gereği savcılığın işlem yapılmasına gerek görmemesi halinde, soruşturmanın başlatılmamasına yönelik bir

¹⁹⁹ Danıştay 10. Dairesi, E.2021/547 K.2021/6787 sayılı 22.12.2021 tarihli kararı, (<https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2023)

²⁰⁰ Danıştay 8. Dairesi, E.2020/1214E. K.2022/875 sayılı, 15.02.2022 tarihli kararı, (<https://karararama.danistay.gov.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2023)

karardır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158'inci maddesinin 6'ncı fıkrası şu şekildedir: *“İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez.”*

Görüldüğü üzere hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişi hakkında soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi halinde kişinin şüpheli konumunda dahi olmadığı kanun maddesinde açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla kişi hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının da olumsuz sonuçlanmaması gerekir. Nitekim suçsuzluk karinesinin de gereği bu olacaktır.²⁰¹

Soruşturmaya yer olmadığına dair kararın, ceza muhakemesi sistemine getirilmesinden önceki süreçte yapılan her ihbar ve şikâyet nedeniyle kişiler doğrudan şüpheli sıfatını almaktaydı. Kişiler arasında yaşanan husumetler nedeniyle çok sayıda haksız şikâyet ve ihbarlar söz konusu olmaktadır. Bunların kişilerin hayatına olumsuz etki yaratmaması açısından getirilen kurum oldukça önemlidir. Kolluk ve istihbarat personellerinin 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu çerçevesinde bu kararlara ulaşma yetkisi bulunmamaktadır.

Polis okulu öğrencisi hakkında yapılan ihbarın sonucunda soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması sebebiyle idari işlem iptal edilmiştir. Kararın gerekçesi şu şekildedir:

“Kastamonu Polis Meslek Yüksek Okuluna geçici kaydı yapılan davacı hakkında yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda, "terör örgütüne üye olma" suçundan dolayı Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca 2020/4840 sayılı soruşturma dosyasının bulunması üzerine Polis Meslek Yüksekokulları Giriş Yönetmeliği'nin 8. maddesinin (h) bendinin ikinci fıkrası uyarınca 16/04/2021 tarih ve 2021/05 sayılı Yönetim Kurulu kararı ve 20/04/2021 tarihli olur işlemi ile davacının ilişkisinin kesildiği

²⁰¹ Ankara 3. İdare Mahkemesi E.2023/1295, K.2024/464 sayılı, 27.03.2024 tarihli iptal kararı; Ankara 17. İdare Mahkemesi E.2021/768, K.2021/1251 sayılı, 29.09.2021 tarihli iptal kararı, Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi E.2021/2913, K.2022/129 sayılı, 4.02.2022 tarihli kararı ile onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

anlaşılmıştır. Uyuşmazlıkta, Mahkememiz tarafından verilen 05/05/2021 tarihli ara kararına Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 14/06/2021 tarihinde verilen cevapta, davacı hakkında Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2020/4840 sayılı soruşturma dosyasında soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği görülmüştür. Bu durumda; dava konusu işleme sebep olarak gösterilen Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca 2020/4840 sayılı soruşturma dosyasında 29/12/2020 tarih ve K:2021/1799 sayılı karar ile soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği ve böylece meslek yüksek okulundan ilişkisinin kesilmesine sebep olabilecek bir nedenin de kalmadığı görülmekle konusu işlemden hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²⁰²”

Hakkında FETÖ/PDY üyeliği iddiası ile ihbarda bulunan polis aday memuru hakkında soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi üzerinde ilk derece mahkemesince idari işlemin yürütmesi durdurulmuştur. Karar gerekçesi şu şekildedir:

“Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu'nun 2021/113920 İhbar dosya nolu, 2021/4066 karar nolu kararı ile "...Dosyada mevcut kolluk görevlilerince tanzim edilen araştırma tutanaklarında; İl Emniyet Müdürlükleri Terörle Mücadele Şube Müdürlüklerince toplanan veriler kapsamında yapılan sorgulama neticesinde ilgililerin silahlı terör örgütü ile bağına ortaya koyar nitelikte delil elde edilemediğinin belirlendiği, dosyanın yapılan incelemesinde gerek ihbar edilen hakkında örgüt evinde mesuliyeti olmadan kalma dışında örgüt ile bağına gösterir herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanılmadığı ve gerekse kolluk tutanaklarında örgüt bağına gösterir delile ulaşılamaması karşısında soruşturmaya yer olmasını gerektirecek nitelikte bilgi ve belgeye ulaşılamadığı" gerekçesiyle soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği görülmüştür. Bu durumda cezai bakımdan soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararlar sonuçlanan davacı eyleminin idari bakımdan memuriyetle bağdaşmayacak hal ve hareket kabul edilerek davacının memuriyetten ilişkisinin ilişkin dava konusu işlemden hukuka uyarlık görülmemiştir²⁰³.”

²⁰² Ankara 17. İdare Mahkemesi, 2021/768E. 2021/1251K.sayı 29.09.2021 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2021/2913E. 2022/129K. sayılı 04.02.2022 tarihli kararı ile onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²⁰³ Ankara 3. İdare Mahkemesi, 2023/1295E. sayılı 21.09.2023 tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

3.2.7. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Etkisi

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171'inci maddesinde düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, diğer bir deyişle takipsizlik kararı; Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma neticesinde şüpheli kişi hakkında kovuşturma olanağı veya yeterli şüphe oluşturacak delil bulunmaması nedeniyle ceza mahkemesinde kamu davası açılmasına gerek görülmemesini ifade eder. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, kovuşturma olanağının bulunmadığını veya savcılığın toplanan delilleri değerlendirerek soruşturma işlemlerini sona erdirme ve soruşturma dosyasını kapatma kararı aldığını gösterir. Cumhuriyet savcısı tarafından; yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi ve kovuşturma olanağının bulunmaması durumlarında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir.

Görüldüğü üzere hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin kovuşturmaya yer olmadığına dair karar almış olması durumunda kişinin şüpheli sıfatının sona ermesi, sanık sıfatıyla yargılanmaması kanun maddesinde açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla kişi hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kovuşturmaya yer olmadığına dair karar nedeniyle olumsuz sonuçlanmaması gerekir. Suçsuzluk karinesi ve lekelenmeme haklarının gereği de bu olacaktır. Eğer kovuşturmaya yer olmadığına dair karara istinaden kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlanmışsa olumsuz sonuçlanma işlemi kendisine tebliğinden itibaren kanuni süresi içerisinde iptal davası açmalıdır.²⁰⁴

Gölcük Tersane Komutanlığı'nda işçi sıfatıyla istihdam edilmek üzere başvuru yapan, hakkında yürütülen soruşturma dosyası olduğundan bahisle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması Millî Savunma Bakanlığı'nca olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu iptal davasında kişinin kovuşturmaya yer olmadığına dair karar alması üzerine dava konusu işlem iptal edilmiştir.

“Uyuşmazlıkta, davacı hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen bilgilerin değerlendirilmesinden; davacı hakkında Gebze

²⁰⁴Afyonkarahisar İdare Mahkemesi E.2020/581, K.2020/803 sayılı, 1.12.2020 tarihli red kararı, Konya BİM 1. İdari Dava Dairesi E.2021/583, K.2021/1333 sayılı, 16.09.2021 tarihli kararı ile kaldırılmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Cumhuriyet Başsavcılığı hazırlık bürosunun 2016/1475 soruşturma sayılı dosyası ile "resmi belgede araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edildiği ancak davacı tarafından Mahkememize sunulan 31.01.2020 tarihli dilekçe ekinde anılan soruşturma dosyasında davacı hakkında resmi belgede sahtecilik suçunun yasal şartları oluşmadığından kamu adına Kovuşturma Yapılmasına Yer Olmadığına dair kararın verildiği görülmektedir. Bu durumda davacının işçi alımları kapsamında başvurusunun uygun görülmemesinin dair isleme dayanak alınan istihbari bilgilerin arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesi için yeterli olmayacağından dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.²⁰⁵”

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın uzman erbaş alım sürecinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması işlemleri kişi hakkında devam eden ceza soruşturması sebep gösterilerek olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davası devam ederken kişinin ceza soruşturması kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilerek sonuçlandırılmış ve bu karar da kesinleşmiştir. Ancak takipsizlik kararı verilmiş olmasına rağmen idare mahkemesince ceza soruşturmasındaki olgusal veriler nedeniyle dava ret olunmuştur. Anılan karar için istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

“Bu durumda, davacı hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı bulunmadığının açık olduğu, ancak ceza yargılamaları kapsamındaki olguların arşiv araştırmasının olumsuz olarak değerlendirilmesine sebep olacak nitelikte olup olmadığının idari açıdan değerlendirilmesi gerektiği, kamu görevi yapacak personelin belirli niteliklere sahip bulunmasının ve bu kapsamda yaşantısının da özenli olmasının zorunlu ve gerekli olduğu, davacının yapacağı görev doğrudan asayiş ve güvenlikle ilgili olduğu, Yapı ve Kredi Bankası tarafından gönderilen hesap hareketlerinin, rutin bankacılık hareketleri olarak değerlendirilmesine imkan bulunmadığı, davacı hakkında atılı suçun unsurlarına yönelik maddi delil olmadığı için kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiş olmakla birlikte, kararda ki olgulara bakıldığında gerek davacı gerekse üçüncü şahıslar tarafından davacının banka hesabını başkalarına kullandığının anlaşıldığı, elde edilen

²⁰⁵ Kocaeli 2. İdare Mahkemesi 2019/1458E. 2020/921K. sayılı 27.10.2020 tarihli kararı. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/99E. 2021/289K. sayılı 17.02.2021 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

bilgilerin niteliği ile çalışılacak kurumun özelliği dikkate alındığında, tercihini en iyi adaydan yana kullanacak olan davalı idare tarafından güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen bilgiler ilgili komisyonca olumsuz olarak değerlendirilerek, adaylık işlemlerinin sonlandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir.²⁰⁶”

Somut olayda; Aday (A), arkadaşı (B)'nin talebi üzerine (B)'ye banka hesap numarasını paylaşmıştır. (B) ise kız arkadaşı (K) ile nişanlanmış düğün arifesinde düğün hazırlıkları yapmaktadırlar. (B), (K)'dan 2.000TL parayı (A)'nın hesabına atmasını ister ve (K) ilgili havale işlemini gerçekleştirir. (B) ve (K) daha sonra tartışarak ayrılırlar. (B), nişanlılık sürecinde (K) adına 15.000TL'lik kredi çekmiştir. (K), (B)'den şikayetçi olur. Bunun üzerine soruşturmaya (A)'da dahil olur. Tüm soruşturma dosyası birlikte değerlendirildiğinde; Banka cevabi yazılarından bahse konu kredinin 26.11.2022 tarihinde ıııobil bankacılık kanalıyla kullanıldığının bildirildiği, (K)'nın 20.11.2020 - 01.12.2020 tarihleri arasında Kocaeli ilinde şüpheli (B) ile birlikte olduğunun müştekinin (K) beyanlarından anlaşıldığı, her ne kadar 15.000 TL kredi kullanılmış ise de, bu kredinin müştekinin bilgisi ve rızası dışında şüpheli (B) tarafından kullanıldığına ve şüphelilerin (A) ve (B) atılı suçu işlediğine dair haklarında kamu davası açmaya yeter şüpheyi işaret eden somut, maddi bir delil elde edilemediği gibi iddiaları doğrulayan tanık beyanı da bulunmadığı anlaşıldığından; takipsizlik kararı verilmiştir.

3.2.8. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararının Etkisi

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, Türk ceza adalet sisteminde, belirli koşullar altında suç şüphesi bulunan bir failin, kişiliği ve suçun niteliği göz önünde bulundurularak davanın ileri bir tarihe ertelenmesini ifade eder. Bu önemli hukuki kavram, çeşitli yasal düzenlemelerle tanımlanmış olup, son olarak 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile güncellenmiştir.

²⁰⁶ Ankara 9. İdare Mahkemesi 2023/1366E. 2024/504K. sayılı 27.03.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, şüpheli ve suç bakımından belirli koşulların bir arada gerçekleşmesiyle mümkündür. Şüphelinin daha önce kasten işlemiş olduğu bir suçtan mahkûm olmamış olması, yapılan soruşturmanın erteleme kararının daha yararlı olacağına dair kanaat vermesi ve suçun işlenmesiyle mağdurun zararının giderilmesi gibi koşulların sağlanması gereklidir. Ancak, örgüt faaliyetleri, kamu görevlilerinin işlediği suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar gibi belirli suçlar bakımından erteleme uygulanmaz. Uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar, bu erteleme kararının uygulanabileceği durumlar arasındadır. Bu, daha düşük riskli veya daha az ciddi suçlarla ilgili olan vakalarda, mahkemelerin davanın açılmasını geçici olarak erteleyebileceği anlamına gelir. Başka bir ifade ile kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz değerlendirilmesini gerektirmeyecek suçlar açısından uygulama bulunduğu söylenebilir.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, belirli bir süreyle geçerlidir ve bu süre genellikle 5 yıldır. Bu süre içinde şüpheli kasti bir suç işlemediği takdirde, kamu davası açılmaz ve kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Ancak, erteleme süresi içinde yeni bir suç işlenmesi halinde, şüpheli hakkında dava açılabilir ve zamanaşımı işlemez.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, adalet sistemindeki etkin bir araç olup, belirli koşullar altında adil bir sonuç elde etmek için kullanılan önemli bir mekanizmadır. Bu kavramın doğru anlaşılması ve uygulanması, hukukun üstünlüğünü sağlamak ve adil bir hukuk sistemi oluşturmak için hayati öneme sahiptir. Günümüzde hukukun üstünlüğü ve insan hakları, adil yargılanma hakkı gibi temel prensipler, herkesin adil bir şekilde yargılanma hakkını savunurken, aynı zamanda suçsuzluk karinesini de desteklemektedir. Bu kapsamda, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, suçsuzluk karinesiyle yakından ilişkilendirilebilir ve bu karar, bireylerin adil yargılanma hakkını güvence altına alırken, suçlu olduğuna dair makul şüphe olmadan masumiyetlerini koruma amacını taşır. Ayrıca, bu karar, bireylerin çalışma hakkı ve kamu hizmetine girme hakkı gibi temel insan haklarını da korur.

Somut vaka üzerinden gidilecek olursa,; “Uyuşmazlıkta, dava konusu işleme dayanak olan Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Değerlendirme Komisyonu kararında, davacı hakkında Aydın Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 13.09.2021 tarih ve K:2021/690 sayılı kararı ile "Alkol veya Uyuşturucu Maddenin Etkisi Altındayken Araç Kullanmak" suçuyla ilgili kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi gerekçe gösterilmiş olup, söz konusu olayda davacının 17/07/2021 tarihinde tek taraflı maddi hasarlı trafik kazası yaptığı ve kolluk görevlilerince 2,53 promil alkollü olduğunun tespit edilmesi üzerine açılan soruşturma sonucunda davacının kasten işlediği bir suçtan dolayı hapis cezasının bulunmadığı, suçun üst sınırının 3 yıldan az hapis cezası gerektirdiği, olay nedeniyle mağdurun ya da kamunun bir zarara uğramadığı gerekçeleriyle beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildiği görülmüştür. Bu durumda değerlendirme komisyonu tarafından ve dava konusu işlemde davacının hakkında yer alan arşiv bilgisi kapsamında yapılacak işin mahiyeti ve önemi, gizlilik dereceli birimlerde çalışacak olması hususu birlikte değerlendirildiğinde ataması sakıncalı görülmüş ise de davacı hakkında Aydın Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildiği hususu dikkate alındığında, kararda yer alan olguların tek başına davacının zabıt katibi olarak istihdamına engel teşkil edecek nitelik taşımadığı, ayrıca davacının arşiv araştırması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilmesini gerektirecek mahiyette kabulünün ölçülü olmayacağı ve hakkaniyetle bağdaşmayacağı sonucuna varıldığından ve davalı idarece davacının güvenlik soruşturmasının veya arşiv araştırmasının olumsuz olması sonucunu doğurabilecek başkaca hukukten kabul edilebilir herhangi bir bilgi veya belgenin de dosyaya sunulmadığı görüldüğünden, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle istihdam edilmesinin uygun olmadığına ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.” gerekçesiyle Adalet Bakanlığı'nca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olması işlemini iptal etmiştir²⁰⁷.

Anılan karar şu açılardan önemlidir: Dava konusu işleme dayanak olan somut olay 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden

²⁰⁷ Ankara 6. İdare Mahkemesi 2022/1416E. 2022/2723K. sayılı 13.12.2022 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. Dava Dairesi'nin 2023/822E. 2023/2971K. sayılı 18.05.2023 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

sonra gerçekleşmiş ve idarenin 7315 sayılı kanun bağlamında yaptığı değerlendirme hukuka aykırı değerlendirilerek iptal edilmiştir. Kanunda ve yönetmelikte bahsi geçen olgusal veriler, kamu yararı ve hizmet gerekleri dikkate alınarak mahkemece doğru değerlendirilmiştir. Tespit edilen olgusal verilerin, davacının zabıt kâtabi olarak istihdam edilmesini engelleyecek nitelikte olmadığına ve olumsuz bir güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun ölçülü ve hakkaniyete uygun olmadığına karar verilmiştir.

Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin 2022/1351E. 2023/23K. sayılı 11.01.2023 tarihli kararında; *“Uyuşmazlıkta Adalet Bakanlığı Değerlendirme Komisyonu kararında, İstanbul Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün 08.11.2021 tarihli ve 88369 sayılı yazısı ile bildirilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda yer alan verilen memuriyete atamaya engel oluşturduğunun belirtildiğinin görülmesi üzerine Mahkememizin 26.07.2022 tarihli ara kararıyla İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü'nün söz konusu yazısı dava dosyasına dahil edilerek incelendiğinde, davacı hakkında 02.07.2020 tarihinde Samsun ilinde “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma” suçundan Samsun Cumhuriyet Başsavcılığının 10.07.2020 tarih ve Soruşturma No:2020/17902, Karar No:2020/836 sayılı kararıyla 5 yıl süreyle Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine” karar verildiği görülmüştür. (...) Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve açıklamalar ışığında, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının davacının üzerine atılı fiili işlediğinin sübuta erdiği anlamına gelmediği, öte yandan kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilerek sona eren soruşturmanın devam eden bir soruşturma olarak nitelendirilemeyeceği, bunun dışında davacı hakkında devam eden başka bir soruşturma veya kovuşturma bulunmadığı ve idarece davacının sözleşmeli zabıt katibi olmasına engel oluşturacak başkaca herhangi bir somut bilgi ve belge sunulmadığı hususlarının birlikte değerlendirilmesinden dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”* gerekçesi ile dava konusu işlemi iptal etmiştir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi ile Türk Ceza Kanunu'nun 191'inci maddesinde düzenlenen “Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak” suçu arasında önemli bir ilişki vardır. Nitekim kanun koyucu bu suçla ilgili özel düzenleme yapmıştır.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi 2021/2286E. 2021/2459K. sayılı 23.12.2021 tarihli kararı “*Bu durumda; kanun koyucunun yukarıda yer verilen yasa değişiklikleriyle özel güvenlik hizmetlerinin kamu güvenliğini tamamlayıcı nitelikte ve bu hizmetin mahiyeti gereği özel güvenlik görevlilerinin kolluk kuvvetlerine yakın nitelikte yetkilerle donatılmış durumda olmasını, yürütülen hizmetin niteliği ve gereklerini gözeterek hüküm giymiş olmasa bile bazı suçlarla ilgili hakkında soruşturma bulunan veya yapılacak güvenlik soruşturması sonucunda olumsuz değerlendirilen kişinin, özel güvenlik görevlisi olmamasını amaçladığı göz önünde bulundurulduğunda; bir kişinin mahkum olmasa dahi uyuşturucu kullandığına karine olabilecek bilgilerinin güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilmesinin geçerli nedeni olabileceğinin kabulü gerekmektedir birlikte; davacının 2004 yılında ve henüz 19 yaşında iken adli kovuşturmayla konu edilen ve mahkumiyet ile değil, bu suçlar yönünden ceza hukukunun "ıslah" amacına uygun olarak getirilmiş usuli olanaklar sonucu "düşme" kararı ile sonuçlanan yargılamasına konu fiilinin; bu tarihten sonra bu yönde bir davranışını yaşamının sonraki döneminde de sürdürdüğü yolunda herhangi bir belirleme yapılmaksızın, davacının 2018 yılında aldığı eğitim sonucunda elde ettiği "Özel Güvenlik Sertifikası" ile bu alanda çalışmasına olanak tanımayacak biçimde güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilmesinin "yeterli ve geçerli" nedeni olamayacağı kabulü gerektiğinden; dava konusu işleminde "neden" yönünden hukuka uyarlık, aksi yönde verilen başvuruya konu ilk derece Mahkemesi kararında hukuksal isabet bulunmamaktadır.” oldukça öğretici nitelikte bir karardır. Şöyle ki; kanun koyucu kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi müesseseleri düzenlemesindeki amaç hasbelkader bir şekilde suça karışan kişileri doğrudan cezalandırmak değil gerçekleştirmiş oldukları eylemin hüküm ve sonuçlarını anlamalarını sağlamak, onlara bir şans daha tanıyarak gündelik yaşamlarına tekrardan devam etmelerini sağlamaktır. Aksi durumda suça karışan bir kişi doğrudan hükümlü damgası alacak ve toplumsal hayattan uzaklaşarak belki de tekrar suç işleyecektir. Somut olayda görüldüğü üzere, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı sonrasında hakkında düşme kararı verilen kişinin toplumsal hayata dahil edilmesinin amaçlandığı görülmektedir.*

Sonuç olarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171'inci maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesinin amacına uygun olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinin değerlendirme komisyonlarınca kişilerin aleyhlerinde değerlendirilmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

3.2.9. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Etkisi

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231'inci maddesinde “(...) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl (2) veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. (...) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.” hükmüne yer verilmiştir.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı, daha önce kasti bir suçtan mahkûmiyeti olmayan kişilerin toplumda suçlu olarak damgalanmamasını ve yeniden topluma kazandırılmalarını sağlamak amacıyla belli koşullara bağlı olarak verilen bir imkândır²⁰⁸. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına alternatif olarak sunulan, hüküm ve cezanın bireyselleştirilmesi amacıyla kullanılan bir kurumdur. Bu süreçte, hâkim sanık hakkında mahkûmiyet hükmü verir ancak hükmü açıklamaz ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutar. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkeme tarafından belirlenen denetimli serbestlik şartlarına uygun davrandığı takdirde mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılır. Hüküm, açıklandığında ise kanun yolu denetimine tabi olacağından, mahkemenin sanığın suçlu olduğuna dair kanaatinin kanun yolu mercilerinde bozulması ve buna bağlı olarak kişinin isnat edilen suçtan beraat etmesinin de mümkün olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, denetim

²⁰⁸ Anayasa Mahkemesi, E.2015/23, K.2015/56, 17/06/2015 kararı, (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2015/56>, Erişim Tarihi: 10.02.2024)

sürecinde kişinin suçlu olduğunun sabit olmadığı, dolayısıyla suçlu olarak kabul edilemeyeceği ve masum olduğu açıktır²⁰⁹.

Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38'inci maddesinde düzenlenmiş olup, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonucunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılmasını gerektirir. Bu karine, hukuk devleti ilkesinin bir gereğini oluştururken, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini ve suçlu muamelesine tabi tutulmamasını sağlar. Masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. İlk olarak, kişinin ceza yargılaması sürecinde suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Bu güvence sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeye sınırlı olmayıp, diğer idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında kişinin suçlu olduğu yönünde açıklamalarda bulunmamasını gerektirir. İkinci olarak, ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda, kişinin kamu makamlarının toplum nezdinde suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınılmasını gerektirir.

Görüldüğü üzere hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı almış olması durumunda kişinin sanık sıfatıyla yargılandığı ceza davasında verilen hükmün açıklaması 5 yıl süre ile geri bırakılmakta ve kişi hakkında işlediği suçla ilgili hukuk alanında herhangi bir sonuç doğurmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 08.02.2024 tarihli bireysel başvuru kararında; başvurucunun masumiyetinin korunarak ve ceza davasından sonra idari ve yargısal makamların bu masumiyete zarar veren bir tutum sergileyip sergilemediklerinin incelenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken, yargılayan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği, ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığı ve özellikle ceza yargılaması sonucunda verilen HAGB kararına dayanıp dayanmadığı dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede, Bölge

²⁰⁹Anayasa Mahkemesi, *Enez Ersöz*, B. No: 2018/19673, 31/3/2022 kararı, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/19673>, Erişim Tarihi: 10.02.2024)

İdare Mahkemesi kararında, davacının işlediği ve ceza aldığı suçların niteliği, sayısı ve kamu görevinin önemi gibi unsurlar göz önüne alınarak, başvurunun suç işlediği izlenimi yaratılmış ve bu da başvurunun masumiyetine gölge düşürmüştür. Bu sebeple, Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde kullanılan ifadelerin, başvurunun ceza yargılamasında suç işlediği ve suçlu olduğu izlenimini yansıttığı için, Anayasa'nın 36'ncı ve 38'inci maddelerinde korunan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır²¹⁰.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, masumiyet karinesi bağlamında incelendiğinde, hâkim suçlu olduğu kanaatine ulaşmış olabilir ancak bu kanaat resmi bir hüküm olarak ifade edilmemiştir. Dolayısıyla, sürecin sonunda kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmamaktadır. Bu nedenle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına dayanarak bir kişinin suçlu olduğu ya da suçsuz olduğu ya da yargılanan eylemlerin sabit olduğu ya da olmadığı gibi değerlendirmelerde bulunmak doğru olmaz.

Bazı özel mesleklerde mesleğe ilişkin özel kanunlarda kanun hükmü, açıkça hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı olsa dahi verilen kararın mesleğe girişte engel olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla genel kanun ile özel kanun çatışmasının ortaya çıktığı durumlarda somut olaya özel kanun hükümleri uygulanmaktadır. Bu düzenlemelerden ilk akla gelenleri şunlardır:

3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu'nun 12'nci maddesinde “*Verilen ceza, ertelense, seçenek yaptırımlara çevrilse, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilse veya affa uğrasa dahi (...) Sözleşmeleri feshedilmek suretiyle Türk Silâhlı Kuvvetleri ile ilişkileri kesilir.*” düzenlemesi mevcuttur. Ayrıca Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin personelde aranacak nitelikler yan başlıklı 6'ncı maddesinde “*Verilen ceza, ertelense, seçenek yaptırımlara çevrilse, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilse veya affa uğrasa dahi; Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, iftira, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma,*

²¹⁰ Anayasa Mahkemesi, (Mustafa Demirkol, B. No: 2019/24253, 8/2/2024,) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/24253>, Erişim Tarihi: 10.02.2024.

yalan yere tanıklık, yalan yere yemin, cürüm tasniî, ırza geçmek, sarkıntılık, kız, kadın veya erkek kaçırmak, fuhşiyata tahrik, gayri tabiî mukarenet, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçlar ile istimal ve istihlâk kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, firar, amir veya üste fiilen taarruz, emre itaatsizlikte ısrar, üste hakaret, mukavemet, fesat, isyan suçlarından dolayı mahkûm olmamak.

Firar, amir veya üste fiilen taarruz, emre itaatsizlikte ısrar, üste hakaret, mukavemet, fesat ve isyan suçlarından, 22/5/1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 148 inci maddesinde belirtilen suçlardan hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olsa dahi hapis cezasına ve/veya adli para cezasına hükmedilmemiş olmak.” düzenlemesi yer almaktadır.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu'nun Özel güvenlik görevlilerinde aranacak şartlar yan başlıklı 10'uncu maddesinde “26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53'üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olsa bile: 1) Kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmamak. 2) Affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, özel hayata ve hayatın gizli alanına ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ile uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık ve fuhuş suçlarından mahkûm olmamak.” düzenlemesi mevcuttur.

Her iki düzenleme incelendiğinde ilk dikkat çeken hukuki tartışma hükmün açıklanmasının gereği bırakılması kararının bir mahkûmiyet kararı olup olmadığıdır. Türk Ceza Kanunu'nda sayılan yaptırımlar; hapis ve para cezalarıdır. Bu cezalar mahkûmiyet kararı olarak adli sicil ve adli sicil arşiv kaydında yer almaktadır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları niteliği itibari ile bir ara karar olduğundan adli sicil ve adli sicil arşiv kaydında da yer almamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu düzenlemesinde bir anlam ve amaç kargaşasının yaşandığı açıkça görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olan kişiye özel güvenlik görevlisi olarak çalışma izninin Ankara Valiliği'nce verilmemesine karşı açılan iptal davasının reddedilmesine ilişkin olayda, başvurunun silahlı özel güvenlik görevlisi olarak çalışma izni talebi reddedilmiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali için açtığı dava, hakkında hükmün açıklanmasının gereği bırakılması kararı bulunduğu ve denetim süresinin henüz tamamlanmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Mahkemenin kararında yer alan, "denetim süresi tamamlanmadığı için hüküm ortadan kaldırılmamıştır" ve "cinsel dokunulmazlığa karşı suç işleyenlerin özel güvenlik personeli olamayacağı" ifadelerinden, başvurunun suçlu olduğunun kabul edildiği anlaşılmıştır. Hükmün açıklanmasının gereği bırakılması kararının hüküm verilen kişi üzerinde herhangi bir sonuç doğurmadığı ve yapılan yargılamanın geçici olarak askıya alındığı belirtilen Yargıtay içtihatlarına rağmen, mahkeme başvurunun hükmün açıklanmasının gereği bırakılması kararına tabi olduğunu kabul ederek davanın reddine karar vermiştir. Bu durum, başvurunun masumiyet karinesine aykırı bir şekilde suçlu kabul edildiği izlenimini yaratmıştır. Bu nedenle, Anayasa'nın 36'ncı ve 38'inci maddelerinde korunan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır²¹¹.

Millî Savunma Bakanlığı Gölcük Tersane Komutanlığı nezdinde işçi kadrosuna atanmaya hak kazanan ancak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle olumsuz sonuçlandırılan kişiyi açtığı davada iptal kararı verilmiştir.

“Dava konusu uyuşmazlıkta, davacı hakkında yürütülen güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına ve dolayısıyla da dava konusu işlemin tesisine sebep olarak gösterilen hususun, davacının, Kocaeli 2. Sulh Ceza Mahkemesince 21/04/2011 tarihinde uyuşturucu madde bulundurmak ve kullanmaktan yakalandı ibaresinin yer almakla birlikte hakkında verilen herhangi bir kararın bulunmadığı, Kocaeli 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin E:2014/313 ve K:2014/500 sayılı kararı ile trafik güvenliğini tehlikeye düşürme suçundan 2 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına bu karar ile ilgili hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve 5 yıl süre ile denetime tabi tutulmasına kararı olduğu anlaşılmakta ise de, yukarıda da belirtildiği üzere, hükmün açıklanmasının

²¹¹ Anayasa Mahkemesi, (Mazhar Duran, B. No: 2019/3819, 20/9/2023), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/3819>, Erişim Tarihi: 10.02.2024.

geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade ettiğinden ve mevcut durum itibariyle davacının herhangi bir ceza almış olduğundan bahsedilemeyeceğinden, söz konusu hüküm davacı hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağı açıktır. Bu durumda, işçi alımına yönelik yapılan sınavda başarılı olan davacının, trafik güvenliğini tehlikeye düşürme suçundan dolayı aldığı hapis cezasına ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılması karşısında ve suçun niteliği dikkate alındığında güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan bahsedilemeyeceğinden dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.²¹²”

Millî Savunma Bakanlığı nezdinde sözleşmeli er adayı olarak görev yapan kişinin hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle olumsuz sonuçlandırılan kişiyi açtığı davada iptal kararı verilmiştir.

“Bu durumda, davacının alkolün etkisi altında araç kullanma suçunu işlediği sabit olmasına karşılık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olması,, vücut bulan suçun vasıf ve mahiyeti itibariyle, Türk Silahlı Kuvvetlerinin manevi şahsiyetine gölge düşürücü, askerliğin şeref ve haysiyeti ile bağdaşmayacak bir eylem niteliği taşımadığı gibi davacı hakkında hakaret ve basit yaralama suçlarından başlatılan soruşturmada ise kovuşturmaya yer olmadığına kararı verildiği ve ayrıca, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına sebep olabilecek başkaca bir eylem ve davranış içerisinde olduğunu ortaya koyan hukuken kabul edilebilir somut bir tespit bulunmadığı da göz önüne alındığında, davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle ön sözleşmesinin feshine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²¹³”

Jandarma Genel Komutanlığı uzman erbaş alımı sürecinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hakkında verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu davada işlem iptal edilmiştir.

²¹² Kocaeli 1. İdare Mahkemesi, 2022/734E. 2022/1733K. sayılı 25.11.2022 tarihli kararı. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/113E. 2023/307K. sayılı 08.03.2023 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²¹³ Konya 2. İdare Mahkemesi, 2023/59E. 2023/183K. sayılı 16.02.2023 tarihli kararı. Konya Bölge İdare Mahkemesi 4. Dava Dairesi 2023/645E. 2023/906K. sayılı 17.05.2023 tarihli kararı ile onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

“Davacı hakkında "kasten yaralama" suçu nedeniyle yapılan yargılama sonucundan Isparta 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 19.11.2020 tarih ve E.2019/655, K.2020/508 sayılı karar ile 150 gün adli para cezası ile cezalandırılmasına, CMK'nın 231/5 maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği ve ayrıca davacının kardeşi hakkında "birden fazla kişi tarafından birlikte yağmalama", "cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma", "çocuğun nitelikli cinsel istismarı" suçlarından Isparta 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nce yapılan yargılama sonucunda 05.12.2017 tarih ve E.2017/269, K.2017/358 sayılı karar ile beraat kararı verildiği görülmüştür. (...) Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının davacı hakkında hiçbir hukuki sonuç doğurmayacağı açık olduğu, Kasten Yaralama suçunun da mahkumiyete ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilse dahi uzman erbaşlığa engel olduğu belirtilen ve Uzman Erbaş Yönetmeliğinin 6. maddesinin (ı) fıkrasının birinci bendinde sayma suretiyle gösterilen suçlardan olmadığı açıktır. Bu durumda; davacının, güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilmesine sebep olan yukarıda yer verilen hususların; başka hiçbir delil veya ek bilgi ile desteklenmeksizin tek başına güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilmesi için yeterli olmadığı anlaşıldığından, dava konusu işlemde sebep unsuru yönünden hukuka uyarlık bulunmamaktadır.²¹⁴”

Sahil Güvenlik Komutanlığı uzman erbaş alımı sürecinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hakkında verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu davada işlem iptal edilmiştir.

“Uyuşmazlıkta, davacı hakkında "Kamu Görevlisine Görevinden Dolayı Hakaret" suçunu işlediği gerekçesiyle yapılan yargılama sonucu verilen Karapınar Asliye Ceza Mahkemesinin 11/01/2018 tarih ve E:2017/255, K:2018/10 sayılı kararının ise, 10/03/2023 tarihli ek karar ile 5 yıllık denetim süresi içerisinde davacının kasten yeni bir suç işlemediğinden bahisle düşürülmesine hükmedildiği dosya kapsamında anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacı hakkında, 'Kamu Görevlisine Görevinden Dolayı Hakaret' suçunu işlediği gerekçesiyle yapılan ceza yargılamaları neticesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği, bu kararın davacının bir suçtan mahkûm

²¹⁴ Ankara 11. İdare Mahkemesi, 2020/560E. 2020/2231K. sayılı 17.12.2020 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

edilmesi sonucunu doğurmadığı, bu suç kapsamında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ek karar ile ortadan kaldırıldığı ve hakkında açılan kamu davasının düşürülmesine karar verildiği, öte yandan, söz konusu bilginin, yürütülen güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğuna karar verilebilecek nitelikte olmadığı anlaşıldığından, davacının uzman erbaş olabilmek için mevzuatta öngörülen "güvenlik soruşturması uygun olmak" şartını taşımadığı gerekçesiyle hakkında tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.²¹⁵

Sağlık Bakanlığı'nın sağlık teknikeri (tıbbi sekreter) alımı sürecinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması hakkında verilmiş olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu davada işlem iptal edilmiştir.

"Yapılan incelemede; UYAP Bilgi sisteminden elde edilen verilerde, davacı hakkında, 24.04.2023 tarihli iddianame ile, "Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak ele geçirmek veya yaymak" suçundan kamu davası açıldığı, söz konusu davada, eşiyile boşanma davasında, eşi tarafından mahkemeye sunulan tanık listesinin, davacı tarafından facebook hesabında yayınlanması nedeniyle yargılandığı (...) İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 26. Ceza Dairesinin 11/11/2020 tarih, E:2019/962; K:2020/1085 sayılı kararı ile, davacı hakkındaki beraat hükmü kaldırılarak, sanığın eylemi sabit görülerek neticeten üzerine atılı suçtan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği ve kararın 03/12/2020 tarihinde kesinleştiği, davacı hakkında başkaca devam eden ya da sonuçlanmış soruşturma veya kovuşturma kaydının bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda; davacı hakkında, "kişisel verileri, hukuka aykırı olarak ele geçirmek veya yaymak" suçundan açılan davaya müteakip, verilen kararda yer alan ve bu kararda suça esas olan filler olgu olarak kabul edildiğinde, söz konusu olguların davacının arşiv araştırması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilmesini gerektirecek nitelik ve mahiyette olmadığı ve hakkaniyetle de bağdaşmadığı sonucuna varıldığından, aksi yönde değerlendirme ile tesis olunan dava konusu işlem ile açıkça hukuka aykırılık bulunmaktadır.²¹⁶

²¹⁵ Ankara 4. İdare Mahkemesi, 2022/2098E. 2023/852K. sayılı 28.04.2023 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/2980E. 2023/4183K. sayılı 14.09.2023 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²¹⁶ Ankara 19. İdare Mahkemesi, 2023/656E. 2024/201K. sayılı 28.02.2024 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına konu isnat edilen suçlar, özel kanun ve yönetmeliklerde²¹⁷ atamaya engel olduğu tahdidi olarak belirtilmediği müddetçe mahkûmiyet sonucu doğurmadığından masumiyet karinesi gereği atama işleminin yapılmasına mahkemeler karar verdiği görülmektedir.

3.2.10. Çeşitli İdari Para Cezalarının Etkisi

İdari para cezası, bir idari yaptırım türüdür. İdari yaptırım, herhangi bir yargı kararı olmaksızın doğrudan kanunun tanıdığı yetkiyle idari kurum tarafından idari usullere uygun şekilde verilen cezalardır. İdari para cezası, ceza hukuku yaptırımını niteliğinde değildir. Kabahatler Kanunu, kapsamında kabahat olarak kabul edilen bir eylem karşılığında kamu kurumlarınca idari para cezasına karar verilir. Kabahatler Kanunu'nda sayılan başlıca kabahatler; dilencilik yapmak, kumar oynamak, sarhoşluk, emre aykırı davranışta bulunmak, gürültü yapmak, kişileri rahatsız etmek, işgal, çevreyi kirletmek, silah taşımaktır. Bunların yanı sıra 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu gibi çeşitli kanunlarda idari para cezaları düzenlenmiştir.

2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde kişiler "*Şeref ve haysiyetini ihlal edecek ve görevine yansıtacak şekilde kumara, uyuşturucuya, içkiye, paraya ve aşırı bir şekilde menfaatine düşkün olup olmadığı, ahlak ve adaba aykırı davranıp davranmadığı*" araştırılmakta iken 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile uygulama yönetmeliğinde bu konuda doğrudan bir düzenleme yoktur. Ancak mevcut kanun ve yönetmelikte geçen "*görevin getirdiği nitelikler*" ile "*görevine yansıtacak hususlar*" ifadeleri nedeniyle bu hususta da bir tahkikatın gerçekleştirilmesi gündeme gelebilir.

1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 128'inci maddesinde "*Sıhhat ve İçtimai Muavenet ve Dâhiliye Vekâletleri müştereken bir nizamname neşrederek umumi kadınlar*

²¹⁷ Çalışmanın 2.2.2.Arşiv Araştırması ile Birlikte Güvenlik Soruşturması Yapılacak Personel başlığı altında izah edilmiştir.

ve evlerin tabi olacakları hükümler ve bu fuhuş yüzünden intişar eden hastalıkların ve bilhassa zührevi hastalıkların sirayetini mani olacak tedbirleri tespit ve yine müştereken tatbik ederler. Umumi kadınlarla umumi evler ve bunlara benzer mahaller bu nizamnamede tarif ve tahdit olunacaktır.” düzenlemesi mevcuttur²¹⁸. Yine aynı kanununun 282’nci maddesinde “Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket edenler veya zorunluluklara uymayanlara, fiilleri ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.” hükmü mevcuttur. Ayrıca Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü’nde de fuhuş ile ilgili detaylı düzenleme yapılmıştır²¹⁹. Kanunda ve tüzükte belirtilen düzenlemelere aykırı davranarak fuhuş yapan kadın ve erkek kişilere idari para cezası uygulanmaktadır. Ahlak zabıtası tarafından seks işçisi olan kadınların ifadeleri kollukta müşteki sıfatı ile alınırken erkeklerin ise bilgi sahibi olarak alınmakta ve bu kişilere idari para cezası buldukları yerin mülki idare amirinin onayı ile uygulanmaktadır. Kişinin fuhuştan birden fazla idari para cezası almış olduğu durumlarda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı durumlar söz konusu olmaktadır.

Fuhuş yapmak nedeniyle özel güvenlik belgesi iptal edilen kişinin açmış olduğu dava da red kararı verilmiştir.

“Olayda, her ne kadar davacının "bir kimseyi fuhuşta teşvik etmek veya yaptırmak ve aracılık etmek" suçundan yargılandığı Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesince 23.08.2017 tarihli E:2017/920 sayılı dosyasında beraat kararı verilse de, yargılama esnasında "ben suça konu adreste fuhuş yaptığımı kabul ediyorum, ancak ben kendi adıma geçimimi sağlamak için mecburen bu işi yapıyorum," şeklinde beyanda bulunduğu, öte yandan Keçiören Emniyet Müdürlüğüne 01.05.2019 tarihinde "bir kimseyi fuhuşta teşvik etmek veya yaptırmak ve aracılık etmek" suçundan hakkında işlem yapılan davacı hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca da kovuşturmaya yer olmadığına karar verilse de, fuhuş yapıldığından bahisle gidilen evde davacının da bulunduğu ve bilgi alma tutanağında davacının "günlük 150,00-TL karşılığında müşteri geldiğinde

²¹⁸ Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.1593.pdf>, Erişim Tarihi:02.04.2024.

²¹⁹ Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.4.5984.pdf>, Erişim Tarihi:02.04.2024.

arkadaşlarımla birlikte günlük olarak ortak ödenmek üzere anlaşarak evi tuttuk" şeklinde beyanının bulunduğu, Ankara İl Özel Güvenlik Komisyonu tarafından 21.10.2019 tarih ve 2019/697 sayılı kararı ile özel güvenlik görevlisi olarak çalışmasının uygun görülmediği, davacının özel güvenlik kimlik kartı verilmesine ilişkin başvurunun reddine dair işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.²²⁰"

Özel güvenlik belgesi başvurusu almak için başvuran ancak Karaman Valiliği'nce fuhuş yapmak gerekçesiyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu davada iptal kararı verilmiştir.

"Olayda, her ne kadar davalı idare tarafından, davacı hakkında Karaman Asayiş Şube Müdürlüğü'nce "Fuhuş, Fuhuş için Aracılık ve Yer Temin Etme" suçundan işlem yapıldığı ve Karaman 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 09.02.2017 tarih ve 2017/30 sayılı kararı ile bu durumun hüküm altına alındığının tespiti üzerine dava konusu işlemin tesis edildiği belirtilmişse de, davacının Karaman 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 09.02.2017 tarih ve 2017/30 sayılı kararında mağdur konumunda bulunduğu, ayrıca suç tarihinin de 27.04.2011 tarihi olduğu, o tarihten sonra davacının her hangi bir suça karışmadığı, davacı hakkında mahallinde yapılan 02.10.2020 tarihli araştırmada da, "Adı geçenin tarih itibarıyla, Sümer Mahallesi 1343 Sokak Yaşam Konutları Sitesi B Blok No:5/2 sayılı adresinde ailesi ile birlikte ikamet ettiği, evli üç çocuklu olduğu, annesinin ev hanımı olduğu, babasının vefat etmiş olduğu, 6 kardeşin en küçüğü olduğu, ortaokul mezunu olduğu, Şehit Oğuzhan Küçük imam hatip ortaokulunda özel güvenlik olduğu, eşinin Enbey petrol istasyonunda işçi olduğu, komşuları ve çevresi tarafından iyi birisi olarak tanındığı PolNet4 Ekip projesinden yapılan kontrollerde adı geçen şahsa ait 18.10.2008 tarihinde Polis Merkezimizce 2008/313 Görevi yaptırmamak için direnme suçundan şüpheli işlemi, 27.04.2011 yılında Asayiş Şube Müdürlüğü Ahlak Büro Amirliği ve Yunus Emre Polis Merkezi Amirliğince Fuhuşa Teşvik Aracılık veya Zorlama suçundan 2011/535 suç numaralı tahkikat dosyası hazırlandığı başkaca önemli bir kaydının olmadığı" tespitlerine yer verildiği görüldüğünden, davacının, özel güvenlik kimlik kartı verilmesi

²²⁰ Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2020/1560E. 2021/48K. sayılı 15.01.2021 tarihli kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesi 2021/1028E. 2021/1679K. sayılı 20.10.2021 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

talebiyle yaptığı başvurunun reddine dair dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²²¹”

Her iki karar incelendiğinde idari yargıçlarca kişilerin her ikisinin de her ne kadar fuhuş yaptığı görülse de yargılama da kişilerin güncel durumlarının incelenerek karar verildiği görülmektedir.

7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun’un 5’inci maddesinin (d) fıkrasında “*Spor müsabakalarına dayalı sabit ihtimalli veya müşterek bahis veya şans oyunlarını oynayanlar mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından beş bin liradan yirmi bin liraya kadar idari para cezası ile cezalandırılır*” hükmü mevcuttur²²². Yine aynı kanunda yasadışı bahis oynatmak, para nakline aracılık etmek, reklam vermek, yer temin etmek doğrudan suç olarak nitelendirilmiştir. Kanun koyucu istisnai olarak oyuncular hakkında idari para cezası öngörmüştür.

7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’da kanunun verdiği yetkiye dayalı olmaksızın spor müsabakalarına dayalı sabit ihtimalli veya müşterek bahis veya şans oyunlarını oynamak yirmi ay uzun süreli durdurma cezasını gerektiren fiil olarak düzenlenmiştir. Yine aynı kanunda kumar oynamak veya oynatmak, kumar oynatanlarla ilişki kurmak ise meslekten çıkarma cezasını gerektiren fiil olarak düzenlenmiştir²²³.

İdari para cezaları hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişilerde genel olarak olumsuz bir sonuç doğurmamaktadır. Ancak bazı mesleklerde idareye tanınan takdir yetkisi nedeniyle olumsuz sonuçlarla karşılaşılabilir. Kumar oynamak ve yasadışı bahiş oynamak idari yaptırım gereken eylemler olmakla birlikte

²²¹ Konya 2. İdare Mahkemesi, 2020/1480E. 2021/807K. sayılı 25.01.2021 tarihli kararı. Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 2021/1660E. 2021/1467K. sayılı 14.10.2021 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²²² Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7258.pdf>, Erişim Tarihi:02.04.2024.

²²³ Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7068.pdf>, Erişim Tarihi:02.04.2024.

genel kolluk tarafından işlenmesi halinde de haklarında birtakım disiplin cezalarının uygulanması öngörülmüştür. Hal böyle iken genel kolluk olarak istihdam edilecek olan kişiler açısından bu hususlarda araştırma yapılıyor olması doğal karşılanacaktır. Ancak kişilerin bir kerelik gerçekleştirmiş oldukları eylemler sonucunda tüm hayatlarını etkileyecek kararların da alınmaması gerekmektedir.

Yukarıda izah edilen “görevin getirdiği nitelikler” ile “görevine yansıtacak hususlar”a etki etmeyecek nitelikteki hız sınırını geçme, gibi nedenlerle uygulanan idari para cezalarının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına olumsuz etki etmeyeceği kanaatindeyiz.

3.2.11. Aile Yakınlarının Etkisi

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun yürürlüğe girmiş olduğu 17.04.2021 tarihine dek kamu kurum ve kuruluşuna istihdam edilecek olan kişinin dışında aile yakınları olan anne, baba, eş, kardeş, çocuk ile amca, dayı, hala, teyze, dede ve nene de tahkikata tabi tutuluyorlardı. Alt soy, üst soy ve yan soyun tahkikat sürecine dahil edilmiş olması uygulamada çok ciddi sorunlara sebebiyet vermiştir. Özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında FETÖ terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı yakını olan, ya da örgüt üyesi yakını olan veya bu örgütün okulunda dershanesinde yakınları eğitim görmüş ya da çalışmak suretiyle SGK kaydı olan veya haklarında ceza soruşturması veya kovuşturması olan yakını bulunan kişilerin kendilerinin ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmamasına rağmen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan çok sayıda kişi olmuştur.

Aile yakınlarından birinin yukarıda sayılan nedenlerden ötürü bir pürüzü olması karşısında hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin olumsuz sonuç alması gündeme gelmektedir. Burada idareye tanınan bir takdir yetkisinin olduğunu görmekteyiz. Zira istihdam etmek üzere alacağı personelin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması istihdam edilecek personele olan bir güven problemini ortadan kaldıracaktır. Ancak bu halde de hukukun çizdiği sınır dışına çıkılarak

takdir yetkisinin keyfi olarak kullanıldığı çok sayıda durum ile karşılaşıldığı örnekler mevcuttur.

Anayasa'nın 38'inci maddesinde “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Ceza sorumluluğu şahsidir.*” hükümleri bulunmaktadır. Dolayısıyla bir kimse hakkında yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmada henüz bir karar yani hüküm verilmediğinden suçlu muamelesine maruz bırakılması masumiyet karinesinin ve lekelenmeme hakkının ihlalidir. Öte yandan cezaların şahsiliği ilkesi, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Diğer bir anlatımla, bir kimsenin başkasının fiilinden sorumlu tutulmamasıdır.

İstihdam edilecek kişi dışında aile bireylerinin araştırma ve soruşturmaya dahil edilmesi halinde olumsuz sonuçlanma işlemine karşı idare mahkemelerinde açılacak iptal davası ile lehe olan hükümler almak mümkündür. Bu minvalde verilmiş olan birtakım kararları paylaşacağız.

İlk karar; babası ile yıllardır hiç görüşmeyen dava tarihi itibarıyla 24 yaşında olan uzman erbaş adayı hakkındadır. Kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması İçişleri Bakanlığı'na olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davasında ilk derece mahkemesinin kararı şu şekildedir:

“Uyuşmazlıkta, davalı idarece sunulan belgeler ile birlikte dosya kapsamının bir bütün olarak değerlendirilmesinden, davacı hakkında herhangi bir istihbari bilginin bulunmadığı, babası hakkında elde edilen bilginin ise 30 yıl önce gerçekleşen bir olaya ilişkin teyide muhtaç bir bilgi olduğu ve bu bilgiye istinaden dava konusu işlemin tesis edildiği görülmüş olup, belirtilen husus incelendiğinde; davacının babası ile ilgili 1990 yılında yaşandığı muhtemel olan teyit edilmemiş bilginin tek başına davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanak oluşturamayacağı, başkaca bilgi ve belgelerle desteklenmesi gerektiği, davacının kendisi ve babası hakkında başkaca bir bilgiye de rastlanılmadığı, dolayısıyla davacı hakkında salt bahse konu tespit uyarınca

güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir.²²⁴”

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 4'üncü ve 5'inci maddelerinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak kimseye ilişkin olarak doğrudan “kişinin” ibaresi geçirilmiştir. Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik'te aynı şekilde düzenlenmiştir. Böylelikle istihdam edilecek kişi dışındaki 3'üncü kişilerin tahkikata tabi tutulmasının önü kesilmiştir. Kanun ve yönetmelik hükmü net olup yoruma açık değildir. Dolayısıyla kanun ve yönetmelik hükmünü genişleterek uygulamak, kamu gücünün vermiş olduğu yetkileri usul ve yasaya aykırı kullanmak olacaktır.

15 Temmuz sürecinde babası hakkında idari ve cezai işlemler yapılan kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması Millî Savunma Bakanlığı'nca olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davasında idare mahkemesince verilen karar şu şekildedir:

“Uyuşmazlıkta; UYAP sorgusu sonucunda davacı hakkında yapılan herhangi bir ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı, Mahkememizce yapılan 07.09.2022 tarihli ara kararına Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı ve Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından verilen cevabi yazıların incelenmesinden, davacının FETÖ/PDY terör örgütüyle irtibatının veya iltisakının bulunduğuna ilişkin herhangi bir kayda rastlanmadığının anlaşıldığı, davacının babasının 15-16.07.2016 tarihli darbe girişimi sonrasında tutuklandığı ve 668 sayılı KHK ile görevine son verildiği şeklinde bilgi bulunduğu, ancak davacının kendisinin Devletin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek yasa dışı ideolojik bir görüşü benimsediği veya kurumun güvenliğini ihlal edebilecek tutum ve davranışlar içerisinde bulunduğu yönünde hukuken kabul edilebilir somut bir tespitin ve güvenlik

²²⁴ Ankara 6. İdare Mahkemesi, 2020/488E. 2020/1503K. sayılı 08.10.2020 tarihli kararı. İlk derece kararı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi'nin 2020/4989E. 2021/3294K. sayılı 27.10.2021 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını gerektirir bir başka nedenin bulunmadığı görülmektedir.²²⁵”

15 Temmuz sürecinde babası ve ağabeyi hakkında idari ve cezai işlemler yapılan kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması Millî Savunma Bakanlığı'na olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davasında idare mahkemesince verilen karar şu şekildedir:

“7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun 5. maddesi incelendiğinde, güvenlik soruşturmasının, arşiv araştırmasındaki hususlara ilave olarak kişi ile ilgili madde metninde sayılan üç olumsuz durumun tespiti yönünden ilave bir araştırma olduğu, anılan maddenin lafzında kişinin içinde bulunduğu ortamın, sosyal çevresinin veya yakın akrabalarının inceleneceğine dair bir ifadenin yer almadığı, dolayısıyla Kanun'un 5. maddesinde yer alan gerekçeden farklı olarak güvenlik soruşturmasına tabi olan kamu görevlilerinin eşi ile birinci derece kan ve sihri hısımları ile ilgili araştırma yapılabilmesinin mümkün olmadığı, Kanun'un lafzının açık olduğu bu halde yoruma ve gerekçeye ihtiyaç bulunmadığı, davacının kendisi ile ilgili güvenlik soruşturmasını olumsuz kılacak herhangi bir bilgi ve belgenin de bulunmadığı anlaşıldığından, davacının babası ve abisi ile ilgili bilgilere dayanılarak güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırılması nedeniyle tesis olunan dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²²⁶”

15 Temmuz sürecinde babası hakkında takipsizlik kararı verilen annesi hakkında ise istihbari veri bulunan kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması Millî Savunma Bakanlığı'na olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davasında ilk derece mahkemesi davayı reddetmiştir. İstinaf incelemesinde ise bölge idare mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak dava konusu işlemi iptal etmiştir. Karar şu şekildedir:

“Uyuşmazlıkta, davacı hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında sonucunda "mevcut veri kaynaklarında yapılan çalışmalarda şahıs hakkında günümüz itibariyle talebe esas teşkil edecek bir bilgiye rastlanılmadığının" belirtildiği, baba

²²⁵ Ankara 13. İdare Mahkemesi, 2022/1524E. 2023/109K. sayılı 19.01.2023 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 2023/2781E. 2023/544K. sayılı 06.10.2023 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²²⁶ Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/538E. 2023/1635K. sayılı 16.10.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

hakkında belirtilen fillere ilişkin terör örgütüne üyelikten yapılan adli soruşturma sonucunda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 04/01/2019 tarih ve K:2019/1413 sayılı kararıyla kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, anne hakkında yer verilen müzahir derneğe bağış işlemlerinin güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının gerektirecek nitelikte bulunmadığı, davacının kendisinin Devletin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek yasa dışı ideolojik bir görüşü benimsediği veya kurumun güvenliğini ihlal edebilecek tutum ve davranışlar içerisinde bulunduğu yönünde hukuken kabul edilebilir somut bir tespitin ve güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını gerektirir bir başka nedenin bulunmadığı, davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ve gruplara iltisakı veya irtibatı olduğunu ortaya koyan hukuken kabul edilebilir nitelikte somut bir tespitin davalı idare tarafından ortaya konulamadığı görülmektedir.²²⁷”

Özel güvenlik belgesi alacak olan kişi hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması İstanbul Valiliği’nce olumsuz olarak sonuçlandırılmıştır. Açılan iptal davasında idare mahkemesince verilen karar şu şekildedir:

“Uyuşmazlıkta; davacının özel güvenlik belgesi düzenlenmemesine gerekçe olarak gösterilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına ilişkin bilgi ve belgelerde; davacının "3. derece aile bireyleri arasında PKK/KCK Terör Örgütü'nün kırsal alanında faaliyet yürütürken güvenlik güçleri tarafından etkisiz hale getirilen ve güvenlik güçlerine teslim olan aile bireylerinin bulunduğu" yönünde bilgiye yer verildiği, bu hususun dışında davacı hakkında güvenlik soruşturmasını olumsuz kılacak nitelikte başka herhangi bir tespitin yer almadığı, ayrıca UYAP Sistemi üzerinden yapılan sorgulamada da davacının adli sicil/arşiv kaydının ve hakkında yürütülen herhangi bir adli soruşturmanın bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumda, davacının anılan Terör Örgütünün veya başka bir örgütün üyesi olduğunu veya yasa dışı siyasi, yıkıcı, bölücü ideolojik görüş veya eylem içerisinde olduğunu kanıtlayan hukuken geçerli bir bilgi ve belgenin bulunmaması, hakkında yapılmış suç duyurusu, adli soruşturma, işlem ya da açılmış bir kamu davası

²²⁷ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 2023/2084E. 2023/2818K. sayılı 10.05.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

*veya mahkûmiyet kararının da mevcut olmaması karşısında tesis edilen dava konusu işlemden hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmaktadır.*²²⁸”

Yukarıda anılan kararlar incelendiğinde her ne kadar güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde artık kişilerin aile yakınları tahkikata dahil edilmeyecek olsa da idarece kanuni düzenleme yok sayılarak hukuka aykırı işlemler tesis edilmektedir. Yapılan yargılamalar sonucunda ise hukuka aykırı olarak tesis edilen işlemler iptal edilmektedir.²²⁹

²²⁸ İstanbul 8. İdare Mahkemesi, 2021/1708E. 2022/75K. sayılı 19.01.2022 tarihli kararı. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/697E. 2022/1392K. sayılı 21.06.2022 tarihli kararı ile onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²²⁹ Ankara 5. İdare Mahkemesi E.2019/2296, K.2020/1414 sayılı, 08/10/2020 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2020/5233, K.2021/719 sayılı, 12/03/2021 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 13. İdare Mahkemesi E.2020/515, K.2020/2140 sayılı, 17.11.2020 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin E.2021/1404, K.2021/2902 sayılı, 08/10/2021 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 6. İdare Mahkemesi E.2020/488, K.2020/1503 sayılı, 08/10/2020 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin E.2020/4989, K.2021/3294 sayılı, 27/10/2021 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 18. İdare Mahkemesi E. 2020/1002, K. 2020/2175 sayılı, 30.12.2020 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2021/2327, K.2022/335 sayılı, 11.02.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 16. İdare Mahkemesi E.2020/1009, K.2021/175 sayılı, 3.02.2021 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2021/3901, K.2022/1632 sayılı, 15.04.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 27. İdare Mahkemesi E. 2020/753, K. 2023/100 sayılı, 31.01.2023 tarihli iptal kararı, Ankara 27. İdare Mahkemesi E.2020/789, K.2023/99 sayılı, 31.01.2023 tarihli iptal kararı, Ankara 23. İdare Mahkemesi E. 2020/2093, K.2021/1979 sayılı, 1.12.2021 tarihli iptal kararı; Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/255, K.2022/421 sayılı, 17.02.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 17. İdare Mahkemesi E.2021/594, K.2021/1795 sayılı, 21.12.2021 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/1391, K.2022/1747 sayılı, 13.04.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 4. İdare Mahkemesi E.2022/844, K.2022/2622 sayılı, 30.11.2022 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare 4. İdari Dava Dairesi E.2022/3554, K.2023/53 sayılı, 12.01.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 14. İdare Mahkemesi E.2021/1324, K.2022/1213 sayılı, 30.05.2022 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/4031, K.2022/4158 sayılı, 17.10.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; İstanbul 8. İdare Mahkemesi E.2021/1708, K.2022/75 sayılı, 19.01.2022 tarihli iptal kararı, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/697, K.2022/1392 sayılı, 21.06.2022 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 16. İdare Mahkemesi E.2022/203, K.2022/1963 sayılı, 30.09.2022 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/6342, K.2023/1182 sayılı, 2.03.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 23. İdare Mahkemesi E.2022/323, K.2022/1796 sayılı, 30.09.2022 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2022/6070, K.2023/2298 sayılı, 13.04.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 7. İdare Mahkemesi E. 2022/604, K. 2022/2224 sayılı, 21.10.2022 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E. 2022/6764, K. 2023/923 sayılı, 22.02.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 13. İdare Mahkemesi E.2022/1524, K.2023/109 sayılı, 19.01.2023 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2023/2781, K.2023/5441 sayılı, 6.10.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 7. İdare Mahkemesi E. 2022/1508, K.2023/375 sayılı, 23.02.2023 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi E.2023/3777, K.2023/3740 sayılı, 12.06.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 5. İdare Mahkemesi E.2022/2513, K.2023/982 sayılı, 30.05.2023 tarihli iptal kararı, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi E.2023/5692, K.2023/7682 sayılı, 27.12.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Ayrıca belirtmelidir ki kanun koyucunun özel olarak düzenleme yapmış olduğu bir alanda 3'üncü kişiler hakkında araştırmalar yapılarak veri toplanıyor ve bunların işleniyor olması bu süreçte yer alan kişiler açısından cezai sorumluluğu da gerektirdiği kanaatindeyiz.

3.2.12. Otel Kayıtlarının Etkisi

1774 Sayılı Kimlik Bildirme Kanunu, özel veya resmi her türlü konaklama tesisi için kolluk kuvvetlerine anlık bildirim yapılmasını gerektirmektedir²³⁰. Bu kapsamda, polis ve jandarma sorumluluk bölgelerinde bulunan konaklama tesislerinde, konaklayan ve çalışanların bilgilerinin tutulduğu Kimlik Bildirim Sistemi kullanılarak bildirimler yapılmaktadır. Bu sistem, konaklama tesislerinin yetkililerine veri gönderme imkânı sağlayarak, kolluk kuvvetlerinin gerektiğinde bu bilgilere anlık olarak erişimini ve takibini sağlar. Bu uygulama, kamu güvenliğinin korunması ve suç önleme amaçlarıyla konaklama sektöründe etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin birden çok kez otelde konaklama kaydının olması nedeniyle tahkikatının olumsuz sonuçlandırılması işleminin hukuka aykırılık teşkil edeceği kanaatindeyiz.

Anayasa'nın 'Özel hayatın gizliliği' kenar başlıklı 20'nci maddesi şöyledir: *"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."* Yine bu çerçevede Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında özel hayatın gizliliği şu şekilde izah edilmiştir: *"Özel hayat geniş bir kavram kapsayıcı bir tanımının yapılması oldukça zordur. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlık olup, bu koruma herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte, özel hayat kavramının herkesin kişisel yaşamını istediği şekilde sürdürme ve dış dünyayı bu alandan uzak tutma kavramına indirgenemeyeceği açıktır (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Özpınar/Türkiye, B. No. 20999/04, 19/10/2010).*

²³⁰ Kimlik Bildirme Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1774.pdf>, Erişim Tarihi:01.04.2024.

Bu açıdan Anayasa'nın 20. maddesi özel bir sosyal hayat sürdürmeyi güvence altına almaktadır.²³¹”

Anayasanın 23'üncü maddesi *“Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.”* şeklindedir. Seyahat hürriyetinin doğal bir sonucu olarak konaklama hürriyeti de ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sırf otel kaydı olduğundan bahisle kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlanmamalıdır.

Kişilerce sıklıkla erkek – kadın arkadaşı ile aynı otelde ve aynı odada geçmişte konaklamış olmanın sorun teşkil edip etmeyeceği araştırılmaktadır. Kişiler özel hayatları çerçevesinde istedikleri kişilerle aynı otelde, odada konaklayabilirler bunun önünde yasal bir engel yoktur. Öte yandan kişilerin aynı odada kalmış olmaları, cinsel birliktelik yaşadıkları anlamına gelmeyecektir. Maddi gerçek bakımından cinsel birliktelik yaşanmış da olsa bu kimseyi ilgilendirmemektedir. Öyle ki taraflar evli olsa ve gerçekleştirdikleri eylemler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu çerçevesinde zina olarak nitelendiriliyor olsa da bu güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının konusuna girmeyecektir. Zina eylemi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmemiştir. Ancak çekişmeli bir boşanma davasında boşanma sebebi olarak dayanılmaktadır.

2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde kişiler *“şeref ve haysiyetini ihlal edecek ve görevine yansiyacak şekilde (...) ahlak ve adaba aykırı davranıp davranmadığı”* araştırılmakta iken 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile uygulama yönetmeliğinde bu konuda doğrudan bir düzenleme yoktur. Ancak mevcut kanun ve yönetmelikte geçen *“görevin getirdiği nitelikler”* ile *“görevine yansiyacak hususlar”* ifadeleri nedeniyle bu hususta da bir tahkikatın gerçekleştirilmesi gündeme gelebilir. Böyle bir durumda dahi yukarıda izah edildiği üzere kişinin özel hayatın gizliliği hakkı ihlal edilmemelidir. Bu araştırma yapılırken kişinin otelde fuhuş amaçlı, hayat kadınları ile mi konakladığı, tek gecelik ilişkiler mi yaşadığı ya da sürekli fuhuş yapılan ve bu sebeple idari yaptırımlara maruz kalan bir otelde mi kaldığı gibi konular üzerinde durulacaktır. Bu kişilerin atamaları takdir yetkisine dayalı

²³¹ Anayasa Mahkemesi, (K.Ş., B. No: 2013/1614, 3/4/2014), <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1614>, Erişim Tarihi: 02.04.2024.

olarak kişilerin haberleri dahi olmadan yapıldığı için açılacak bir dava pek de söz konusu değildir. Doğrudan otel kaydı sebebiyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan ve bu konuda dava açan kişilere ilişkin yapılan açık kaynak taramasında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.13. İnternet, Telefon, Sosyal Medya Gibi İletişim Kanallarının Etkisi

Facebook, Twitter, Instagram, Tiktok, Youtube gibi sosyal medya olarak nitelendirilen iletişim kanallarının güvenlik soruşturması sürecine etkisinin olduğu düşünülmektedir. Öyle ki bu kanallar aracılığıyla kişinin geçmişi, görüşleri, faaliyetleri ve ilişkileri hakkında önemli bilgiler edinilmesi mümkündür. İnternette paylaşılan içerikler, kişinin kişilik özellikleri, değerleri ve eğilimleri hakkında bilgi verebilir. Sosyal medya etkileşimleri, kişinin görüşleri, siyasi ve dini inançları ve ideolojisi hakkında ipuçları sağlayabilir. Sosyal medya paylaşımları, kişinin geçmişteki olaylara ve kişilere olan katılımı hakkında bilgi verebilir. Bunların tamamı açık kaynak taraması üzerinden yapılacaktır. Yapılan bu tarama süreci daha önce izah ettiğimiz istihbari faaliyete girmektedir. Kişinin sosyal medya hesabının bulunmaması ya da sosyal medya profillerinin tanımadığı 3'üncü kişilere kapalı olması halinde kolluk veya istihbarat personeli kişi hakkında detaylı bilgilere ulaşamayacaktır. İdari yargıda açılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konulu davalarda bugüne dek “-Kişinin Facebook / Instagram hesabında şu kişilerle bulunduğu, -Kişinin Tiktok / Youtube hesabında terör örgütü hesaplarını takip ettiği” şeklinde ya da buna benzer bir istihbari bilgi notu dosyaya girmemiştir. Gelen istihbari bilgilerde bilginin kaynağı belirtilmeden “Terör örgütünün nevrüz etkinliğine katıldığı”, “Örgütüne yakınlığı ile bilinen derneğine üye olduğu” gibi bilgiler yer almaktadır. 7315 sayılı kanunla birlikte somut bilgi ve belgelerin önemi kat ve kat artmıştır. Hal böyle iken değerlendirme komisyonunun doğru bir değerlendirme yapabilmesi için eğer ki sosyal medya hesabı üzerinden bir bilgiye ulaşılmışsa bunun dosya içeriğine eklenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Olası bir uyuşmazlıkta idari yargı merciince de işlemin yasal denetimi daha kolay sağlanacaktır. Whatsapp, Telegram gibi uçtan uca şifrelemeli mesajlaşma araçlarının güvenlik soruşturması sürecinde incelenmesi söz konusu değildir. Burada bulunan yazışmalar ancak adli yargıdaki bir

soruşturma ya da kovuşturmada kişinin telefonuna el konulması sonrası yapılacak bilirkişi incelemesi neticesinde ortaya çıkacaktır.

Sonuç olarak, sosyal medya kişiler hakkında bir intibaa sebebiyet vermektedir. Ancak doğrudan suç unsuru olan paylaşımlar da bulunulmadığı müddetçe de değerlendirme komisyonlarına sunulan veriler arasında da tek başına yer almamaktadır.²³²

Hemen herkes interneti bir şekilde kullanmaktadır. Kişiler çok sayıda web sitesine girmektedir. Kişilerin ziyaret ettiği bu web sitelerinin belirli bir merkezde kayıtları tutulmamaktadır. Kişilerin tarayıcı geçmişleri yalnızca kendi kullandıkları cihazdaki uygulama ile sınırlıdır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçlerinde sıklıkla sorulan “İnternet geçmişime bakılır mı?” sorusunun cevabı bakılmayacağı, bakılamayacağı yönünde olacaktır. Yukarıda anlatıldığı üzere kişi hakkında bir soruşturma ya da kovuşturma nedeniyle kişinin ilgili cihazına (telefon, tablet, bilgisayar) el konulması sonrası yapılacak bilirkişi incelemesi neticesinde ancak kişinin internet geçmişi silinmediyse ortaya çıkacaktır. Güvenlik soruşturması sürecini gerçekleştiren kolluk ya da istihbarat personelinin kişinin şahsi cihazlarına girme, inceleme yetkisi bulunmamaktadır.

Günlük hayatta hemen herkes birilerini aramakta ya da kısa mesaj (SMS) göndermektedir. Bu arama ve mesajlaşmaların içeriğine dair kayıtlar tutulmamakta ancak hangi numaradan hangi numaranın arandığı ya da mesaj atıldığı ile aramaların ne kadar süre sürdüğü ile kaç mesaj atıldığına dair Historical Traffic Search – HTS kayıtları tutulmaktadır. Ülkede bir günde gerçekleşen konuşmaların tamamını kayıt altına alınmasını sağlayacak veri depolama aracı fiziken mümkün değildir. Kişiler arasındaki görüşmeler ancak bir adli bir soruşturma çerçevesinde Sulh Ceza Hakimliği kararı ile kararda belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere dinlenip, kayıt altına alınabilecektir. Başka bir ifade ile kişilerin güvenlik soruşturması süreçlerinde dinlenmesi, telefon kayıtlarının incelenmesi söz konusu değildir.

²³² Ankara 5. İdare Mahkemesi E. 2022/424, K. 2022/1868 sayılı, 7.10.2022 tarihli red kararı, Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi E. 2022/3398, K. 2023/356 sayılı, 2.02.2023 tarihli kararıyla onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Türk Ceza Kanunu ya da diğer kanunlarda düzenlenmiş olan bilişim suçları nedeniyle kişinin devam eden soruşturma veya kovuşturmasının varlığı halinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının söz konusu olması mümkündür. Örnek olayda *“Uyuşmazlıkta, davacının arşiv araştırmasının olumsuz olmasının sebebinin hakkında Ilgın Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma olduğunun idarece belirtildiği, Mahkememizce resen yapılan incelemede Ilgın Cumhuriyet Başsavcılığının 2022/1344 soruşturma sayılı dosyasında davacının şüpheli olarak bulunduğu ve "Çocuk, Hayvan, Ölmüş İnsan Bedeni İle İlgili Üretilen Müstehcen Yayınları Yayınlamak, Müstehcen Yayınların Üretiminde Çocukları Kullanmak, Şiddet Kullanarak, Hayvanlarla, Ölmüş İnsan Bedeni ile İlgili Müstehcen Yayın Üretmek ve Satmak" suçlamasıyla 24/10/2022 tarihli ve 2022/333 iddianame numarası ile Ilgın Asliye Ceza Mahkemesinde görülmek üzere davacı hakkında dava açıldığı görülmektedir. Yukarıda yer alan mevzuat hükümleriyle birlikte uyuşmazlık değerlendirildiğinde, kişi hakkında devam eden veya sonuçlanmış olan soruşturma ya da kovuşturmalar kapsamındaki olguların arşiv araştırması kapsamında değerlendirilebileceğinin 7315 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile hüküm altına alındığı, bu kapsamda davalı idarece davacı hakkında 7315 sayılı Kanun'da yer alan hükümler dikkate alınarak arşiv araştırması yaptırıldığı, yaptırılan arşiv araştırması sonucunda davacının belirtilen suçlardan yargılamasının devam ettiği dikkate alındığında, davacıya isnat edilen fiilin niteliği ve anılan soruşturma ve kovuşturma dosyalarında yer alan bilgi ve tespitler ile yürütülecek hizmetin önem ve özelliği bir bütün olarak değerlendirildiğinde, davacının arşiv araştırması olumlu olmak koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından, davacının atamasının uygun görülmemesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²³³”*

3.2.14. Çalışma Geçmişinin – SGK Kayıtlarının Etkisi

Bir kişinin, içinde bulunduğu toplumdan iş istemesi ve çalışmak istemesi en doğal hakkıdır. Devlete karşı ileri sürülebilecek bir vatandaşlık yetkisidir. Anayasa'nın 49'uncu

²³³ Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/775E. 2023/1695K. sayılı, 25.10.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

maddesine göre “Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.” İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 23’üncü maddesine göre “Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.”

Hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılan kişinin çalışma kayıtlarına bakılmaktadır. Burada “SGK Hizmet Tescil ve Dökümü” önem arz etmektedir. Bu bilgiler, kişinin geçmişteki iş deneyimleri, işten ayrılma nedenleri, disiplin cezaları ve yasal sorunlar hakkında bilgi verebilir. SGK kayıtları; kişinin geçmişteki işverenleri, çalışma süreleri ve maaş bilgileri hakkında bilgi vermektedir. Kişinin geçmişte güvenlik sorunu teşkil eden bir işte çalışmış olması, işten kovulma veya disiplin cezası alma gibi geçmiş ya da geçmişte terör örgütleri veya suç gruplarıyla bağlantılı bir işte çalışmış olması, güvenlik soruşturması sonucunu olumsuz etkileyebilir.

15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra FETÖ/PDY terör örgütüne ilişkin kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırıldığı görülmektedir.²³⁴ Darbe girişimi öncesine kadar yasallık ilkesinden faydalanarak faaliyet gösteren bu kurum ve kuruluşlar devletin denetimi ve gözetimi altındadır. Devlet kurumlarından almış oldukları izin ve ruhsatlarla faaliyet göstermektedirler. Dolayısıyla bu kurum ve kuruluşlarda çalışan kişilerin doğrudan irtibatlı veya iltisaklı olduğu varsayımına dayanılarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılmamalıdır.

Kapatılan kurumda çalışma geçmişi bulunan Gençlik ve Spor Bakanlığı koruma ve güvenlik görevlisi personel adayının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırılması işlemine karşı açmış olduğu davada iptal kararı verilmiştir.

²³⁴ Ankara 27. İdare Mahkemesi E. 2020/683, K.2022/395 sayılı, 10.03.2022 tarihli red kararı, Ankara BİM 13. İdari Dava Dairesi E.2022/5532, K.2024/266 sayılı, 31.01.2024 tarihli kararıyla onanmıştır; Manisa 2. İdare Mahkemesi E. 2021/1040, K. 2022/411 sayılı, 28.04.2022 tarihli red kararı, İzmir BİM 2. İdari Dava Dairesi E.2022/1800, K.2022/1809 sayılı, 14.09.2022 tarihli kararıyla onanmıştır; Ankara 2. İdare Mahkemesi E.2022/2773, K. 2023/1148 sayılı, 23.06.2023 tarihli red kararı.

“Olayda; davacı hakkındaki, "FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne müzahir olarak faaliyet göstermekte iken KHK ile kapatılan XXXX Özel Eğt. İnş. Tur. Teks. Bas. Yay. Tic. Ltd. Şti.'nde 01/11/2013-31/08/2015 tarihleri arasında memur (okul) olarak SGK kaydının bulunduğu" şeklindeki istihbari bilgi notu nedeniyle atamasının yapılmadığı görülmekte olup, bu kapsamda mahkememizce 05/07/2023 tarihli ara kararla; davacı hakkındaki istihbari bilgi notu sebebiyle yürütülen adli soruşturma ve kovuşturma bulunup bulunmadığı, hakkında bir işlem tesis edilip edilmediği hususlarının, mernis adresinin, nüfus kaydının bulunduğu İllerde göz önünde bulundurularak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Erzincan Cumhuriyet Başsavcılığı, Denizli Cumhuriyet Başsavcılığı ile Pamukkale Cumhuriyet Savcılığı'ndan ve İstanbul, Erzincan, Denizli İl Emniyet Müdürlükleri ile Pamukkale İlçe Emniyet Müdürlüğünden, ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğünden dava konusu işlem hakkındaki bilgi, belge ve açıklamaların istenildiği ve sunulan bilgi ve belgelerden davacı hakkında başka bir kayda rastlanmadığı görülmektedir. Bu durumda; davacının FETÖ/PDY'ye müzahir okulda çalışma kaydının bulunmasının tek başına davacının güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanak teşkil edemeyeceği, bunun dışında davacının FETÖ/PDY veya herhangi bir terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğu yönünde dava dosyasında bilgi bulunmadığı, kişinin salt KHK ile kapatılan bir okulda çalışma kaydının bulunmasının o kişinin de terör örgütü üyesi veya terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğu anlamına gelmeyeceği veya bu durumun kişinin bir terör örgütüne mensup olduğuna karine teşkil etmeyeceği, Mahkememizce yapılan ara karar, UYAP sorgulamaları neticesinde davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili herhangi bir ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı, tüm bu değerlendirmeler neticesinde, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olduğundan bahisle atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²³⁵”

Kapatılan kurumda çalışma geçmişi bulunan öğretmen adayının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının Millî Eğitim Bakanlığı'nca olumsuz sonuçlandırılması işlemine karşı açmış olduğu davada iptal kararı verilmiştir.

²³⁵ Ankara 15. İdare Mahkemesi, 2023/434E. 2023/2030K. sayılı 06.11.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

“Olayda, davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına sebep olan bilgi notunda "FETÖ/PDY terör örgütüne müzahir KHK ile kapatılan Özel Öğretim Kurumlarında 2013-2015 yılları arasında öğretmen olarak çalıştığı SGK kayıtlarından görülmüştür. Göreve başlatılması uygun görülmemiştir." hususlarına yer verildiği görülmektedir. Bu durumda, davacının FETÖ/PDY'ye müzahir okulda çalışma kaydının bulunmasının tek başına davacının güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanak teşkil etmeyeceği, bunun dışında davacının FETÖ/PDY veya herhangi bir terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğu yönünde dava dosyasında bilgi bulunmadığı, kişinin salt KHK ile kapatılan bir okulda çalışma kaydının bulunmasının o kişinin de terör örgütü üyesi veya terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğu anlamına gelmeyeceği veya bu durumun kişinin bir terör örgütüne mensup olduğuna karine teşkil etmeyeceği, Mahkememizce UYAP üzerinden yapılan sorgulama neticesinde davacı hakkında (sistem üzerindeki kapalı dosyalar dahil olmak üzere) FETÖ/PDY terör örgütü ile ilgili herhangi bir ceza soruşturması veya kovuşturmasının bulunmadığı, ayrıca Mahkememizce yapılan 26/07/2023 tarihli ara kararına gelen cevaplarda da davacı hakkında FETÖ/PDY'ye müzahir okulda çalışma kaydı dışında bir bilgi bulunmadığı anlaşıldığından, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olduğundan bahisle atamasının iptal edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²³⁶”

Özel mevzuata bağlı olarak izinle kurulan ancak kapatılan kurum vasfı bulunan özel bankada çalışma geçmişi bulunan kişinin açmış olduğu iptal davasında verilen ret kararını Danıştay bozmuştur.

“Davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasının bir başka nedeni olarak gösterilen durum, davacının Bank Asya'da çalıştığına dair bir geçmişe işaret etmektedir, ancak sadece bu bilgiye dayanarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasının yeterli olmadığı vurgulanmaktadır. Davacının FETÖ/PDY terör örgütüne üyelik, bağlantı veya ilişkisinin olup olmadığının belirlenmesi için ek bilgi ve belgelere ihtiyaç duyulduğu açıkça ifade edilmektedir. Dolayısıyla, davacının FETÖ/PDY terör örgütüyle ilişkisi konusunda yeterli araştırma

²³⁶ Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/87E.2023/2184K. sayılı 15.12.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

yapılmadan, sadece Bank Asya'da çalıştığı bilgisine dayanarak verilen mahkeme kararının hukuka uygun olmadığına dikkat çekilmektedir. Bölge İdare Mahkemesi'nin, bu eksik incelemeye dayalı olarak davanın reddine ilişkin kararının hukuki doğruluğu bulunmamaktadır.²³⁷”

Anılan kararlar incelendiğinde tek başına çalışma kaydı kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırılmasına yeter mahiyette görülmemiştir. Bunun yanında kişilerin terör örgütleri ile irtibat ve iltisakını yeter seviyede gösterecek somut deliller aranmaktadır. Aksi durumda kişilerin lekelenmeme, çalışma hakkı gibi temel hakları zarar görecektir.

3.2.15. Eğitim Öğretim Kurumlarının Etkisi

Ülkemizde okul ve dersaneler Milli Eğitim Temel Kanunu²³⁸ çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde alınan izinle açılmakta ve yine bakanlık tarafından denetlenmektedir. Vakıf ya da devlet üniversitesi fark etmeksizin üniversiteler Anayasa'nın 130'uncu maddesi gereğince kanunla kurulmakta ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu çerçevesinde Yüksek Öğretim Kurulu ile Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın idari denetimlerine tabi tutulmaktadır²³⁹. Özel öğrenci yurtları ise Millî Eğitim Bakanlığı'nda alınan izinle açılmakta ve yine bakanlığın denetimine tabi tutulmaktadır²⁴⁰. Bunu aktarmamızdaki amaç sayılan tüm kurumlar devletin kontrolünde alınan izinlerle faaliyete geçirilmektedir.

Okul, dersane, üniversite, yurt gibi kurumların güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecine etkisi konu özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra gündeme gelmiştir. 15 Temmuz sonrasında kapatılan FETÖ/PDY yapılanmasına ait olduğu iddia olunan okul, dersane, üniversite, yurt gibi kurumlarda eğitim gören veya barınan

²³⁷ Danıştay 8. Dairesi, 2020/257E. 2022/2182K. sayılı 30.03.2022 tarihli kararı.

²³⁸ Milli Eğitim Temel Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.

²³⁹ Yükseköğretim Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.

²⁴⁰ Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20048106.pdf>, Erişim Tarihi: 02.04.2023.

kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması idarelerce olumsuz sonuçlandırılmıştır. Gerekçe olarak ise bu kişilerin FETÖ/PDY terör örgütüne irtibatlı veya iltisaklı olduklarıdır.²⁴¹

Anayasa'nın 42'nci maddesinin ilk üç fıkrasında *"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz."* denilmektedir. Yine Anayasa'nın 42'nci maddesinin 7'nci fıkrası *"Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar."* şeklindedir. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 58'inci maddesinde *"Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır."* düzenlemesi ile Anayasa devlete birtakım görev ve sorumluluklar yüklemektedir.

Özellikle FETÖ/PDY yapılanmasına ait olan okul, dersane, üniversite, yurt gibi kurumlar, darbe girişimine kadar devlet denetimi ve kontrolü altında faaliyet göstermekteydi. Dolayısıyla devlet kontrolü altında olan bir yerde eğitim görmenin veya barınmanın suç teşkil etmemesi veya irtibatlı ya da iltisaklı şekilde yorumlanmaması gerektiği kanaatindeyiz. Aksi durumda *"Devlet, vatandaşa tuzak kurmaz."* ilkesinin yok sayıldığını düşüneceğiz. Bahsi geçen kurumlardan binlerce belki milyonlara yakın kişi hizmet almıştır. Böyle bir durumda toplumun önemli kısmının devlet eliyle kriminal ilan edilmiş olması gibi bir durumla karşılaşılacaktır. Eğer ki buralar terör örgütlerine ait kurumlardı devlet bu kurumların faaliyette bulunmalarına neden izin vermiştir? Ruhsatlarını neden derhal iptal etmemiştir? Faaliyetlerine devlet gözetiminde faaliyetlerine devam eden bir kurumun vatandaş gözünde meşru ve kanuni bir yapı olarak görülmesi gayet doğaldır. Öte yandan yukarıda aktarılan anayasa hükümleri dikkate

²⁴¹ Ankara 28. İdare Mahkemesi E. 2021/409, K. 2022/205 sayılı, 25.02.2022 tarihli red kararı, Ankara 10. İdare Mahkemesi E. 2024/440 sayılı, 29.05.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı; Ankara 11. İdare Mahkemesi E. 2022/388, K. 2022/2635 sayılı, 11.11.2022 tarihli iptal kararı, Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi E. 2023/48, K. 2023/1389 sayılı, 19.04.2023 tarihli kararıyla kesinleşmiştir; Ankara 14. İdare Mahkemesi E. 2024/33 sayılı, 11.07.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

alındığında devletin kendisine yüklenen görev ve sorumluluğu eksiksiz olarak yerine getirmeyerek genç dimağları bahsi geçen yapı ve oluşumlarla etkileşim içerisinde bıraktığı unutulmamalıdır. Eğer ki devlet eğitim, öğretim ve barınma konularında gerekli yatırım ve hizmetleri sunuyor olsaydı kişiler devlet dışında üçüncü kişilerden bir hizmet alarak kendilerine fayda sağlamak zorunda kalmazdı. Aşağıda okul, dersane, üniversite veya yurt kaydı nedeniyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlanmasına karşı idari yargıda açılan iptal davalarında verilen birtakım kararlar sunulmuştur.²⁴²

Sağlık Bakanlığı'na uzman yardımcısı olarak ataması yapılan ancak daha sonra arşiv araştırması kapatılan dersanelere gittiği bilgi notunun olması sebebiyle olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu iptal davasında mahkemece aşağıdaki gerekçe ile yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir.

“Bakılan uyuşmazlıkta, Mahkememizin 18.01.2024 tarihli ara kararı üzerine davalı idarenin 12.02.2024 tarihli dilekçesi ekinde gönderilen belgelerin incelenmesinden, Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü'nün 15.09.2023 tarih ve 177890 sayılı yazısı ekinde davacı hakkında yapılan arşiv araştırması sonucunda "2015'te FETÖ/PDY kontrolündeki dershaneye gittiği" yönündeki bilginin davalı idareye iletilmesi üzerine Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Değerlendirme Komisyonu kararına istinaden davacının atama onayının iptal edildiği ve UYAP üzerinden yapılan incelemede ise davacı hakkında yürütülen mevcut veya kapatılan ceza soruşturması ve/veya kovuşturmasına ait bilginin de bulunmadığı görülmüştür. Bu durumda, davacı hakkında yapılan arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasının nedeni olarak gösterilen ve dava konusu işleme dayanak alınan bilgilerin tek başına FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisak ve irtibatını ortaya koymaya yeterli olmadığı bu haliyle davalı idarece davacının arşiv araştırması sonucunun olumsuz sonuçlanmasına neden olarak gösterilen bilginin davacının çeşitli yol ve yöntemlerle FETÖ/PDY silahlı terör örgütü ile iltisak ve irtibat düzeyinde ilişkisinin bulunduğunu ortaya koyacak nitelikte görülmediğinden, davacı hakkında yaptırılan arşiv araştırması sonucunun olumsuz sonuçlandığından bahisle atama

²⁴² Ankara 18. İdare Mahkemesi E.2022/459, K.2022/2571 sayılı, 3.11.2022 tarihli red kararı, Ankara BİM 4. İdari Dava Dairesi E. 2022/3352, K. 2023/446 sayılı, 15.02.2023 tarihli kararıyla kaldırılmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

onayının iptaline ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²⁴³”

Koruma ve güvenlik görevlisi kadrosuna asil olarak atanmaya hak kazanan ancak kapatılan kurum temel lisesinde eğitim görmesi nedeniyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu iptal davasında mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir.

“Uyuşmazlıkta, davalı idarenin ekinde yer alan belgelerde, İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünde istihdam edilmek üzere davacının Emniyet Müdürlüğüne yapılan arşiv araştırması ve güvenlik soruşturmasında "şahsın KHK ile kapatılan Özel Ege Yıldız Temel Lisesinde 2015-2016 yıllarında eğitim kaydının bulunduğu" bildirildiğinden Değerlendirme Komisyonununun 18.01.2024 tarihli 3 sayılı kararı ile olumsuz değerlendirilerek koruma ve güvenlik görevlisi kadrosuna atanmasının uygun görülmediği, öte yandan UYAP kayıtlarının incelenmesinden ise, davacı hakkında herhangi bir soruşturma ve kovuşturma dosyasının bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda; davacının, FETÖ/PDY terör örgütü ile irtibat veya iltisakı kapsamında kapatılan bir özel lisede eğitim kaydının bulunmasının, doğrudan davacının da anılan terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğu anlamına gelmeyeceği, başka delillerin de ortaya konulması gerekeceği, ancak davalı idare tarafından, davacının atanmasına engel teşkil edecek başkaca hukuken kabul edilebilir somut bilgi ve belgenin ortaya konulmadığı anlaşıldığından, 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik hükümleri uyarınca tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.²⁴⁴”

Kapatılan kurum yurdunda kalan kişinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının Millî Savunma Bakanlığı'na reddine karşı açılan davada iptal kararı verilmiştir.

“Uyuşmazlıkta; UYAP sorgusu sonucunda davacı hakkında yapılan herhangi bir cezai soruşturma veya kovuşturmanın olmadığı, davacının kendisinin Devletin güvenliğini

²⁴³ Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33E. sayılı 29.02.2024 tarihli yürütmenin durdurulması kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

²⁴⁴ Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2024/355E. sayılı 22.03.2024 tarihli yürütmeni durdurulması kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

tehlikeye düşürebilecek yasa dışı ideolojik bir görüşü benimsediği veya kurumun güvenliğini ihlal edebilecek tutum ve davranışlar içerisinde bulunduğu yönünde hukukten kabul edilebilir somut bir tespitin ve güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını gerektirir bir başka nedenin bulunmadığı, davacının terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ve gruplara iltisak veya irtibatı olduğunu ortaya koyan hukukten kabul edilebilir somut bir tespitin davalı idare tarafından ortaya konulmadığı görülmektedir. Bu durumda; davacı hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılmış olan yurda kayıt yaptırdığı nedeniyle kişi güvenlik belgesinin verilmesi talebinin reddine ilişkin dava konusu işlemden hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.²⁴⁵”

Yukarıdaki kararlar sivil vatandaş hakkındaki kararlara ilişkindir. 15 Temmuz 2016 tarihinde askeri okullarda eğitim alan öğrenciler hakkında da farklı uygulamalara gidilmiştir. Cumhurbaşkanlığı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar vermiştir. Bu kararın ardından 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 104'üncü maddesiyle askerî liseler, astsubay hazırlama okulları ve harp akademilerinin kapatılması öngörülmüştür. Bu adım, olağanüstü hâl koşullarında alınan önlemlerden biri olarak değerlendirilmiş ve ilgili eğitim kurumlarının kapatılması kararıyla askeri eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu karar, olağanüstü hâl döneminde alınan bir dizi tedbirin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Askeri eğitim kurumlarının kapatılmasıyla öğrenciler sivil eğitim kurumlarına aktarılmıştır. Öğrenciler eğitim süreçlerini tamamladıktan sonra kamuda istihdam edilmek üzere başvurduklarında “eski askeri öğrenci - sakıncalı” olarak değerlendirilerek güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmaları olumsuz sonuçlandırılmıştır. Açılan davalarda haklarında terör örgütü üyeliğinden soruşturma veya kovuşturma bulunmayan öğrencilerin lehine iptal kararları verildiği görülmektedir.

Kara Harp Okulu 4'üncü sınıf öğrencisiyken Kara Harp Okulu'nun kapatılması sonrası sivil üniversiteden mezun olan kişinin PTT gişe memuru olarak istihdam edilmek üzere

²⁴⁵ Ankara 13. İdare Mahkemesi, 2022/338E. 2022/1691K. sayılı 07.09.2022 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/763E. 2023/1891K. sayılı 29.03.2023 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

yaptığı başvurunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olarak değerlendirilmesi üzerine açmış olduğu iptal davasında mahkemece işlem iptal edilmiştir. “Uyuşmazlıkta, davalı idare tarafından, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasının gerekçesi olarak; "Ankara Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünce 26.12.2022 tarih ve 15125 sayılı yazısı ile adı geçen hakkında yapılan incelemede ilişik kaydına rastlanmadığı bildirilmiştir. Ayrıca PVSK Ek-7 madde kapsamında elde edilen istihbari bilgiler mazruf olarak yazılarının ekinde; 15 Temmuz darbe girişimi sonrası OHAL KHK ile Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlanan askeri okullardan ilişkisi kesilen şahıs olarak belirtilmesi" hususu gösterilmiş ise de; yukarıda yer verilen KHK hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Resmî Gazete'de yayımlandığı tarih itibariyle askerî okulların kapatıldığı ve meslek yüksekokullarında öğrenime devam eden öğrencilerin üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullara naklen kaydedileceği anlaşılmakta olup; salt davacının eğitim gördüğü Kara Harp Okulunun 669 sayılı KHK'nın 104. maddesi uyarınca kapatılması ve davacının da bu doğrultuda ilişkisinin kesilmesi hususlarının, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmayacağı açıktır. (...) Bu durumda, davacı hakkında terör örgütü üyeliğinden veya irtibat/iltisakından dolayı yapılmış herhangi bir soruşturma, kovuşturma veya adli işlem bulunmadığı, davacının yasa dışı bir grubun üyesi ya da sempatizanı olduğunu, devletin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek bir eylem içinde olduğu veya kurumun güvenliğini ihlal edebilecek tutum ve davranışlar içerisinde bulunduğunu destekleyen herhangi bir bilgi ve belgenin bulunmadığı gibi davalı idarece de sunulmadığı anlaşıldığından, salt davacının eğitim gördüğü askeri okulun 669 sayılı KHK'nın 104. maddesi uyarınca kapatılması ve davacının da bu doğrultuda ilişkisinin kesilmesi hususları dikkate alınarak davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz olduğundan bahisle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.²⁴⁶”

²⁴⁶ Ankara 11. İdare Mahkemesi, 2023/517E. 2023/1932K. sayılı 18.10.2023 tarihli kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Türk Uçak Sanayi Anonim Ortaklığı (TUSAS) bünyesinde imalat mühendisi olarak görev yapmakta iken kişi güvenlik belgesi verilmesi istemiyle yapılan başvurunun Millî Savunma Bakanlığı'na yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde kapatılan Milli Savunma Üniversitesi eski öğrencisi olması gerekçesiyle reddi üzerine açılan davada mahkemece iptal kararı verilmiştir.

“Somut olayda, davalı idarece gönderilen gizli belgelerin incelenmesinden davacı hakkında, "Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca 2021/128802 sayılı soruşturma dosyasında silahlı terör örgütüne üye olma-kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan soruşturmasının devam ettiği, ayrıca, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası OHAL kapsamında KHK ile Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğüne bağlanan askeri okullardan ilişkisi kesilen şahıs olduğu" yönünde istihbari mahiyette bilgilerin bulunduğu ve istihbari bilginin somut verilerle desteklenmediği sürece idari işlemlere esas alınamayacağı, Mahkememizce UYAP kayıtlarının incelenmesi neticesinde, davacı hakkında silahlı terör örgütüne üye olma ve kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçu nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 20271/128802 numaralı dosyası üzerinden yürütülen soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, davacı hakkında başkaca açılmış soruşturma ve kovuşturma kaydının bulunmadığı, davalı idarece dosyada yer alan istihbari bilgiyi destekleyici somut bilgi ve belgenin de dava dosyasına sunulmadığı anlaşıldığından, kişi güvenlik belgesi verilmesi istemiyle yapılan başvurunun reddine dair dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”²⁴⁷

3.2.16. Özel Hukuk Davaları ile İcra Takiplerinin Etkisi

Anayasa'nın “Hak Arama Hürriyeti” başlıklı 36. maddesinde: *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”* Dolayısıyla kişinin özel hukuk davasının olması bu davada davacı ya da davalı olması veya açılmış bir icra takibinde borçlu ya da

²⁴⁷ Ankara 17. İdare Mahkemesi, 2023/59E. 2023/1740K. sayılı 29.09.2023 tarihli kararı. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/7781E. 2024/428K. sayılı 09.02.2024 tarihli kararı ile kesin olarak onanmıştır. (İlgili kararlar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

alacaklı olmasının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanak teşkil etmemelidir.

Her ne kadar 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Uygulama Yönetmeliği nezdinde kişinin mali durumuna ilişkin bir düzenleme olmasa da 2000 tarihli Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin 11'inci maddesinin (ç) fıkrasında “(...) *paraya ve aşırı bir şekilde menfaatine düşkün olup olmadığı*” güvenlik soruşturması nezdinde araştırılmaktaydı. Mevcut kanun ve yönetmelikte geçen “*görevin getirdiği nitelikler*” ile “*görevine yansıtacak hususlar*” ifadeleri nedeniyle bu hususta da bir tahkikatın gerçekleştirilmesi gündeme gelebilir.

Örneğin; Devlet Hava Meydanları İşletmesi'nin genel müdürlük makamına atanacak bir kişinin borca batık olması hem kurumun temsili açısından sorunlara sebebiyet verebileceği gibi hem de genel müdürün gerçekleştireceği birçok işlemde de “Acaba bu işler şaibeli mi? Kendisine menfaat sağlıyor mu?” sorusunu beraberinde getirecektir. Bu hallerde takdir yetkisinin kullanılarak olumsuz işlem tesis edilmesi gündeme gelebilir. Belki ilk atama süreçlerinde dikkat edilmeyen veya araştırılmayan bu konu üst kademe yöneticilerinin atanma süreçlerinde önem arz etmektedir. Verilen örnek dışında kişilerin; boşanma davalarının olmaları, aile mirası nedeniyle ortaklığın giderilmesi davasının olması, kat mülkiyetinden kaynaklı alacak davalarının olması ya da trafik kazası ve benzeri sebeplerle açılmış tazminat davalarında davacı ya da davalı olması bu ve benzeri konulara ilişkin icra takiplerinde taraf olmuş olması güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz olmasına sebebiyet verecek konular değildir. Kişiler her zaman yargı mercileri önünde haklarını arayabilmelidirler. Bu durum kendilerinin aleyhine kullanılmaması beklenir.

3.2.17. Kişisel Sağlık Verilerinin Etkisi

Kişisel sağlık verileri, bir kişinin geçmiş ve mevcut sağlık durumu hakkında bilgi içeren verilerdir. Bu veriler, tıbbi kayıtlar, laboratuvar sonuçları, reçeteler ve diğer sağlık belgeleri gibi çeşitli kaynaklardan elde edilebilir.

Her ne kadar 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Uygulama Yönetmeliği nezdinde kişinin sağlık verilerine ulaşarak inceleme konusunda doğrudan yetki, görev ve sorumluluk belirtilmemiş olsa da mevcut kanun ve yönetmelikte geçen “görevin getirdiği nitelikler” ile “görevine yansıtacak hususlar” ifadeleri nedeniyle bu hususta da bir tahkikatın gerçekleştirilmesi gündeme gelebilir. Devlet Memurları Kanunu’nun 48’inci maddesinde yer alan genel şartların 7’nci fıkrasında “53’üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak.” şartı mevcuttur. Sağlık Bakanlığı’nca yayınlanan genelgeye göre bu raporlar Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzman hekimlerince verilecektir²⁴⁸. Bunun yanı sıra; Emniyet teşkilatına alınacak öğrenciler ve memurlar, özel güvenlik personeli adayları, Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli için kendi mevzuatları çerçevesinde özel ve nitelikli sağlık kurulu raporları aldırılmaktadır²⁴⁹. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının dışında kişiler ayrıca sağlık şartlarına tabi olarak hekimlerce değerlendirilmektedir. Nitekim Emniyet Sağlık Şartları Yönetmeliği²⁵⁰ çerçevesinde psikiyatrik ilaç geçmişi olan kişiler Emniyet Sağlık Daire Başkanlığı’nca polis olamaz olarak değerlendirilmektedir. Kişiler bu işlemlere karşı dava açarak hakem hastanelere sevk edilerek sağlık durumları tekrar incelenmekte verilen rapor sonucuna göre mahkemelerce uyuşmazlıklar sonuçlandırılmaktadır. Kişisel sağlık geçmişi nedeniyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandırıldığına dair işlem tesis edilmiş olan bir vakaya yaptığımız araştırmalarda tespit edilmemiştir.

Ancak üst kademe yöneticisi olacak olan kişilerin atanmaları öncesinde güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde, kişisel sağlık verileri; kişinin bulaşıcı hastalık taşıyıp taşımadığının belirlenmesi, kişinin belirli bir görevi yerine getirmeye engel olacak bir sağlık sorununa sahip olup olmadığının değerlendirilmesi, kişinin geçmişte

²⁴⁸ Memurlar.Net, Memurluğa Atanmada Akıl Hastalığı Bulunmadığına Dair Raporun Alınması, <https://www.memurlar.net/haber/1096648/memurluga-atanmada-akil-hastaligi-bulunmadigina-dair-raporun-alinmasi.html>, (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

²⁴⁹ Sağlık Raporları Usul ve Esasları Hakkında Yönerge, <https://khgmfinansalanalizdb.saglik.gov.tr/Eklenti/39139/0/saglik-raporlari-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonerge.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

²⁵⁰ Emniyet Sağlık Şartları Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=24288&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 28.03.2024)

uyuşturucu veya alkol bağımlılığı gibi sorunlar yaşayıp yaşamadığının belirlenmesi amacıyla kullanılabilir.²⁵¹ Kişisel sağlık verilerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına etkisi; kişinin sağlık durumunun türü ve ciddiyeti, kişinin başvurduğu kamu görevinin türü ve sorumlulukları, kişinin geçmişte herhangi bir sağlık sorununa bağlı disiplin cezası alıp almadığı faktörlerine bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Bu kişilerin atamaları takdir yetkisine dayalı olarak kişilerin haberleri dahi olmadan yapıldığı için yapılan tahkikattan haberleri dahi olmadığı için açılacak bir dava pek de söz konusu değildir.

3.2.18. Uyrak, Irk, Dini Durum v.b. Etkisi

Türkiye'nin de taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2'nci maddesi "*Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir.*" düzenlemesi mevcuttur. Yine Anayasa'nın 10'uncu maddesine göre "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*" 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3'üncü maddesi gereğince "*Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.*" Aktarılan her bir norm çerçevesinde kişilerin eşit olarak hak ve hürriyetlerden faydalanması gerektiği ve herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaması gerektiği ortaya konmuştur.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması devletin güvenliği ve bekası amacıyla yapılan bir süreç olması sebebiyle yabancı kişiler ve yabancı kişilerle evlilik yaşayan kişiler hakkında istisnai uygulamaların olması mümkündür. Daha önceki bölümlerde askeri personellerin evlilik durumlarındaki tahkikata ilişkin olarak detaylı anlatım yapmıştık. Ayrıca, bir istisna olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din hizmetleri sınıfında görev

²⁵¹ Manisa 1. İdare Mahkemesi E.2021/219, K.2021/662 sayılı, 16.09.2021 tarihli red kararı, İzmir BİM 6. İdari Dava Dairesi E.2021/2286, K.2021/2459 sayılı, 23.12.2021 tarihli kararıyla kaldırılmıştır. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

alacak olan personel hakkında özel bir düzenleme mevcuttur. Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin atamalarda aranacak genel şartları düzenleyen 5'inci maddesinin (b) fıkrasında; *"Atamalarında dini öğrenim şartı esas alınan unvanlarda; itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu şeklinde ortak bir nitelik taşımak"* şeklinde bir şart bulunmaktadır. Daha önceki bölümlerde aktardığımız üzere her ne kadar 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Uygulama Yönetmeliği nezdinde kişinin sağlık verilerine ulaşarak inceleme konusunda doğrudan yetki, görev ve sorumluluk belirtilmemiş olsa da mevcut kanun ve yönetmelikte geçen *"görevin getirdiği nitelikler"* ile *"görevine yansıtacak hususlar"* ifadeleri nedeniyle bu hususta da bir tahkikatın gerçekleştirilmesi gündeme gelmektedir. Alkollü araç kullanmak nedeniyle trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan veya cinsel suçlardan hakkında adli işlem yapılan ya da fuhuştan veya kumar oynamaktan idari para cezası alan kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreçleri Diyanet İşleri Başkanlığı'nca olumsuz sonuçlandırıldığı bilinmektedir. Bu konuda benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

3.2.19. Eski Hükümlü Kadrolarına Yapılan Atamalar

4857 sayılı İş Kanunu'nun "Engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu" başlıklı 30'uncu maddesinde *"İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi (...) çalıştırmakla yükümlüdürler. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır. (...) İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlarlar. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma ile mesleğe yöneltilmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."* hükmü yer almaktadır

Öte yandan, 19/09/2009 tarih ve 27354 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında

Yönetmeliğin "Tanımlar" başlıklı 4'üncü maddesinde; *“Eski hükümlü: Affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkûm olmamak şartıyla; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da ceza süresine bakılmaksızın zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hüküm giyenlerden cezasını tamamlayanlar, cezası ertelenenler, koşullu salıverilenler, denetimli serbestlikten yararlananlardan eski hükümlü belgesi ile durumlarını belgelendirenleri, (...) ifade eder.”* düzenlemesi mevcuttur.

4857 sayılı İş Kanunu'nda öngörülen eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunun amacı; mevzuatta belirtilen şartları taşıyan ve mahkûm oldukları hapis cezalarını mevzuata uygun olarak çekenlerin tekrar topluma kazandırılması ve kendilerine yeniden bir gelecek kurabilmelerini sağlamak için iş imkânı sunulmasıdır. Kanun koyucu 2000'li yıllardan itibaren kamu davasının açılmasının ertelenmesi, ön ödeme, uzlaştırma, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı gibi kurumlarla ıslah edici adalet anlayışını bir kenara bıraktığı görülmekte bunun yerine onarıcı adalet anlayışını benimsediği görülmektedir. Nitekim kamuda ve özel sektörde oluşturulmuş olan eski hükümlü kadroları da bu düşüncenin ürünüdür.

Ancak uygulamada idareler eski hükümlüler arasından en az ceza alanı alalım ya da gerekirse tüm adayları eleyelim böylelikle kurumda da hükümlü personel çalıştırmamış oluruz düşüncesiyle kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmalarını olumsuz sonuçlandırmaktadırlar. Başka bir ifade ile kanun ile amaçlanan hedefe idarenin uygulamaları ile ulaşamamaktadır.²⁵²

²⁵² Ankara 8. İdare Mahkemesi E.2023/1946, K.2024/672 sayılı, 30.04.2024 tarihli red kararı; Ankara 21. İdare Mahkemesi E.2023/206, K.2024/1021 sayılı, 31/05/2024 tarihli red kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Eski hükümlü kadrosuna tahdidi olarak sayılan suçlardan birisini işlememiş olmasına rağmen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz sonuçlandırılan kişinin açmış olduğu iptal davasında idare mahkemesi yürütmenin durdurulması kararı vermiştir.

“Davalı idarece sunulan bilgi ve belgeler ile UYAP entegrasyon ekranı üzerinden yapılan sorgulama neticesinde, davacı hakkında Çankırı Cumhuriyet Başsavcılığınca "kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek, bulundurmak ve kullanmak" suçundan başlatılan 2020/4913 soruşturma sayılı dosyada 21.04.2021 tarih ve K:2021/118 sayılı karar ile " 5 yıl süre ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi, 1 yıl süre ile tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına" karar verildiği, yine Çankırı 1.Asliye Ceza Mahkemesinin 28.05.2015 tarihli kararı ile davacı hakkında "şahsa karşı kasten yaralama" suçundan adli para cezası ile 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilerek hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve 5 yıl denetim süresine tabi tutulmasına karar verildiği görülmüştür. Uyuşmazlık, davacının 19/09/2009 tarih ve 27354 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik gereğince yapılan yerleştirmeden yararlanıp yararlanamayacağına ilişkindir. Olayda, davacının Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca işçi kadrosuna atanma istemi ile bu konuda yapılan kurada başarılı olması üzerine idarece güvenlik soruşturması sonucunda gelen bilgi ile yetinilerek dava konusu işlem tesis edilmiş ise de, yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, davacının başvuruda bulunduğu sürekli işçi pozisyonu (temizlik personeli) kadrosu için aranan tüm şartları eski hükümlü olarak taşıyıp taşımadığı araştırılmaksızın, eski hükümlü olarak sadece devlet güvenliğine karşı suçlar ve cinsel suçların atanmaya engel olduğu da dikkate alındığında salt güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması olumsuz olduğundan bahisle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.²⁵³”

²⁵³ Ankara 17. İdare Mahkemesi, 2024/152E. sayılı 08.03.2024 tarihli yürütmenin durdurulması kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

Aynı gerekçelerle verilen bir başka yürütmeyi durdurma kararı verilen Ankara 14. İdare Mahkemesi 2024/150 E. sayılı davada 08/03/2024 tarihli kararına göre “*Bakılan uyuşmazlıkta, davalı idarenin 22.02.2024 tarihli savunma dilekçesi ekinde gönderilen belgelerin incelenmesinden, Emniyet Genel Müdürlüğüne davacı hakkında yapılan arşiv araştırması sonucunda "Erzurum 1.Ağır Ceza Mahkemesinin 2007/186 esasına kayden açılan davada davacıya isnat edilen silahla kasten yaralama suçunun sabit olduğu gerekçesiyle 1 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği"* yönündeki bilgiye istinaden Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Değerlendirme Komisyonunca yapılan değerlendirme neticesinde davacının atamasının uygun görülmediği anlaşılmış olup, Mahkememizce UYAP entegrasyon ekranları üzerinde yapılan inceleme sonucunda; davacı hakkında derdest/sonuçlanmış ceza soruşturması/davası bulunmadığı, adli sicil kaydı ve adli sicil arşiv kaydının bulunmadığı, Erzurum 1.Ağır Ceza Mahkemesinin 2007/186 esas sayılı ceza davasına konu olayın, davacının kız kardeşi tarafından eve alınan sahsın bıçakla yaralanmasına ilişkin olduğu, yaralama suçundan yürütülen ceza kovuşturması sonucunda, davacının sabit görülen eylemi nedeniyle hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği ancak hükmolunan hapis cezasının iki yılın altında olması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, 2022 yılında alınan ek kararlar ile de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kamu davasının düşürülmesine karar verildiği, davalı idarece davacının ceza kovuşturmasına konu eylemlerinin, işçi statüsünde ifa edilecek görev ile bağdaşmayacak nitelikte olduğuna dair davalı idarece yapılmış herhangi bir somut tespit ve değerlendirmenin ise dosya mevcudunda bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda; davacının, ceza kovuşturmasına yol açan ve sabit olan silahla yaralama eyleminin, işçi olarak görev yapacak davacı hakkındaki arşiv araştırmasının davalı idarece olumsuz değerlendirilmesine esas teşkil edecek nitelikte olmadığı anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan, hukuka aykırı olan dava konusu işlemin uygulanması halinde davacının çalışma hayatı yönünden telafisi güç zararlar doğabileceği de açıktır. Açıklanan nedenlerle, açıkça hukuka aykırı olan ve uygulanması halinde telafisi güç veya

*imkansız zararlara sebebiyet verebileceği anlaşılan dava konusu işlemin, 2577 sayılı Kanunun 27.maddesi uyarınca teminat alınmaksızın yürütülmesinin durdurulmasına,*²⁵⁴

²⁵⁴ Ankara 14. İdare Mahkemesi 2024/150 E. sayılı davada 08/03/2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı. (İlgili karar henüz veri tabanlarında yayınlanmamıştır.)

SONUÇ

Devletin istihdam edeceği kişiler hakkında birtakım araştırma ve soruşturmalar yapıp yapamayacağı konusu ciddi tartışmalara sebebiyet vermiş olsa da gelinen noktada devletin personel istihdamında hizmet gerekleri sebebiyle bu şekilde bir uygulamada bulunabileceği kabul edilmiştir. Bu uygulamanın anayasallığı ve kanuniliği hakkında yaşanan tartışmalar 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun kabulü ile sona ermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Fatih Saraman kararı ile başlayan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48'inci maddesinin “*güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak şartının*” iptal etmesi ile devam eden ve nihayet 4045 sayılı Kanun'un ilgili maddelerini iptal etmesi ile zirve noktasına ulaşan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması krizi 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu'nun kabulü ile sonuçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin bahsedilen kararlarında kişisel verilerin korunması konusu hakkındaki görüşleri çerçevesindeki görüşleri yeni çıkartılan kanuna yön vermiştir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sürecinde kişisel verilerin güvenliğine dair yasal altyapının eksiksiz olarak oluşturulmuş olduğunu söylemek mümkündür. Anayasa Mahkemesi'nin odağına koymuş olduğu özel hayatın gizliliği konusu bu kanun ile sağlanmıştır.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılmasına Dair Yönetmelik; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması alanındaki temel kavramları tanımlamış, arşiv araştırması ve/veya güvenlik soruşturmasının neleri kapsadığını, kimlerin bu kapsama girdiği, hangi kurum ve kişilerce yapılacağını, kişiler hakkında hangi kurum ya da kişilerce olumlu ya da olumsuz kararların verileceğini, kişisel verilerin nasıl işleneceğini ve imha edileceğini düzenlemiştir.

7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu ile yeni düzende kamuda istihdam edilecek olan herkes açısından arşiv araştırmasının yapıyor olması bir ilktir.

Daha önce belirli statü ve çalışma şekillerindeki kişiler için sınırlı olarak yapılırken düzenleme ile kanunun muhatabı olacak olan kişi kapsamı oldukça genişletilmiştir.

Eski mevzuat döneminde kamu kurum ve kuruluşlarındaki birtakım kayıtların yalnızca birtakım kişilerce görülmesi konusundaki düzenlemeler yeni dönemde ortadan kaldırılmıştır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları gibi mahkûmiyet hükmü oluşturmayan kararların, soruşturma ve kovuşturma dosyalarında yer alan olgusal verilere, kurum arşivlerine, elektronik kayıtlara kolluk ya da istihbarat elemanlarının ulaşmasına imkân tanınmıştır. Bu düzenleme ile özel kanunlar ile kişilere tanınan özel koruma güvencelerinin yok sayıldığını söylemek mümkündür. Öyle ki ulaşılan kayıtlarla tesis edilen işlemler sonucunda kişilerin lekelenme haklarının ihlal edilmesi gündeme gelecektir. Bu hususta yeniden bir düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Kanuni düzenlemede; görevin gerektirdiği nitelikler, olgusal veriler, irtibat ve iltisak, görevine yansiyacak hususlar şeklindeki objektif denetimi engelleyen subjektif değerlendirmelere sebebiyet veren hükümlerin yer alıyor olması hukuki açıdan kaygı vericidir. Hem kolluk ve istihbarat personelleri subjektif değerlendirmeler yapabileceği hem de değerlendirme komisyonlarında subjektif değerlendirmelerle olumsuz kararlar alınabileceği kaygısını ortaya çıkarmaktadır. Değerlendirme komisyonlarınca objektif bir şekilde hukukun temel ilkeleri ve kişinin atanacak olduğu kurumun kendi mevzuatı esas alınarak kişiler hakkında değerlendirmeler yapılmalı ve kararlar alınmalıdır. Takdir yetkisi kullanılırken gerekçeli bir şekilde kullanılmalıdır.

Benzer şekilde konunun yargı mercilerine taşınması halinde İdari Yargılama Usulü Kanunu çerçevesinde ilk atama dosyalarının istinaf merciinde kesinleşiyor olması ve bu dosyalara farklı istinaf dairelerini görev alanına giriyor olması sebebiyle içtihat ve görüş birliğinin bulunmaması da bu alandaki başka bir olumsuz durumdur. Belirtilen çerçevede kanuni düzenleme yapılarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konulu tüm davaların temyiz kanun yolunun açılması gerektiği kanaatindeyiz.

Öte yandan güvenlikçi yönetim politikalarının idari yargı mercilerince de içselleştirildiğini gösterir nitelikteki iş ve eylemler ile bunların sonucunda ortaya çıkan yargı kararları ise bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunması açısından kaygı verici bir gelişmedir.

Daha önceden güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması süreci istihdam edilecek kişilere aile yakınları da dahil edilerek gerçekleştirilirken yeni düzenlemeyle birlikte aile yakınları süreçten tamamen çıkartılmıştır. Böylelikle suçların ve cezaların şahsiliği prensibinin içselleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda yaşanan tartışmalarla birlikte mevzuat değişiklikleri ve uygulamada farklılıklar yaşanmıştır. Ortaya çıkan ihtiyaçlar çerçevesinde yeniliklere gidilmiştir. Hukuk yerinde durmayan sürekli değişen ve ilerleyen bir fenomendir. Bu çerçevede de güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması müessesesinde ilerleyen gün, ay ve yıllarda da farklı değişiklikler yaşanacaktır.

KAYNAKÇA

- AKER, Önder: “*ILO Ayrımcılık Sözleşmesi Açısından Kamu Hizmetine Girme ve Hizmette Kalma Hakkı*”, İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyum ve Açık Oturum Bildiriler ve Tartışmalar, TODAİ, Ankara 1992, (s.203-208).
- AKKAŞ, Ahmet Hulusi / DOĞAN, Numan: “*Yargı Kararlarında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*”, Adalet Dergisi, 71, 2023, (s.853-878).
- AKSOY, Muammer: “*Güvenlik Soruşturması Denilen Hukuksal Sapıklığın MIT Raporları Işığında Korkunç Yanlış ve Yalanlar Işığında Değerlendirilmesi*”, Bahri Savcı’ya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1988, (s.69-165).
- AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil: *Türk İdare Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- ARSLAN, Çetin: “*İstihbaratın Ceza Muhakemesinde Kullanımı*”, Fasikül Aylık Hukuk Dergisi, (CAHAMER), Yıl:3, Sayı:22, Seçkin Yayınevi, 2011, (s.10-14).
- ATAY, Ender Ethem: *İdare Hukuku*, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- AYDIN, Ercan Orhan: *Türkiye’de Güvenlik Soruşturması Uygulamaları ve Bunların İnsan Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi: Devlet Memuru Alımında Güvenlik Soruşturması*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- AYDIN, Muhammed Ali: “Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Uygulamasına Eleştirel Bir Bakış ve Bazı Öneriler”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:32, Sayı:2, Haziran 2024, (s.861-900).
- ÇAPAR, Asuman: “Kamu Personelinin Atanmasında Güvenlik Soruşturması Uygulaması”, ERÜHFD, C. XV, S. 2 (2020), (s.569-612).

- ÇAVUŞOĞLU, Hüseyin: *Türk Siyasal Yaşamında Doğru Yol Partisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 2009.
- ÇİÇEK, İbrahim: “GBT (Genel Bilgi Toplama) Kayıtlarının Silinmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* C:8, S:88, 2013, (s.44-48).
- DARICILI, Ali Burak: “İstihbari Faaliyetler Kavramı”, *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2022, 1(1), (s.1-22).
- DERDİMAN, Ramazan Cengiz: *İdare Hukuku*, 5. Baskı, Aktüel, Bursa, 2015.
- DİNÇ, Güney: *Güvensizlik Üçgeni: 1402'likler, Fişleme, Güvenlik Soruşturması*, Say Yayınları, 1987.
- ESEN, Mahmut: “Tarihsel Süreç İçinde Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yapılması Konusundaki Mevzuat Düzenlemeleri”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, Türk İdareciler Derneği, Sayı:202, Temmuz – Ağustos 2021, (s.60-62).
- GÖÇGÜN, Muhammed: “Sözleşmeli Öğretmen Atama Sürecinde Yapılan Sözlü Sınav ve Güvenlik Soruşturmalarının İdare Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *LHD*, Cilt:17 Sayı:200, Yıl: 2019.
- GÖZLER, Kemal: “Yorum İlkeleri”, *Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması*, Ankara, KHP ve TBB Ortak Yayını, 2013, (s.15-119).
- GÖZLER, Kemal: *Anayasa Hukukununun Temel Esasları*, 3. Baskı, Ekin, Bursa, 2010.
- GÖZLER, Kemal: *İdare Hukuku Cilt – I*, 3. Baskı, Ekin, Bursa, 2019.
- GÖZLER, Kemal: *İdare Hukuku Cilt – II*, 3. Baskı, Ekin, Bursa 2019.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref / TAN, Turgut: *İdare Hukuku Cilt I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: *Yönetim Hukuku*, 14. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.

GÜNDAY, Metin: *İdare Hukuku*, 10. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011.

GÜRAN, Sait: *Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat Sistemleri*, İstanbul, 1980.

HAYDAROĞLU, İlknur: “II. Abdülhamid Döneminde Haftıye Teşkilatı Hakkında Bir Risale” Tarih Araştırmaları Dergisi, C:17, S:28, 1995, (s.109-133).

İSFEN, Osman: “Alman Hukukunda Kamu Görevi Üstlenilmesi Bağlamında Güvenlik İncelemesi”, Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu, Editör: İzzet Özgenç, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022, (s.283-292).

KAHRAMAN, Mehmet / ŞAHİN, Muhammed: “Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Güvenlik Soruşturması ve Özel Hayata Saygı Hakkı”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:15, S:2, 2020, (s.415-449).

KAMAN KARAN, Nur: *Devlet Memurluğunun Sona Ermesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.

KARA, Eyüp: “Lekelenmeme Hakkı”, Adalet Dergisi, Sayı:43, Yıl:2012.

KARA, Funda: *Güvenlik Soruşturması - Türkiye İdaresinin Güncel Sorunları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seminer Çalışması, Ankara, 2005.

KARAARSLAN, Mehmet: “Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:58, Sa:1, Yıl: 2009, (s.95-138).

KARAHANOĞULLARI, Onur: “*Güvenlik Soruşturması*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi C:53, S:1, 1998, (s.159-184).

KARATEPE, Şükrü: “*İdarenin Takdir Yetkisi*”, İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi, Yıl:63, Sayı:392, 1991, (s.63-120).

KILINÇ, Doğan: “*Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt:61, Sa:3, Yıl:2012, (s.1089-1169).

KILINÇ, Durmuş: “*Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması*”, Ankara Barosu Dergisi, C:77 S:2, 2019, (s.1-39).

KILINÇ, Durmuş: *Kamu Hizmetlerinde Bir İstihdam Biçimi Olarak Sözleşmeli Personel Uygulaması*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2024.

KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.

KOCA, Mahmut: “*Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi*”, Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlükleri Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, (s.305-346).

MEMİŞ, Emin: “*Mevzuatımızda ve Uygulamada Kamu Hizmetine Girme/Çekilme Hakları, Arşiv Araştırması ve Güvenlik Soruşturması Analizleri*”, İdare Hukuku Sempozyumu (Kamu Personeli Sorunları), Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Eskişehir, 2003, (s.209-262).

ÖZBUDUN, Ergun: *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

ŞAHİN, Ünal: “Anayasa Hukuku ve Milletlerarası Sözleşmeler Açısından Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması”, Anayasa Yargısı Dergisi, Yıl: 1994, Sayı: 11.

ŞANLI ATAY, Yeliz: “Memurluğa Girişin Genel Bir Şartı Olarak Güvenlik Soruşturması”, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 34, 2016, (s. 43-75).

ŞEN, Ersan / BERKÜN, Beyza: *Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi ile Yasak Hakların İadesi Etkisi*, <https://sen.av.tr/>

ŞEN, Ersan: *Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Sınırlarının Genişliği ve Yerindeliği Tartışması*, <https://sen.av.tr/tr/makale/guvenlik-sorusturmasi-ve-arsivarastirmasi-sinirlarinin-genisligi-ve-yerindeligi-tartismasi> (E.T.:13.11.2023).

TÜRKOĞLU ÜSTÜN, Kamile: “Güvenlik Soruşturmalarında Kişisel Verilerin Korunması”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, 2021, (s.787-837).

ULUCA, Sema: *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye’de Güvenlik Soruşturması Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, İçişleri Bakanlığı Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2023.

ULUSOY, Ali: “Seçim sonrası üst düzey bürokratlar hemen görevden alınabilir mi?” <https://t24.com.tr/yazarlar/ali-d-ulusoy/secim-sonrasi-ust-duzey-burokratlar-hemen-gorevden-alinabilir-mi> (Erişim Tarihi: 20.08.2023)

YILDIRIM, Turan / YASİN, Melikşah / KAMAN, Nur / ÖZDEMİR, Eyüp / ÜSTÜN, Gül, OKAY TEKİNSOY, Özge: *İdare Hukuku*, XII Levha, İstanbul, 2011.

ZABUNOĞLU, Yahya Kazım: “*Kamu Hizmetine Girme, Hizmette Kalma ve Yükselme Hakkı*”, İnsan Hakları ve Kamu Görevlileri Sempozyum ve Açık Oturum Bildiriler ve Tartışmalar, TODAİ, Ankara, 1992.

EK 1. YARGI KARARLARI

AIHM, (Leander/İsveç, B.No: 9248/81, 26/3/1987).

AIHM, (Case Of Barberà, Messegué ve Jabardo / İspanya, B.No: 10590/83, 06.12.1988).

Anayasa Mahkemesi, Basın Duyurusu GK8/16,

Anayasa Mahkemesi, (*Enez Ersöz*, B. No: 2018/19673, 31/3/2022)

Anayasa Mahkemesi, (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019)

Anayasa Mahkemesi, (*K.Ş.*, B. No: 2013/1614, 3/4/2014)

Anayasa Mahkemesi, (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013)

Anayasa Mahkemesi, (Mazhar Duran, B. No: 2019/3819, 20/9/2023)

Anayasa Mahkemesi, (*Mustafa Demirkol*, B. No: 2019/24253, 8/2/2024)

Anayasa Mahkemesi, (E.2015/23, K.2015/56, 17/06/2015)

Anayasa Mahkemesi, (E.2018/163, K.2020/13, 19/02/2020)

Anayasa Mahkemesi, (E.2018/73, K.2019/65, 24/07/2019)

Anayasa Mahkemesi, (E.2018/89, K.2019/84 14.11.2019)

Anayasa Mahkemesi, (E.2018/91, K.2020/10, 19/02/2020)

Anayasa Mahkemesi, (E.2020/24, K.2021/39, 03/06/2021)

Anayasa Mahkemesi, (E.2015/94 K.2016/27, 7.4.2016)

Anayasa Mahkemesi, (E.2023/36 K.2023/142, 26/7/2023)

Anayasa Mahkemesi, (E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014)

Anayasa Mahkemesi, (E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014)

Anayasa Mahkemesi, (E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014)

Anayasa Mahkemesi, (E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014)

Anayasa Mahkemesi, (E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015)

Anayasa Mahkemesi, (Bülent Kaya [GK], B. No. 2013/2941, 11/5/2016)

Anayasa Mahkemesi, (E.2018/91, K.2020/10, 19.2.2020, RG. 30.4.2020)

Anayasa Mahkemesi, (Birinci Bölümü 3/3/2022, N. P. (B. No: 2019/16487))

Anayasa Mahkemesi, (A.A. B.No: 2019/25041, 14/9/2021)

Anayasa Mahkemesi, (Barış BAŞ, B. No: 2016/14253, 2/7/2020)

Anayasa Mahkemesi, (Abdulaziz Gökalp, B. No: 2018/23214, 25/2/2021)

Anayasa Mahkemesi, (ND 28/22, 6.7.2022)

Anayasa Mahkemesi, (Başvuru Numarası: 2019/33855, 13/9/2022)

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E.2019/3092 K.2021/2001 sayılı 25.10.2021 tarihli kararı.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E.2021/2787 K.2021/2972 sayılı 09.12.2021 tarihli kararı.

Danıştay 2. Dairesi E.2004/1029 K.2004/1456 sayılı kararı.

Danıştay 2. Dairesi, E.2021/18125 K.2022/1110 sayılı 08.03.2022 tarihli kararı.

Danıştay 2. Dairesi, E.2023/5281 K.2024/2365 sayılı 26.04.2024 tarihli kararı.

Danıştay 2. Dairesi, E.2023/5316 K.2024/2292 sayılı 24.04.2024 tarihli kararı.

Danıştay 5. Dairesi, E.1995/4153 K.1997/863 sayılı kararı.

Danıştay 5. Dairesi, E.2001/5253 K.2003/796 sayılı kararı.

Danıştay 5. Dairesi, E.2016/49819 K.2018/16359 sayılı kararı.

Danıştay 8. Dairesi, E.2018/1413 K.2021/4731 sayılı 21.10.2021 tarihli kararı.

Danıştay 8. Dairesi, E.2019/4147 K.2022/854 sayılı, 15.02.2022 tarihli kararı.

Danıştay 8. Dairesi, E.2020/1214 K.2022/875 sayılı, 15.02.2022 tarihli kararı.

Danıştay 8. Dairesi, E.2020/257 K.2022/2182 sayılı 30.03.2022 tarihli kararı.

Danıştay 10. Dairesi, E.2021/547 K.2021/6787 sayılı 22.12.2021 tarihli kararı.

Danıştay 10. Dairenin E.2022/1153, K.2022/2018 sayılı, 13/04/2022 tarihli kararı.

Danıştay 10. Dairesi E.2024/871 K.2024/1327 sayılı 04.04.2024 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi, E.1995/7836 K.1997/846 sayılı, 8.4.1997 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi, E.2017/1946 K.2021/917 sayılı 24.02.2021 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi, E.2017/248 K.2021/967 sayılı 24.02.2021 tarihli kararı

Danıştay 12. Daire E.2022/6313, K.2023/824 sayılı, 22.02.2023 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi E.2021/1932, K.2022/2031 sayılı, 14.04.2022 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi E.2021/492, K.2021/4380 sayılı, 30.06.2021 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi, E.2023/2715 K.2024/255 sayılı 25.01.2024 tarihli kararı.

Danıştay 12. Dairesi E.2020/1356 27.10.2020 Yürütmeyi Durdurma Kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 1. İdari Dava Dairesi, Y.D. İtiraz No: 2023/1930 sayılı 28.11.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Y.D. İtiraz No:2024/719 sayılı
17.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi Y.D. İtiraz No:2024/632 sayılı
27.03.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/2706E., 2021/2943K. sayılı,
20.10.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/5692E., 2023/7682K. sayılı,
27.12.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/3901E., 2022/1632K. sayılı,
15.04.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/2327E., 2022/335K. sayılı,
11.02.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/2980E., 2023/4183K. sayılı,
14.09.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/4334E., 2022/957K. sayılı,
10.03.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/1629E., 2022/5733K. sayılı,
6.12.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2019/5167E. 2019/2669K. sayılı
31.12.2019 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/1714E. 2020/3089K. sayılı
20.11.2020 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/2384E. 2020/3808K. sayılı
18.12.2020 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/5231E. 2020/4042K. sayılı
30.12.2020 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/2807E. 2021/1501K. sayılı
28.04.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/5569E. 21021/2119K. sayılı
02.07.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/5719E. 2021/1780K. sayılı 03.06.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/1940E. 2021/2161K. sayılı 07.07.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/2706E. 2021/2943K. sayılı 20.10.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/892E. 2022/328K. sayılı 11.02.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/2570E. 2022/333K. sayılı 11.02.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/3184E. 2022/2465K. Sayılı 20.05.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 2024/2215E., 2024/2436K. sayılı, 04.06.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/2970E., 2023/5383K. sayılı, 16.11.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/762E., 2024/2166K. sayılı, 21.05.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/3741E., 2024/392K. sayılı, 13.02.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/2978E., 2023/3735K. sayılı, 21.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/2885E., 2022/5577K. sayılı, 29.11.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/4709E., 2023/2276K. sayılı, 19.04.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/3895E., 2024/2049K. sayılı, 15.05.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/5233E., 2021/719K. sayılı, 12/03/2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/1404E., 2021/2902K. sayılı, 08/10/2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2020/4989E., 2021/3294K. sayılı, 27/10/2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 1. İdari Dava Dairesi 2024/2215E. 2024/2436K. sayılı 04.06.2024 tarihli kararı

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2022/2492E. 2022/1701K. sayılı 07.09.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/1948E., 2024/598K. sayılı, 14.02.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/2541E., 2024/21K. sayılı, 16.01.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/3805E., 2024/2490K. sayılı, 16.07.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2021/2359E., 2022/985K. sayılı, 21.04.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2022/1628E., 2023/234K. sayılı, 2.02.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/1914E., 2023/3542K. sayılı, 4.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/645E., 2023/906K. sayılı, 17.05.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/3554E., 2023/53K. sayılı, 12.01.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/48E., 2023/1389K. sayılı, 19.04.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/363E., 2023/1925K. sayılı, 5.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/375E., 2022/705K. sayılı, 6.04.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/238E., 2023/2018K. sayılı, 7.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/1111E., 2023/1938K. sayılı, 5.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2024/651E., 2024/1114K. sayılı, 18.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2024/804E., 2024/757K. sayılı, 13.03.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2021/2913E., 2022/129K. sayılı, 4.02.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/1715E., 2022/1949K. sayılı, 28.09.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/3352E., 2023/446K. sayılı, 15.02.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/3345E., 2023/572K. sayılı, 22.02.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2023/1508E., 2023/1945K. sayılı, 7.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/2034E., 2022/1939K. sayılı, 28.09.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2024/763E., 2024/1135K. sayılı, 24.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 2022/3398E., 2023/356K. sayılı, 2.02.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi 2022/1410E., 2023/625K. sayılı, 15.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi 2022/2785E., 2023/1205K. sayılı, 4.05.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi 2024/552E., 2024/1917K. sayılı, 5.06.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 7. İdari Dava Dairesi 2024/1306E., 2024/1342K. sayılı, 22.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/6764E., 2023/923K. sayılı, 22.02.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/3777E., 2023/3740K. sayılı, 12.06.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/2781E., 2023/5441K. sayılı, 6.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/3265E., 2023/5742K. sayılı, 19.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 2022/6070E. 2023/2298K. sayılı 13.04.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4735E., 2023/5528K. sayılı, 12.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 2022/6360E. 2023/1943K. sayılı 30.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 2023/2084E. 2023/2818K. sayılı 10.05.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi, 2023/4711E. 2023/5690K. sayılı 18.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesinin 2022/255E., 2022/421K. sayılı, 17.02.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2021/4917E., 2021/4833K. sayılı, 23.12.2021 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/1391E., 2022/1747K. sayılı 13.04.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/4031E., 2022/4158K. sayılı, 17.10.2022 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/6360E., 2023/1943K. sayılı, 30.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4470E., 2023/7596K. sayılı, 25.12.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/6342E., 2023/1182K. sayılı, 02.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/763E., 2023/1891K. sayılı, 29.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4711E., 2023/5690K. sayılı, 18.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/2084E., 2023/2818K. sayılı, 10.05.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/5537E., 2023/43K. sayılı, 25.01.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/5810E., 2023/1894K. sayılı, 29.03.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/1245E., 2023/2387K. sayılı, 13.04.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4130E., 2023/4865K. sayılı, 25.09.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/4735E., 2023/5528K. sayılı, 12.10.2023 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2024/893E., 2024/2108K. sayılı, 16.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/7530E., 2024/1728K. sayılı, 22.03.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2023/8126E., 2024/2311K. sayılı, 17.04.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2024/1213E., 2024/3612K. sayılı, 31.05.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 13. İdari Dava Dairesi 2022/5532E., 2024/266K. sayılı, 31.01.2024 tarihli kararı.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 14. İdari Dava Dairesi 2023/1904E., 2023/4604K. sayılı, 5.10.2023 tarihli kararı.

Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/384E., 2022/877K. sayılı, 9.03.2022 tarihli kararı.

Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/1797E., 2023/419K. sayılı, 17.02.2023 tarihli kararı.

Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/978E., 2023/1444K. sayılı, 26.05.2023 tarihli kararı.

Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/1573E., 2024/1185K. sayılı, 29.04.2024 tarihli kararı.

Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, 2021/789E. 2022/513K. sayılı 24.02.2022 tarihli kararı.

Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/1588E., 2023/2397K. sayılı, 20/10/2023 tarihli kararı.

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, 2022/85E. 2022/681K. sayılı 11.05.2022 tarihli kararı.

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/113E., 2023/307K. sayılı, 8.03.2023 tarihli kararı.

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2021/99E. 2021/289K. sayılı 17.02.2021 tarihli kararı.

İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 2022/697E., 2022/1392K. sayılı, 21.06.2022 tarihli kararı.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/1081E., 2024/264K. sayılı, 12.03.2024 tarihli kararı.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2020/1195E., 2020/1111K. sayılı, 17.09.2020 tarihli kararı.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2023/1176E., 2023/1647K. sayılı, 3.10.2023 tarihli kararı.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 2022/1800E., 2022/1809K. sayılı, 14.09.2022 tarihli kararı.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesi 2021/2286E., 2021/2459K. sayılı, 23.12.2021 tarihli kararı.

Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2018/1698E., 2019/297K. sayılı, 28.02.2019 tarihli kararı.

Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2022/557E., 2022/883K. sayılı, 18.10.2022 tarihli kararı.

Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 2023/527E., 2023/446K. sayılı, 25.05.2023 tarihli kararı.

Samsun Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, 2021/268E. 2021/829K. sayılı 22.10.2021 tarihli kararı.

- Ankara 2. İdare Mahkemesi 2022/842E., 2022/2738K. sayılı, 29.12.2022 tarihli kararı.
- Ankara 2. İdare Mahkemesi 2020/887E., 2021/168K. sayılı, 10.02.2021 tarihli kararı.
- Ankara 2. İdare Mahkemesi 2023/870E., 2023/2002K. sayılı, 30.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 2. İdare Mahkemesi 2022/2773E., 2023/1148K. sayılı, 23.06.2023 tarihli kararı.
- Ankara 3. İdare Mahkemesi, 20221/1474E. 2023/755K. sayılı 30.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 3. İdare Mahkemesi 2023/358E., 2023/2266K. sayılı, 28.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 3. İdare Mahkemesi 2023/1295E., 2024/464K. sayılı, 27.03.2024 tarihli kararı.
- Ankara 4. İdare Mahkemesi 2023/817E., 2023/2129K. sayılı, 29.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 4. İdare Mahkemesi 2022/1359E., 2022/2841K. sayılı, 29.12.2022 tarihli kararı.
- Ankara 4. İdare Mahkemesi 2022/2098E., 2023/852K. sayılı, 28.04.2023 tarihli kararı.
- Ankara 4. İdare Mahkemesi 2022/2634E., 2023/1300K. sayılı, 5.07.2023 tarihli kararı.
- Ankara 4. İdare Mahkemesi 2022/844E., 2022/2622K. sayılı, 30.11.2022 tarihli kararı.
- Ankara 5. İdare Mahkemesi 2022/999E., 2022/2481K. sayılı, 30.11.2022 tarihli kararı.
- Ankara 5. İdare Mahkemesi 2024/254E., 2024/1257K. sayılı, 12.07.2024 tarihli kararı.
- Ankara 5. İdare Mahkemesi 2022/424E., 2022/1868K. sayılı, 7.10.2022 tarihli kararı
- Ankara 5. İdare Mahkemesi 2019/2296E., 2020/1414K. sayılı, 08/10/2020 tarihli kararı.
- Ankara 5. İdare Mahkemesi 2022/2513E., 2023/982K. sayılı, 30.05.2023 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi, 2022/1416E. 2022/2723K. sayılı 13.12.2022 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi, 2020/488E. 2020/1503K. sayılı 08.10.2020 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi 2022/695E., 2022/1981K. sayılı, 11.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi 2021/1044E., 2022/543K. sayılı, 7.03.2022 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi 2022/1469E., 2023/567K. sayılı, 21.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 6. İdare Mahkemesi 2022/1507E., 2023/594K. sayılı, 22.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2023/962E., 2023/2035K. sayılı, 22.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2022/604E., 2022/2224K. sayılı, 21.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2020/1048E., 2022/688K. sayılı, 25.03.2022 tarihli kararı.
- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2022/372E., 2023/101K. sayılı, 24.01.2023 tarihli kararı.
- Ankara 7. İdare Mahkemesi 2022/1508E., 2023/375K. sayılı, 23.02.2023 tarihli kararı.
- Ankara 8. İdare Mahkemesi, 2021/890E. 2022/1165K. sayılı 12/05/2022 tarihli kararı.
- Ankara 8. İdare Mahkemesi 2023/685E., 2023/2499K. sayılı, 28.12.2023 tarihli kararı.
- Ankara 8. İdare Mahkemesi 2021/809E., 2022/368K. sayılı, 18.02.2022 tarihli kararı.
- Ankara 8. İdare Mahkemesi 2021/2056E., 2022/1023K. sayılı, 26.04.2022 tarihli kararı.

- Ankara 8. İdare Mahkemesi 2023/1946E., 2024/672K. sayılı, 30.04.2024 tarihli kararı.
- Ankara 9. İdare Mahkemesi 2023/1366E. 2024/504K. sayılı 27.03.2024 tarihli kararı.
- Ankara 9. İdare Mahkemesi 2022/166E., 2023/909K. sayılı, 13.04.2023 tarihli kararı.
- Ankara 9. İdare Mahkemesi 2022/395E., 2023/1089K. sayılı, 18.05.2023 tarihli kararı.
- Ankara 9. İdare Mahkemesi 2023/2126E., 2024/1226K. sayılı, 12.07.2024 tarihli kararı.
- Ankara 10. İdare Mahkemesi 2022/143E., 2022/1567K. sayılı, 5.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 10. İdare Mahkemesi 2022/756E., 2023/1214K. sayılı, 1.06.2023 tarihli kararı.
- Ankara 10. İdare Mahkemesi 2023/2316E., 2024/1014K. sayılı, 30.05.2024 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi, 2020/560E. 2020/2231K. sayılı 17.12.2020 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi, 2023/517E. 2023/1932K. sayılı 18.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi 2022/414E., 2022/1879K. sayılı, 14.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi 2022/388E., 2022/2635K. sayılı, 11.11.2022 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi 2022/1114E., 2022/2388K. sayılı, 20.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi 2022/2130E., 2023/603K. sayılı, 22.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 11. İdare Mahkemesi 2022/1037E., 2022/2808K. sayılı, 2.12.2022 tarihli kararı.
- Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2020/1560E. 2021/48K. sayılı 15.01.2021 tarihli kararı.
- Ankara 12. İdare Mahkemesi 2022/392E., 2022/2007K. sayılı, 29.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 12. İdare Mahkemesi 2021/722E., 2022/92K. sayılı, 24.01.2022 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2022/1047E., 2022/2180K. sayılı, 25.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi, 2022/1524E. 2023/109K. sayılı 19.01.2023 tarihli kararı
- Ankara 13. İdare Mahkemesi, 2022/338E. 2022/1691K. sayılı 07.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2021/281E., 2021/1297K. sayılı, 8.09.2021 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2022/338E., 2022/1691K. sayılı, 07.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2022/2350E., 2023/319K. sayılı, 15.02.2023 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2021/2198E., 2022/1092K. sayılı, 12.05.2022 tarihli kararı.
- Ankara 13. İdare Mahkemesi 2020/515E., 2020/2140K. sayılı, 17.11.2020 tarihli kararı.
- Ankara 14. İdare Mahkemesi 2021/1324E., 2022/1213K. sayılı, 30.05.2022 tarihli kararı.
- Ankara 14. İdare Mahkemesi 2022/2473E., 2023/1378K. sayılı, 30.05.2023 tarihli kararı.
- Ankara 14. İdare Mahkemesi 2020/1401E., 2021/1216K. sayılı, 9.06.2021 tarihli kararı.
- Ankara 14. İdare Mahkemesi 2023/336E., 2023/1704K. sayılı, 6.07.2023 tarihli kararı.
- Ankara 15. İdare Mahkemesi, 2023/434E. 2023/2030K. sayılı 06.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 15. İdare Mahkemesi 2021/1670E., 2022/1176K. sayılı, 27.05.2022 tarihli kararı.

- Ankara 15. İdare Mahkemesi 2022/1351E., 2023/23K. sayılı, 11.01.2023 tarihli kararı.
- Ankara 15. İdare Mahkemesi 2023/709E., 2023/2688K. sayılı, 29.12.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/538E. 2023/1635K. sayılı 16.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/775E. 2023/1695K. sayılı, 25.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2023/87E., 2023/2184K. sayılı, 15.12.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2020/1009E., 2021/175K. sayılı, 3.02.2021 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi, 2023/87E. 2023/2184K. sayılı 15.12.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2022/203E., 2022/1963K. sayılı, 30.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2023/538E., 2023/1635K. sayılı, 16.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2023/437E., 2023/2043K. sayılı, 29.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2021/2175E., 2022/943K. sayılı, 28.04.2022 tarihli kararı.
- Ankara 16. İdare Mahkemesi 2022/1174E., 2022/2661K. sayılı, 7.12.2022 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2022/1328E., 2023/801K. sayılı, 30.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2023/534E., 2023/2316K. sayılı, 30.11.2023 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi, 2023/59E. 2023/1740K. sayılı 29.09.2023 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2021/594E., 2021/1795K. sayılı, 21.12.2021 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2022/2421E., 2023/504K. sayılı, 28.02.2023 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2021/768E., 2021/1251K. sayılı, 29.09.2021 tarihli kararı.
- Ankara 17. İdare Mahkemesi 2022/1033E., 2022/2158K. sayılı, 26.10.2022 tarihli kararı.
- Ankara 18. İdare Mahkemesi 2023/549E., 2024/883K. sayılı, 15.05.2024 tarihli kararı.
- Ankara 18. İdare Mahkemesi 2021/60E., 2021/2178K. sayılı, 30.11.2021 tarihli kararı.
- Ankara 18. İdare Mahkemesi 2023/1357E., 2023/1799K. sayılı, 18.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 18. İdare Mahkemesi 2022/459E., 2022/2571K. sayılı, 3.11.2022 tarihli kararı.
- Ankara 18. İdare Mahkemesi 2020/1002E., 2020/2175K. sayılı, 30.12.2020 tarihli kararı.
- Ankara 19. İdare Mahkemesi, 2023/656E. 2024/201K. sayılı 28.02.2024 tarihli kararı.
- Ankara 19. İdare Mahkemesi, 2023/656E. 2024/201K. sayılı 28.02.2024 tarihli kararı.
- Ankara 19. İdare Mahkemesi 2023/656E., 2024/201K. sayılı, 28.02.2024 tarihli kararı.
- Ankara 21. İdare Mahkemesi 2023/206E., 2024/1021K. sayılı, 31/05/2024 tarihli kararı.
- Ankara 23. İdare Mahkemesi 2023/130E., 2024/580K. sayılı, 30.04.2024 tarihli kararı.
- Ankara 23. İdare Mahkemesi 2022/1325E., 2023/158K. sayılı, 1.02.2023 tarihli kararı.
- Ankara 23. İdare Mahkemesi 2022/323E., 2022/1796K. sayılı, 30.09.2022 tarihli kararı.
- Ankara 23. İdare Mahkemesi 2020/2093E., 2021/1979K. sayılı, 1.12.2021 tarihli kararı.

- Ankara 24. İdare Mahkemesi 2023/479E., 2023/1428K. sayılı, 18.10.2023 tarihli kararı.
- Ankara 24. İdare Mahkemesi 2022/976E., 2023/826K. sayılı, 29.05.2023 tarihli kararı.
- Ankara 27. İdare Mahkemesi 2021/1929E., 2022/1875K. sayılı, 30.11.2022 tarihli kararı.
- Ankara 27. İdare Mahkemesi 2020/789E., 2023/99K. sayılı, 31.01.2023 tarihli kararı.
- Ankara 27. İdare Mahkemesi 2020/753E., 2023/100K. sayılı, 31.01.2023 tarihli kararı.
- Ankara 27. İdare Mahkemesi 2020/683E., 2022/395K. sayılı, 10.03.2022 tarihli kararı.
- Ankara 28. İdare Mahkemesi 2021/1160E., 2023/558K. sayılı, 14.03.2023 tarihli kararı.
- Ankara 28. İdare Mahkemesi 2021/409E., 2022/205K. sayılı, 25.02.2022 tarihli kararı.
- Antalya 4. İdare Mahkemesi 2018/27E., 2018/413K. sayılı kararı, 29.06.2018 tarihli kararı.
- Balıkesir 1. İdare Mahkemesi 2019/91E., 2020/405K. sayılı, 9.06.2020 tarihli kararı.
- Batman İdare Mahkemesi 2021/604E., 2022/1004K. sayılı, 9.12.2022 tarihli kararı.
- Bolu İdare Mahkemesi 2020/1065E., 2021/492K. sayılı, 26.05.2021 tarihli kararı.
- Erzurum 1. İdare Mahkemesi 2021/1166E., 2022/458K. sayılı, 8.03.2022 kararı.
- Erzurum 3. İdare Mahkemesi 2022/1323E., 2023/355K. sayılı, 28.02.2023 tarihli kararı.
- Gaziantep 3. İdare Mahkemesi 2023/393E., 2024/193K. sayılı, 25.01.2024 tarihli kararı.
- Giresun İdare Mahkemesi 2022/490E., 2023/270K. sayılı, 15.03.2023 tarihli kararı.
- İstanbul 8. İdare Mahkemesi, 2021/1708E. 2022/75K. sayılı 19.01.2022 tarihli kararı.
- İstanbul 9. İdare Mahkemesi 2023/1105E., 2024/111K. sayılı, 19.01.2024 tarihli kararı.
- İstanbul 14. Mahkemesi 2023/1487E., 2024/862K. sayılı, 31.05.2024 tarihli kararı.
- İzmir 3. İdare Mahkemesi 2023/322E., 2023/1651K. sayılı, 27.10.2023 tarihli kararı.
- İzmir 6. İdare Mahkemesi 2022/1878E., 2023/655K. sayılı, 31.03.2023 tarihli kararı.
- Kars İdare Mahkemesi 2022/561E., 2023/323K. sayılı, 23.03.2023 tarihli kararı.
- Kocaeli 1. İdare Mahkemesi, 2022/734E. 2022/1733K. sayılı 25.11.2022 tarihli kararı.
- Kocaeli 1. İdare Mahkemesi 2022/734E., 2022/1733K. sayılı, 25.11.2022 tarihli kararı.
- Kocaeli 2. İdare Mahkemesi 2019/1458E. 2020/921K. sayılı 27.10.2020 tarihli kararı.
- Konya 2. İdare Mahkemesi, 2020/1480E. 2021/807K. sayılı 25.01.2021 tarihli kararı.
- Konya 2. İdare Mahkemesi, 2023/59E. 2023/183K. sayılı 16.02.2023 tarihli kararı.
- Konya 3. İdare Mahkemesi, 2023/389E. 2024/557K. sayılı 25.04.2024 tarihli kararı.
- Manisa 1. İdare Mahkemesi 2021/219E., 2021/662K. sayılı, 16.09.2021 tarihli kararı.
- Mersin 2. İdare Mahkemesi 2020/1326E., 2021/1177K. sayılı, 11.11.2021 tarihli kararı.
- Manisa 2. İdare Mahkemesi 2021/1040E., 2022/411K. sayılı, 28.04.2022 tarihli kararı.

Tekirdağ 2. İdare Mahkemesi 2023/5E., 2024/178K. sayılı, 12.03.2024 tarihli kararı.
Trabzon İdare Mahkemesi 2022/64E., 2022/350K. sayılı, 24.03.2022 tarihli kararı.
Van 4. İdare Mahkemesi 2021/778E., 2021/2672K. sayılı, 31.12.2021 tarihli kararı.

Ankara 3. İdare Mahkemesi, 2023/1295E. sayılı 21.09.2023 tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı.

Ankara 5. İdare Mahkemesi 2024/476E. sayılı, 04/07/2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 10. İdare Mahkemesi 2024/440E. sayılı, 29.05.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2024/355E. sayılı 22.03.2024 tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı.

Ankara 13. İdare Mahkemesi 2024/388E. sayılı, 30.04.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33E. sayılı 29.02.2024 tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı.

Ankara 14. İdare Mahkemesi 2024/506E. sayılı, 9.05.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 14. İdare Mahkemesi 2024/150E. sayılı, 27.06.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 17. İdare Mahkemesi, 2024/152E. sayılı 08.03.2024 tarihli Yürütmeyi Durdurma Kararı.

Ankara 23. İdare Mahkemesinin 2020/2093E., 2021/1979K. sayılı, 1.12.2021 tarihli kararı.

Ankara 25. İdare Mahkemesi 2024/865E. sayılı, 5.07.2024 tarihli yürütmeyi durdurma kararı.

Ankara 12. İdare Mahkemesi, 2024/355E. sayılı 08.05.2024 tarihli Ara Kararı.

Ankara 14. İdare Mahkemesi, 2024/33 E. sayılı 25.04.2024 tarihli Ara Kararı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu E.2017/1173, K.2019/674 sayılı, 26.11.2019 tarihli kararı.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu E.2013/9-241, K.2013/293 sayılı, 11.06.2013 tarihli kararı.